Krakend Nederland presenteert:

132 bladzijden met 80 kraakpanden in 20 gemeentes

Witboek KRAKEN

PAPIEREN TIJGER

Inhoudsopgave

Voorwoord 4

1. Woonstrijd 6

Inleiding 8
Krakers als leegstandsbestrijders • *Petra de Heldin* 10
Lincke Zwaerd: buurt helpt kraak en kraak helpt buurt 12
Krakers en huurders gaan samen de strijd aan in 't Blijvertje! 13
Krakers ontwikkelen alternatief bouwplan 14
'Als je in nood zit, kan je langs de krakers gaan' 15
Slimme Woonwagenbewoners Op Mooie Plekjes! 16
Duurhuur is geen huur 17
Kraakactie Brinkmann Passage 18
Krakers weg voor anti-kraak 19

Ter aanvulling... **20 - 22**

De Bartjes: krakers voor een veilig gevoel
Woningbouwcorporatie legt regenpijpen naar binnen
Heel blok sociale huur verdwenen
Bewakershuisjes Bijlmerbajes
Gemeente tegen woningnood
De Infowinkel
Krakers solidair met laatste bewoner
Het Carré van Dumont voor de Haarlemmers
Wonen boven winkels
Zeldenrust
• Het Witte Huizenplan • *Tjebbe van Tijen* • 22

2. Kraken en Speculatie 26

Inleiding 28
Krakers leggen speculanten het vuur aan de schenen
• *Spekulatie Onderzoeks Kollektief* 30
Bas van 't Wout scheurt pagina uit zwartboek kraken
• *Spekulatie Onderzoeks Kollektief* 31
Verwaarlozing, huisjesmelkerij en bedreiging 32
Krakers in de bres voor speculatieslachtoffer 33
Domme speculant valt juridisch door de mand 34
De Zorba van Haarlem 35
Krakers winnen strijd met Lüske 36
Tabaksblokken 37
De (on)macht van BIBOB 38

Ter aanvulling... **39 - 41**

Een geval van hyperspeculatie
Woningbouwverenigingen speculeren ook
Een dubieuze geschiedenis
Wat er gebeurt als de voordeur meer waard is dan de
.bovenverdiepingen samen
Endstra-vriendjes spelen de vermoorde onschuld
Horecaboeren voeren woonverdiepingen aan de duiven
OM ontruimt krakers ondanks veroordeling witwassen
Onverbeterlijke leegstand
Uitpondingspand
Schaamteloos uitslopen en wegpesten om je zin te krijgen
Totaal disfunctionerend bouwbedrijf krijgt toch telkens krakers ontruimd
Asbestschandaal

3. Krakers als Culturele Ondernemers 44

Inleiding 46
Kraakverbod ondermijnt cultuurbeleid Plasterk
• *Ifor Schrauwen* 47
Koffiedames en Koffiekrakers 48
• Krakers in HC • *Ingmar Heytze* • 48
Anarres 49
Schijnheilig altijd Veilig! 50
• Sophia's Kraak • 51
Kraakmoskee A10 52
Het project Plantage Doklaan 53
't Vrij Hof 54
Kostgewonnen 55
Beter Bed 56

Ter aanvulling... **57 - 66**

ADM-terrein
ASCII

De Grote Broek
De Patio
Culturele vrijplaats De Vloek
Damoclash
De Fabriek
De Oude Ambachtsschool
Eco-Tribe
Hoekpand Leliegracht
Pakhuis Afrika
Voormalig Handelsgebouw
Sociaal centrum De As
Stichting NAC (Nieuwe Ateliers Charlois)
Studentengalerie
Tall Bike Factory
Terheijdenseweg
't Grensgeval
Ubica
Vereniging Ontspoord
Villa Friekens
Villa Vrugtbar
Werkhuis Overschie
World Skate Centre
Kantorenpark Zuidoost
• Wist je dat...? • 66

4. Bezet un pandje... red un pandje! 68
Inleiding 70
Krakers als monumentenbeschermers • *Guido Egas* 71
Enthousiasme en inzet doen wonderen met een pand 72
Professorenwoningen 72
'Eigen Kraak' realiseert studentenwoningen 73
Het herstel van Fort Pannerden 76
De Reus 77
De Buurtboerderij 78
Pakhuis de Zwijger 78
Vrijplaats Koppenhinksteeg 79
Maredijk 159 79
• Blauwbrug en andere gedichten • *Emile den Tex* 80

5. Breek het debat open 82
Inleiding 84
Stad moet haar dwarse helden juist koesteren • *Justus Uitermark* 86
Kraken is ondernemerschap • *Tamira Combrink* 88
Krakende bureaucraten • *Pieter Hilhorst* 89
Kraken en christelijke politiek • *Ernst van den Hemel* 90
Ingezonden brief over krakers Linke Zwaerd • *Piet Hein Slot* 94
Studerende krakers in de grote steden • *Vincent Feith* 95
Assadaaka: het heft in eigen handen • *Femke Kaulingfreks* 96
Het zelfreinigend vermogen van de kraakbeweging • *Tamira Combrink* 98
De NOS en de krakers • *Kitty de Kater* 100
Stigmatisering van Poolse krakers • *Jan Cafard* 101
Woningnood kent geen grenzen! • *Maaike* 102
Those smelly foreigners • *Joshua Craze* 103
Kruistocht tegen krakers • *Gerrit de Wit* 105
• Memoires van een kraker • *Ruben Binnendijk en Henk* 108
Met dank aan het verzet van de kraakbeweging • *Hessel Dokkum* 110
Vrije Culturele Ruimtes • *Tjebbe van Tijen* 111
De kraakbeweging als één van de pijlers van de creatieve stad • *Hessel Dokkum* 114
Culturele zelfverdediging: Robodock • *Maik ter Veer* 116
Acht erfpachtpanden • *Bart Rosinga* 118

6. Slotbeschouwing 120
• Spandoeken Actie • 120
Weerwoord 121
Conclusie 130

• Veel gestelde vragen over kraken • 132

Voorwoord

Voor u ligt het Witboek Kraken. Een boek over recente kraakacties in Nederland.

Waarom is deze bundel samengesteld? Er is weinig bekend over de kraker van nu. In het huidige publieke debat over kraken speculeert men er maar op los. Er wordt gesuggereerd dat de idealistische kraakbeweging niet meer bestaat en dat de krakers van tegenwoordig opportunistische uitvreters zijn. Sommigen in ons land proberen zelfs een kraakverbod in te stellen, gebruikmakend van deze negatieve beeldvorming. Dit boek verschaft met vele voorbeelden een beter inzicht in de werkelijke stand van zaken.

Als het over kraken gaat, worden vaak beelden uit de jaren tachtig uit de kast gehaald. Van de kraakgeneratie die nu actief is, heeft men echter geen idee. Wie zijn die krakers van nu, waar zitten ze en wat doen ze daar? Die krakers zijn vertegenwoordigd in dit Witboek Kraken. Deze publicatie laat zien wat er momenteel gebeurt in 'krakend Nederland'. Dat is hard nodig, want de laatste kraakgeschiedenis *Een Voet tussen de Deur*, geschreven door Eric Duivenvoorden, eindigt in 1999.

Dit Witboek is een bundeling van kraakacties op verschillende plekken in Nederland, waarbij zo veel mogelijk gefocust is op recente kraakacties. Het Witboek geeft daarmee, alhoewel natuurlijk lang niet volledig, een eerste overzicht van het kraken van de afgelopen tien jaar. Diverse krakers hebben een stukje geschreven over de achtergronden van hun kraakpand of project. Dit zijn niet alleen maar langdurige succesverhalen. Sommige verhalen beschrijven slechts kortstondige acties, die echter wél betekenisvol zijn geweest. Deze acties hebben bijvoorbeeld een eigenaar aangespoord om verdere leegstand te voorkomen, of zij hebben woningzoekenden een tijdelijke maar wel directe oplossing geboden voor hun woningnood. Andere verhalen gaan over hoe krakers speculatie aankaarten. Vele kraakprojecten zijn uitgegroeid tot stabiele woonwerkpanden met een sociale of culturele functie.

Het Witboek vertelt de verhalen van mensen die direct inzicht hebben in wat er zich afspeelt in de kraakpanden van vandaag. De redactieleden zijn in het verleden of heden direct betrokken geweest bij kraken en hebben de discussies over kraken nauwlettend gevolgd. Dit Witboek staat boordevol voorbeelden van de wijze waarop krakers een bijdrage leveren aan hun buurt of zelfs aan een hele stad. Het Witboek Kraken is een aanzet tot een meer realistische discussie over wat kraken in Nederland betekent en wat het ook in de toekomst nog betekenen kan.

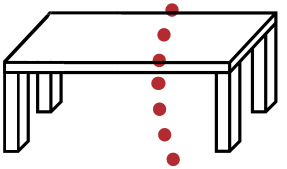

Vlak voor het ter perse gaan van het Witboek heeft het Amsterdamse VVD-gemeenteraadslid Bas van 't Wout een *Zwartboek Kraken* gepresenteerd, dat al in september 2007 was aangekondigd. Kunstenaar en publicist Tjebbe van Tijen had gelijk toen hij in verband daarmee schreef:

> "Tijd om daar er nu een zwartboek met een zwarte kijk op de wereld is gelanceerd, het samenstellen van een Witboek voor te stellen. Jazeker een Witboek Kraken, want dat hoeft niet een dun gevalletje van een klein aantal negatieve feiten op bijeengeraapte A4tjes te zijn... er is genoeg Wit materiaal voor een forse foliant!" [1]

Dit Witboek Kraken moet echter veel verder reiken

1 Zwartmakers en een pleidooi voor een "Witboek Kraken", 16 juni 2008, http://imaginarymuseum.org/LimpingMessenger/WitboekKraken2008.html

en méér bewerkstelligen dan het formuleren van een antwoord op Van 't Wouts Zwartboek. Naast het informeren van geïnteresseerden over wat kraken in de praktijk betekent, moet het Witboek ook tegenwicht bieden aan de initiatiefwet om kraken te verbieden, die op 26 augustus 2008 door CDA, VVD en ChristenUnie werd ingediend.[2] De kamermeerderheid die zich voor een kraakverbod lijkt af te tekenen, is deels te wijten aan kraakincidenten die negatief in de belangstelling hebben gestaan. Bijvoorbeeld bij de ChristenUnie gaf een ontruiming in Amsterdam de doorslag.[3] Daarom zullen naast positieve voorbeelden van kraakacties in het afsluitende weerwoord ook kanttekeningen geplaatst worden bij incidenten die negatieve aandacht hebben gehad en die zich lenen voor ondersteuning van een pleidooi voor een kraakverbod. Het zou betreurenswaardig zijn als kraken wordt verboden op grond van vooroordelen en halve informatie. Daarom wordt met dit boek deze politici een completer beeld geboden van kraken in Nederland.

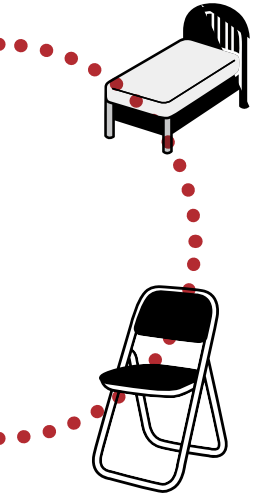

Wat zijn de drijfveren van krakers? Krakers delen de visie dat het woonrecht een primair mensenrecht is en dat tijdelijk gebruik van leegstaande ruimtes daarom geoorloofd is. Zij constateren dat er misstanden zijn op de vastgoedmarkt, namelijk het misbruiken van panden door speculanten of ongeïnteresseerde eigenaren in tijden van woningnood. De manier waarop krakers die misstanden bestrijden is zeer divers. Sommige krakers zoeken politieke aandacht, door aan te kaarten dat er problemen zijn op de vastgoedmarkt en dat speculatie moet worden tegengegaan. Anderen kiezen er voor om een culturele bijdrage te leveren aan een buurt of de stad. Zij demonstreren daarmee dat er een zinvolle invulling gegeven kan worden aan leegstaande ruimtes.

Het Witboek is opgedeeld in vijf hoofdstukken. De eerste vier hoofdstukken bestaan uit ingezonden artikelen van krakers zelf. Ze behandelen verschillende kraakacties en projecten en zijn op een spontane manier zonder te veel regels of eisen tot stand gekomen. De redactie heeft deze artikelen gebundeld en ingeleid.

Hoofdstuk één gaat over woonstrijd. Veel krakers zetten zich samen met huurders in voor betaalbare huisvesting. Hoofdstuk twee gaat over speculatie en de manier waarop krakers daar iets tegen proberen te doen. Het derde hoofdstuk laat een hele reeks culturele projecten de revue passeren; projecten die moeilijk van de grond waren gekomen zonder de infrastructuur van kraakpanden. Hoofdstuk vier gaat over krakers die gebouwen hebben opgeknapt, waardoor al veel monumentale panden van de ondergang zijn gered. Het vijfde hoofdstuk heet 'Breek het debat open', waarin diverse wetenschappers en opiniemakers een ander een ander perspectief bieden op het kraken dan de laatste tijd in zwang is.

In de slotbeschouwing staat de bewering dat de kraakbeweging gewelddadiger is geworden centraal. Ook wordt ingegaan op de negatieve rol die buitenlandse krakers wordt toegekend. Ten slotte volgt een bespreking van de wijze waarop de kraakbeweging heden ten dage functioneert.

Aangezien de redactie door ruimtegebrek niet in staat is alle ingezonden kraakacties op te nemen, en zij momenteel nog steeds ingezonden brieven toegezonden krijgt, wordt dit Witboek na publicatie digitaal uitgebreid op de website witboekkraken.nl.

Dit Witboek Kraken was niet tot stand gekomen zonder de inzet en steun van vele toegeweide vrijwilligers: de auteurs, de meelezers, de fotografen, de donateurs, drukkerij Raddraaier, uitgeverij Papieren Tijger en de redactie hebben samen gezorgd voor de realisatie van dit bijzondere project.

2 Voorstel van wet van de leden Ten Hoopen, Slob en Van der Burg tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, de Leegstandwet, en enige andere wetten in verband met het verder terugdringen van kraken en leegstand (Wet kraken en leegstand), 31 560

3 "Kamer wil verbod op kraken", *NOS journaal*, 2 november 2007, http://www.nos.nl/nosjournaal/artikelen/2007/11/2/021107_kraken.html

NOONS

1. *Woonstrijd*

Inleiding

Wonen is een primaire levensbehoefte. Woonruimte is een schaars goed in Nederland. Over de invulling en het gebruik ervan wordt daarom vaak strijd geleverd. Veel van die strijd komt voort uit de spanning tussen winstbejag en woonbehoefte. In een stad waar woningnood heerst blijkt het regelmatig lucratiever om ruimten leeg te laten staan in afwachting van rijkere marktpartijen, dan deze te verhuren aan woningzoekenden. Ook in verhuursituaties speelt de genoemde spanning. Verhuurders hebben immers heel andere belangen dan huurders. Woonstrijd is typisch het gevolg van deze tegengestelde belangen. Soms zijn bij die strijd ook andere partijen dan alleen huurders en verhuurders betrokken. Zoals krakers.

Er bestaat nog steeds woningnood in Nederland. Veel mensen wonen in tijdelijke, onzekere en illegale situaties. Dit zijn mensen die ieder moment op straat gezet kunnen worden, omdat ze wonen in onderhuur, anti-kraak of een kamertje bij een hospita. Huisjesmelkers vragen vaak waanzinnige bedragen en soms onsmakelijke 'huur in natura'. Dit is geen marginale wereld van junkies en illegalen, maar een doodgewone zaak voor bijna alle jongeren die het huis uit willen.

Veel mensen denken dat dit vroeger allemaal erger was, maar ook dat is niet zondermeer waar. In de jaren tachtig – toen er zoveel gekraakt werd – was de wachttijd voor een woning in Amsterdam gemiddeld maar drie en een half jaar.[1] Tegenwoordig hebben starters gemiddeld zes jaar inschrijftijd wanneer zij in Amsterdam hun eerste woning accepteren.[2] Een andere indicator van de toegenomen woningnood is de prijsstijging: zowel huizenprijzen als huren voor alle typen behuizing zijn harder gestegen dan de inflatie, waardoor woonlasten ook een steeds groter deel van het inkomen in beslag nemen.

Terwijl de één zoekt naar een huis, staat er verderop iets leeg. Meestal zijn dit kantoorpanden, want sinds de overheid het bouwen aan de markt overlaat wordt het ene na het andere bedrijventerrein aangelegd. Tegelijkertijd stagneert de woningbouw. De markt voor vastgoed werkt niet goed, dat constateerde de politiek honderd jaar geleden al. Aan het begin van de twintigste eeuw waren misstanden op de woningmarkt en de sociale malaise die hieruit volgde reden voor de Nederlandse overheid om de Woningwet aan te nemen. Het oprichten van woningbouwverenigingen werd van overheidswege gestimuleerd en met overheidssteun konden vele goede en betaalbare huurwoningen worden gerealiseerd. Hierdoor werd iedereen in een basisbehoefte voorzien.

In de jaren negentig van de twintigste eeuw zijn de woningcorporaties geprivatiseerd en zijn ze zich meer en meer gaan richten op het maken van winst. Dit uit zich in veel gevallen in sloop en verbouwingsplannen waarbij sociale woningbouw plaats moet maken voor dure vrije-sector- of koopwoningen. Woningcorporaties verwaarlozen hun sociale taak. Overheden schieten hierin schromelijk tekort en hebben ook voor de toekomst geen goede oplossing.

In de hernieuwde woonstrijd zetten krakers zich samen met huurders in voor het behoud van betaalbare huisvesting. Kraakacties fungeren als protest tegen asociaal gedrag van

1 In 1990 4,5 jaar, zie T. Henstra, P. Hoogvliet en G. Pauw, *Nota Jongerenhuisvesting. Met bijbehorende raadsvoordracht en raadsbesluit* (Amsterdam 1991). In 1985 was het 3,5 jaar voor 2 kamerwoningen, zie Jeroen Singelenberg ed. *Van studentenflat naar woongebouw voor jongeren en alleenstaanden. Een onderzoek naar het woningmarkt perspektief voor de zes grote flatcomplexen van de SSH-A.* Stichting Woonkonsumenten Onderzoek (Amsterdam 1985).

2 Woningnet, slaagkansenmeter: www.woningnet.nl

woningcorporaties of andere huiseigenaren en geven kritische huurders een steuntje in de rug. Naast het leveren van kritiek geven krakers ook zelf een nieuwe invulling aan leegstaande panden en de buurt waarin die staan. Zij bewonen daar niet alleen een pand, maar ontplooien er ook sociaal-culturele activiteiten. Niet zelden worden dergelijke initiatieven met enthousiasme ontvangen en vindt er veel samenwerking plaats met buurtbewoners.

In dit hoofdstuk zijn voorbeelden te vinden waar krakers standvastige huurders ondersteunen in hun strijd tegen uitplaatsing. In Rotterdam bezetten krakers van Lincke Zwaerd 24 woningen en hielpen buurtbewoners met het herstellen van hun woningen en het verbeteren van de leefbaarheid van de wijk. Dit resulteerde uiteindelijk in renovatie van de woningen in plaats van de geplande sloop. Twee voorbeelden waarin woningcorporaties zich van hun slechtste kant laten zien zijn de verhalen van 't Blijvertje en van het Verbindingsblok, beide in Amsterdam. In het Verbindingsblok laten krakers zien hoe ze samen met buurtbewoners een constructief plan kunnen maken voor een straat, dat te verkiezen is boven de sloopplannen van de woningbouwvereniging. Ook 't Blijvertje is een samenwerking van huurders en krakers: na tien jaar tijdelijke huur en oplopend achterstallig onderhoud besloten de overgebleven huurders de hulp van de krakers in te roepen.

Krakers zijn echter niet alleen de broodnodige criticasters van het beleid van woningcorporaties. Er is ook acute woningnood en ondertussen staat er heel veel leeg. Het kraken stelt deze discrepantie op simpele wijze aan de kaak: men gaat eigenhandig in de leegstand wonen. Veelal is een kraak een concrete aansporing voor eigenaren om snel maatregelen te nemen en invulling te geven aan het gekraakte pand of andere leegstaande ruimtes in hun bezit. Op die manier zorgen krakers ervoor dat eigenaren worden geconfronteerd met de onnodige leegstand van hun eigen pand(en). Dit hoofdstuk opent daarom met een artikel dat uitlegt hoe de kraakbeweging functioneert als effectieve leegstandsbestrijding.

Kraakacties bekritiseren leegstand en geven kleur aan in onbruik geraakte locaties. Als voorbeeld zijn acties van SWOMP![3] opgenomen, die zich richten op het nodeloos ongebruikt laten van braakliggende terreinen ten gevolge van sloop. De kraak op het Jollemanhof laat zien dat de huurprijzen van de woon- en werkruimtes van woningbouwvereniging Ymere leegstand in de hand werken.

Dat kraakacties ertoe kunnen leiden dat eigenaren daadwerkelijk iets aan de leegstand gaan doen, blijkt uit de kraakactie in de Brinkmann Passage in het hart van Haarlem. Helaas doen sommige eigenaren na ontruiming van het pand helemaal niet wat zij beweren ermee te gaan doen en worden de gemeente en justitie om de tuin geleid. Het verhaal 'Krakers weg voor antikraak' illustreert dat in het huidige Amsterdamse ontruimingsbeleid het beloofde gebruik door een eigenaar onvoldoende wordt getoetst.

Dit hoofdstuk biedt talrijke voorbeelden van de woonstrijd van krakers en kraakacties die getuigen van idealisme en sociale betrokkenheid. De beschreven voorbeelden vormen slechts een greep uit een groot aantal gevallen. Deze kunnen moeiteloos worden aangevuld met talloze andere voorbeelden. Wie beweert dat krakers opportunistisch zijn en niet meer strijden tegen leegstand, leest hier het tegendeel.

3 Slimme Woonwagenbewoners Op Mooie Plekjes!

De kraak van de Citex panden in de Eerste Oosterparkstraat, 2007
Hans Bouton

Krakers als leegstandsbestrijders

Petra de Heldin

Er zijn twee zaken die krakers zonder twijfel beter kunnen dan gemeenten. Het eerste is langdurig leegstaand vastgoed opsporen. Het tweede: er iets op zeer korte termijn mee doen.

Leegstand

In juni 2008 werden de resultaten gepresenteerd van De Oude Kaart van Nederland, een inventarisatie van structurele leegstand. Rijksadviseur voor het Cultureel Erfgoed, Fons Asselbergs, presenteerde de resultaten: Nederlandse gemeenten houden de leegstand binnen de eigen grenzen niet bij. Er is slechts één uitzondering: het Oost-Groningse Reiderland, de gemeente met de laagste woningprijs van het land.[4]

Uit het rapport blijkt dat er in Nederland slechts beperkt cijfers beschikbaar zijn over leegstand. Schattingen over leegstaande kantoorruimte zijn er wel maar lopen uiteen. Volgens de meest sobere schatting stond begin 2008 bijna vijf miljoen vierkante meter kantoorruimte leeg. Hoewel het aanbod de afgelopen jaar is gedaald, groeit de langdurige leegstand. Gebleken is dat zo'n drie miljoen vierkante meter al langer dan twee jaar leeg staat. Voor minimaal een derde hiervan zal zelfs na eventuele renovatie geen huurder gevonden worden. De kans dat structureel leegstaande gebouwen nóg een jaar langer leeg blijven staan is volgens een onderzoek van DTZ maar liefst 75 procent.[5]

In een land waar elke meter grond is vastgelegd in een bestemmingsplan en waar er met onverminderde vaart kantoorgebouwen uit de grond worden gestampt houdt slechts één gemeente een leegstandsregister bij.

Als dit kraakverbod er komt, dan zullen eigenaren straks verplicht zijn leegstaand vastgoed te melden. In het eerder genoemde leegstandsonderzoek blijkt ook het volgende: eigenaren melden liever niet dat een pand leegstaat:

> "De redenen die men hiervoor opgaf zijn verschillend van aard: juridische complicaties bij lopende procedures of angst om een kwetsbaar herbestemmingproces te frustreren. Emotionele en maatschappelijke motieven kunnen eveneens een belemmering zijn voor het vrijgeven van informatie. Het openbaar maken van gegevens over mogelijke toekomstige leegstand kan onrust veroorzaken onder huidige gebruikers, omwonenden en belanghebbenden. Privacygevoeligheid speelt ook een rol, met name wanneer de oorzaak van leegstand een aangelegenheid is in de privésfeer. Ook om strategisch-commerciële redenen wordt informatie over structurele leegstand binnenskamers gehouden. Makelaars en vastgoedbeheerders hebben daar hun verkooptechnische redenen voor, zoals negatieve prijsvorming, imagoschade voor de eigenaar of een prikkel tot kraak."[6]

Het is belangrijk om te constateren dat de in het wetsvoorstel voorgestelde boete van €7500,- voor vastgoedeigenaren een weinig afschrikkende werking zal hebben. Controle op de meldingsplicht zal voor gemeenten een dure en tijdrovende bezigheid worden. Gaan straks ambtenaren straat na straat door fietsen, op zoek naar pandjes zoals de krakers dat voorheen deden? Bij veel krakers zal een licht gevoel van leedvermaak opwellen bij de gedachte. Want deze leegstandsambtenaren hebben geen netwerk dat hen helpt als het even tegenzit. Volgens schattingen zijn er 1000 actieve krakers in Amsterdam, die vrijwel allemaal een steentje bijdragen in het leegstandsbeheer.

Tevens zal een ambtenaar tegen een aantal problemen aan lopen met de bewijslast. Deze zal zwaar moeten wegen in verband met schadeclaims van een eigenaar die zich gedwongen ziet zijn kantoorpand voor bewoning beschikbaar te maken. In plaats van biervilties waarop de pandjes één voor één worden afgestreept, of de simpele tip van een buurvrouw die zich bij het kraakspreekuur meldt, zal er straks een ambtelijke papiermolen in gang worden gezet, waar heel veel uurtjes in zullen moeten worden gestoken.

4 De Volkskrant, 24 juni 2008

5 De Oude Kaart van Nederland:leegstand en herbestemming, Atelier Rijksbouwmeester Den Haag 2008. Hilde Harmsen (auteur) Gerhard Mark van der Waal (redacteur), pagina 88.

6 De Oude Kaart van Nederland, pagina 44 en 45

Menselijk schild bij de tweede ontruiming van de Lastageweg. April 1975
Pieter Boersma

Toen in 1993 de huidige kraakwetgeving werd geïntroduceerd met het aannemen van de Huisvestingswet, werd het bijhouden van een leegstandsregister door gemeenten overigens ook al nadrukkelijk mogelijk gemaakt.[7] Door bezwaren rond de uitvoerbaarheid heeft echter geen enkele gemeente dat daadwerkelijk gedaan.

Er iets mee doen

Nog een citaat uit de *Oude kaart van Nederland*:

> "Destijds heeft de kraakbeweging laten zien dat wonen in niet-woongebouwen goed mogelijk is. In eerste instantie werden pakhuizen en industriële complexen hergebruikt, later kwamen ook kerken en scholen in beeld. De laatste jaren is wonen in een oude fabriekshal, watertoren of kerk 'trendy'. Transformatie brengt de vastgoedmarkt weer in balans wanneer functieloze leegstaande vierkante meters worden omgezet in veelgevraagde vierkante meters. In dat geval biedt leegstand kansen, hoewel deze niet altijd ten volle worden benut."

Mocht er ooit een leegstandsregister komen, dan zal het nog steeds een lange tijd duren voordat een pand een nieuwe bestemming krijgt. Krakers stellen niet alleen leegstand aan de kaak, zij kunnen vanaf dag één een nieuwe invulling geven aan het pand, voor zolang als het duurt. Het mes snijdt dus aan twee kanten.

"Waar sprake is van langdurige leegstand voorafgaand aan sloop en herstructurering, komt dit de leefbaarheid niet ten goede", zo stelt een ander ambtenarenstuk, het Actieplan Krachtwijken.[8] Kraken is dus een effectief burgerinitiatief dat bijdraagt aan de leefbaarheid. Als het gaat om leegstandsbestrijding is kraken bovendien dusdanig effectief dat de overheid eigenlijk niet goed zonder kan.

7 Huisvestingswet 1993, artikel 8.

8 Actieplan Krachtwijken, ministerie van VROM

Lincke Zwaerd: buurt helpt kraak en kraak helpt buurt

▲ *Flyer voor Lincke Zwaerd Festival*

▶ *Protest actie voor behoud van de woningen*

▶ *Spandoek voor het behoud van de woningen*

Zwaerdecroonstraat en Snellinckstraat, Rotterdam

In een blok dat bestond uit sociale huurwoningen in deelgemeente Delfshaven liet corporatie Woning Bedrijf Rotterdam (WBR) in september 2004 plotseling weten dat de huren opgezegd zouden worden, omdat het blok gerenoveerd zou worden en de sociale huurwoningen plaats zouden moeten maken voor dure koopwoningen. Jarenlang stond het blok op de slooplijst waardoor de onderhoudsstaat slecht was en de huurprijzen laag. Het WBR wist de helft van het blok leeg te krijgen door verhuispremies aan te bieden maar ook door regelrechte intimidatie van sociaal zwakkeren, bijvoorbeeld door middel van dreigbrieven van advocatenkantoor Nauta-Dutilh. Onderwijl verenigden de overgebleven bewoners, die niet van plan waren zich botweg opzij te laten zetten, zich in bewonersgroep 'Raad van 11'. Zij organiseerden ludieke, creatieve en kunstzinnige acties om te protesteren tegen hun dreigende uitzetting. Het bouwproject, door WBR als 'Snelle Croon' betiteld, werd door de bewoners herdoopt tot `Lincke Zwaerd'. In samenspraak met een aantal bewoners werd een kraakgroep bij elkaar gebracht die de leeggekomen woningen in hergebruik zou gaan nemen. Zo zou de buurt levendig blijven en zouden de krakers een bijdrage kunnen leveren aan de protestacties van de buurtbewoners.

In 2006 werden 24 woningen in het blok opnieuw in gebruik genomen. De kraakgroep bestond uit studenten en kunstenaars. Er ontstonden vele initiatieven, zoals het wekelijkse eetcafé, de twee straatfestivals met bands, poëzie en kinderanimatie, de voordeur schilderactie en de open tuindagen, waarin bewoners en de Raad van 11 samenwerkten. Stil aan begon het bij WBR en de deelgemeente te dagen dat in het blok een bijzonder creatieve en hechte gemeenschap leefde die het karakter van de wijk bepaalde, die zou verdampen als de bewoners simpelweg ontruimd zouden worden. De Raad van 11 wist zich in een positie te manoeuvreren in de onderhandelingen over de plannen. Een aantal krakers en bewoners ontwikkelden een plan om samen woningen aan te kopen en ecologisch te renoveren tot panden met een woongroep, werkplaatsen en een buurtatelier. Dit plan liep echter stuk op de hoge prijs die voor de panden gevraagd werd. Op dit moment zijn de renovatiewerken aan de gang. De Raad van 11 heeft weten te bedingen dat de overgebleven huurders kunnen blijven, dat hun huizen niet gesloopt, maar gerenoveerd worden en dat dit gepaard gaat met een aanvaardbare huurverhoging. De krakers uit de Snellinckstraat zijn in januari 2007 na gerechtelijke uitspraak ontruimd. De groep van de Zwaerdecroonstraat is in januari 2008 vrijwillig vertrokken. Een deel van de groep kraakt nu in Nieuw Crooswijk ter ondersteuning van het bewonersverzet tegen de gentrificatieplannen van WBR aldaar. WBR en ontwikkelaar ERA Bouw pronken nu met het gemoedelijke en kunstzinnige karakter van het Lincke Zwaerd-blok. Het succes van de verkoop overtreft alle verwachtingen en prestigieuze vastgoedonderscheidingen zijn aan het project uitgereikt.

Een van de overgebleven huurders stuurde een ingezonden brief over deze krakers. Deze brief staat op bladzijde 94.

Krakers en huurders gaan samen de strijd aan in 't Blijvertje!

Derde Oosterparkstraat 44-66 & 74-88 en Vrolikstraat 245-251, Amsterdam

In januari 2007 begon in de Derde Oosterparkstraat en de Vrolikstraat het verzet tegen de sloopplannen van woningcorporatie Ymere. Huurders waren stomverbaasd over een uitslag van een enquête waaruit zou blijken dat een meerderheid van de buurt vóór de sloop was. Veel mensen bleken niet te zijn ondervraagd, tegenstanders waren niet meegerekend en mensen die geen mening opgaven waren als voorstanders beschouwd.

Op zoek naar mogelijkheden om de sloopplannen tegen te gaan, belandden een aantal huurders bij het kraakspreekuur Oost. De huurders wilden graag dat de leegstaande etages zouden worden bezet om de strijd voor het behoud van de panden en de sociale huur kracht bij te zetten. Op 17 juni 2007 werden in de Derde Oosterparkstraat vier appartementen gekraakt. Eén etage op de begane grond was helemaal verkrot. De etage was dichtgespijkerd, maar binnen lagen, tot wanhoop van de bovenburen, allerlei onidentificeerbare dingen te rotten. Ymere weigerde iets te doen aan de gevolgen van twintig jaar achterstallig onderhoud. De corporatie had dan al tien jaar geen reguliere huurders meer toegelaten, maar slechts antikrakers die zich niet op regulier huurrecht konden beroepen.

Om te zorgen dat de buurt meer zou gaan leven, toverden huurders, krakers en antikrakers de verwaarloosde etage om tot buurtcentrum 't Blijvertje.[9] Er zijn informatieavonden over de stedelijke vernieuwing in Amsterdam, elke vrijdag is er een volkskeuken met live concerten en er worden films vertoond. De multiculturele Europese bewonersvereniging Assadaaka biedt sociaal-juridisch advies. Verschillende vrijwilligers, organisaties en experts houden er themabijeenkomsten over onderwerpen die variëren van de strijd voor autonomie in Oaxaca tot het vrijwilligersbeleid in Amsterdam. Het buurtcentrum draait volledig op de inzet van vrijwilligers, zonder subsidie of steun vanuit de gemeente of overheid.

Door de krakers bij haar strijd te betrekken heeft de bewonersvereniging 'Slimblijven'[10] de dreigende sloop op de politieke agenda weten te plaatsen. Zoals één van de bewoners aan radio Noord-Holand vertelde: "Met de krakers hebben we eindelijk meer power om tegen de macht van de corporatie op te boksen". In stadsdeelraad Oost/Watergraafsmeer werd in juli 2007 een motie aangenomen waarin Ymere opgeroepen werd om met de bewoners aan tafel te gaan zitten om een oplossing te zoeken en om tot die tijd de sloopplannen stil te leggen.

Een van de meest geslaagde acties was het organiseren van het guerillacongres 'Breek het debat open!'.[11] In het deel van de Derde Oosterparkstraat waar alle huurders en antikrakers al weggewerkt warem, werden vier panden bezet. Aldaar werden een weekend lang debatten gehouden. Huurders, hoogleraren, experts, politici, buurtbewoners en krakers gingem met elkaar in gesprek over het gedrag van de corporaties, de omgang van de media met kraken, gentrification, buurtstrijd en de vraag: 'van wie is de stad?'.

Door zelf een buurtcentrum op te bouwen kunnen krakers op directe manier de buurt ondersteunen. Kraakacties zijn een klein maar essentieel middel in de strijd om het initiatief zelf in handen te krijgen en om zelf iets moois van de grond af op te kunnen bouwen waar eerst niets was. De strijd van Slimblijven is nog steeds in volle gang.

Poster tegen de sloop van 't Blijvertje
Poster met het programma
Gevel van 't Blijvertje
Goezde Tekdal

9 www.myspace.com/tblijvertje

10 www.slimblijven.nl
11 http://squat.net/breekhetdebatopen/

Krakers ontwikkelen alternatief bouwplan

14

Opening van het Verbindingsblok
Goezde Tekdal

Mobiele verbindingstuin
Goezde Tekdal

Poster tegen de sloop van het Verbindingsblok

Het Verbindingsblok, Amsterdam

Samen met een betrokken projectontwikkelaar ontwikkelden krakers een plan voor renovatie. De eigenaar (woningbouwvereniging Eigen haard) en Stadsdeel Oud-Zuid hoeven het plan alleen maar te omhelzen. Het Verbindingsblok ligt tussen de Verbindingsstraat, de Kuiperstraat en de Rustenburgerstraat. Eigen Haard heeft het blok in de jaren negentig met overheidssubsidie in handen gekregen in het kader van het convenant Kleine Beurtbezit. In ruil daarvoor moest zorg worden gedragen voor verhuur en onderhoud. Eigen Haard verzuimde echter om onderhoud te plegen en heeft hiermee doelbewust aangestuurd op noodsloop. Het niet onderhouden van de panden leidde tot gevaarlijke situaties. In 2006 stortten de balkons van één van de panden naar beneden.

Begin jaren '90 zijn al verschillende woningen in het blok gekraakt. Een aantal van deze etages kregen na actievoeren een huurcontract en werden zodoende gelegaliseerd. Pas vanaf juni 2004 werden opnieuw woningen in het verbindingsblok gekraakt. De krakers van het blok hebben de woningen met de hulp van een bouwkundige van Wijkcentrum Ceintuur weer veilig en bewoonbaar gemaakt Daarnaast hebben ze brandblussers en rookmelders uitgedeeld aan de nog zittende huurders. Vanaf 2006 werden de overige leeggekomen appartementen stuk voor stuk gekraakt, in totaal zo'n 36.

De huidige plannen van Eigen Haard zijn gericht op sloop en nieuwbouw. Dit plan stuit op grote weerstand van de Commissie Welstand. De architectuur past niet bij de buurt. Tevens spreekt de commissie zich nadrukkelijk uit voor renovatie van de panden. Eigen Haard wil uitsluitend luxe koopappartementen realiseren. Ze beweert dat ze het verdwijnen van sociale woningbouw, wat een evident gevolg is van haar plannen, elders in de stad compenseert. Maar een deel van de sociale woningbouw die zij zegt te realiseren (Kuiperstraat) is nu al sociale woningbouw. Haar plannen blijken niets anders dan het 'wegcijferen' van sociale huurwoningen.

Stadsdeel Oud-Zuid stuurt in haar Woonvisie aan op een gedifferentieerd stadsdeel met afwisselend sociale huur, hogere huur en koopappartementen. In dezelfde Woonvisie pleit het stadsdeel voor investeringen in jongerenhuisvesting. De plannen van de krakers passen in deze visie. Ze gaan uit van renovatie, waarna 50 procent van de woonruimte wordt besteed aan sociale huurwoningen en jongerenhuisvesting in woongroepen. De andere 50 procent komt vrij voor huurwoningen in de vrije sector en koopappartementen. Het alternatieve plan voldoet aan de eisen van Welstand. Het is ontwikkeld met een kleine huiseigenaar uit de buurt en de heer Theo Fiselier van Koophuis Amsterdam. Het plan kan worden gerealiseerd in collectief particulier opdrachtgeverschap.

Stadsdeel Oud-Zuid wil de bewonersparticipatie vergroten. De mogelijkheid bestaat om de bewoners van het blok inspraak te geven bij de manier waarop hun woonomgeving wordt vormgegeven. De krakers van het Verbindingsblok zetten zich al jaren in voor de buurt. Ze voerden verschillende acties voor het behoud van betaalbare woonruimte, onderhielden contacten met andere buurtorganisaties en hebben een buurtcafé opgezet ('Eigenaardig') met een weggeefwinkel, een woonbieb en een volkskeuken. Deze betrokkenheid reikt verder dan de individuele woonsituatie. De potentiële koper in het Verbindingsblok hoopt dat Eigen Haard het alternatieve plan voor een gerenoveerd, gemengd Verbindingsblok omarmt.

www.verbindingsblok.nl

"Als je in nood zit, kan je langs de krakers gaan"

Uiterwaardenstraat 285 t/m 291, Amsterdam

Niet lang nadat een steenrijke particuliere eigenaar een complex van ouderenwoningen had gekocht, staakte hij het onderhoud. De bewoners kwamen in een rotzooi te leven. Een van de oudere bewoners woonde in een schrijnende situatie: "Gas en elektriciteit zijn bij haar al een jaar lang afgesloten. Ze is hartpatiënte en invalide (deze afsluiting had dus nooit plaats mogen vinden). Ook heeft ze last van ongedierte. Niemand helpt haar, dus heeft ze aan de bel getrokken bij Kraakspreekuur De Pijp".[12]

Op 16 maart 2008 werden vier woningen, gelegen op de begane grond van Uiterwaardenstraat 285 t/m 291 gekraakt. De woningen maken deel uit van een complex in de Uiterwaardenstraat en de Dintelstraat met twintig ouderenwoningen. Het complex was van Stichting Ouderenzorg Rivierenbuurt en werd in 2007 gekocht door Frieschriedt B.V. De grote man achter Frieschriedt B.V. is Jan Siep Riedstra, nummer 228 in de Quote-500 met een geschat vermogen van 110 miljoen euro. Sinds de woningen in eigendom zijn van Frieschriedt wordt er niets meer gedaan aan onderhoud. Zo bleek er na de kraak sprake te zijn van ernstige vochtproblemen. De vloer leek op een open riool omdat er een afvoer verstopt was geraakt. De krakers eisten dat de voormalige woningen in de Uiterwaardenstraat weer beschikbaar zouden worden gesteld aan ouderen en dat het achterstallig onderhoud zou worden weggewerkt.

De bewoners van het bejaardencomplex aan de Uiterwaardenstraat hebben zich verenigd in een bewonerscommissie, om aandacht te vragen voor het achterstallig onderhoud. De klusjesman en tuinman waren afgeschaft, de lift werd niet meer schoongemaakt, de tuin niet meer onderhouden en de cv-ketel niet meer onderhouden. Het maatschappelijk werk was helemaal weggevallen. Ook werden er hoge administratiekosten in rekening gebracht. De bewoners konden nergens heen met hun klachten. De bewoners vreesden dat Frieschriedt B.V. het complex leeg wilde krijgen om de woningen te verkopen.[13]

Sinds de kraakactie heeft plaatsgevonden, de bewonerscommissie is opgericht en er druk op het stadsdeel wordt uitgeoefend, wordt er in ieder geval weer íets van onderhoud gepleegd. De krakers proberen de eigenaar -tevergeefs- aan te sporen de andere leegstaande woningen in het pand opnieuw te verhuren. In de vier gekraakte woningen wonen nu zo'n tien mensen, waaronder vier kinderen.

Buurtbewoners op bezoek in het kraakpand aan de Uiterwaardenstraat

Peter Lange

12 De Pijpkrant, april 2008

13 ibid.

S.W.O.M.P.

Slimme Woonwagenbewoners Op Mooie Plekjes!

Rustenburgerstraat 438-440, Amsterdam

Kraakgroep De Pijp kraakte in samenwerking met Groenfront!-Amsterdam op 11 juli 2008 een braakliggend terrein aan de Rustenburgerstraat in Amsterdam. De kraak was een protest tegen onnodige sloop, langdurige leegstand en braakliggende terreinen in de stad. Nadat op dit terrein een schoolgebouw meer dan een jaar had leeggestaan, werd het in juli 2006 plotseling onder begeleiding van een politiehelikopter en beveiliging gesloopt. Dit gebeurde tot volledige verrassing en tegen de wil van veel buurtbewoners. De reden voor de versnelde sloop destijds was het verhinderen van een kraak.[14] Als buren er niet tussen waren gekomen, waren ook de monumentale bomen op het terrein gekapt. Nadat het terrein twee jaar had braak gelegen was er echter nog steeds geen duidelijke toekomst voor het stuk grond.

Een belangrijke oorzaak van het lang leegstaan van panden en het braakliggen van terreinen, met alle bijkomende problemen voor de buurt, is het loskoppelen van de sloopvergunning en de bouwvergunning. Een pand kan daardoor gesloopt worden, zonder dat de toekomstige plannen van een eigenaar al zijn goedgekeurd. Inmiddels heeft stadsdeel Centrum het tot haar beleid gemaakt om geen sloopvergunningen af te geven als er geen bouwvergunning is. Zo'n maatregel is hard nodig, want het langdurige braakliggen van een terrein komt veelvuldig voor, zoals blijkt uit de situatie in andere stadsdelen. Eind 2007 werd ook een terrein aan de Van Ostadestraat door SWOMP! bezet. Daar waren eerder krakers ontruimd en huizen gesloopt, waarna het terrein langdurig braak kwam te liggen. Ook bij het Verbindingsblok dreigt nu deze situatie: de bouwplannen van de woningbouwcorporatie zijn nog niet concreet, maar zij wil wel al beginnen met slopen.

De bezetters geven het terrein samen met de buurt een zinnige invulling. Er is nu een uitgebreid programma met workshops, tuinieren, bouwspeeltuin, schminken, akoestische live muziek, hapjes en drankjes om zoveel mogelijk verschillende mensen bij de actie te betrekken. 'Wij kiezen voor directe actie, waarin we onze eigen verantwoordelijkheid nemen om zelf onze samenleving vorm te geven. Wij zullen ons op een milieubewuste en verantwoorde wijze in samenwerking met de buurt en Groenfront!-Amsterdam bekommeren om de aanwezige bomen, werken aan de sociale en groene voorzieningen in de stad en dit plekje behoeden voor verdere verpaupering.'[15]

14 Bos, B. "Overwinning voor buurt Zuiderlicht College", 10 september 2006: http://groenlinks-oudzuid.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=612&Itemid=69

15 Persbericht "S.w.o.m.p. 4: Bezetting Rustenburgerstraat", www.krakenpost.nl, 11 juli 2008

Duurhuur is geen huur

Jollemanhof 26, 146 en 148, Amsterdam

Op zondag 3 februari 2008 kraakte een groep studenten drie woon- werkruimtes aan het Jollemanhof. Het pand dat in eigendom is van woningbouwcorporatie Ymere, is gebouwd door projectontwikkelaar Heijmans en eind 2004 opgeleverd. De ruimtes waren sinds de oplevering van het pand nooit verhuurd geweest. Ymere vroeg 3600 euro kale huur per maand. De hoogte van dit bedrag was waarschijnlijk de reden voor de leegstand.

De studenten kraakten de panden uit protest tegen een tekort aan studentenkamers en de lange wachtlijsten voor jongerenhuisvesting in Amsterdam. De lege ruimtes aan het Jollemanhof waren volgens de studenten een teken van een gebrek aan sociaal beleid van de woningbouwcorporatie. De buurt reageerde over het algemeen positief op de kraak. Kees Veling, de voorzitter van de bewonersvereniging beaamde dit in het Amsterdams Stadsblad:

> "Hartstikke goed dat deze ruimtes nu ergens voor gebruikt worden. Ze staan al leeg sinds de oplevering. Door de manier waarop Ymere omgaat met de buurt – te hoge huur om er te wonen – wordt dit nooit een leuke buurt." Veling is blij dat er activiteiten worden georganiseerd in de gekraakte appartementen. „Dat is leuk en goed voor de buurt."[16]

Na de kraak bleek dat Ymere al vóór de kraak voor één van de leegstaande ruimtes een huurder had gevonden. Het architectenbureau Abbink X De Haas wilde graag zo snel mogelijk de ruimte aan Jollemanhof 26 betrekken. Na kennis gemaakt te hebben met het architectenbureau hebben de krakers de ruimte afgestaan aan het bureau. Dit gebeurde zonder tussenkomst van Ymere, gemeente of Justitie.

De andere twee ruimtes, Jollemanhof 146 en 148, bleven na de vrijwillige teruggave van nummer 26 nog drie maanden gekraakt. Na die drie maanden had Ymere naar verluid ook voor deze twee ruimtes huurders gevonden die de ruimtes per direct wilden betrekken. Een opvallend aspect tijdens de gesprekken met deze huurders was dat Ymere de huurprijs van de ruimtes inmiddels ruim gehalveerd had naar 1600 euro per maand. Ze moest de huurprijs kennelijk verlagen om de ruimtes verhuurd te krijgen. Na overleg met de toekomstige huurders en na het verliezen van een civiele procedure zijn ook deze ruimtes bezemschoon opgeleverd aan Ymere. Helaas stonden deze ruimtes in november 2008 nog steeds leeg.

De panden zijn in totaal vier en een halve maand gekraakt geweest en hebben gediend als woonruimte voor 7 studenten. Naast de gecreëerde woonruimte hebben de studenten ook een ruimte beschikbaar gesteld voor kunstgalerie Schijnheilig, die daardoor beginnende kunstenaars een podium heeft kunnen bieden.

16 Amsterdams Stadsblad, 7 februari 2008
www.argopress.nl/news.php?krant=1&item=8095

Kraakactie Brinkmann Passage

18

Haarlem, Grote Markt

Een verloederde winkelpassage in hartje Haarlem stond jaren goeddeels leeg. De gemeente zag het met lede ogen aan. Toen de krakers de lege ruimtes in 2007 gebruik namen, dienden de nieuwe huurders zich in snel tempo aan.

Begin jaren tachtig werd midden in het centrum van Haarlem een overdekte winkelpassage gebouwd; de Brinkmann Passage. Er vond veel verzet plaats tegen de sloop van de panden die moesten wijken voor het nieuwe winkelcentrum. Tevergeefs, want de panden moesten wijken voor nieuwbouw. Er werden ruim veertig winkels gevestigd in de passage. In 2007 was hier niet veel meer van over. De passage was verloederd en stond goeddeels leeg. Er waren nog maar zeven winkels gevestigd. De huurders in de Brinkmann Passage klaagden over hoge huren, slecht onderhoud en de grote leegstand. De eigenaar LCG (Lips Capital Group) uit Vught ondernam geen actie. Niet alleen de huurders ergerden zich; vele Haarlemmers, inclusief de gemeente, stoorden zich aan deze rotte kies in de binnenstad. Wethouder Chris van Velzen gaf op tv aan weinig mogelijkheden te hebben om eigenaren onder druk te zetten en niets te kunnen doen aan de ontstane toestand: "Je kunt in dit land inderdaad heel lang panden leeg laten staan, helaas."[17]

September 2007. Een groep van ruim veertig krakers nam een ruimte op de begane grond van de Brinkmann Passage in gebruik. Hier werd onmiddellijk de Weggeefwinkel gevestigd.[18] De reacties van de andere gebruikers van de Passage waren lovend. De huurders waren blij dat er mensen waren die zich actief verzetten tegen de lakse houding van de eigenaar. Maar niet alleen in de passage heeft men de actie opgemerkt. Dagenlang was de Brinkmann Passage voorpaginanieuws in de lokale krant. Het Haarlems Dagblad rapporteerde dat de burgemeester naar eigen zeggen de krakers heeft aangespoord om de passage te gaan kraken.[19]

Al vrij snel blijkt Lips Capital Group opeens een huurder te hebben gevonden. Na een gesprek met de nieuwe huurder besloten de krakers om de winkelruimte te verlaten. Een week later sloegen zij echter hun slag op de eerste verdieping van hetzelfde pand. Een gigantische, al jaren leegstaande winkelruimte werd in gebruik genomen. Hier werd opnieuw een weggeefwinkel gevestigd en ook een expositieruimte, een koffiehoek, een werkplaats en een vergaderruimte. De eigenaar bleek door de acties te zijn wakker geschud. De overige leegstaande ruimtes in de Passage werden snel in gebruik genomen. Na twee maanden was het ook voor de gekraakte ruimte zover. Een populaire winkelketen sloot een huurovereenkomst met LCG.

Waar de huurder en de gemeente niets konden doen, hebben krakers ervoor gezorgd dat binnen een half jaar de hele passage weer werd verhuurd. Leegstaande ruimtes werden door de krakers tijdelijk benut voor sociale en culturele initiatieven. Dit was een zeer geslaagde actie tegen verkrotting en verloedering in de binnenstad.

Spandoek van de Brinkman Blamage in de maak.

De Brinkman Passage met spandoek

Student aan het blokken in 't raam van Koningsplein 1, 2007

Spandoek aan de gevel van Koningsplein 1, 2007

17 "Haarlemse passage Brinkmann droefenis alom", RTV Noord Holland, 13 augustus 2007: www.rtvnh.nl/asxgen.asp?item=Het%5FNieuws2007%2Fnieuws%5F20070813%2D165908%2Ewmv&start=586

18 "Expositie Haarlemse Kraakbeweging", RTV Noord-Holland, 15 december 2007: http://stream.rtvnh.nl/Het_Nieuws2007/HN-15-december.wmv

19 Haarlems Dagblad, 19 september 2007: www.haarlemsdagblad.nl/nieuws/regionaal/haarlemeo/article2455453.ece

David vd Bree

Krakers weg voor anti-kraak

Koningsplein 1-3, Amsterdam

Een hoekpand in het centrum van Amsterdam kwam leeg te staan nadat de eigenaar Streim, die veel vastgoed in de omgeving in zijn bezit had, huurders en kleine bedrijfjes had gedwongen om te vertrekken. De reden voor de leegstand was een verbouwing, alleen die verbouwing is er nooit gekomen. In mei 2007 werd het pand dan ook gekraakt. Er gingen mensen wonen en werd expositieruimte gecreëerd.

Omdat de gemeente Amsterdam het beleid heeft om niet te ontruimen voor leegstand, leek het voor de hand liggend dat de krakers in het pand konden blijven zitten totdat er een duidelijk plan voor was ontwikkeld. Dit was het eerste half jaar ook het geval. Maar snel daarna had de eigenaar naar eigen zeggen Inter Makelaardij B.V. als toekomstige huurder gevonden. Dit was een onderneming die financiële diensten zou verlenen, maar had nul werknemers en ook niet de benodigde registratie bij de AFM (Autoriteit Financiële Markten) om zijn activiteiten überhaupt te mogen uitvoeren.

Het huurcontract met de onderneming zou aanvankelijk nog inhoudelijk getoetst worden door een civiele rechter. De Officier van Justitie adviseerde de eigenaar echter het aangespannen kort geding tegen de krakers af te blazen.De krakers zouden namelijk ook strafrechtelijk ontruimd kunnen worden. De krakers hebben vervolgens een demonstratie gehouden bij het stadhuis om duidelijk te maken dat het contract door een rechter getoetst diende te worden, omdat een niet getoetst document niet noodzakelijk tot het beloofde gebruik zou leiden. Bovendien is het op zijn minst verbazingwekkend dat een Officier van Justitie op deze manier een gang naar de rechtszaal weet te voorkomen. Na overleg met de gemeente Amsterdam bleek dat die de mening was toegedaan dat het echt zeer aannemelijk was dat dit bedrijf de panden met 1200 m2 vloeroppervlakte aan het Koningsplein zou gaan gebruiken. Als de krakers een ontruiming wilden uitstellen, moesten zij maar een "kort geding tegen de staat" aanspannen. Dit verloren zij uiteraard. In een kort geding tegen de staat wordt immers het overheidsoptreden getoetst, en niet de waarde van een contract dat een eigenaar claimt te hebben. Ondanks het feit dat dit een bedrijf was zonder werknemers en geen toestemming had van AFM om zijn activitei-ten te ontplooien, gaf Openbare Orde toestemming voor het inzetten van politie om het pand te ontruimen.

De krakers vertrokken in overleg met de gemeente vrijwillig. Na het vertrek van de krakers kwam er echter geen nieuw bedrijf, maar een dag na het vertrek kregen een paar jonge antikrakers de panden aangeboden. Deze nieuwe bewoners hebben geen huurrechten en kunnen wanneer het de eigenaar uitkomt eenvoudig weer uit het pand gezet worden. De gemeente werd in dit geval om de tuin geleid door een eigenaar, zoals helaas nogal eens vaker gebeurt.

De antikrakers wonen nu inmiddels alweer twee jaar met drie personen in een pand waar eerst tien studenten woonden en een kunstgalerie floreerde. De gemeente hield echter voet bij stuk dat de ontruiming terecht was. Het was duidelijk dat zij zich in haar toetsingsmogelijkheden beperkt zag. Waar precies de grenzen liggen van de bevoegdheden van de burgemeester om al dan niet medewerking te verlenen aan ontruimingen, blijft een punt van discussie.

De Inter Makelaardij B.V is nog steeds bezig is met z'n winterslaap in Haarlem...

David vd Bree

Ter aanvulling...

De Bartjes: krakers voor een veilig gevoel

Barten-Noord, Den Bosch

In 2003 werden in de wijk Barten-Noord in Den Bosch 225 sociale huurwoningen gesloopt. De gemeente en de woningbouwvereniging vonden dat de woningen niet meer aan de eisen van deze tijd voldeden. Luxe appartementen leken hen beter zo dicht bij het centrum. Differentiatie van het woningbestand zou direct de oplossing bieden voor de strubbelingen in deze 'probleemwijk'.

Een half jaar voor de sloop werden een aantal panden in deze wijk gekraakt. Hoewel deze actie de sloop van de wijk niet kon tegengaan, waren de overgebleven buurtbewoners erg blij met de komst van de krakers. Zij voelden zich door diverse instellingen in de steek gelaten.

Door de grote leegstand verloederde de wijk. Bewoners voelden zich onveilig door vernielingen en sommige oudere buurtbewoners durfden niet meer thuis te slapen omdat er brandjes in de leegstaande panden werden gesticht. Gemeente en woningbouwvereniging deden hier niets aan. Sinds de komst van de krakers nam de sociale controle in de wijk weer toe en waren er minder incidenten. Bewoners verweten de woningbouwvereniging en de gemeente bij herhaling dat de krakers een taak op zich namen die zij nalieten.

Woningbouwcorporatie legt regenpijpen naar binnen

Van Boetzelaerstraat 1, Amsterdam

Barcelona is een kraakpand in de Staatsliedenbuurt. Het pand werd gekraakt omdat woningcorporatie Ymere het bewust liet verkrotten. De regenpijpen waren op zo'n manier stuk gemaakt dat het water doelbewust naar binnen geleid werd, in plaats van naar buiten. Overal ontstonden houtrot en schimmels. De plafonds en de muren waren gesloopt. Daarmee nam de corporatie alvast een voorschot op de sloop die de weg vrij moest maken voor duurdere woningen. Het pand werd in oktober 2008 ontruimd.

Heel blok sociale huur verdwenen

Eerste Oosterparkstraat, Amsterdam

Het Citex-blok vormde een internationale ontmoetingsplaats voor krakers en kunstenaars. Het blok huisvestte zo'n vijftig mensen. Krakers poogden de 19e eeuwse panden van woningbouwcorporatie De Key te redden van de sloop en de sociale huurwoningen te behouden. Ondanks een lopende monumentenaanvraag kreeg De Key opschorting van de "voorbescherming" uit de monumentenwet. De panden werden in 2008 ontruimd.

Bewakershuisjes Bijlmerbajes

Wenckebachweg, Amsterdam

Aan de Wenckebachweg in het Stadsdeel Oost/Watergraafsmeer werden in 2003 vier huisjes gekraakt. De woningen stonden drie tot vijf jaar leeg. In 2005 werd de kraak uitgebreid. De huisjes zijn onderdeel van een half afgesloten buurtje met woningen voor de bewakers van de nabijgelegen Bijlmerbajes. De woningen stonden leeg vanwege de verhuizing van de Bijlmerbajes naar Zaandam. De gevangenis had besloten geen nieuwe woningen meer te verhuren en voerde een zogenaamd doodbloedbeleid: er werden geen nieuwe huurders meer geplaatst.

Momenteel zijn er acht woningen gekraakt waarin zo'n dertig krakers wonen. Het lijkt er op dat er nog steeds geen concrete plannen zijn en dat zonder tussenkomst van de krakers alle woningen nu dichtgespijkerd zouden zijn.

Gemeente tegen woningnood

Grote Markt, Haarlem

Op 22 augustus 2005 kraakten Kraakgroep Haarlem en Actiegroep Woonstrijd! gemeentelijk pand aan de Grote Markt in Haarlem en noemden het 'de Opstand'. De actie was gericht tegen de gemeente. De krakers vonden het een schande dat de gemeente haar eigen panden jarenlang leeg liet staan.

Nadat de laatste huurder rond 2002 vertrokken was, stond het pand twee jaar te verkrotten. Mede door het achterstallige onderhoud aan de loden waterleidingen en de dakdelen van ruim 200 jaar oud, heeft deze oude burgemeesterswoning hevige waterschade opgelopen. De gemeente Haarlem heeft dertig jaar nagelaten het gebouw te onderhouden.

De gemeente heeft in 2005 een vijfjarenplan opgesteld om het niet-strategisch vastgoed te verkopen. Zo ook dit pand. Nu, in 2008, is daar om onduidelijke redenen nog niets van terecht gekomen. De bewoners hebben alles op alles gezet om het pand bewoonbaar te houden. In 2006 hebben de bewoners de bovenwoning gerenoveerd. Een verbouwing van ruim een half jaar die noodzakelijk was voor bewoning. Anno augustus 2008 is het een leefbaar

woon- en werkpand dat vergaderruimte biedt aan verschillende groepen.

De Infowinkel

Orthenstraat 4, Den Bosch

De Infowinkel in de Orthenstraat in de binnenstad van Den Bosch heeft enkele maanden bestaan. Hier kon het winkelend publiek de historie en de huidige gang van zaken rondom kraken zien. De tentoonstelling gaf aan waar en waarom panden gekraakt werden en belangstellenden konden aan vrijwilligers om extra informatie vragen. Vanuit de infowinkel werd desgewenst doorverwezen naar andere sociale en culturele instanties.

Krakers solidair met laatste bewoner

Houtmankade 73, Amsterdam

Aan de Houtmankade 73 stonden drie sociale huurwoningen één tot drie jaar leeg. Woningcorporatie De Key wilde de woningen samenvoegen, maar moest daarvoor eerst nog de laatste huurder, een oudere dame die op de begane grond woonde, overhalen om te vertrekken. De dame was blij met de kraak van de leegstaande woningen. Nadat acht krakers/studenten drie jaar in het pand hadden gewoond, werden de woningen weer regulier verhuurd.

Het Carré van Dumont voor de Haarlemmers

Raaksgebied Haarlem

Het Raaksgebied in Haarlem bestond uit twee scholen, twee kerken en een conciërgewoning. Ondanks het feit dat de welstandscommissie dit zogenoemde Carré van Dumont als gemeentelijk monument beschouwde, besloot de gemeenteraad van Haarlem dat het complex plaats moest maken voor nieuwbouw. De inspraak verliep niet zoals het hoorde en de adviezen van de welstandscommissie werden genegeerd. Axiegroep Haarlem kraakte het complex in de zomer van 2005 als protest tegen dit wanbeleid. Binnen drie dagen na de kraak waren er ruim 2000 handtekeningen verzameld van Haarlemmers die de sloop wilden stoppen. Tijdens de gekraakte periode werden er kozijnen geschilderd, weggeefmarkten gehouden, een betaalbaar eetcafé opgestart en culturele avonden georganiseerd. De Axiegroep nam deel aan evenementen zoals de Open Monumentendagen en de Kunstlijn. Ondertussen werd het complex bewoond door meerdere mensen. Na lang getouwtrek en onzekerheid is het complex helaas alsnog gesloopt. Tot grote ergernis van een hoop mensen, wat tot uiting kwam tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 2006. Een deel van Axiegroep Haarlem stelde zich toen verkiesbaar als Axielijst. In tegenstelling tot lokale partijen in de rest van het land maakte de partij zetelwinst.

Wonen boven winkels

Grote Houtstraat 90, Haarlem

Veel grote steden hebben al jaren te kampen met grootschalige leegstand boven winkels. Zo ook Haarlem. Deze gemeente startte het project 'Wonen Boven Winkels' om hier verandering in te brengen. Dit project houdt onder andere in dat winkels alleen verbouwd mogen worden als er een aparte opgang naar de bovenwoning blijft. Op deze manier boekte de gemeente enkele successen. Helaas stopte het project vroegtijdig omdat de prioriteiten verschoven.

Op 20 april 2008 besloot Kraakgroep Haarlem haar eigen project te beginnen. De kraakgroep nam twee woningen boven de kledingwinkel Forecast in gebruik na jaren van antikraak, een verbouwing en daarop volgende leegstand. Eigenaar Coltavast gaf direct toe dat de panden al meer dan een jaar niet meer in gebruik waren: het pand was aan hun aandacht ontglipt. Na deze kraak besloot Coltavast ook hun andere panden in de binnenstad te controleren. De krakers hebben de eigenaar dus aan haar verantwoordelijkheid herinnerd. Inmiddels wonen er in de gekraakte bovenwoningen vijf jongeren.

Zeldenrust

Eiklaan 51, Rijswijk

In tegenstelling tot wat de naam doet vermoeden is 'Huize Zeldenrust' een kraakpand waar de rust is wedergekeerd. Het pand stond 23 jaar leeg, met verval, rondslingerende reclamefolders en een dode boom als gevolg. Tot ergernis van de buurt en de gemeente.

Nu wordt dit pand, gelegen in een van de betere wijken van Rijswijk, al bijna een jaar bewoond door drie krakers die het pand weer de allure teruggeven die het ooit bezat. De gevel wordt opgeknapt, de tuin oogt weer vriendelijk en de gordijnen zijn open. Binnen zijn de meubels afgestoft, de paneeldeuren weer in oude staat hersteld, en de opgestapelde schilderijen van de oude eigenaresse opgehangen. Zeldenrust heeft haar klassieke uitstraling teruggekregen.

Het Witte Huizenplan

Het pamflet hiernaast is het oerdocument van de moderne Nederlandse kraakbeweging. Het is geschreven in 1966 door Auke Boersma, toen één van de actieve deelnemers aan de Amsterdamse Provobeweging. Ik schrijf 'moderne kraakbeweging' omdat het in gebruik nemen van woonruimte zonder legale titel als huurder of als eigenaar, iets van alle tijden is en er hier een nieuwe vorm gevonden wordt voor een oude praktijk door: het eisen van een verbod op de sloop van woningen zolang er een tekort aan is; het aanleggen van lijsten en het met witte verf markeren van leegstaande woningen; het publiek oproepen om leegstaande woningen zelf in bezit te nemen. Voorheen was het 'illegaal' bezetten van een leegstaande woning meestal een stiekumme en geen demonstratieve daad: "eropkruipen" heette het in de volksmond.

Om nu, bijna een halve eeuw na dato, iets van de betekenis van dit pamflet in zijn eigen tijd te begrijpen, dient vermeld te worden dat tot in het midden van de zestiger jaren de overheid (op basis van de Woonruimte van 1947) een groot deel van de woningmarkt controleerde door distributie van goedkopere woningen, vordering van panden en het afdwingen van inwoning bij diegenen die geacht werden te ruim gehuisvest te zijn. Het was ook de tijd dat er saneringsplannen in de binnenstad voor wat dan nog volksbuurten waren (Kattenburg, Nieuwmarkt, Jordaan) in uitvoer komen, met verplaatsing van hele bevolkingsgroepen naar de buitenwijken en leegstaande panden in afwachting van sloopplannen. Tegelijkertijd verruilen kantoren - gevestigd in vroegere woningen aan de grachten - door verkeersopstoppingen en modernisering van werkomgeving hun grachtenpand voor nieuwbouw aan grote verkeersaders, waardoor ook hier veel panden leeg komen te staan. Voorts is het 17e eeuwse Stadhuis op de Dam pas sinds 1814 Koninklijk Paleis (ooit gebruikt, tijdens de Franse bezetting, door de broer van Napoleon, later overgenomen door de Oranjes). Rechtgeaarde republikeinen zien de leegstand van het paleis met lede ogen aan en pleiten al sinds het midden van de 19e eeuw voor teruggave aan de stad Amsterdam. New Babylon is het door de provobeweging omarmde plan voor een van arbeid bevrijdde nomadische samenleving van kunstenaar en situationist Constant Nieuwenhuis, een samenleving waar het privé-bezit is opgeheven, een samenleving voorbij het "mijn en dijn".

Tjebbe van Tijen

Met dank aan pamflettoloog Frans Panholzer en het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis voor de scan van het pamflet.

5gA * 25 apr 66

IN HOLLAND STAAT UN HUIS

EN IN DAT HUIS
WOONT NIEMAND
HET STAAT OP DE DAM
IN HET HART VAN AMSTERDAM
HET PALEIS OP DE DAM IS
HET IMAGE VAN DE WONINGNOOD
IN AMSTERDAM STAAN DUIZENDEN HUIZEN LEEG LANGS DE GRACHTENGORDEL EN IN DE JORDAAN, HET AMSTERDAMSE BOLWERK VAN DE VRYHEID @

UW HUIS IS UW GNOT-
TEMPEL. U HEEFT
RECHT OP UN EIGEN
HUIS EN UN RECHT-
VAARDIGE VERDELING
VAN HET KOLLEKTIEF
WONINGBEZIT. GEEN
HUIS IN HET MAGIES
CENTRUM MAG WOR-
DEN AFGEBROKEN
ZOLANG ER NOG
MENSEN IN WONEN
NIEW AMSTERDAM

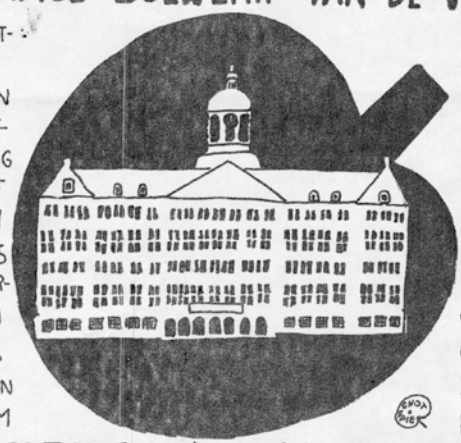

PROVO'S WERKGROEP
WITTE HUIZENPLAN LAN-
SEERT UN LIEVEREVO-
LUSIONAIRE OPLOS
SING VAN HET WO-
NINGPROBLEEM. „HET
WITTE HUIS" IN HET
WITTE HUIS KAN IE-
DEREEN BINNEN-
GAAN EN ZYN WOON
RUIMTE UITZOEKEN
NEW BABYLON

HET WITTE HUIZEN PLAN

DE WERKGROEP WITTE HUIZENPLAN NAM DE VOLGENDE INITIATIEVEN:
① HET UITROEPEN VAN HET PALEIS OP DE DAM TOT STADHUIS VAN AMSTERDAM DE KOLLEKTIEVE KLAASTEMPEL VAN HET MAGIES CENTRUM
② DE WEKELYKSE UITGAVE VAN UN LYST MET ADRESSEN VAN LEEG-STAANDE HUIZEN DIE 'S ZATERDAGS OM 10 UUR OP DE DAM VERSPREID WORDT
③ HET WITSCHILDEREN VAN DE DEUR EN DEURPOST VAN LEEGSTAANDE WONINGEN TEN TEKEN DAT IEDEREEN ERIN WONEN KAN ⌂⌂⌂⌂
④ DE OPRICHTING VAN UN ARBEIDSBUREAU OM DE JONGEREN IN DE ZOMERMAANDEN TE MOBILISEREN TEGEN DE WONINGNOOD ⌂⌂⌂⌂
⑤ HET WITTE HUIZENPLAN ZAL DEEL UITMAKEN VAN HET PLAN NIEW AMSTERDAM

REDT UN PAND JE BEZET UN PAND JE - GNOTWILHET

Demonstratie op de Nieuwmarkt , februari 1979
Pieter Boersma

Krake
&
Spec

2. *Kraken en speculatie*

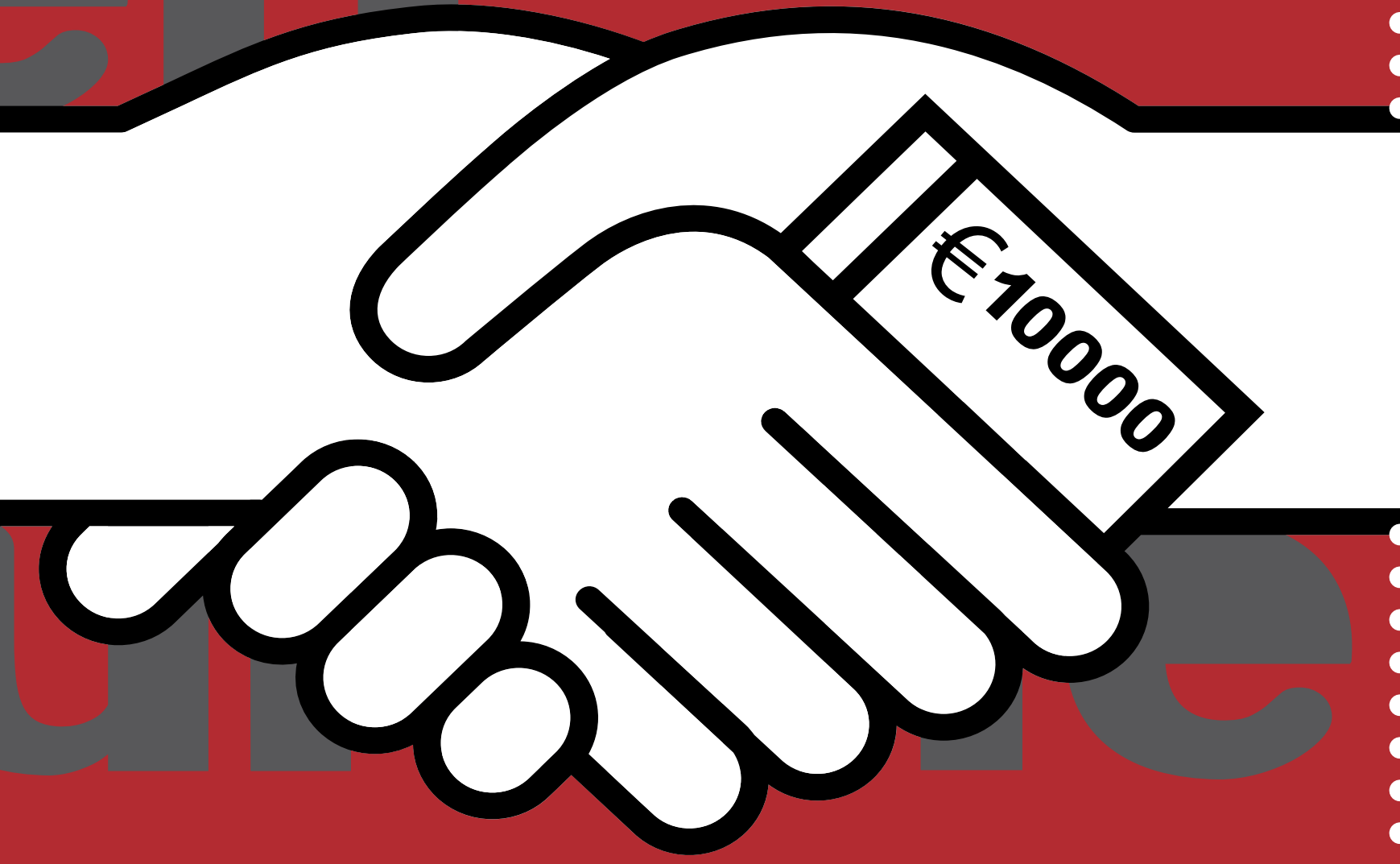

Inleiding

Demonstratie van het comite 'Stop de Demonisering van de Vastgoedmaffia!'. Alle vastgoedmaffioso werden opgeroepen om in vol ornaat (bontjassen, vioolkoffers, gleufhoeden, etc. etc. etc.) Jan ten Hoopens kraakverbod een hart onder de riem te komen steken. - 12 januari 2008
Goezde Tekdal

Kraken is meer dan alleen leegstandsbestrijding, het is ook één van de meest effectieve middelen in de strijd tegen het misbruik van vastgoed en tegen vastgoedcriminaliteit. Eens in de zoveel tijd verschijnt er weer eens een artikel over vastgoedschandalen in de krant. Speculatie met vastgoed is een lucratief middel voor het snel genereren van winst. Dit hoofdstuk gaat over de strijd die krakers voeren tegen (criminele) speculanten die deze vorm van misbruik laten prevaleren boven gebruik ten behoeve van bewoning of bedrijvigheid.

Soms zijn het grote namen uit de onderwereld, zoals Bertus Lüske, die vastgoed gebruiken om hun crimineel verkregen geld wit te wassen. Soms zijn het geduchte speculanten die hele huizenblokken opkopen met als enige doel het genereren van woekerwinsten, zonder oog te hebben voor de gebruikers of de panden zelf. En soms zijn het huisjesmelkers die hun huurders het liefst zo snel mogelijk kwijt zijn om hun panden vervolgens te kunnen splitsen en voor een veelvoud van het oorspronkelijke aankoopbedrag weer door te verkopen.

Gelukkig kunnen krakers door hun directe acties veel van deze ongewenste praktijken een halt toeroepen. Leegstaande en soms zelfs geheel uitgesloopte panden worden weer in

gebruik genomen voor de functie waarvoor ze ooit bedoeld waren: níet als speculatieobject, maar als woon- en/of werkruimte. Deze krakers stoppen de verloedering van buurten en genereren nieuwe levendigheid. Ook brengen krakers maatschappelijke misstanden aan het licht en helpen ze met onderzoek naar criminele eigenaren. Momenteel voorziet de Nederlandse wet in de bescherming van krakers omdat zij, net als andere bewoners, huisvrede genieten. Deze bescherming stelt krakers in staat om ook daadwerkelijk iets nuttigs te doen met leegstaande huizen die verwaarloosd worden door de eigenaar. Eigenaren met goede bedoelingen hebben momenteel al voldoende middelen in handen om krakers juridisch aan te pakken. Kraken is namelijk verboden als een pand korter dan een jaar heeft leeggestaan. Ook als een eigenaar aannemelijk kan maken dat er plannen zijn met het pand, moeten krakers wijken.

De meeste vastgoedbezitters zijn goed op de hoogte van de wetgeving rond kraken, waardoor ze zich wel twee keer bedenken voordat ze hun panden leeg laten staan. Indien een eigenaar toch langdurig leegstaand vastgoed heeft, zal hij door de huidige kraakwetgeving geprikkeld worden om er snel plannen voor te ontwikkelen. De eigenaar weet immers dat wanneer er een pand van hem gekraakt wordt een rechter niet snel een ontruimingsvonnis zal tekenen waneer duidelijk is dat de eigenaar willens en wetens zijn pand heeft verwaarloosd en hij geen reële plannen heeft.

Indien er wel plannen zijn geldt het omgekeerde en zal de rechter de politie opdracht tot ontruiming geven. Indien de voorgespiegelde plannen uiteindelijk toch niet uitgevoerd worden, zijn krakers vaak volhardend genoeg om over te gaan tot een zogeheten herkraak: het opnieuw kraken van het ontruimde pand. Daardoor zijn ze voor de eigenaar de spreekwoordelijke stok achter de deur. Dat kraken als drukmiddel een essentiële schakel in de vastgoedwereld vervult, wordt terecht onderkend door bestuurders van de grote steden zoals Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht. Juist in de grote steden is de druk op de woningmarkt het grootst en is het belangrijk dat er op alle mogelijke manieren wordt opgetreden tegen misbruik van vastgoed. Het opleggen van een kleine boete aan eigenaren die vastgoed leeg laten staan, zoals in het wetsvoorstel voor het verbieden van kraken van 26 augustus 2008 staat, zal geen drukmiddel zijn omdat die boete simpelweg verrekend kan worden in de winst die het speculeren opbrengt.

In dit hoofdstuk zullen diverse kraakacties worden beschreven die ieder op hun eigen manier misstanden binnen de vastgoedsector aan het licht hebben gebracht en ervoor hebben gezorgd dat leegstaande panden weer een zinvolle invulling hebben gekregen. De eerste artikelen geven voorbeelden van speculatie door de wat kleinere criminelen, minder bekend bij een breed publiek, maar berucht bij mensen die betrokken zijn bij sociale huisvesting. Twee artikelen in dit hoofdstuk gaan over panden van beruchte vastgoedmagnaten. Deze laten zien hoe complex speculatie kan zijn en dat het kraken van dergelijke panden jarenlang slepende acties kan behelzen. Ook wordt met dit hoofdstuk duidelijk dat vooral de onderwereld belang heeft bij een kraakverbod. Daarom om te beginnen een verhaal van het SPekulatie Onderzoeks Kollektief (SPOK), bedoeld als waarschuwing voor politici die het willen opnemen voor eigenaren in hun strijd tegen krakers.

Krakers leggen speculanten het vuur aan de schenen

SPekulatie Onderzoeks Kollektief (SPOK)

In de verhalen over speculatie, huisjesmelkerij en knokploegen die het SPOK in de afgelopen jaren op haar website heeft gepubliceerd komen nogal eens door krakers bewoonde panden voor. Krakers leggen door hun actieve instelling vaak een schat aan informatie bloot die voor de bestrijding van malafide huiseigenaren van pas komt. Het valt ons op dat de VVD in haar verwoede strijd tegen de kraakbeweging zich nergens rekenschap geeft van de huiseigenaren die zij hiermee een hand boven het hoofd wenst te houden.

Een frappant voorval zijn de inspanningen die VVD-raadslid Bas van 't Wout zich vorig jaar getroostte om op te komen voor de eigenaar van het door krakers bewoonde pand Weteringschans 79. Inmiddels is gebleken dat die eigenaar, een advocaat, in een grote fraudezaak veroordeeld is en in een witwaszaak verdachte is.

Krakers kunnen malafide huiseigenaren behoorlijk het vuur aan de schenen leggen. Tot in de hoogste regionen van de vastgoedmaffia moet men beducht zijn op krakers. Al eerder heeft het SPOK in een persbericht aangegeven een kraakverbod vanuit het perspectief van het tegengaan van speculatie onverstandig te vinden. De maatschappij wordt nog altijd geplaagd door speculatieve huiseigenaren, wat één van de oorzaken is van de geëxplodeerde woningprijzen en het vastlopen van de markt voor betaalbare woonruimte. De overheid moet wat dat betreft de komende decennia nog alle zeilen bijzetten en zou de initiatiefbereidheid van de krakers niet mogen missen.

Het SPOK vindt het daarom erg onverstandig en jammer dat (zo blijkt uit correspondentie) de partijen achter het kraakverbod, het CDA, de VVD en de Christen-Unie, hun belofte om naast een kraakverbod ook maatregelen te nemen tegen speculatie niet nakomen. Voor CDA, VVD en CU zijn malafide huiseigenaren blijkbaar minder een prioriteit dan krakers. Moeten woningzoekenden soms voor het oplossen van de problemen op de woningmarkt maar hopen op de filantropie van de speculanten?

Op www.speculanten.nl is meer te lezen over een aantal panden waar het SPOK de afgelopen tijd over heeft gepubliceerd.

© P. Pontiac, 1997

Bas van 't Wout scheurt pagina uit Zwartboek kraken.

Spekulatie Onderzoeks Kollectief, 27 juni 2008

Soms blijft informatie erg lang op de plank liggen. Nee, dan hebben we het niet over het Zwartboek kraken van scheefwonend VVD raadslid in Amsterdam Bas van 't Wout, maar over de veroordeling afgelopen april al weer van de opmerkelijke advocaat Klaus Vink. Vink was trouwens wel een gedupeerde in het concept zwartboek en vooral: een van de weinigen waar Van 't Wout wel mee naar buiten durfde te komen: De VVD omschreef hem destijds als [een arme man] 'die een goede bijdrage levert aan het opknappen van monumentale panden'.

Maar zo legden we in een artikel van 3 mei 2007 uit: de VVD had zich voor een wel heel raar karretje laten spannen. Toen ging het om de de Fiscale inlichtingen- en opsporingsdienst–Economische controledienst die een inval deed in het kantoor van Mr. Nicolaas Bernardus Maria Vink, wegens verdenking van belastingfraude als commissaris van de Aruba Bank. Verder viel Vink op als beheerder van Stichting de Blauwe Reiger Monumenten, Stichting de Blauwe Tijger Monumenten en Stichting Administratiekantoor De Reigtijger, waarbinnen hij samenwerkte met Porsche-boeren, vader en zoon Adrianus en Adriaan Jeroen Ruska.

Nu blijkt uit een klein artikeltje in het NRC van 22 juni j.l. dat Klaus Vink als advocaat creatief aan het goochelen was met de failliete boedel van wonderbelegger/oplichter René van den Berg. Dat vonden de Rechtbank Amsterdam en de Orde van advocaten natuurlijk niet leuk.

De veroordeling was al in april van dit jaar. Misschien heeft dit er mee te maken dat het na maart wat stiller is bij Vink en Partners. Tot die tijd trad Mr. Vink namelijk ook nog op als advocaat van het Amsterdamse Yab Yum.

Misschien dat Bas van 't Wout de uitdrukking (vastgoed)maffia-maatje nog niet kent?[1]

Bas van 't Wout

1 http://speculanten.nl/node/129

Verwaarlozing, huisjesmelkerij en bedreiging

Celebesstraat 35-36, Amsterdam

Op 10 april 2005 werden de woningen op de begane grond van Celebesstraat 35-36 gekraakt. De woningen waren in een slechte staat en stonden vol met rotzooi. In de achtertuin bevond zich een manshoge berg vuilniszakken, de vloeren waren gedeeltelijk weggerot en door lekkende waterleidingen stond er in de kruipruimte een laag van 50cm water. Voor ze gekraakt werden, hebben de woningen gediend voor de illegale verhuur van slaapplekken aan ongedocumenteerde Bulgaarse arbeiders die onder andere werkten voor de eigenaar. Er zijn door de krakers meerdere documenten gevonden die wijzen op een crimineel verleden van deze bewoners. De politie is vóór de kraak een keer binnengevallen om een arrestatie te verrichten. Hierna zijn de woningen enkel nog gebruikt als rommelopslag.

Op de dag van de kraak, nadat de politie leegstand had geconstateerd en weer was vertrokken, kwam de heer Tamacht langs. Lahcen Tamacht is eigenaar van de woningen aan de Celebesstraat 35-36 sinds 2001.[7] Hij bedreigde de krakers met de dood en trommelde een knokploeg op. Dit was niet de eerste keer dat hij zich schuldig maakte aan geweld jegens krakers. Hij deed dit enige jaren eerder ook al bij de kraak van een leegstaande coffeeshop in de Gerard Doustraat (de Pijp) en onlangs nog bij de kraak van een pand aan de Veemarkt 36 (Zeeburg).

Naast fysiek geweld is ook verkrotting kenmerkend voor de handelswijze van de heer Lahcen Tamacht. Hij bezit heel wat panden die hij totaal laat verloederen. Veel van zijn panden staan structureel leeg en worden volgegooid met rommel. Zo werden bijvoorbeeld ook zijn panden Celebesstraat 33 en 34, Kanaalstraat 27hs en Veemarkt 36 in een belabberde staat aangetroffen. Huurders, buren en verenigingen van eigenaren klagen over gebrekkig onderhoud. Er liggen tal van aanschrijvingen waarmee niets gebeurt en bij een aantal van zijn panden loopt een onteigeningsprocedure. De bewoners van de bovenverdiepingen aan de Celebestraat 35-36 en het stadsdeel proberen sinds jaren Tamacht tot renovatie te bewegen. Uiteindelijk weten de Verenigingen van Eigenaren van beide panden na dreiging met juridische stappen en dankzij de samenwerking met de krakers Tamacht's medewerking aan renovatie van de gevels af te dwingen. Tot nu toe weigert Tamacht echter de benedenetages intern te renoveren. De krakers hebben de Celebesstraat 35-36 (en later ook nr 33-34) opgeknapt en de nodige herstelwerkzaamheden uitgevoerd aan onder andere de vloeren en de riolering. Hierdoor zijn de huizen weer bewoonbaar en hebben de buren geen last meer van wateroverlast en ongedierte. Bovendien hebben de krakers ervoor gezorgd dat Bouw en Woningtoezicht uiteindelijk de schade aan de etages kon opnemen – iets wat Tamacht al die jaren wist te beletten. Hierdoor is er nu eindelijk uitzicht op de renovatie die door de andere bewoners van het huis zo gewenst wordt. De toekomst van de begane grond woningen is op dit moment onduidelijk, maar het is wel duidelijk geworden dat zolang ze in het eigendom zijn van Tamacht, de buurt eerder gediend is door de aanwezigheid van krakers dan door zijn schemerige praktijken.

Inmiddels is er ontruimingsvonnis voor dit pand, de bewoners zijn echter niet van plan te vertrekken.
www.squat.net/celebes

De nieuwe bewoners ruimen in twee uur na de kraak de grootste bende op.

De staat waarin het pand na de kraak aangetroffen werd., 2008
Goezde Tekdal

7 Voor meer informatie over panden van o.a. Tamacht zie Wijksteunpunt Wonen, "Notitie Meldpunt Ongewenst verhuurgedrag: Speculatie met en uitponding van Amsterdamse woningen anno 2008", 18 februari 2008

Krakers in bres voor speculatieslachtoffer

Demonstratie voor het behoud van Steve Biko plein in het Stopera gebouw, 2008
Goezde Tekdal

Steve Bikoplein 19, Amsterdam

Na jaren van leegstand en verval werden in de zomer van 2004 achtereenvolgens de begane grond en de tweede, derde en vierde etage van Steve Bikoplein 19 in Amsterdam gekraakt. De huurder van één hoog woonde toen al jaren alleen in het pand. Ze zag de ene na de andere eigenaar komen en vertrekken zonder naar het pand te hebben omgekeken. Aangezien een pand van deze omvang door slechts één bewoner nog met geen tien kachels warm te stoken valt, trok het vocht via de vloerloze begane grond omhoog door het hele pand.

De heer Testa had het pand in 2000 aangekocht. De jaren hierna kenmerkten zich door een totaal gebrek aan onderhoud aan het pand. De gemeente sommeerde Testa uiteindelijk in 2004 iets aan de 52 aanschrijvingen op het pand te doen. Onderhand was het verval dusdanig dat de huurder uit veiligheidsoverwegingen de toegang tot haar balkon werd ontzegd vanwege instortingsgevaar. Pas na herhaalde smeekbedes van de huurder, een lobby door de lokale kraakgroep en onder grote druk van de Dienst Wonen werden de balkons uiteindelijk gerenoveerd.

De krakers hebben zich vanaf de kraak ingezet om het pand weer in leefbare toestand te krijgen. Een nieuwe vloer werd gelegd, de etages werden voorzien van elektra, water, verwarming, plafonds en een doucheruimte. De huurder van één hoog ontving de nieuwe bewoners dan ook met open armen. Ook zetten de bewoners zich actief in voor buurtinitiatieven zoals een filmavond voor buurtbewoners op het plein en het mede mogelijk maken van een weggeefwinkel en volkskeuken in de buurt.

In maart 2007 viel het pand in handen van de beruchte speculant Nawar Hussein. De heer Hussein, die overigens verschillende namen blijkt te gebruiken, is uitgeroepen tot Huisjesmelker van het jaar 2007. Deze prijs wordt uitgereikt door de LSVB (Landelijke Studenten Vakbond) en Rood (Jongerenorganisatie van de SP).[3] Ook op diverse studentenwebsites doen horrorverhalen de ronde over zijn bedrijfje: Direct Housing B.V. Als klap op de vuurpijl bleek Hussein met zijn bedrijf Utopit B.V. ook nog een grote rol te spelen in een bericht over asbestschandalen dat in dezelfde tijd in Het Parool verscheen.[4]

De krakers probeerden zoveel mogelijk informatie over hem aan het licht te brengen. Slechts enkele weken nadat Hussein het pand kocht, verkocht hij het echter al weer door aan Sterk Trading B.V. een bedrijf dat dichtbij Hussein staat. Uit de Kadasterpapieren bleek dat er door middel van een constructie ruim 150.000 euro winst gemaakt werd binnen enkele uren tijd.

De krakers hebben samen met de huurder van één-hoog de politiek en de media geïnformeerd over het nalatige en speculatieve gedrag van de verschillende eigenaren van het pand. De jonge vastgoedhandelaar Ronnie Meijler, die voor Sterk Trading B.V. het pand nu beheert, lijkt van de goede samenwerking tussen krakers en huurder en de negatieve publiciteit over zijn bedrijf enigszins onder de indruk. Er wordt nu voor het eerst in tientallen jaren onderhoud aan het pand verricht. De heer Meijler probeerde nog de huurder uit te kopen, maar daar was zij niet van gediend. Haar verdieping blijft behouden als sociale huurwoning, terwijl de krakers zijn ontruimd om plaats te maken voor luxe appartementen. Maar het is wel dankzij hen dat er nu eindelijk tenminste iets gebeurt.

3 "Direct Housing huisjesmelker van het jaar 2007", 18 januari 2008 www.woonbond.nl/nieuws.php?aktie=bekijk&id=1302
4 "Negen maanden geleden al gewaarschuwd voor asbest", Parool, 23 april 2007

Domme speculant valt juridisch door de mand

Pretoriusstraat 43, Amsterdam

De heer El Khaldi was ooit een gewone visboer. Wonen en werken aan de bedrijvige kant van de Transvaalbuurt was echter niet genoeg, hij had grotere ambities. In 1997 kocht hij het hele pand waarin zijn zaak zat, zonder hypotheek, voor fl. 380.000. De drie sociale huurwoningen boven de zaak waren toen nog bewoond. Toen was er al geklaagd over achterstallig onderhoud dat El Khaldi beloofd had aan te pakken. Hij deed echter niets en tussen 2001 en 2003 vertrokken alle huurders. In de lente van 2004 deed El Khaldi nog een poging om zijn, inmiddels gesloten, winkel te verbouwen, maar het visrestaurant dat hij er wilde vestigen kon door de bezwaren van de omwonenden niet verleend worden. De verbouwing werd dan ook al snel gestopt.

In oktober 2004 probeerde een kleine onervaren groep het pand te kraken. Dat liep echter fout toen El Khaldi een knokploeg inzette. Bij de vechtpartij die volgde, werden er nogal wat arrestaties verricht. In de juridische nasleep liet El Khaldi zijn jonge vigilanten vallen als bakstenen. Uit telefoontaps bleek dat Hells Angel Riny S. de knokploeg georganiseerd had. Bij een strafzaak tegen de Hells Angels bleek ook dat El Khaldi voor hen als stroman optrad.

Op 25 september 2005, na bijna anderhalf jaar volledige leegstand, werd het pand alsnog met succes gekraakt. In augustus had het OM het pand in conservatoir beslag genomen op basis van verdenking van een misdrijf van de vijfde categorie - dit is bijvoorbeeld frauduleus faillissement, witwassen, mensenhandel met gebruik van dwang of toebrengen van lichamelijk letsel, verkrachting, en andere ernstige delicten. De broer van El Khaldi, die zelf inmiddels het land verlaten had, kwam even poolshoogte nemen bij de kraak en werd door de politie op het hart gedrukt alleen via een advocaat te proberen het pand weer in handen te krijgen.

Op 9 december diende een kort geding met het oog op ontruiming, aangespannen door de zaakwaarnemer, het neefje van Dhr. El Khaldi. De uitspraak van de rechter, Mevrouw Poelman, loog er niet om: Omdat El Khaldi voortvluchtig was, er geen poging ondernomen werd het conservatoir beslag door justitie op te heffen, er geen contract met een aannemer geproduceerd kon worden, en er volgens de Officier van Justitie er geen sprake van was dat het pand minder dan een jaar leeg stond, kon de eigenaar geen spoedeisend belang hebben bij ontruiming. Tot op heden is in deze situatie nog geen verandering gekomen.

In de weken volgend op de uitspraak van 12 januari 2006 ging het neefje van El Khaldi met een aantal vriendjes een paar keer amok maken bij het pand, waarbij een aantal ramen sneuvelde. Na het verspreiden van een buurtbrief, en vooral na een gesprek met de ouders van het neefje, hield dit gedrag op. De ouders bleken namelijk voor rede vatbaar, verontschuldigden zich voor het gedrag van hun zoon en schaamden zich voor hetgeen diens neef kennelijk op zijn kerfstok had.

De bewoners van het pand zorgen er tot op heden voor dat het in goede staat blijft en zetten zich met hart en ziel in voor allerlei initiatieven in de Transvaalbuurt.

Meer informatie is te vinden op de website van Kraakspreekuur Oost: www.squat.net/ksuoost

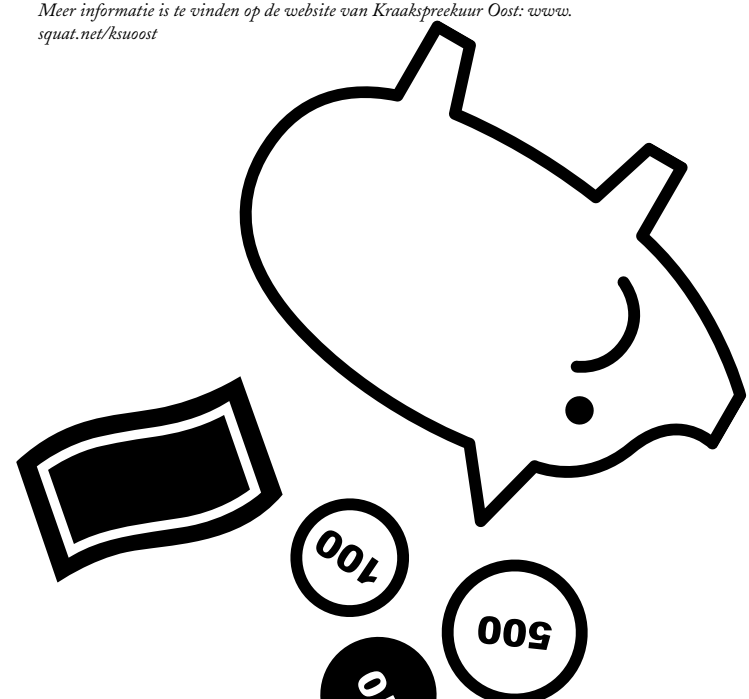

De Zorba van Haarlem

Smedestraat 47, hoek Grote Markt, Haarlem

Het meest bekende en typerende speculatiepand in Haarlem is 'Zorba de Griek', een leegstaand Grieks restaurant aan de Grote Markt in Haarlem. De eigenaar, Van Haga, staat erom bekend met zijn panden te speculeren, maar ook om zijn vooroordelen betreffende krakers. Zowel in Haarlem als in Amsterdam hebben krakers met hem te maken gehad. Met dubieuze bewijzen en familieleden die ineens een huurcontract bleken te hebben wist hij meerdere malen krakers uit zijn panden te procederen, om vervolgens de panden met illegale sloopwerkzaamheden onbewoonbaar te maken.

Vanwege deze 'bijzondere' omgang met vastgoed is de Zorba de Griek - in de volksmond gewoon de Zorba - tot drie keer toe gekraakt. Na elke kraak is door de kraakgroep Haarlem het pand weer volledig in gebruik genomen: zo heeft er een buurtkroegje gezeten, een weggeefwinkel en dienden de bovenverdieping als woonruimte voor drie personen.

De eerste kraak van de Zorba was in de zomer van 2005. Toen was het pand al gehavend door achterstallig onderhoud. Tijdens de Open Monumentendagen in Haarlem in 2006, is de Zorba voor de tweede keer met succes gekraakt, en kreeg Haarlem de kans om onder het genot van een kopje thee of koffie te zien hoe de eigenaar zijn best had gedaan om het pand onbewoonbaar te maken. Nadat de krakers er wederom uitgeprocedeerd waren, is het pand na twee maanden herkraakt. Dit omdat de rechter de eigenaar een tijdsbestek van twee maanden had gegeven om iets met de locatie te doen; een vonnis dat Van Haga nog steeds niet is nagekomen.

Na de derde gerechtelijke procedure te hebben verloren, is het pand verlaten en is de Zorba volledig afgebroken. Omdat het beschermd stadsgezicht betreft staat op dit moment alleen de voorgevel nog overeind, maar de zijmuur en het dak, evenals de vloeren en plafonds zijn verdwenen. Elke poging deze unieke locatie een bruisend onderdeel van de Haarlemse binnenstad te laten zijn, is de kop ingedrukt. Desalniettemin kijkt de Haarlemse kraakbeweging terug op een mooie actietijd en is Haarlem –al was het maar voor even– wakker geschud en gewaarschuwd voor dit soort speculatieve praktijken.

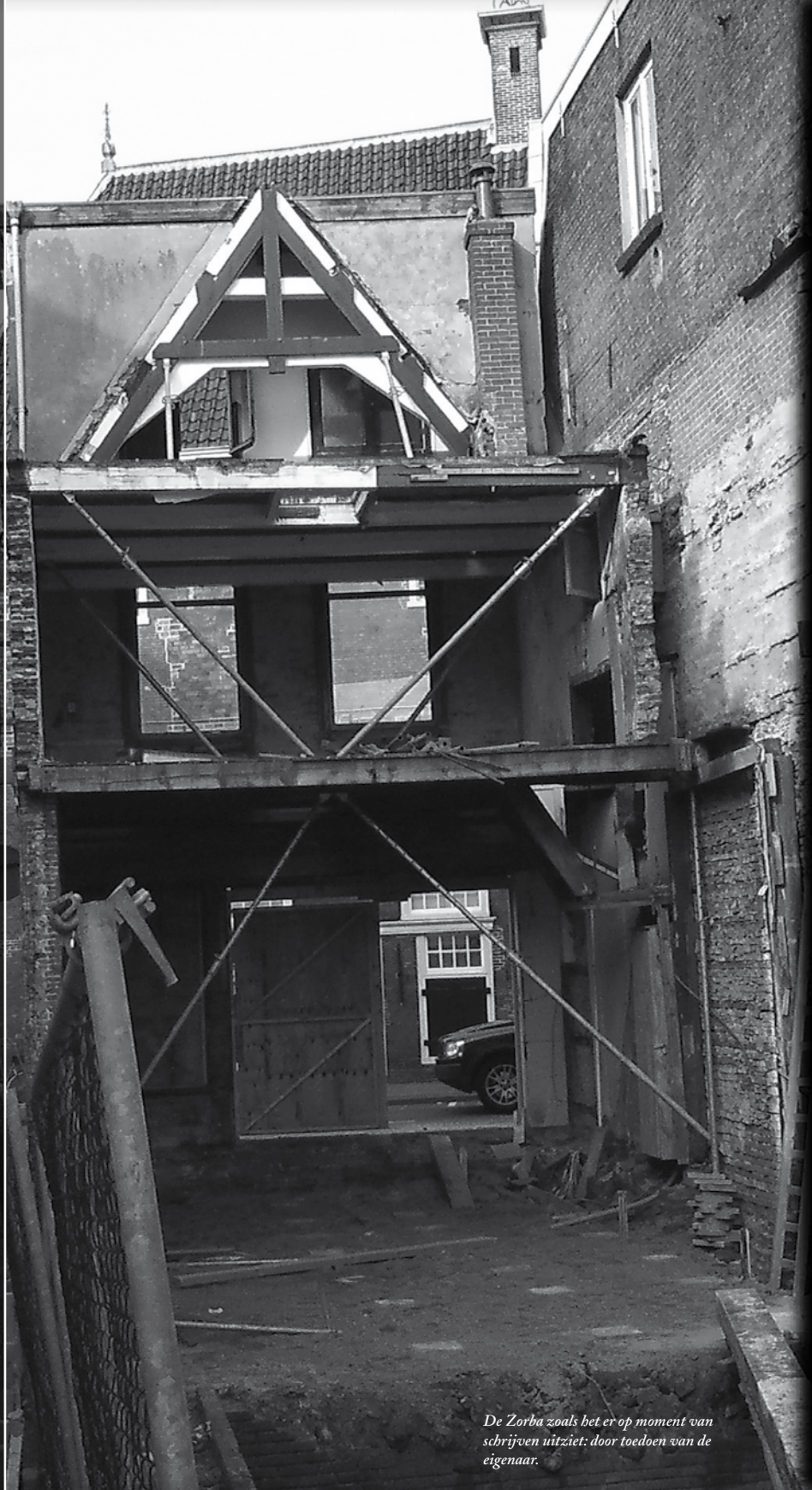

De Zorba zoals het er op moment van schrijven uitziet: door toedoen van de eigenaar.

Krakers winnen strijd met Lüske

De Amsteldriehoek, Amsterdam

De rommelige binnenstad met een veelheid aan oude en vreemde pandjes en nog vreemdere eigendomstoestanden was altijd een geliefd domein van speculanten en witwassers.

Zo is Bertus Lüske (Bulldozer Bertus)[5] halverwege de jaren negentig erin geslaagd vrijwel het gehele blok tussen Amstel, Amstelstraat en Wagenstraat in handen te krijgen. De meeste panden hadden achterstallig onderhoud. Een aantal panden stond leeg, ze waren onbewoonbaar, bewoond door mensen met vage of geen contracten, dienden als illegaal pension of, naar later bleek, diende als safehouse voor allerlei geboefte. En dat allemaal recht tegenover het stadhuis...

In juli 1996 werd Amstel 182 gekraakt. Bedacht op het gebruik van knokploegen in het verleden en Lüskes rol in het criminele milieu, rukte de kraakbeweging met veel mensen uit en werd het pand onmiddellijk gebarricadeerd. Lüske beweerde een huurder voor het pand te hebben, iets met een bordeelhouder, die er kantoor wil houden, gokkasten en bier, maar dit alles was ernstig in strijd met het bestemmingsplan en de vergunningen. De krakers wisten met behulp van het Wijkcentrum, de Wijkraad en veel gelobby bij de gemeente een ontruiming te voorkomen. Lüske was woest.

In november van dat jaar werd ook nog eens een pand om de hoek, Wagenstraat 12 gekraakt. Hier had een illegaal pension gezeten waar ongedocumenteerden een plek in een stapelbed konden huren. In een vlaag van kordaatheid is het pension door de gemeente gesloten. Een jaar later is het pand door krakers weer in gebruik genomen. Lüske echter beweerde dat het huurcontract van het pension nog doorliep. Via een corrupte deurwaarder en voorzien van wederom een schare zware jongens deed hij een poging om het pand te ontruimen. Deze strandde op de zware stalen deur van de krakers. De politie greep uiteindelijk in en Lüske werd weggestuurd. De deurwaarder en de advocaat zijn later berispt.

Voor de krakers was deze aanval een hernieuwde impuls om bij de gemeente te strijden voor onteigening. Het net opgerichte Huurteam van het Wij[illegible]um had inmiddels ook tientallen overtreding[illegible]en gevaarlijke situaties in de verhuur[illegible]. Hoewel de ambtenaren aarzelde[illegible] Lüske kreeg een aanbod dat h[illegible]. Verkopen aan een woningbouwvere[illegible] stroom handhavingstrajecten e[illegible]. Lüske koos het eerste en incasseerde [illegible] van woningbouwvereniging Het Oosten.

Het Oosten gaf te kennen de krakers wel te willen legaliseren en alle panden te willen opknappen. Daarna bleef het echter heel lang stil. Uiteindelijk volgde er een principeovereenkomst en Wagenstraat 3 en Amstel 198 werden ontruimd toen de bouwvergunningen daarvoor binnen waren. Vervolgens gebeurde er wederom jarenlang niets, tot frustratie van de buurt. In 1999 werden de onderhandelingen heropend en de bewoners van Amstel 182 kregen vervangende woonruimte in een pand in Oud-West. De renovatie van het blok verliep echter uiterst traag en in 2002 werd Amstel 182 wederom gekraakt, dit keer als protest tegen de voortdurende leegstand en de traagbouw in het blok. Het zou tot 2005 duren voordat ook eindelijk Wagenstraat 12 voor renovatie aan de beurt kwam. Na ruim tien jaar strijd is het blok inderdaad opgeknapt en gered uit handen van de vastgoedmaffia. Twee woongroepen werden gelegaliseerd, maar uiteindelijk is Wagenstraat 12 het enige pand waar de beloofde sociale huur voor geldt.

5 Hij had deze naam te danken aan zijn aanval op het hoofdgebouw van het ADM terrein met een buldozer. Lüske werd in 2003 geliquideerd.

Tabaksblokken

Spuistraat 199, 215-231, Amsterdam

De Spuistraat in Amsterdam: men ziet een groepje knoopharige krakers, die rare spandoeken aan de gevel hangen en hun voordeuren en gevels schilderen in schreeuwende kleuren. Voor veel voorbijgangers lijkt het soms alsof het de krakers zijn die de woningen bezet houden en aan de markt ontrekken. Een scheef beeld, dat krakers steeds weer proberen bij te stellen. In feite zijn de woningen niet beschikbaar omdat ze in het bezit zijn van iemand die er geen andere plannen mee heeft dan ze na een poos weer met winst door te verkopen.

De Tabaksblokken zijn vernoemd naar een beruchte huisjesmelker in de jaren zeventig die contacten had met het CDA. In oktober 1971 kwam deze Hendrik Tabak in het nieuws nadat een knokploeg een theevisite van huurders had verstoord. De knokploeg stelde zich aan de pers voor als de "Vereniging ter bescherming van particulier bezit".

Na jaren van verkrotting en speculatief afwachten, werden in de jaren tachtig een aantal van de panden in de Tabaksblokken gekraakt. Het zijn de blokken aan weerszijden van de Wijdesteeg: Tabak I (Nieuwezijds Voorburgwal 268, Spuistraat 219-231, Wijdesteeg 3-7) en Tabak II (Spuistraat 199, Spuistraat 215-217, Wijdesteeg 4-20 en Keizerrijk 3-11). Begin jaren negentig werd een aantal van deze panden gekocht door G.W. Bakker.[6] Hij wilde er een grote parkeerflat realiseren. Aangezien de gemeente sinds midden jaren negentig naar een autoluwe binnenstad toe wilde, vond deze wens van Bakker niet veel sympathie aldaar.

De compleet verkrotte panden waren op zichzelf niet veel waard, maar met toestemming voor lucratieve bouwplannen konden ze dat wel worden. In 2002 kocht IMCA Vastgoed Tabak I en kocht Elektrik BV Tabak II, voor iets meer dan 3 miljoen euro, beide waren bedrijven van Erik de Vlieger. Later bleken ook Endstra en Holleeder bij Elektrik betrokken te zijn. Toen De Vlieger uit IMCA stapte, veranderde IMCA in Maeyveld (later Fortress). Maeyveld maakte plannen voor een hotel met circa 64 hotelkamers, circa 55 ondergrondse parkeerplaatsen, zeven sociale huurwoningen en winkels/horeca. In 2005 verkocht Maeyveld de panden door aan Marcel Berendsen en Michael John van Bruggen. Er werd afgesproken de panden in oktober 2007 op te leveren. Maeyveld wist dus in 2005 al dat zij een koper hadden, maar lichtte het stadsdeel niet in. Deze stemde aanvankelijk op 7 februari 2006 in met de plannen. Echter, door een publicatie van het Speculatie Onderzoeks Kollektief (SPOK) rezen er vragen bij raadsleden, en uiteindelijk is de toestemming ingetrokken.

De waarde van de blokken steeg tussen 2002 en 2005 van 3 naar 10 miljoen euro. De Pincipaal (Commerciële tak van de Key) kocht de blokken in april 2008 voor bijna 13 miljoen euro. Eigenlijk een rare situatie. Er is een woningbouwvereniging voor nodig om de panden te ontfrutselen aan speculanten en deze laatsten strijken in dit proces miljoenen euro's op. Dat is nogal een beloning. Deze gang van zaken is één van de redenen dat krakers panden als deze bezetten en bewonen. Het zou toch niet mogelijk moeten zijn dat in een stad als Amsterdam, waar velen zitten te springen om betaalbare woonruimte, talloze bruikbare woningen aan de markt worden onttrokken, louter en alleen voor financieel gewin.

6 Bakker is een sinds veertig jaar beruchte speculant, ook wel bekend van de 'Bakkerblokken'.

Het hoekpand van Tabaksblok I, Zomer 2008
Walter P. Vijf

PS28

De (on)macht van BIBOB

Pretoriusstraat 28, Amsterdam

De geschiedenis van de zeven jaar gekraakte Pretoriusstraat 28 is een goed voorbeeld van hoe de activiteiten van een kraakgroep zóveel publieke aandacht kunnen trekken, dat financiers en overheid uiteindelijk gedwongen zijn om een eigenaar zijn malafide activiteiten te laten stoppen.

In februari 2001 werden enkele leegstaande etages in het pand van Pretoriusstraat 28 gekraakt. Eigenaar McCarthy had het pand vijf jaar eerder via een stroman gekocht en de reguliere huurders doen verhuizen. Ondanks de krakers is het McCarthy gelukt om het pand via een aantal schijnverkopen en stromanconstructies als onderpand te gebruiken voor diverse, steeds hoger wordende hypotheken. Tussen 1995 en 2006 had het pand nominaal zes verschillende eigenaren. Ook de dochter van Charles Geerts, die een tijdje een 'affectieve relatie' met McCarthy had, behoorde via twee vastgoed- en hypothekenbedrijfjes, tot deze illustere club. Pas in 2005 werd McCarthy zelf eigenaar op eigen naam.

Publicaties over McCarthy's zakengedrag hebben uiteindelijk tot diens vervolging geleid. Na een reeks invallen in zijn kantoren in 2005 zijn hij en zeventien anderen aangeklaagd voor valsheid in geschrifte en fraude. Ook de Pretoriusstraat 28 bleek onderwerp van een laakbare hypotheekconstructie en werd eind 2006 ter veiling uitgeschreven. Bovendien heeft de gemeente in januari 2006 een, reeds verleende, bouwvergunning voor het pand weer ingetrokken op basis van de wet BIBOB.[2]

De veiling vond echter nooit plaats. Het pand werd 'onderhands aangekocht' door een groep mensen die men zonder meer tot McCarthy's zakelijk kring kan rekenen, met name de heren Segaar, Klomp van de Laar en Koch. Koch moest zich uiteindelijk terugtrekken omdat aangetoond werd dat hij jarenlang voor McCarthy als accountant werkzaam was. Daarna beschouwde de gemeente de strijd als gestreden. Het is jammer dat de overheid zich zo weinig doortastend opstelt wanneer een speculantenclub middels een rookgordijn de schijn wekt dat orde op zaken word gesteld. Door het verlenen van toestemming voor het oude bouwplan van McCarthy heeft ze de eigenaren van een instrument voorzien om zich van de kraakgroep te kunnen ontdoen. Krakers enerzijds en gemeente en eigenaren anderzijds staan sindsdien in tal van rechtszaken tegenover elkaar.

Behalve uitzoekwerk, publicatie en politieke druk heeft de kraakgroep van de Pretoriusstraat 28 ook aan het pand zelf een voor de omgeving uiterst nuttige invulling weten te geven. Sinds 2005 is begane grond onder de naam Joe's Garage ter beschikking gesteld aan een aantal vrijwilligersinitiatieven, waaronder een weggeefwinkel, een volkskeuken, een buurtbioscoop en Kraakspreekuur Oost. Zelfs de gemeente heeft het nut van deze invulling inmiddels erkend en noemt de krakers 'een deel van de oplossing' voor de als probleemwijk afgeschilderde Transvaalbuurt.

2 Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur

Pretoriusstraat 28 werd in oktober 2008 ontruimd. Joe's Garage zit nu op Pretoriusstraat 43.

▶ *De deur van Joe's Garage aan Pretoriusstraat 28*

▼ *Dezelfde deur na de ontruiming van 14 oktober 2008*

Ter aanvulling...

Een geval van hyperspeculatie

Albert Cuypstraat 40-42, Amsterdam

Het pand is meerdere keren doorverkocht met enorme waardestijgingen tot gevolg. De huidige eigenaar, PBS Real Estate, heeft slechts panden in zijn bezit met een dergelijke historie. Het pand is na het verwijderen van de huurders uitgesloopt en werd in 2008 gekraakt.

Woningbouwverenigingen speculeren ook

Henrick de Keijserstraat, Amsterdam

De kraak van de Bakkerblokken was een protestactie tegen het uitpondingsplan van de bekende speculant Bakker (zie ook Tabaksblokken). De speculantenrol werd overgenomen door corporatie Algemene Woningbouw Vereniging, omdat die nog steeds het merendeel van blokken aankocht om door te verkopen in plaats van te huisvesten. Protesten hiertegen leidden tot kamervragen.

Een dubieuze geschiedenis

Valkenierslaan 224/226, Breda

Het pand aan de Valkenierslaan 224 stond al enkele jaren leeg nadat het gefunctioneerd had als wietkwekerij, illegale autogarage en uitvalsbasis van de Juliet bende. Het was eigendom van de gebroeders Driessen, onderdeel van de boedel van Immowoerd B.V.. De Driessens waren bekenden van Endstra en zijn geliquideerd. Het zwaar verloederde en verkrotte pand is in december 2004 gekraakt en vrij snel daarop geschikt gemaakt voor werk en bewoning. Later is de bovenverdieping 226 gekraakt. De buitengevel werd opgeknapt en er werd een tuin aangelegd. Ook is er anderhalf jaar lang het vegetarisch restaurant “Salon du Soleil”gevestigd geweest. De buurt is blij met de krakers en vindt het erg fijn dat de boel er niet verloederd bij ligt. Onder curatele is de failliete boedel verkocht en de panden zijn nu in handen van ontwikkelaar Circumflex. Nu, in 2008, zijn bouwplannen aangevraagd, en de sloop en nieuwbouw kan binnen redelijke termijn starten. Om onduidelijke reden wordt de begindatum van de bouwplannen echter telkens uitgesteld en worden de panden nog steeds door de krakers gebruikt. De krakers zijn bereid vrijwillig te vertrekken als de bouw van start gaat.

Wat er gebeurt als de voordeur meer waard is dan de bovenverdiepingen samen

Damrak 16, Amsterdam

Op de begane grond zit een casino, boven stonden curieuze bankinstellingen ingeschreven en in de trapopgang zat het grenswisselkantoor Checkpoint Nederland. Bij het vertrek van het wisselkantoor kwam de trapopgang vrij, waardoor de toegang werd hersteld tot de bovenliggende verdiepingen. De eigenaar liet echter de verdiepingen leeg staan, omdat hij een pinautomaat wilde plaatsen in de monumentale voordeur. De verdiepingen zijn na jarenlange (sommige zelfs decennialange) leegstand gekraakt. De krakers hebben er een sociaal centrum met film en volkskeuken gedraaid totdat de eigenaar de vergunning kreeg de pinautomaat te plaatsen en de bovenverdiepingen om te bouwen tot luxe appartementen met een zij-ingang in een ander (monumentaal) pand, in de naastgelegen steeg.

Endstra-vriendjes spelen de vermoorde onschuld

Herengracht 135-137, Amsterdam

Voormalig hotel in bezit van o.a. Endstra en diens vermoorde zakenpartners, de gebroeders Driessen. Deze hebben het doorverkocht aan een groep goede bekenden (waaronder Van der Vliet). Ook al hadden de eigenaars tegen de rechter bij hoog en laag beweerd dat het pand direct na de ontruiming verbouwd zou worden. Na de ontruiming in juni 2003 is het pand door de eigenaar uitgesloopt, waarna het leeg bleef staan. Het is de nieuwe eigenaren inmiddels gelukt om toch weer een hotelvergunning voor het pand te bemachtigen.

http://speculanten.nl/

Horecaboeren voeren woonverdiepingen aan de duiven

Lange Leidsedwarsstraat 35, Amsterdam

Monumentaal pand dat tientallen jaren grotendeels bewoont door duiven is geweest, omdat de horecaboeren (Broersen) die het in bezit hadden alleen geïnteresseert waren in de begane grond. Sinds de kraak en het bewoonbaar maken, is het al enkele keren verkocht aan criminele groepen, o.a. verdachten uit de Holleeder afpersingszaak.

OM ontruimt krakers ondanks veroordeling witwassen

Van Ostadestraat 137, Amsterdam

Een pand dat, nadat het van hand tot hand is gegaan bij een aantal speculanten, aangekocht werd door Andy G., de stroman van de inmiddels vermoorde Evert Hingst. Kort nadat het pand in 2005 gekraakt werd, is Andy G. die toen al meerdere maanden in voorarrest zat, veroordeeld voor witwassen en werd er beslag gelegd op het pand. De krakers hebben met dit expliciete verhaal het stadsdeel verzocht om de vergunningen van de eigenaar in te trekken op grond van de wet BIBOB. Het stadsdeel gaf echter niet thuis, waarop het OM besloot tot ontruiming van de krakers. De eigenaar is later in hoger beroep opnieuw veroordeeld en het pand zal in de toekomst waarschijnlijk geveild gaan worden.

Krakers praten met Burgemeester J. Cohen over de situatie op het Steve Biko Plein, 2008
Goezde Tekdal

Onverbeterlijke leegstand

Pretoriusstraat 22, Amsterdam

Dit pand is tien jaar gevorderd geweest op basis van de leegstandswet, nadat het na jarenlange leegstand een periode gekraakt was. Na afloop van de maximale vorderingstermijn van tien jaar heeft de eigenaar de huurder eenvoudig kunnen ontruimen, waarna het pand weer leeg bleef staan. Vervolgens is het pand in 2007 opnieuw gekraakt. Het pand is verkocht aan de speculantenfamilie C. die wordt vertegenwoordigd door Leen B., een partner van Endstra die voorkomt in het liquidatieproces tegen Holleeder.

Uitpondingspand

Ruyschstraat 32, Amsterdam

Het pand aan de Ruyschstraat is sinds het voorjaar 2005 in handen van een kring bekende Amsterdamse speculanten (zie Steve Bikoplein pag. 33). Deze groep heeft het pand onderling drie keer aan elkaar doorverkocht waardoor het de uitzonderlijke waardestijging van 125.000 euro binnen zes maanden heeft ondergaan. Aan de huurders is aangekondigd dat zij maar beter hun huur konden opzeggen en vertrekken. Zowel afkooppremies als verkrotting en uiteindelijk intimidatie horen bij de gebruikte middelen om huurders van hun goedkope contracten af te helpen. Twee huurders zijn inmiddels vertrokken. In 2006 is de eerste verdieping van het pand gekraakt. De etage was ruim anderhalf jaar eerder uitgesloopt en had sindsdien leeggestaan.

http://squat.net/spok/blog/node/66

Schaamteloos uitslopen en wegpesten om je zin te krijgen

Ruysdaelstraat 77 t/m 89, Amsterdam

Vondel Vastgoed, gevestigd op de Antillen, wil het blok sociale huurwoningen slopen en er een veel duurder, acht-verdiepingen tellend nieuwbouwblok voor terug bouwen. De buurt heeft zich verenigd tegen deze plannen. Maar de eigenaar valt sinds de aankoop haar huurders lastig en zet ze onder druk, met als doel dat ze zo snel mogelijk vertrekken. Om dit kracht bij te zetten heeft Vondel Vastgoed de etages die ze leeg hebben gekregen alvast gedeeltelijk uitgesloopt. Hiermee haalde de eigenaar zich de woede van stadsdeel Oud-Zuid op de hals, aangezien er een expliciet verbod tot slopen was. Krakers zijn in de leegstaande verdiepingen getrokken en proberen de buurt en de overgebleven huurders te steunen in hun strijd.

http://squat.net/ruysdael/

Totaal disfunctionerend bouwbedrijf krijgt toch telkens krakers ontruimd

Westermarkt 3, Amsterdam

Dit pand is drie keer gekraakt geweest in de loop van enkele jaren. Telkens betoogde de eigenaar en speculant Watse de V. dat hij voornemens was het pand te verbouwen. Hierbij verschool hij zich steeds achter andere bedrijven. En telkens werden daarop de krakers ontruimd, maar was er van verbouwing nauwelijks sprake. Inmiddels is het bouwbedrijf van de eigenaar, met het achterlaten van vele woedende schuldeisers, failliet gegaan en staat het pand nog steeds leeg. De buren zijn de situatie helemaal zat.

Asbestschandaal

Wilhelminastraat 155, Amsterdam

Dit is pand van de vermeende asbestfraudeur Eric van T. en één van diens zakenpartners. Na de arrestatie van de eigenaar, trokken banken zich terug en vroegen zakenpartners het faillissement aan van Van T. Er wordt nog steeds gevochten om het voormalig vermogen achter dit ingestorte vastgoedimperium. Het pand is onbewoonbaar gemaakt nadat huurders vertrokken waren en sinds 2007 gekraakt.

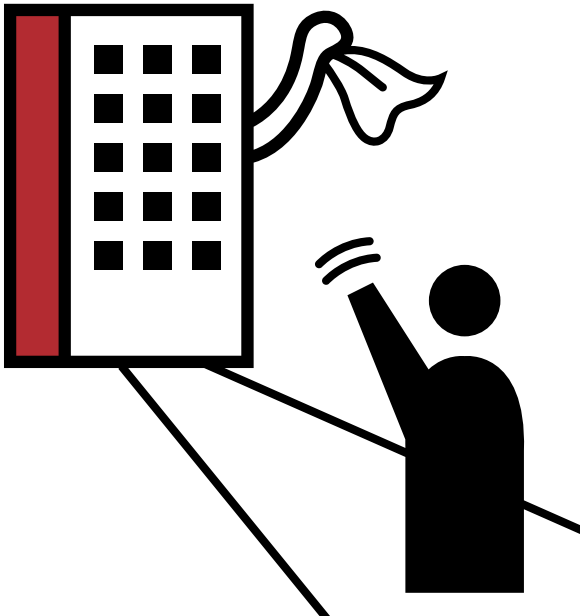

Het slopen van een pand aan de Lastageweg in de Nieuwmarkt buurt in Amsterdam, 1975
Pieter Boersma

KRAKERS
CULTURE
ONDER

S ALS LE MERS

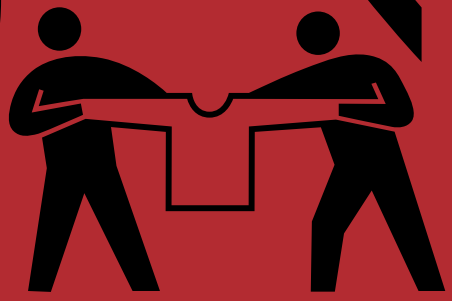

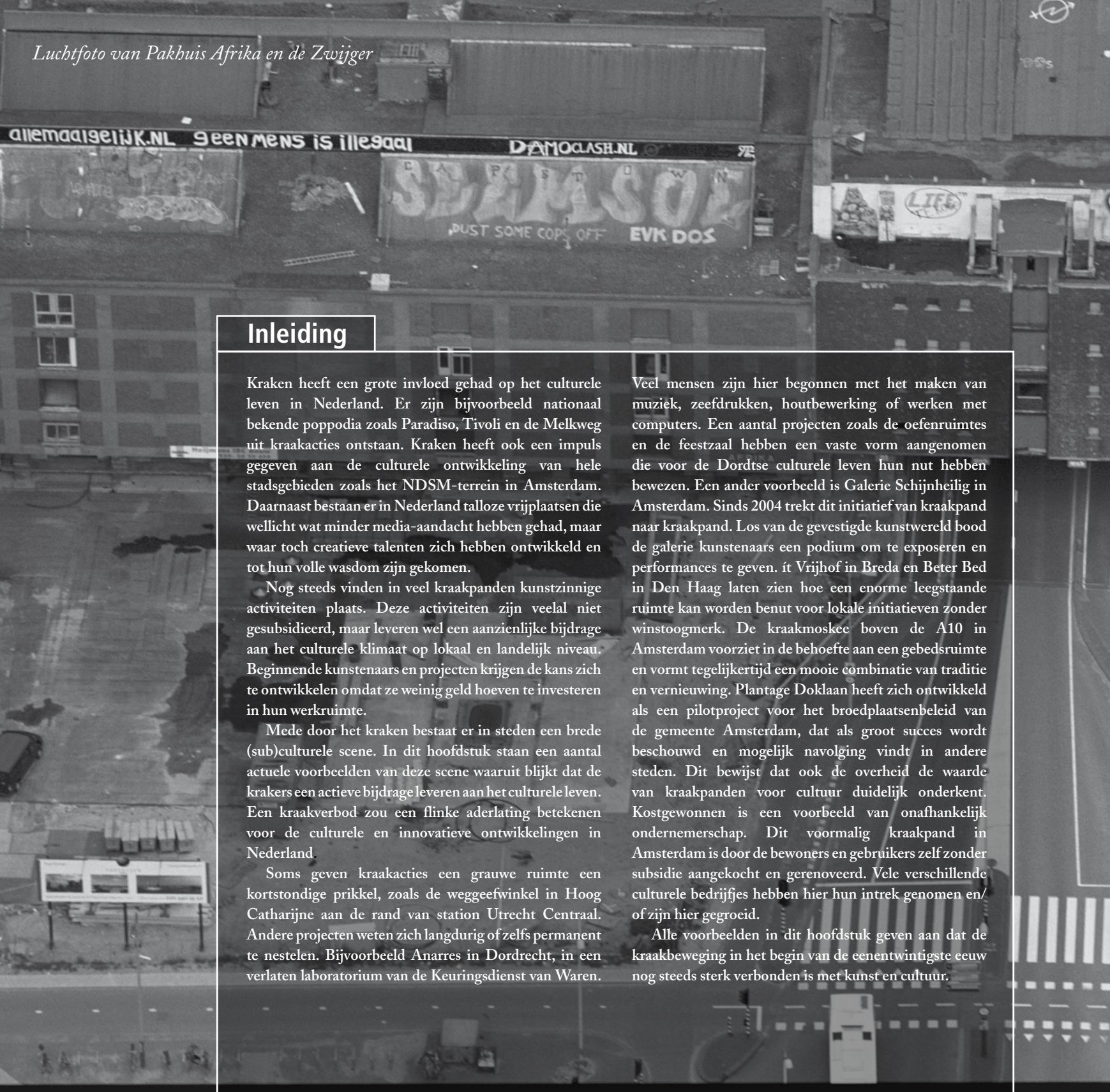

Luchtfoto van Pakhuis Afrika en de Zwijger

Inleiding

Kraken heeft een grote invloed gehad op het culturele leven in Nederland. Er zijn bijvoorbeeld nationaal bekende poppodia zoals Paradiso, Tivoli en de Melkweg uit kraakacties ontstaan. Kraken heeft ook een impuls gegeven aan de culturele ontwikkeling van hele stadsgebieden zoals het NDSM-terrein in Amsterdam. Daarnaast bestaan er in Nederland talloze vrijplaatsen die wellicht wat minder media-aandacht hebben gehad, maar waar toch creatieve talenten zich hebben ontwikkeld en tot hun volle wasdom zijn gekomen.

Nog steeds vinden in veel kraakpanden kunstzinnige activiteiten plaats. Deze activiteiten zijn veelal niet gesubsidieerd, maar leveren wel een aanzienlijke bijdrage aan het culturele klimaat op lokaal en landelijk niveau. Beginnende kunstenaars en projecten krijgen de kans zich te ontwikkelen omdat ze weinig geld hoeven te investeren in hun werkruimte.

Mede door het kraken bestaat er in steden een brede (sub)culturele scene. In dit hoofdstuk staan een aantal actuele voorbeelden van deze scene waaruit blijkt dat de krakers een actieve bijdrage leveren aan het culturele leven. Een kraakverbod zou een flinke aderlating betekenen voor de culturele en innovatieve ontwikkelingen in Nederland.

Soms geven kraakacties een grauwe ruimte een kortstondige prikkel, zoals de weggeefwinkel in Hoog Catharijne aan de rand van station Utrecht Centraal. Andere projecten weten zich langdurig of zelfs permanent te nestelen. Bijvoorbeeld Anarres in Dordrecht, in een verlaten laboratorium van de Keuringsdienst van Waren. Veel mensen zijn hier begonnen met het maken van muziek, zeefdrukken, houtbewerking of werken met computers. Een aantal projecten zoals de oefenruimtes en de feestzaal hebben een vaste vorm aangenomen die voor de Dordtse culturele leven hun nut hebben bewezen. Een ander voorbeeld is Galerie Schijnheilig in Amsterdam. Sinds 2004 trekt dit initiatief van kraakpand naar kraakpand. Los van de gevestigde kunstwereld bood de galerie kunstenaars een podium om te exposeren en performances te geven. ít Vrijhof in Breda en Beter Bed in Den Haag laten zien hoe een enorme leegstaande ruimte kan worden benut voor lokale initiatieven zonder winstoogmerk. De kraakmoskee boven de A10 in Amsterdam voorziet in de behoefte aan een gebedsruimte en vormt tegelijkertijd een mooie combinatie van traditie en vernieuwing. Plantage Doklaan heeft zich ontwikkeld als een pilotproject voor het broedplaatsenbeleid van de gemeente Amsterdam, dat als groot succes wordt beschouwd en mogelijk navolging vindt in andere steden. Dit bewijst dat ook de overheid de waarde van kraakpanden voor cultuur duidelijk onderkent. Kostgewonnen is een voorbeeld van onafhankelijk ondernemerschap. Dit voormalig kraakpand in Amsterdam is door de bewoners en gebruikers zelf zonder subsidie aangekocht en gerenoveerd. Vele verschillende culturele bedrijfjes hebben hier hun intrek genomen en/of zijn hier gegroeid.

Alle voorbeelden in dit hoofdstuk geven aan dat de kraakbeweging in het begin van de eenentwintigste eeuw nog steeds sterk verbonden is met kunst en cultuur.

Kraakverbod ondermijnt cultuurbeleid Plasterk

Ifor Schrauwen

"Overheden zijn veelkoppige monsters. Zo kan het zijn dat het ene hoofd je voedt, terwijl het andere je bijt."

Vanaf 2009 roept de landelijke overheid een nieuw cultuurfonds in het leven: het Participatiefonds. Het doel van dit fonds is meer mensen mee te laten doen aan cultuur. Dit richt zich vooral op educatie en amateurkunst. Hierdoor wil men een bredere basis en een kwalitatief hoogwaardig topsegment. Een piramide staat immers alleen stevig en kan slechts hoog gebouwd worden als de basis breed en solide is. Dit geldt ook voor het cultuurveld. Hoe meer mensen cultuur beoefenen, hoe groter de kans dat er iemand doorstroomt naar de (internationale) top. Bovendien creëert een brede basis grotere interesse en passie bij de amateur-beoefenaars, hetgeen goed is voor zaken als sociale cohesie en culturele ontwikkeling in het algemeen. In 'Kunst van leven; hoofdlijnen cultuurbeleid', hét beleidsstuk voor deze kabinetsperiode van minister Ronald Plasterk, wordt gesteld dat:

> "de kunst niet meer opgesloten [is] in de begrenzing van museum of concertzaal, doch moet zijn te vinden op de straat, in een willekeurig gebouw, in een eenvoudig gebruiksvoorwerp."[1]

Dit is het ene hoofd dat je voedt. Een andere kop van de overheid heeft echter in zijn wijsheid besloten het kraken te gaan verbieden.

Kraken is een middel dat al meer dan veertig jaar wordt gebruikt om misstanden als leegstand en speculatie aan te tonen en te bestrijden. Daarnaast zijn er talloze culturele initiatieven uit voortgekomen. Die waren vast niet allemaal even hoogstaand en briljant, maar ze waren er wel. Cultuur in kraakpanden is participatie op straatniveau! Niet omdat er subsidie wordt gegeven, niet omdat er op school op aangedrongen wordt, maar omdat het puur uit de mensen zelf komt. De wil om te creëren en om iets te doen met de ruimte die je in gebruik hebt genomen, dat is de motivatie die deze mensen hebben. De jongens die van een kapotte caravan een bewegende mier maken, het meisje dat erachter komt dat ze kan dichten of de jonge punker die zijn muur spontaan in vrolijke kleuren schildert en er een aangeboren vaardigheid voor blijkt te hebben. Met het kraakverbod draait de overheid een groot deel van de door haarzelf gewenste brede basis de nek om. De cultuur die uit de kraakbeweging komt is al decennia innovatief en verassend. Het complete 'broedplaatsenbeleid' van veel gemeentes is bijna een kopie van de kraakvariant. Creatieve uitingen in kraakpanden brengen ontelbaar veel mensen, van wie het leeuwendeel niet-krakers, in aanraking met allerlei vormen van cultuur. Het verbieden van kraken is het verspillen van een enorme input, vrijwillige èn ongesubsidieerde input. Ik besluit dit betoog graag met nog een citaat uit 'Kunst van leven', want treffender kan ik het niet weergeven:

> "In wezen heeft kunst altijd iets ondermijnends, iets wat onzeker maakt, iets waar de mensen beter mee af zouden zijn als het er niet was. Kunst kan losmaken wat is vastgeroest, omdat kunst wars is van gemeenplaatsen."[2]

1 Kunst van Leven; hoofdlijnen cultuurbeleid, 22 juni 2007, p. 1. www.sica.nl/pdf/kunst_van_leven.pdf

2 De uitspraak is oorspronkelijk van Gerrit Komrij

Koffiedames en Koffiekrakers

Stationsplein 7, Utrecht

In de woestijn van commercie 'Hoog Catharijne' veranderde één pand in een levendige en gemengde publieke ruimte. Helaas niet voor lang.

Het Utrechtse stationsgebied is sinds 1973 opgeslokt door het gigantische winkelcentrum Hoog Catharijne: Een aaneenschakeling van anoniem ogende kantoren, parkeergarages en opslagplaatsen. Juist hier starten krakers anno 2005 in een klein hoekje een weggeefwinkel. Een grauwe 'straat' kreeg ineens weer een sprenkeltje leven en al snel kwam het ene na het andere project tot bloei. Oude hardware werd omgetoverd tot een gratis internetcafé, een theatergroep oefende regelmatig tussen de rekken met tweedehands kleding, veel groepen vonden er vergaderruimte. Bovenal was het één van de weinige plekken in het centrum waar iedereen welkom was om gewoon even te zitten, zonder dat er direct iets besteld moest worden (iets wat überhaupt niet mogelijk was want ook de koffie was gratis). Nergens in de buurt zag men dames met handtasjes, oude hippies, willekeurige reizigers die hun trein hadden gemist, studenten, daklozen en de immer aanwezige koffiepunk gemoedelijk rond dezelfde tafel zitten.

Na een jaar procederen was het afgelopen. De gemeente sloot een huurcontract af met eigenaar Corio. De krakers maakten vrijwillig plaats voor de geplande gratis fietsenstalling en besloten hun heil elders te zoeken. Intussen hebben zij zich alweer op meerdere locaties vertoond en trekken met hun projecten van leegstaand pand naar leegstaand pand. Het Stationsplein is helaas weer grauw net als tevoren.

De koffiekrakers delen Sushi uit aan voorbijgangers

Krakers in HC

Ingmar Heytze

Pak de mens en blik hem in.
Schroef hem vast op alle wegen.
Ieder uur een spitsuur, elke rij
een grauwe file. Hak om wat
in de weg stond, wals zwart
asfalt door het bos.

Stapel dozen om te wonen.
Giet een koopgoot door de stad.
Hoor het stampen. Ruik de stank.
Houd alles voor gezien, en dan:
er breekt een bloem door het beton.
Hoog Catharijne is gekraakt.

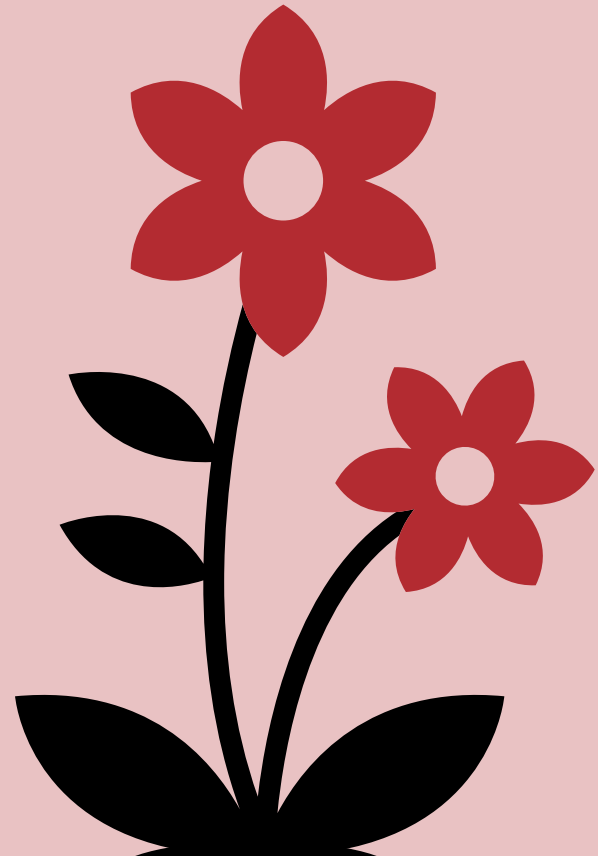

Anarres

Planetenlaan 2, Dordrecht

Drie jaar geleden werd in Dordrecht het voormalige laboratorium van de Keuringsdienst van Waren gekraakt. Het pand stond twee jaar leeg. Onder de naam 'Anarres' werd het gebouw in gebruik genomen als woonruimte voor een wisselende bewonersgroep en als atelier en werkplaats voor kunstenaars. Daarnaast is er een geluiddichte ruimte die gebruikt wordt als oefenruimte en feestzaal. Veel mensen zijn hier begonnen met het maken van muziek of zeefdrukken, met houtbewerking en nog veel meer, het schoolvoorbeeld van een broedplaats.

De naam van het pand Anarres komt uit het boek 'de ontheemde' van Ursula LeGuin ('The Dispossessed', 1974). Dat boek gaat over twee planeten, namelijk 'Urras' de kapitalistische planeet en 'Anarres', de anarchistische planeet. Op Anarres doet iemand een geniale uitvinding om communicatie tussen Urras en Anarres mogelijk te maken. Dit wilden de krakers die het pand in Dordrecht in gebruik namen ook bereiken: Een manier om met mensen buiten het pand in contact te komen, hen te wijzen op de misstanden in de samenleving en daar gezamenlijk iets tegen te doen.

Anarres heeft in haar driejarig bestaan een gigantische invloed gehad op de stad Dordrecht. Het pand is een begrip geworden voor de kraakgroep zelf, maar ook voor de grote groepen mensen die Anarres bezochten tijdens de feesten, de workshops en de andere evenementen. Toen de kraakgroep besloot om feesten te geven werd bepaald dat alle feesten gratis toegankelijk zouden zijn. Men wilden laten zien dat het mogelijk is om iedereen een goede avond aan te kunnen bieden, ook als je niet de luxe van veel geld hebt.

Een ander doel van Anarres was om mensen die niet met kraken bekend waren te laten zien welke mogelijkheden kraken kan bieden. Na drie jaar is duidelijk dat de doelen van Anarres bereikt zijn. Er zijn appartementen gekraakt door studenten en andere mensen die anders niet met kraken in aanraking waren gekomen. Er is een weggeefwinkel in de binnenstad en er is een nieuw filmhuis. Deze initiatieven brengen ook weer meer mensen in beweging. Bijvoorbeeld door spullen bij de weggeefwinkel te brengen in plaats van ze weg te gooien, of iemand die uit eigen beweging een evenement in Anarres organiseert, en niet te vergeten de bands uit alle uithoeken van de wereld die hun tour mede mogelijk konden maken door de shows in Anarres.

Door Anarres is er een levendige *scene* in Dordrecht ontstaan. Het maatschappelijk doel bewijst zich keer op keer, bij elke politieke actie, elke keer als de weggeefwinkel open is, elke keer als er leegstaande ruimtes in gebruik worden genomen door mensen die er hun eigen wereld in kunnen vormen.

Een plek om te wonen blijft een eerste levensbehoefte. Zonder dat kun je niet tot jezelf komen; laat staan een plek in de maatschappij innemen. Hoewel er genoeg ruimte leeg staat voor combinaties van wonen en cultuur, wordt niet genoeg vrije ruimte aangeboden, puur omdat sommigen met teveel geld alleen maar meer geld willen.

Onze conclusie is dan ook, vrij naar Mahatma Gandhi: "De wereld biedt genoeg voor ieders behoefte, maar niet voor ieders hebzucht."

De grote zaal van Anarres
Robijn Voshol

Schijnheilig altijd Veilig!

▲ *Bezoekers, de gevel en de ontruiming van Galerie Schijnheilig,* John Treffer

▶ *Opening van de nieuwe galerie op de St. Antoniebreestraat door de verse nachtburgemeester Chiel van Zelst, 25 februari 2006*

Een zwervende galerie

Galerie Schijnheilig is een rondtrekkende galerie die sinds haar oprichting van kraken afhankelijk is geweest. De galerie heeft als doel zonder commercieel oogmerk beginnende kunstenaars ruimte te bieden. Naast de galerie heeft het project zich door de jaren heen ontwikkeld tot feestelijke ontmoetingsplek met filmavonden, muzikale diners en theateroptredens. IIn 2009 zal de galerie haar intrek nemen in een oude schuilkelder in het Vondelpark. Voor de eerste keer in haar bestaan betreft het een ruimte die gehuurd zal worden.

Galerie Schijnheilig ontstond op 17 oktober 2004 aan de Heiligeweg in Amsterdam. Dat verklaart de naam die we nooit meer los hebben kunnen laten. Die dag betrokken acht studenten, scholieren en andere jongeren het pand om er te wonen en te werken, maar bovenal; om een galerie te beginnen. De kleine winkelruimte werd geschilderd, geveegd en na een week hingen de eerste kunstwerken aan de muur en kon de deur open voor de eerste bezoekers.

In de weken erna volgden de exposities elkaar in een moordend tempo op. In het eerste jaar werd aan circa vijftig kunstenaars een podium geboden. En niet alleen dat, de galerie werd al snel een ontmoetingsplaats voor beginnende kunstenaars, academici en winkelend publiek. Een welkome afwisseling in het snel vercommercialiserende centrum van de stad. Daarnaast werd tijdelijk een dak boven het hoofd geboden aan studenten die door de Amsterdamse woningnood geen woonruimte konden vinden.

Schijnheilig werd uiteindelijk een jaar en een dag na de kraak ontruimd. Bij de ontruiming demonstreerden sympathisanten geweldloos door voor het pand schilderijen op te houden. Een als ME'er verklede dichter aan de gevel dichtte door tot hij in de container van de politie verdween.

Daarna kraakte Schijnheilig ook aan de Sint Antoniesbreestraat, de Ferdinand Bolstraat, het Koningsplein en twee panden aan het Jollemanhof. De galerie stond op festivals met mini-expo's in een mobiele caravan. Iedere keer was alles binnen mum van tijd weer de bruisende bende die men gewend was. De geest werd hervonden en de penselen geslepen. Er werd weer als vanouds gezongen, geschilderd en gedroomd. Het heeft jaren geduurd, maar met iedere kraak kwam het uitzicht op een huurcontract dichterbij. In 2009 heeft Schijnheilig waarschijnlijk een vaste plek; samen met de Tall Bike Factory in de Vondelbrug.

Gedurende haar kraakloopbaan werd het project regelmatig onder druk gezet door het Openbaar Ministerie en/of de buurtregisseur om de bezette plekken spoedig te verlaten. Dit voor vermeende toekomstplannen van de eigenaar, zonder dat deze aan een rechter werden voorgelegd. Goedwillend, en wellicht te goedgelovig, verlieten de kunstkrakers verschillende panden. Helaas bleek bij drie van de zes panden dat deze plannen niet serieus of onwaar waren en had dit meerdere malen leegstand tot gevolg. Zodoende blijkt dat eigenaren niet alleen goed beschermd zijn door de wet, maar dat door de praktijk van het OM en de gemeente ook onoprechte eigenaren te veel bescherming genieten. Een smoes is vaak voldoende voor een ontruiming.

Het ontruimingsbeleid verhindert intensiever gebruik van de beperkte ruimte in Amsterdam en het verziekt de voedingsbodem voor interessante en waardevolle initiatieven. Voor de toekomstige generatie hoopt Schijnheilig daarom dat er geen kraakverbod komt, maar juist een kritischer en daardoor veiliger kraakbeleid van de gemeente en het OM.

Kraken is voor Schijnheilig méér dan een middel. Cultuur, maar ook ondernemerschap, moeten zich kunnen ontwikkelen in de marge. Een initiatief heeft tijd nodig om zich te ontwikkelen. Schijnheilig vreest daarom voor toekomstige Schijnheiligen.

www.schijnheilig.org

"Sophia's Kraak" werd opgevoerd in Galerie Schijnheilig in Amsterdam op 3 mei 2008. Theater in vrijplaatsen is waardevol omdat het een ander publiek trekt dan het reguliere theater. Dit stuk was herkenbaar voor krakers en tegelijkertijd zeer toegankelijk voor anderen en maakte zodoende een fijne mix van publieksgroepen mogelijk.

Karl Marx, revolutionair en schrijver van 'Het Kapitaal', logeerde *hier* bij zijn zuster Sophia

19 maart - 7 april 1865

Aldus een bronzen plaquette in het centrum van Maastricht. Een klein en onopvallend stukje wereldgeschiedenis in Maastricht. Of zouden we kunnen stellen dat we in deze stad de zuster van een stukje wereldgeschiedenis treffen? Zij kent Karl niet als filosoof maar als jonger broertje. Wat deed Karl in Maastricht en hoe verging het Sophia verder? Is ze trots op haar broer of juist niet?
Dit zijn de vragen die theatermakers Marius Bruijn en Robert Paul Jansen zichzelf stellen. Natuurlijk is er maar één manier om daar achter te komen: Wij trotseren de tijdlijnen, hanteren het breekijzer en gaan bij haar op bezoek....

Een spook gaat in dit huis rond. Het spook van Sophia. En buiten heeft de macht zich tot een drijfjacht tegen dit spook verenigd: beeldend theater met historische achtergrond, met krakers en spoken! Met poppenspel, stoffige decors en één stoel!

Een voorstelling van Marius Bruijn en Robert-Paul Jansen

Poppenbegeleiding van Marlyn Coetsier
Eindregie: Jacqueline Korevaar
Mogelijk gemaakt door De Proeve, werkplaats voor poppentheater

Kraakmoskee A10

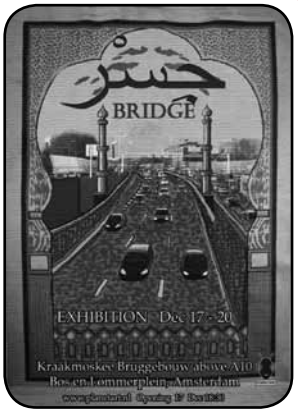

Bos en Lommerweg, Amsterdam. afrit S104

In Amsterdam bevindt zich 'het Bruggebouw', een groot kantoorpand dat deels gebouwd is over de A10. Het complex vormt een vreemde aanblik wanneer je over de ringweg rijdt. Ineens is daar een muur van beton en glas, die in de lucht lijkt te zweven. Een knap staaltje bouwkunst.

De eigenaar, Fortis, had van tevoren grote verwachtingen van het gebouw, waar bedrijven hun kantoren hadden moeten vestigen. De bouw werd echter voortijdig gestaakt en het enorme pand stond ruim een jaar leeg. Tot op een dag een groep krakers er zijn intrek in nam. Het pand werd gekraakt uit protest tegen het politieke voornemen om kraken te verbieden in 2006. Met deze actie wilden de krakers in Amsterdam erop attenderen dat er nog steeds niet zorgvuldig met de ruimte in de stad werd omgegaan.

Na een aantal dagen verscheen er een groep jonge moslims uit de buurt. Zij wilden het pand overnemen van de krakers omdat zij wel raad wisten met al die vierkante meters. De moskeeën konden het grote aantal gelovigen niet meer herbergen zo vlak voor de Ramadan. Er was behoefte aan een extra plek om te bidden. Zo ontstond de eerste gekraakte moskee.

In december 2007 is er in het gebouw een tentoonstelling georganiseerd met als thema 'Vriendschap' waarbij werd gewezen op de kruisbestuiving tussen de kraakbeweging en de Marokkaanse gemeenschap in Stadsdeel Bos en Lommer. Tijdens het schrijven van dit stuk vinden de voorbereidingen voor de Ramadan 2008 plaats. Hierbij werken alle partijen, brandweer, stadsdeel, politie, gelovigen en krakers samen. Alleen Fortis weigert nog steeds de stroom aan te sluiten. De gelovigen hebben aangegeven de moskee niet op te geven zolang de gemeente hen geen alternatieve ruimte aanbiedt. Mocht de politie het pand willen ontruimen, dan zullen zij het pand bezetten.

De kraakmoskee is een plek waar schijnbare tegenstellingen worden overbrugd. Tientallen moslims beleven hun religie letterlijk op de grens van het gebied binnen en buiten de ringweg Amsterdam. De meesten zijn van Marokkaanse afkomst, maar hebben de Nederlandse identiteit. Ze bidden in het Arabisch maar hebben hun moskee verkregen middels een oer-Hollandse methode: het kraken. De moskee is een concrete plaats die is opgeëist op een manier die blijk geeft van een inventieve combinatie van verschillende handelingen en opvattingen, die niet zijn te herleiden tot een specifiek cultureel uitgangspunt. Zo is een initiatief ontstaan dat bekende vormen van maatschappelijke betrokkenheid opschudt en doorkruist.

Het project Plantage Doklaan

Plantage Doklaan 8-12, Amsterdam

De Plantage Doklaan is een collectief project waarin samenwerken en samenleven centraal staan. Werken en wonen is niet strikt gescheiden. Materiaal, kennis en ideeën worden voortdurend uitgewisseld en getoetst. Kunst is een belangrijk resultaat van deze uitwisseling maar dit staat niet los van het pand als ontmoetingsplaats. De betrokkenheid van de Plantage Dokgroep is maatschappelijk en politiek georiënteerd. De ongeveer dertig mensen die zich bijna dagelijks door het pand bewegen hebben uiteenlopende leeftijden en achtergronden. Ze delen eigenzinnigheid en gevoel voor het collectieve. Ze stellen hun denkbeelden graag ter discussie maar lijden vooral aan een gebrek aan zitvlees. Dingen maken, mooie dingen maken, dat is het devies!

Op 3 januari 1998 werd Plantage Doklaan 8-12 gekraakt. De voormalige ambachtsschool werd jarenlang sporadisch verhuurd, maar structurele plannen ontbraken. De inzet van de krakers, afkomstig uit ontruimde culturele vrijplaatsen zoals de Graansilo en de Houtkopersburgwal, was een permanente plek te creëren voor kunst en tegencultuur. Geen cultuur zonder subcultuur, met dit motto werd de gemeente gewaarschuwd voor de consequenties van de ontruimingsgolf. Het gevolg zou een bloedeloze saaie stad zijn.

De energie en inzet van de bewoners is beloond. De gemeente ontwierp het zogeheten 'broedplaatsenbeleid' en Plantage Doklaan 8-12 is het pilotproject van dit beleid geworden. Doel van het beleid is het realiseren van betaalbare woon- en werkruimte voor creatieve mensen met een grote maatschappelijke betrokkenheid. Naast de vaste gebruikers zijn er zalen die door buitenstaanders gebruikt kunnen worden. Er is ook een gastatelier. Hoewel er geen vaststaande programmering is wordt er wel elke donderdagavond een culturele avond georganiseerd en er is elke zondag een culturele lunch. Inmiddels is de legalisatie van het pand een feit en is een ingrijpende verbouwing achter de rug.

◀ *Poster van de Moskee*
◀ *Voetballer in de Moskee*
◀ *De kraak van het Bruggebouw*
2006 Hans Bouton

▲ *Het dak van de Plantage Doklaan*

▼ *Atelier van een kunstenaar in de Plantage Doklaan*
2008, Lino Hellings

’t Vrij Hof

’t Vrij Hof

Catharinastraat 87-89, Breda

‘t Vrij Hof was een laagdrempelig cultureel centrum in de binnenstad van Breda. Gekraakt in 2007 en vrijwillig verlaten op 24 september jongstleden. Vanaf de kraak fungeerde ‘t Vrij Hof als sociaal-cultureel centrum. Kunstenaars konden er exposeren en naamsbekendheid opdoen. In de korte tijd dat het centrum heeft bestaan zijn er tien exposities van een maand geweest van lokale en nationale kunstenaars. Hieruit blijkt dat veel kunstenaars en kunstliefhebbers behoefte hebben aan een laagdrempelige en niet-commerciële kunstgalerie. In Breda en omstreken is een schrijnend tekort aan dergelijke ruimtes. Ook de buurt vond het een leuk initiatief en kwam geregeld naar de exposities kijken.

In ’t Vrij Hof was ook een weggeefwinkel gevestigd waar mensen gratis kleding konden halen. Daarbij werd samengewerkt met ‘Help ons helpen’, een organisatie die mensen in nood wilde steunen vanuit christelijke motieven. Mensen die de principes van ’t Vrij Hof onderschrijven, brachten regelmatig kleding langs. Met de weggeefwinkel werd aandacht gevraagd voor het enorme overschot aan goederen in onze maatschappij. Er zijn ontzettend veel mensen die behoefte hebben aan goede kleding, maar het simpelweg niet kunnen veroorloven. Daarnaast was er iedere dinsdagavond een volkskeuken waar gasten een vegetarisch viergangenmenu konden nuttigen voor drie euro vijftig.

Het lokale kraakmuseum vond zo ook een onderkomen in het centrum. Het werd aan ’t Vrij Hof ter beschikking gesteld door stichting ‘Het Bastion’ en gaf informatie over alle gekraakte panden in Breda van 1965 tot 1996. In het pand was bovendien nog een leesbibliotheek en een internetcafé gevestigd. De boeken in de leesbibliotheek varieerden van kinderboeken tot politieke tijdschriften. Het internetcafé bood de mogelijkheid om met internet om te leren gaan, mail te lezen en informatie op te zoeken. ’t Vrij Hof was kortom een open huis waar iedereen terecht kon. De meest uiteenlopende groepen hebben hier gebruik van gemaakt. Zo heeft een lokale band een benefiet georganiseerd voor Stichting Kinderen Kankervrij en heeft stichting de Bonte Wereld een benefiet gegeven voor een Roemeens weeshuis.

Maar ‘t Vrij Hof is niet meer. Na het recente vertrek uit het pand kijken de initiatiefnemers uit naar een nieuwe locatie van waaruit opnieuw een alternatief kan worden geboden voor de gevestigde culturele plaatsen in Breda.

Goezde Tekdal

Kostgewonnen

Derde Kostverlorenkade 34-35, Amsterdam

Aan de Derde Kostverlorenkade, om de hoek bij de Overtoom, staat het gebouw 'Kostgewonnen'. Van oorsprong waren het twee aparte gebouwen, gebouwd in 1912 en 1914, die in hun 'eerste leven' diverse scholen hadden gehuisvest. Na het vertrek van de laatste school waren er jarenlang kende de panden geen vaste gebruikers meer en waren ze nog slechts dagdelen in gebruik. Na jarenlange inspanningen van de krakers is het tegenwoordig een verzamelgebouw voor culturele bedrijvigheid.

In september 1993, na precies een jaar leegstand, werd het gebouw gekraakt. Vanaf het moment van de kraak werd legalisatie nagestreefd. Het plan was een aantal woningen te realiseren op de verdiepingen en publieke functies en bedrijfsruimtes op de begane grond. 'Voor de buurt, door de buurt' was het motto waarmee men in deze eerste jaren naar buiten trad. Legalisatie liet echter nog geruime tijd op zich wachten: pas in oktober 2005 tekende de Vereniging Kostgangers de koop- en hypotheekakte. Groot obstakel bij de legalisatie was de onduidelijkheid over het eigendom. Een aantal jaar lang wist niemand wie de eigenaar van het gebouw was, zodat er ook niemand was die het kon verkopen.

In 2001 schakelde de vereniging het adviesbureau de Verandering in voor begeleiding van het onderhandelings- en ontwikkelingstraject. In gesprekken met stadsdeel Oud-West werd duidelijk dat de oorspronkelijke plannen niet meer haalbaar waren. Met de zittende huurders werd een frisse start gemaakt. Een inventarisatie van eenieders wensen werd verwerkt in een programma van eisen, op basis waarvan door architecten schetsplannen werden gemaakt. Er werd een opname van het achterstallig onderhoud gedaan en een onderhoudsbegroting gemaakt. Aan de hand van deze gegevens werden een financieringsplan en een exploitatieopzet opgesteld. Uit deze exercities werd duidelijk dat de bouwkundige ingrepen in het pand tot een minimum beperkt moesten worden: praktisch het volledige budget was nodig voor achterstallig onderhoud. Om het aantal verhuurbare vierkante meters te vergroten, nodig om de hypotheek te kunnen betalen, werd vervolgens nog het één en ander verbouwd.

Na jaren van werken aan plannen waarvan niet duidelijk was of ze ooit gerealiseerd zouden kunnen worden kwam in november 2004 een verlossend bericht: het pand werd door de Dienst der Domeinen rechtstreeks aan de vereniging te koop aangeboden. De prijs was inmiddels minstens drie keer zo hoog als de tien jaar eerder gehanteerde bedragen, maar lag nog net binnen de mogelijkheden. Het erfpachtcontract, gebaseerd op een maatschappelijke bestemming en in de oude situatie afgekocht tot 2037, werd zonder meerkosten overgenomen voor het nieuwe gebruik.

In 2008 is Vereniging Kostgangers bezig aan het derde en laatste jaar van de verbouwings- en onderhoudswerkzaamheden, die net als de koopsom gefinancierd worden uit een lening bij de bank. Veel werk wordt zelf uitgevoerd; hiermee wordt ongeveer een zevende op de algemene verbouwbegroting bespaard. Daarnaast is door alle leden ontzettend veel in de eigen eenheden geïnvesteerd. Ondertussen zijn twintig eenheden verhuurd, in maat uiteenlopend van 25 tot 250 vierkante meter. In Kostgewonnen zit nu een theater- en concertzaal, een kinderknutselacademie en een kinderdagverblijf. Er werken filmmakers, webontwikkelaars en -ontwerpers, decorontwerpers, beeldend kunstenaars, architecten, meubelmakers, tentoonstellingsvormgevers, grafisch ontwerpers, fotografen, multimediaontwerpers, musici, schrijvers en journalisten. Het oude gebouw heeft zich een meester getoond in het huisvesten van veranderend gebruik..

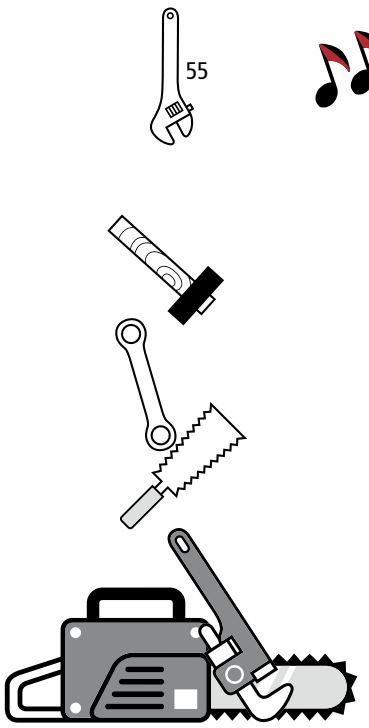

De krakers van Kostgewonnen renoveren de oude school, 2006
John Treffer

Beter Bed

Waldorpstraat, Den Haag

Dit verhaal begint in de zomer van 2000. De internetzeepbel stond op het punt te barsten en het bedrijf waar ik werkte nam het voortouw. Zonder huis en zonder werk was ik op bezoek bij Stef, een vriend van me, toen de bel ging. “Dylan, Dylan!” riep Stef, “dit moet je zien!” Zijn enthousiasme maakte plaats voor een serieuze ondertoon, toen hij vroeg: “Jij bent toch dakloos? Ik heb een supergroot warenhuis gekraakt van twee verdiepingen, vlakbij Hollands Spoor.” Hij liet een dramatische pauze vallen en sprak de twee magische woorden: “Beter bed”.

De naam zei me niets, maar een stabiele woonruimte zou een geschenk zijn uit de hemel. Nog geen half uur later stond ik in een immense grote donkere loods van 10 bij 100 meter naast een roodharige Ier die zichzelf voorstelde als Martin. Ik moest het nog allemaal even op me in laten werken. In totaal bestond het pand uit twee verdiepingen en drie grote loodsen. “Wow!” dacht ik en pakte mijn telefoon om snel meer mensen te regelen dan ons drieën. Het duurde even maar er kwam uiteindelijk een bont gezelschap Nederlanders en Ieren aanzetten die allemaal net zo onder de indruk waren van het pand als ik. “Ha, het ligt dus niet aan mij,” bedacht ik me vrolijk, “het is gewoon een mooi pand!”. Na een paar rondjes ter verkenning besloot ik mijn slaapspullen te gaan halen voor de eerste nacht in ‘Beter Bed’.

Maanden later werd er druk muziek gemaakt, geschilderd en was Beter Bed een thuis geworden voor een groep van zeven mensen. In overleg met de politie en brandweer mochten we geen grote feesten geven dus deden we dat ook maar niet. We hadden wel ruimte genoeg voor een paar duizend mensen, maar hadden helaas ook maar twee uitgangen. Wel hebben we een aantal besloten feestjes gegeven waar de toen aanwezige mensen nog steeds over napraten. In de loop der jaren verbleven er mensen die tijdelijk dakloos waren en kwamen er mensen langs om kunstprojecten te realiseren die simpelweg te groot waren om in een normale thuissituatie te maken. Wij hadden de ruimte en iedereen was welkom om in goed overleg iets nuttigs met de ruimte te doen. Het aantal schilderijen, kunstobjecten en muzieknummers dat in Beter Bed gemaakt is, kan zich meten met de vele onderwerpen waarover discussie is gevoerd. Maar het belangrijkste van alles waren de nauwe sociale contacten die er in het pand ontstonden. De waarde van een broedplaats valt niet alleen uit te drukken in het aantal gerealiseerde kunstproducties. Ik heb aan deze tijd een aantal goede vrienden overgehouden.

De meeste lol hadden we nog wel met stelletjes die (vaak op zondag) van heinde en verre aan kwamen rijden om een nieuwe slaapkamerinrichting te kopen. De mensen die daadwerkelijk geïnteresseerd waren hebben we met veel plezier een rondleiding gegeven, maar de meesten zijn hun nieuwe huisraad toch maar elders gaan kopen. Dat terwijl we in de loop der tijd toch wel een behoorlijke collectie meubels hadden opgebouwd.

In de loop der tijd had een van de bewoners het geniale idee opgevat om een skatepark te gaan bouwen. Ik woonde toen al in een ander kraakpandje en was al geen bewoner meer. Helaas, na de bouw van de eerste halfpipe kwam er iemand langs van de gemeente, vergezeld van een aantal agenten. Ontruiming, iedereen moest weg. Het nieuws sloeg in als een bom. Niet alleen omdat de bewoners nu naar andere woonruimte moesten omzien, maar ook omdat we er geen enkel vertrouwen in hadden dat er iets zinnigs met het gebouw zou gebeuren. Die angst werd werkelijkheid, want maanden na de ontruiming stond het gebouw nog steeds leeg. Een half jaar later werd het gesloopt.

We schrijven nu 2008, zo’n zes jaar later, en de ruimte waar Beter Bed stond is inmiddels overwoekerd door gras. Het vormt z’n eigen ecosysteem met beestjes die tussen het puin leven.

Ter aanvulling...

ADM-terrein

Hornweg 6, Amsterdam (Westpoort).

Het terrein van de Amsterdamse Doe-het-zelf Maatschappij (ADM), aan de Hornweg in het Westelijk Havengebied, werd in november 1997 gekraakt nadat het vijf jaar in onbruik was geweest. Eerder was het ook al eens zes jaar gekraakt geweest. Op het complex staan twee gebouwen: een gebouw waar wordt gewoond en een loods. In het eerste zit een restaurant en een bar. De loods wordt veelal gebruikt voor het maken van grote dingen zoals boten en theaterstukken. Ook worden hier feesten gegeven en performances opgevoerd. Verder liggen er ook zo'n vijftig woonboten in de haven van het ADM-terrein.

Het woongebouw heeft een facelift gekregen na een poging van de eigenaar Lüske om het te slopen. Met hulp van een grote knokploeg, en deels onder het toeziend oog van de politie, wist hij met een shovel twee hoeken van het (bewoonde)pand en de ertussen gelegen ramen te vernielen. Deze zijn inmiddels hersteld met behulp van deuren en muren van strobalen.

Het internationaal festival Robodock is hier ontstaan. Op het ADM wonen inmiddels meer dan honderd mensen: artiesten, theatermakers, botenbouwers, koks, vaders en moeders. De VARA maakte een mooie documentaire over het terrein.

ASCII

Verschillende locaties, Amsterdam

In haar zevenjarig bestaan heeft deze groep krakers, hackers en politieke activisten veel spraakmakende activiteiten ontplooit. Voor de tijd dat digitale trapvelden waren uitgevonden haalde ASCII de oogst al binnen. De groep begon op de begane grond van een gekraakt huis op de Herengracht met het doel gratis internettoegang en computercursussen voor iedereen aan te bieden. In de loop der jaren is de groep meerdere keren verhuisd. Een van de meest roemruchtige periodes rondom ASCII was het meningsverschil met buurtregisseur Hero Brinkman, nu kamerlid voor de PVV, in de Kinkerbuurt. Hij betichtte ASCII ervan de markteconomie te schaden door het aanbieden van gratis hoogwaardige diensten. ASCII was ook initiatiefnemer van 'Wireless Amsterdam', een onafhankelijk en gratis draadloos netwerk dat op het hoogtepunt locaties van Zeeburg tot het Westelijk Havengebied met elkaar verbond.

Nederlands Bakbrommer Kampioenschap op het ADM in Amsterdam

De Grote Broek

Van Broeckhuysenstraat 46 / Tweede Walstraat 21, Nijmegen

Op 3 november 1984 werd een groot pand aan de Van Broeckhuysenstraat 46 in het centrum van Nijmegen gekraakt en vervolgens omgedoopt in 'De Grote Broek'. Het pand ontwikkelde zich al snel tot een broedplaats voor buitenparlementaire politiek en alternatieve cultuur. Diverse culturele en politieke activiteiten vonden er hun plekje, zoals: boekwinkel Assata, politiek café De Klinker, kroeg en podium De Onderbroek, voedselcoöperatie De Voko, een vegetarisch/veganistisch eetcafé, een feministisch café en een bibliotheek. Veel van deze activiteiten vinden al vijftien jaar of langer in het pand plaats. Daarnaast biedt De Grote Broek onderdak aan een groot aantal politieke en maatschappelijke groepen uit de stad, voor vergaderingen, manifestaties, presentaties, informatieavonden, optredens en al dan niet tijdelijke opslag en logistiek, bijvoorbeeld voor Straatmensen voor Straatmensen.

In 2002 begonnen de krakers een procedure tot legalisering van het pand. Het college van B en W van Nijmegen besloot het pand aan te kopen en aan de De Grote Broek te verhuren. In maart 2004 presenteerden de bewoners en gebruikers hun plannen voor de toekomst van het pand.

De Grote Broek in Nijmegen

Het eerste internettrappelveldje in Nederland: de ASCII in Amsterdam

De Patio

Mgr. van Roosmalenplein 32, Den Bosch

De bewoners van de Patio, een voormalig buurthuis, besloten om een groot deel van het gebouw weer 'terug te geven' aan de buurt. Zij zochten contact met Jongerencomité Oost en regelden een akkoord met de eigenaar van het pand. Inmiddels hebben de jongeren de ruimte een jaar kunnen gebruiken en wordt er gezocht naar een nieuwe groep uit de buurt die van de ruimte gebruik kan gaan maken.

Culturele vrijplaats De Vloek

Hellingweg 127, Scheveningen

Vrijplaats De Vloek in de Scheveningse haven werd in 2002 gekraakt en heeft zich sindsdien ontwikkeld tot één van de grootste sociaal-culturele vrijplaatsen van Nederland.

De Vloek verwijst naar de naam van een voormalig eilandje (Vlook) bij Scheveningen. In het voormalig bedrijfspand aan de Helingweg 127 hebben veel kunstenaars en ondernemers ruimte gevonden voor hun ateliers en werkruimten. Er zijn oefenruimten voor bands en toneelgroepen, een goedlopend veganistisch eetcafé (Water & Brood), een drukbezochte muziek-, film-, en theaterzaal (de Piraat). In het pand is daarnaast woonruimte gecreëerd en er is ruimte voor een jeugdzeilschool. Inmiddels werken er in De Vloek vijftien betaalde krachten en zijn er tientallen vrijwilligers actief. De Vloek wordt wekelijks bezocht door honderden mensen en de bewoners/gebruikers investeerden veel geld en energie in verbouwingen en onderhoud.

Het pand is eigendom van de gemeente Den Haag. Eind 2007 dreigde De Vloek te worden ontruimd om plaats te maken voor een botenstalling. Mede onder druk van het massale protest dat daartegen uitbrak, zag de gemeente af van een in januari 2008 aangespannen kort geding. Voor het behoud van De Vloek als culturele vrijplaats is actiegroep De Vloek Blijft! opgericht.

DamoClash festival in Pakhuis Afrika
David vd Bree

DamoClash

Verscheidene locaties, Amsterdam

DamoClash is een samenwerkingsverband van een dertigtal Amsterdamse (kunst)studenten en jongeren die regelmatig culturele festivals hebben georganiseerd in Amsterdam. De avonden lieten zich kenmerken als experimenteel, interdisciplinair en geëngageerd. Ze zaten vol met muziek, poëzie, dans, debat, film en video- en schilderkunst. De nadruk heeft daarin altijd gelegen op het stimuleren van interactie tussen kunstenaars en publiek en kunstenaars onderling. Jonge kunstenaars en performers werden uitgedaagd hun eigen grenzen en die van het publiek te verleggen. DamoClash streeft er naar een alternatief te bieden voor het reguliere Amsterdamse uitgaansleven. Galerieën, musea, concert- en podiumzalen, achtte men doorgaans te braaf, te elitair en te duur. DamoClash wil daarentegen een bloeiende stad creëren waarin mensen constant worden uitgedaagd samen te werken, ideeën te ontwikkelen en te creëren via laagdrempelige evenementen. Alles gebeurt op vrijwillige basis en de avonden zijn gratis toegankelijk. Het succes van DamoClash is altijd groot geweest. Elk evenement trok met gemak honderden bezoekers.

DamoClash is sinds de ontruiming van het kraakpand pakhuis Afrika dakloos. Het leidt momenteel een zwervend bestaan. Er is gezworven langs het Vondelpark, de MS Stubnitz, de voormalige 'Drijvende Huisjes' en de oude filmacademie OT301

In 2006 werd DamoClash genomineerd voor de Prix de Nuit, de prijs voor het beste en leukste initiatief binnen het Amsterdamse nachtleven en won de derde prijs.

De Fabriek

Mathenesserdijk, Rotterdam

De Fabriek werd in 2005 gekraakt en door de krakers met een investering van maar liefst € 30.000 en duizenden werkuren opgeknapt. De Fabriek ontwikkelde ook een zeer succesvol publiekprogramma met een wekelijkse filmavond, grote gecombineerde muziek- en kunstfeesten, een *side-event* van het 'Dutch Electronic Art Festival', diverse tentoonstellingen en thema-avonden. Er werd een succesvol legalisatietraject opgestart totdat de brandweer het pand afkeurde en de krakers een week gaf om te vertrekken. De deelgemeente onderzoekt inmiddels de mogelijkheden de ruimte te behouden. De stichting is tijdelijk uitgeweken naar een andere locatie.

De Oude Ambachtsschool

Mimosastraat 1, Zwolle.

De monumentale Oude Ambachtsschool, aan de Mimosastraat in Zwolle, werd in 1996 gekraakt. Er ontstond een culturele broedplaats met een activiteitenaanbod van uiteenlopende aard. Met de kraak van de school werd een verdere verloedering van het pand en zijn omgeving voorkomen. Het kraakinitiatief kwam destijds van het Beheerscollectief De Oude Ambachtsschool. Inmiddels zijn in het gebouw vele activiteiten gehuisvest van uiteenlopende aard, maar de gemeente had heel andere plannen met het pand, die zag er liever kantoren gevestigd als financiële drager voor een museum en ateliers.

Het beheerscollectief stelde een eigen, goed doortimmerd gebruiksplan op, waarin de voormalige school een multifunctionele bestemming zou krijgen met een mix van woonruimte, ambachtelijke werkplaatsen en ateliers, oefenruimtes, horeca, een buurtontmoetingsgelegenheid, een wijkwerkplaats en andere wijkgerichte voorzieningen. Het streven is erop gericht om het hele complex in zelfbeheerd eigendom te krijgen.

Eco-Tribe

Ambonstraat 2, Teuge

Sinds september 2001 is het voorheen verwaarloosde defensieterrein aan de Rijksstraatweg in Teuge weer bewoond. Het terrein, ongeveer halverwege tussen Apeldoorn en Deventer, werd gekraakt en in gebruik genomen door de ecologische leefgemeenschap *Eco-Tribe*.

De huidige bewoners legden een biologische tuinderij aan, richtten een gemeenschappelijke huiskamer in, startten een bakkerij en een bibliotheek en legden een afvalwatersysteem aan met regenwater en een rietfilter. De groep, die doorgaans uit zo'n tien personen bestaat, kiest bewust voor een duurzame manier van leven met de aarde en haar natuur als bron van schoonheid, smaak en leven. De bewoners zien het als een bijzondere uitdaging om te leven in een groep waarbinnen iedereen eigen verantwoordelijkheid draagt voor het geheel en waar gezamenlijke afspraken kunnen worden gemaakt waarmee toch ieders vrijheid gewaarborgd blijft.

Eco-Tribe houdt restaurantavonden, heeft een kunstgalerie, werkt met gerecyclede meubels, runt een mobiele keuken en organiseert af en toe thema- en actiedagen. De groep is nog volop bezig de plek te ontwikkelen, daarom hebben ze een afhoudend beleid met betrekking tot losse bezoekers.

Hoekpand Leliegracht

Leliegracht 51, Amsterdam

Dit pand is in bezit van een D66 politicus uit de provincie. Het is drie keer gekraakt en ontruimd, omdat de eigenaar niet geïnteresseerd was in renovatie maar wel telkens veinsde dat te willen doen. De krakers hadden er een multicultureel hip-hop jongerencentrum opgezet. De eigenaar liet het na de laatste ontruiming weer leegstaan.

Kraak van de Leliegracht
Goezde Tekdal

Domweg gelukkig gekraakt in de Schoolstraat, 2008
Goezde Tekdal

▲ *Pakhuis Afrika maakt zich op voor een DamoClash festival*

▼ *Ravage Festival bij Pakuis Afrika tegen Koninginnedag*

Pakhuis Afrika

Veemkade, Amsterdam

Monumentaal pand dat in de bouwplannen van bouwfraudeur Heijmans zodanig verbouwd zou worden dat het geen monument meer zou zijn. Het pand uit 1913 is architectonisch gezien uniek in de historische ontwikkeling van betonconstructies. Na ontruiming in 2005 is het pand in oktober 2008 nog altijd niet klaar om verhuurd te worden als kantoorruimte. Wellicht dat het daarna, net als andere kantoorruimtes op de kade leeg blijft staan.

In het pand hebben verschillende vrijplaatsen onderdak gevonden, in de lijn van de Graansilo, Vrieshuis Amerika en de Kalenderpanden. Er woonden en werkten vele kunstenaars en actiegroepen en er kwamen wekelijks honderden mensen bijeen voor concerten , exposities, film en eten. Het was de thuishaven van DamoClash.

Voormalig Handelsgebouw

Pieter de Hoochweg 108, Rotterdam

In het Voormalige Handelsgebouw woont een bont gezelschap van kunstenaars, muzikanten en filosofen. Als collectief geven zij in de galerie om de hoek workshops fotografie, film en *beatcreating*. Zo geven zij scholieren uit Delfshaven de kans zichzelf cultureel te ontplooien. Daarnaast geven zij schilderles aan bewoners van een nabijgelegen verzorgingshuis.

Sociaal centrum De As

Assendorperstraat 119, Zwolle

De As was een sociaal centrum in de wijk Assendorp in Zwolle. Het bevond zich in een voormalig winkelpand dat sinds 3 december 2006 gekraakt was. Na de kraak zijn de krakers direct begonnen met het pand in te richten tot woon- en werkplek. Het pand kreeg daarna een duidelijke sociaal-maatschappelijke functie in de buurt. Meerdere projecten werden in het leven geroepen. Als eerste werd op 16 december de weggeefwinkel geopend. Daarna volgden de expositieruimte, het biologisch eetcafé en de volkskeuken. In april 2008 is het pand ontruimd.

Stichting NAC (Nieuwe Ateliers Charlois)

www.stichting-nac.nl, Rotterdam

Stichting Nieuwe Ateliers Charlois kraakte zes jaar geleden met 65 kunstenaars een groot gedeelte van de straat. Doordat ze zich al snel verenigden en heel actief waren, kregen ze de toezegging dat ze langer mochten blijven. De gedachte erachter is dat als je kunstenaars goedkope leef- en werkruimtes geeft, zij zich ook harder inzetten voor de ontwikkeling van culturele activiteiten in de buurt wat het sociaal cultureel leven in de buurt ten goede komt. Op dit moment heeft de stichting in samenwerking met verschillende woningbouwcorporaties op verschillende plekken in de wijk (Oud Charlois Rotterdam) 80 ateliers en twee projectruimtes voor een langere periode in eigen beheer.

Studentengalerie

Den Bosch

Al jaren hoopten de studenten van de kunstacademie in Den Bosch op een eigen expositieplek. In andere steden werd aan kunstacademiestudenten een ruimte aangewezen voor exposities. In Den Bosch was dat niet het geval. Pas toen een groep studenten het heft in eigen handen nam en besloot de naast de school gelegen winkelruimtes te kraken werd er aan de behoefte voldaan. Het succes van de studentengalerie bleek zo groot dat de academie samen met de gemeente en de woningbouwcorporaties gezorgd heeft voor een vervangende locatie.

Tall Bike Factory

Verschillende locaties, Amsterdam

De Amsterdamse binnenstad ligt vol met fietswrakken, maar naast de fiets als vervoersmiddel zijn er talloze andere toepassingen te bedenken. Zeker in Amsterdam met haar fietscultuur is de fiets in al haar variaties niet meer weg te denken: bakfietsen, bakkersfietsen, kinderzitjes voor en achter, tandems, vergaderfietsen, rijdende bars, en ten slotte de artistieke Hoge Fiets. Het zijn juist de overleden fietsen die in de hoge fiets een nieuw leven krijgen. De Tall Bike Factory geeft een draai aan het alledaagse vervoersmiddel en vermengt ambachtelijkheid met artisticiteit.

Natuurlijk is het object hoge fiets als belangrijk theaterelement niet onopgemerkt gebleven. De familiefiets, een 'gedaante' van twee hoge fietsen naast elkaar die onderling zijn verbonden met een geluidsinstallatie, fungeert als skelet voor een draak, een paard of een andere verschijningsvorm. Ook de '*tallbike joustings*', ofwel hoge fiets-steekspelen – vergelijkbaar met de riddertoernooien te paard in de middeleeuwen – zijn populair bij het publiek. Deze fietscreaties zijn ontstaan dankzij werkplaatsen en expositieruimtes in kraakpanden.

Tallbike en foto gemaakt door Louis

Terheijdenseweg

Terheijdenseweg 445, Breda

Het pand werd in april 2007 gekraakt na een jaar leegstand en op 1 juni 2008 ontruimd. Het enorme voormalige complex van DeJa werd omgetoverd tot een mega-atelier. De meeste bewoners waren studenten op de kunstacademie. Daarnaast was het pand in gebruik als weggeefwinkel en opslag van de vereniging 'Help ons helpen'. Er werden verscheidende films opgenomen en in 2007 werd de Breda Cup skaten georganiseerd. Ook was er een gedeelte in gebruik als autowerkplaats en parkeerplaats voor bussen. Nadat het pand op 29 april 2008 een huurcontract werd afgesloten, hebben de krakers in overeenstemming met de nieuwe huurder het pand op 1 juni leeg opgeleverd.

't Grensgeval

Ghil 5a, Baarle-Nassau

In november 2005 nam een groep kunstenaars vijftien gebouwen op het voormalige militair magazijnencomplex nabij Baarle-Nassau in gebruik. Er word gewoond en gewerkt. De vaste woongroep wordt gevormd door mensen van alle leeftijden. Duurzaamheid is hun basisgedachte bij het 'ombruiken' of herbruiken van onbenutte gebouwen en plekken. Daaraan ligt een oude Zengedachte ten grondslag: het grootste nut van het zijn openbaart zich in het niet zijn. Oftewel: je gebruikt de ruimte die omsloten wordt door de stenen, niet de stenen zelf. Een andere basisgedachte is het voorzien in het eigen levensonderhoud, met verantwoordelijkheid naar anderen toe.

Hoofdactiviteit van de groep is het bouwen en verhuren van Mongoolse tenten (gers) en het leren bouwen daarvan aan anderen. Ook is er een ijzer-, hout- en textielwerkplaats. Overige vaardigheden van individuele leden zijn: theater maken, pottenbakken, brood bakken, geneeskunst (reiki, shiatsu, zorg), biologische landbouw en duurzaam bouwen. De woonkunstenaars moeten hun nieuwe plek overigens delen met twee vriendelijke anti-krakers, die op het terrein twee gebouwtjes bewonen. Het terrein is in totaal zo'n achttien hectare groot en ligt vier kilometer ten zuiden van Baarle-Nassau.

Ubica

Ganzenmarkt 24, Utrecht

De Ubica-panden aan de Ganzenmarkt te Utrecht werden in februari 1992 gekraakt na 21 jaar leegstand. Door de jaren heen groeide de Ubica uit tot een belangrijke woon-werkplek in de Utrechtse kraakbeweging.

Anno 2005 wonen er in Ubica vijftien mensen. Een belangrijk verschil met bijvoorbeeld een studentenhuis is dat wonen en werken in huis wordt gecombineerd, en dat er op een andere manier met verantwoordelijkheden en autoriteit wordt omgegaan. Er is geen (huur)baas, leider of ander persoon die de dienst uitmaakt. Dat is een gezamenlijke taak van de bewoners en gebruikers samen. Naast woonruimte, biedt de Ubica onderdak aan non-profit veganistisch eetcafé The Black Lentil, internetwerkplaats PUSCII en een bakfiets uitleen. Ook is er een werkplaats plus ruimte voor incidentele concerten of kunstexposities. Daarnaast was en is Ubica een kraakpand met een internationale uitstraling. Gasten en tourende bands vanuit de hele wereld die Utrecht bezoeken, verblijven regelmatig in de Ubica-panden.

De Ubica in Utrecht met het opschrift: "'t gaat om de ruggengraat"

Vereniging Ontspoord

Havendijk 3, Den Bosch

'Vereniging Ontspoord' biedt ruimte aan verschillende maatschappijkritische initiatieven. Op de begane grond is een grote weggeefwinkel. Op de bovenverdieping is ontmoetingsplaats 'Knoflook' gevestigd, waar wekelijks informatieavonden worden gegeven. Ook het kraakspreekuur heeft er momenteel onderdak. Sociaal-politiek actieve groepen maken voor korte of lange tijd gebruik van de ruimte en de faciliteiten van de vereniging.

Villa Friekens

Kadoelenweg 360, Amsterdam

Geslaagde punk-technoloods. Het omvangrijke voormalige bedrijvencomplex biedt ruimte aan allerlei initiatieven op het terrein van muziek. Bandjes en DJ's kunnen er oefenen en instrumenten opslaan. Er is ook een bedrijfje voor distributie van muziek gevestigd.

Villa Vrugtbar

Woudenbergseweg 21, Zeist

De grote Villa Sonnehaerd werd in 2001 gekraakt en wordt sindsdien bewoond door een vaste groep. De nieuwe naam van het pand werd Villa Vrugtbar. Deze naam werd mede ingegeven door de grote tuin, die nu wordt gebruikt als moestuin op basis van permacultuur. De bewoners proberen zoveel mogelijk ecologisch en zelfvoorzienend te leven. In huis zijn soms besloten feesten en af en toe zijn er cursusactiviteiten, zoals bijvoorbeeld in oktober 2006 de cursus 'ecologisch tuinieren voor dummies'. De bewoners hebben een terughoudend beleid met betrekking tot aanloop van geïnteresseerden. Neem dus altijd vooraf even contact op.

Werkhuis Overschie

Rotterdam

Een pand was zo verkrot dat de gemeente het onmogelijk achtte er antikraak in te zetten. Krakers maakten het pand in no-time weer leefbaar en knoopten contacten aan met de buurt en de gemeente. De woongroep organiseert culturele activiteiten die ook door de wijkbewoners worden gewaardeerd. Inmiddels is aan de krakers gevraagd of zij een nog actievere en adviserende rol willen spelen in de buurt.

World Skate Centre

Ertveldweg 19, 's Hertogenbosch

Den Bosch kent een grote groep skaters. Tot voor kort had Den Bosch geen skatehal. Een aantal krakers zag de behoefte en ondernam actie. Na enkele jaren verschillende gebouwen te hebben gekraakt heeft de gemeente nu een eigen locatie aan de krakers toegewezen. Eén van de grotere skatehallen van Nederland vind je nu in Den Bosch.

Kantorenpark Zuidoost

Lemelerbergweg 32, Amsterdam

Op 3 juli 2004 is in het kantorenpark Zuidoost een pand gekraakt dat toendertijd al zes jaar lang leeg stond. Het gebouw heeft drie verdiepingen, die samen een oppervlakte hebben van rond de 1500 vierkante meter. De krakers hebben er woonruimte voor vijftien mensen van gemaakt, naast werkplaatsen, ateliers, een grote tuin en gemeenschappelijke ruimtes voor speel, sport en plezier. Het pand wordt door de krakers zelf beheerd. Met een aantal zonnepanelen op het dak hopen ze in de nabije toekomst zelf de energie die ze nodig hebben te produceren. Er is sprake van hectaren leegstand in dit kantorenpark.

De krakers verbazen zich erover dat er hier niet meer kraakpanden zijn, er is woon- en werkruimte zat...

Onbekende skater in het World Skate Centre Den Bosch.
Hans Bouton

Wist je dat...?

... de internationaal bekende galerie W139 is begonnen in een kraakpand in het Blauwlakenblok dat jarenlang gekraakt en nu gelegaliseerd is in het wallengebied in Amsterdam?
www.w139.nl

... theatergezelschap de Dogtroep mede vanuit de kraakbeweging is ontstaan?
www.dogtroep.nl

... staatssecretaris Jet Bussemaker van Volksgezondheid, Welzijn en Sport vroeger actief was in de kraakbeweging in Amsterdam?

... de bekende internet-provider XS4ALL ontstaan is vanuit mensen die vroeger gekraakt gewoond hebben en het vrije ruimte idee aanhangen?

... De Digitale Stad, de eerste internet gemeenschap van Nederland, voortkomt uit dezelfde opvattingen over vrije ruimte die ten grondslag liggen aan de kraakbeweging, en dat de oprichters van de Digitale Stad dan ook voor een groot deel uit oud-krakers bestaat?
www.dds.nl

... Aorta, het bekende collectief van kunstenaars als Rob Scholten, Peter Gielen en Peter Klashorst, begonnen is in het NRC gebouw in Amsterdam dat gekraakt was?

... twee van de meest bekende uitgaansgelegenheden van Amsterdam, Paradiso en de Melkweg, allebei gekraakt zijn geweest en dankzij de krakers hun huidige functie hebben gekregen?
www.paradiso.nl
www.melkweg.nl

... het Broedplaatsenbeleid van de gemeente Amsterdam is voortgekomen uit de culturele invloed die gekraakte panden als de Graansilo en Vrieshuis Amerika hebben gehad op de stad en dat krakers de gemeente intensief hebben geadviseerd over dit beleid? De doelstellingen en de organisatiestructuur van veel vrijplaatsen is letterlijk terug te zien is in de beoordelingscriteria van CAWA, de beoordelingscommissie van Bureau Broedplaatsen
www.broedplaatsamsterdam.nl

... Herman Brood onder andere voor zijn film Cha Cha gebruik maakte van een gekraakte oefenruimte in Amsterdam?

... en dat de film over het leven van Herman Brood ook weer gedeeltelijk is opgenomen in een kraakpand (The Force, Oranje Vrijstaatkade).

... Zaal 100, een bekend cultureel centrum en muziekpodium in Amsterdam voor onder andere jazz-muziek en dichtkunst, als kraakpand is begonnen en dat er nog steeds een kraakspreekuur wordt gehouden?
www.zaal100.nl

... het ADM terrein in Amsterdam, waar bekende festivals zoals Robodock zijn ontstaan en veel theatermakers hun thuis hebben, ook gekraakt is?
www.admleeft.nl

... er zonder krakers nu een vierbaansweg vanaf de Jodenbreestraat dwars door de binnenstad had gelopen en de Nieuwmarktbuurt veranderd was in een kantoorgebied?
www.bma.amsterdam.nl
www.nieuwmarktbuurt.nl

... OT301, bekend cultureel podium in Amsterdam lange tijd gekraakt was en door de inspanningen van bewoners nu is gelegaliseerd? OT301 heeft in 2007 de Amsterdamprijs van het Amsterdams Fonds voor de Kunsten gewonnen voor het leveren van een belangrijke bijdrage aan het ontwikkelen van kunst en cultuur in Nederland.
http://squat.net/overtoom301/

... Amsterdamse culturele hot-spots zoals het NDSM-terrein en het Volkskrantgebouw geïnitieerd zijn door krakers en ex-krakers? Deze plekken worden er om geroemd voor het op de kaart zetten van Amsterdam Creatieve Stad en sterk bijdragen aan creatief ondernemerschap.
www.volkskrantgebouw.nl
www.ndsm.nl

... er vaak gebruik wordt gemaakt van informatie die krakers leveren om toe te kunnen zien op de naleving van de BIBOB-wetgeving, de wet waarmee crimineel misbruik van vergunningen en subsidies kan worden tegen gegaan? Het SPOK, Spekuatie Onderzoeks Kollektief, helpt daarbij.
www.justitie.nl/bibob
http://squat.net/spok

... de meeste weggeefwinkels gekraakt zijn of gekraakt begonnen zijn en een zeer positieve functie voor de buurt hebben?
www.weggeefwinkels.nl

... Amsterdams oudste kraakcafé, de Vrankrijk, in 1982 werd gekraakt? Het pand is in 1992 aangekocht door de bewoners. In het café vinden nog regelmatig festivals, concerten en informatieavonden plaats.
www.vrankrijk.org

Woningbureau de Kraker in de wijttenbachstraat. Maart 1969

Pieter Boersma

bezetun par
redUn
pan

ndje...

n

ndje

4. *Bezet un pandje... red un pandje!*

Inleiding

Veel mensen denken dat krakers gebouwen alleen maar uitwonen. Vaak zien kraakpanden er inderdaad verschrikkelijk uit, maar meestal is deze verkrotting simpelweg te wijten aan de langdurige leegstand voor het moment dat de panden worden gekraakt. In veel gevallen zorgen krakers er juist voor dat oudere gebouwen van verval worden gered. Het kan gaan om monumentale panden, maar ook om minder bijzondere gebouwen. Soms lukt het krakers zelfs om datgene te doen waar anderen niet toe in staat bleken. Door zelfwerkzaamheid kunnen kosten laag blijven en blijkt hergebruik van gebouwen ineens wèl haalbaar te zijn.

In de afgelopen decennia hebben krakers bijgedragen aan het behoud van waardevolle gebouwen, interieurs en zelfs hele stadsgebieden. In het openingsartikel van dit hoofdstuk wordt ingegaan op krakers in hun rol als monumentenbeschermers. Eigenaren zijn soms helemaal niet zo blij met de monumentale status van hun bezit. In deze gevallen leidt een kraak vaak juist tot behoud en verbetering van de bouwkundige staat. Voor de krakers zelf heeft hun ingrijpen op langere termijn niet altijd een gunstige uitwerking. Er zijn voldoende voorbeelden bekend waar juist door het gebruik door krakers de aantrekkelijkheid van een locatie of een gebouw ook voor ontwikkelaars zichtbaar werd.

In dit hoofdstuk zijn de verslagen opgenomen van verschillende panden die met elkaar gemeen hebben dat ze door de krakers zijn gered. Het pand aan de Graaf Florisstraat in Amsterdam had een decennialange geschiedenis van leegstand en tijdelijke bewoning en een steeds maar oplopende onderhoudsachterstand toen het werd gekraakt. De onderhoudsachterstand werd snel ingehaald. Binnen een paar weken wisten de krakers het pand zodanig op te knappen dat het weer bewoonbaar was en aan alle veiligheidseisen voldeed. Pas na de kraak begonnen nieuwe plannen voor het huizenblok vorm te krijgen. Eenzelfde samenloop van omstandigheden deed zich voor bij de kraak in de Schoolstraat in dezelfde stad: een woningbouwvereniging liet een hele straat verkrotten en maakte een aantal panden bewust onbewoonbaar. Een groepje studenten knapte deze panden in anderhalve maand tijd op. De Professorenwoningen in Delft werden uiteindelijk door toedoen van de krakers helemaal gerenoveerd.

Fort Pannerden stond nog langer leeg: over een periode van ongeveer 130 jaar was het zo'n 80 jaar niet in gebruik. Vanaf eind jaren negentig werden plannen voor een nieuw gebruik voor het fort gemaakt, maar deze kwamen steeds moeilijk van de grond omdat de investeringen die nodig waren om het gebouw aan alle eisen te laten voldoen te omvangrijk waren. Ook hier zit er pas sinds kort weer schot in de zaak en lijkt een nieuw gebruik van het oude fort op handen te zijn. Tot die tijd zorgden de krakers dat het fort publiek toegankelijk bleef. Het verhaal over de Vrieseweg in Dordrecht is een heel sterk, maar ook heel wrang voorbeeld van de soms conflicterende belangen van de eigenaar en het monument dat in zijn bezit is. Ondanks zeer kansvolle momenten voor het behoud van het pand lijkt het er nu toch op dat de eigenaar gewonnen heeft en de sloop onvermijdelijk zal zijn. Het vrolijkste relaas is wellicht dat van Pakhuis de Zwijger: Hier is een jarenlange strijd door de krakers gewonnen en is een permanente culturele bestemming aan het gebouw gegeven. Ondanks zwarte dagen waarop op zijn minst twijfelachtige argumenten ingezet werden om de sloop te bepleiten, is men erin geslaagd het gebouw te behouden en het Amsterdamse Oostelijk havenfront een historisch betekenisvoller gezicht te geven.

En zo zijn er nog vele andere voorbeelden te noemen, verspreid over heel het land: rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten, gebouwen die in de stad een bijzondere plaats innemen, die allen door kraak van sloop zijn gered. Een groot aantal van de gebouwen die in andere hoofdstukken aan bod komen, had ook in dit hoofdstuk opgenomen kunnen worden. De gekraakte en opgeknapte gebouwen maken nadien deel uit van het gezicht van een stad. Bovendien gebeurt het regelmatig dat de gekraakte gebouwen na de kraak (en eventuele legalisatie) een publieke functie krijgen, wat vaak niet het geval zou zijn geweest zonder tussenkomst van de krakers.

De breker uit de eerste Kraakhandleiding. Mei 1969
Pieter Boersma

Krakers als monumentenbeschermers

Guido Egas, architectuurhistoricus

De gebruikers van een historisch waardevol pand zijn meestal degenen die het eerst alarm slaan bij de dreigende aantasting van de monumentale waarde ervan. Eigenaren zien monumentale onderdelen van hun pand helaas nog te vaak enkel als een potentiële beperking van hun eigendomsrecht en gebruiksmogelijkheden. Monumentenzorg zou immers na onderzoek kunnen concluderen dat bijvoorbeeld een negentiende-eeuwse bedstee in hun boerderij behouden dient te blijven, waardoor een renovatieplan aangepast moet worden.

Krakers vormen bij uitstek de categorie gebruikers die vaak het beste op de hoogte is van de bouwkundige en architectonische waarde van het pand waarin ze wonen en/of werken. Ook zijn gekraakte panden vaak panden die al lange tijd in onbruik zijn geweest of zijn verwaarloosd, en daarom veelal historisch interessant. Dikwijls is er bij monumentenzorg weinig méér bekend dan hoe de gevel van een pand eruit ziet; wat er achter de gevel te ontdekken valt blijft vaak een mysterie. Monumentenzorg heeft simpelweg niet het geld en de middelen om meer te weten te komen. Gelukkig gebeurt het ook wel eens dat krakers Monumentenzorg kunnen wijzen op de monumentale waarde van een pand. Ze vervullen zo dikwijls een belangrijke waakhondfunctie voor Monumentenzorg. Dat krakers vaak secundaire (gebruikers)belangen hebben bij een eventuele plaatsing van hun pand op een monumentenlijst speelt geen negatieve rol, maar versterkt enkel het belang dat zij hebben bij het behoud van de monumentale onderdelen van het pand.

Een aantal belangrijke industriële gebouwen aan 't IJ in Amsterdam werd door krakers van sloop gered. De Graansilo's bij de Houthavens vormen hiervan een goed voorbeeld. Het oudste deel van het gebouw is in 1897 als Graansilo Korthals Altes gebouwd voor graanopslag voor gebruik in de Stelling van Amsterdam. De Graansilo's werden in 1989 gekraakt en, ondanks hun onpraktische indeling en vrijwel gesloten gevels, in gebruik genomen voor vele creatieve initiatieven en als woonruimte. Na jarenlang getouwtrek over de Graansilo's werden ze in de tweede helft van de jaren negentig verbouwd tot voornamelijk huurwoningen in de vrije sector. Helaas hebben de panden toen een groot deel van hun historische industriële charme verloren doordat er onder meer ramen in de karakteristieke gesloten gevels zijn gemaakt. Wèl zijn de krakers er in geslaagd de Graansilo's van de sloop te redden en hebben ze er voor gezorgd dat er nu woningen in zijn gerealiseerd.

Andere panden aan 't IJ waar krakers actie hebben gevoerd zijn onder meer Vrieshuis Amerika en de aan elkaar grenzende pakhuizen Afrika en De Zwijger. Het eerste is helaas in 1998 gesloopt, de andere twee hebben een nieuwe bestemming gevonden als woon- kantoorruimte en als centrum voor media en cultuur.

Bouwbakker slopen monumentaal pand.
Pieter Boersma

Enthousiasme en inzet doen wonderen voor een pand

Graaf Florisstraat 18, Amsterdam

Op 4 november 2006 werden Graaf Florisstraat 18/hs en 18/1 gekraakt. Deze woningen zijn eigendom van A. Mul. De familie Mul en haar BV's[1] zijn al jaren bezig om in het betreffende woonblok (Graaf Florisstraat - Wibautstraat - Marcusstraat) een nieuwbouwproject op te zetten. Over een periode van bijna 30 jaar heeft de familie alle reguliere huurders uit het woonblok verdreven. De panden werden bewoond door tijdelijke huurders en kraakwachten, stonden leeg tot het moment dat ze gekraakt werden of staan nog steeds leeg. Aan de panden waren sinds de aankoop geen onderhoudswerkzaamheden verricht, terwijl ze volgens een analyse van het stadsdeel Oost-Watergraafsmeer uit 1997 nog 25 jaar goed waren.

Op het ogenblik dat de woningen gekraakt werden waren er allesbehalve concrete plannen met het gebied. De woningen waren een aantal jaar eerder, na een brand, volledig uitgesloopt. Elektriciteit, sanitair en vloeren waren weg. De woningen waren door Bouw- en Woningtoezicht onbewoonbaar verklaard. In overleg met deze dienst kregen de krakers een paar weken de tijd om daar wat aan te doen. Mochten zij er gedurende die periode niet in slagen om de woningen weer helemaal veilig te krijgen, dan zouden de bewoners alsnog ontruimd worden om veiligheidsredenen. Tot ieders verbazing bleken de bewoners de deadline met vlag en wimpel te halen. Muren en vloeren werden gerepareerd; elektriciteit, gas, water en afvoeren werden vakkundig en veilig aangelegd. De woning was zozeer opgeknapt dat ze van Bouw- en Woningtoezicht weer de stempel bewoonbaar kreeg.

Pas sinds begin 2008 lijkt er enig schot in de zaak te komen en beginnen de plannen voor het blok tussen de Graaf Florisstraat, de Wibautstraat en de Marcusstraat zich te concretiseren binnen het Masterplan Wibautstraat. Meer dan anderhalf jaar na de ingebruikname en reparatie van de woningen hebben de gebruikers nog steeds een heel en veilig dak boven het hoofd op een plek die anders even lang leeg was blijven staan. En dat in een stad waar wachttijden van zeven tot tien jaar voor een sociale huurwoning geen uitzondering zijn.

1 Zie "Familie Mul speculeert maar door", http://speculanten.nl/node/14

Twee fotos van het kraakpand aan de Nieuwelaan in Delft, na de renovatie

- *Voorkant*
- *Achterkant*

Professorenwoningen

Nieuwelaan 46, 48, 50, 52, Delft

In 1981 werden de voormalige professorenwoningen aan de Nieuwelaan in Delft gekraakt. De huurders waren vertrokken omdat volgens de eigenaar, de gemeente Delft, de woningen te slecht waren om bewoond te worden. De sloop bleef echter uit door het gebrek aan goede bouwplannen, waardoor ook ontruiming niet mogelijk was. De krakers waren ervan overtuigd dat de woningen nog wel in een redelijke staat verkeerden en dat renovatie wel haalbaar was. Er werden in de loop der jaren diverse alternatieve plannen gemaakt waarin nieuwbouw en renovatie samen gingen. Deze plannen leidden tot een samenwerking met projectontwikkelaar Geelen Bouwprojecten BV. Samen met Geelen werd een voorstel uitgewerkt waarin de vereniging de renovatie op zich nam en Geelen de nieuwbouw. In 2001 en 2004 werd dit voorstel aangenomen door de gemeenteraad. Alleen het CDA had principiële bezwaren. In 2005 werden de woningen aangekocht door vereniging De Oude Nieuwelaan. Na voltooiing van de renovatie tot vier groepswoningen wonen er 28 mensen. De nieuwbouw is nog in volle gang.

`Eigen Kraak' realiseert studentenwoningen

Schoolstraat 4 en 10, Amsterdam

Dat speculatie geenszins voorbehouden is aan louche vastgoedhandelaren laten de twintig panden aan de Schoolstraat in Amsterdam Oud-West goed zien. De huizen in dit kleine straatje tussen de Overtoom en het Vondelpark werden in 1975 door de woningbouwvereniging Eigen Haard van het gemeentelijk woningbedrijf gekocht voor het symbolische bedrag van één gulden. De huizen in de Schoolstraat waren toen nog allemaal sociale huurwoningen, en de weinige nog overgebleven straatbewoners uit die tijd verklaren dat voorwaarde voor de koop was dat het sociale huur zou blijven.

Eigen Haard had echter andere plannen met dit rustige straatje tussen het park en de goed ontsloten Overtoom. Naarmate de prijzen van de woningen in de nabij gelegen straatjes verder stegen verrichtte de woningbouwvereniging steeds minder onderhoud aan de panden. Huizen die leeg kwamen te staan werden op tijdelijke basis verhuurd aan alcoholisten en andere probleemgevallen. Andere huizen werden onbewoonbaar gemaakt en dichtgetimmerd. Deze strategie van het langzaam laten verkrotten van de panden en het introduceren van onverantwoordelijke mensen in de straat zorgde ervoor dat steeds meer oude huurders zich uit de voeten maakten. Vanwege de aanhoudende overlast werd per 31 mei 2007 voor de Schoolstraat een alcoholverbod ingesteld.

Toen deze strategie succesvol bleek stapte Eigen Haard naar het stadsdeel, met de boodschap dat de panden aan de Schoolstraat in een zo slechte staat verkeerden dat het bedrijf geen andere mogelijkheid zag dan over te gaan tot sloop. Uiteraard voorzagen de nieuwbouwplannen vooral in dure koopwoningen, zoals er in de meeste straatjes tussen het Vondelpark en de Overtoom staan. Eigen Haard had zelf van tevoren alle condities geschapen voor deze actie. Al aan de buitenkant van de huizen viel te zien dat ze in erbarmelijke staat verkeerden. Huurders met huurrechten waren nauwelijks meer over en de tijdelijke huurders konden er naar gelieve van de ene op de andere dag uitgegooid worden. Onder druk van buurtbewoners, monumentenverenigingen en politici[2] raakte stadsdeel Oud-West er uiteindelijk van overtuigd dat de voorgevels van de panden aan de even zijde gespaard moesten blijven; het stadsgezicht zou teveel geschaad worden bij de sloop van deze karakteristieke laat negentiende-eeuwse gevelrij. Dat de oneven zijde van de straat deels uit precies dezelfde gevels bestaat werd gemakshalve over het hoofd gezien. Het wachten was alleen nog op de ontwikkeling van een voor Eigen Haard winstgevend bouwplan en goedkeuring van de sloop- en bouwvergunningen.

In deze staat troffen de krakers de dichtgetimmerde panden 4 en 10 op vrijdag 29 augustus 2008 aan. De kraakgroep bestond uit studenten. Op nummer tien troffen zij een compleet overhoop gehaald pand aan, waar op één van de verdiepingen jaren geleden een brand had gewoed. Hoewel de ramen dichtgetimmerd waren bleek het pand na flink wat schoonmaak- en opknapwerkzaamheden goed bewoonbaar. Het pand op nummer vier verkeerde in een nog slechtere staat. Hier had Eigen Haard het pand volkomen onbewoonbaar laten maken. Grote gaten waren in de plafonds en vloeren gezaagd, alle wc-potten waren stukgeslagen en in het riool waren bakstenen en kattengrind gegooid. Ook de uit het bouwjaar 1883 daterende houten onderpui was door het dichttimmeren van het pand ernstig beschadigd geraakt. Gelukkig zijn de krakers er nog in geslaagd om delen ervan te redden.

Na vier weken hard klussen, naast hun studie en met veel hulp van veel vrienden, hadden de krakers de panden weer grotendeels bewoonbaar gemaakt. Dit werd erkend door inspecteurs van Bouw- en Woningtoezicht, die op uitnodiging van de krakers de panden kwamen inspecteren. Op de begane grond van één van de panden hadden ze een openbare ruimte ingericht voor de buurt en belangstellende voorbijgangers die regelmatig hun steun kwamen betuigen. De krakers zijn vastbesloten om de handelswijze van Eigen Haard aan de kaak te stellen en voor het behoud van de Schoolstraat te strijden.

Momenteel wordt in de Schoolstraat elke donderdagavond het Studenten Kraakspreekuur gehouden.

De kraak van panden in de Schoolstraat
Gat in de vloer van de eerste verdieping
Het gat gerepareerd
September 2008
Goezde Tekdal

2 Waaronder de VVD Oud-West. Blijkbaar kunnen de krakers en hun tegenstanders elkaar op dit punt vinden. Zie ook "Studentenkrakers voeren VVD-plannen uit" op http://zwartboekkraken.wordpress.com/2008/09/01/studentenkrakers-voeren-vvd-plan-uit/

Kraker draagt een toilet pot naar een net gekraakt pand in de Schoolstraat, Amsterdam
Goezde Tekdal

Het herstel van Fort Pannerden

Fort Pannerden, Lingewaard

De geschiedenis van Fort Pannerden is er vooral één van verwaarlozing. Voltooid in 1871, als voorpost van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, werd het rond 1890 voor het eerst gemoderniseerd. Na de Eerste Wereldoorlog werd het fort in 1920 alweer afgedankt. In 1939 werd het tijdelijk in gebruik genomen. Op 11 mei 1940 werd het fort weer verlaten. Daarna heeft het fort jarenlang leeg gestaan. Alles wat bruikbaar was werd eruit gesloopt, jongeren speelden er met gevaar voor eigen leven en ontsierden het met grafitti. Uiteindelijk werd het dichtgemetseld. Pas rond 1989 ontstond er weer interesse in het fort en werd geprobeerd om het tot een museum te maken. Dit project liep echter op niets uit. Stichting Fort Pannerden kon de benodigde vergunningen niet rond krijgen en raakte in financiële problemen en het werk kwam stil te liggen.

In 2000 werd het fort gekraakt en werd het een vrijplaats. Het fort was voor de krakers niet alleen een woning maar ook een museum, een atelier voor jonge kunstenaars en een centrum voor allerlei andere activiteiten. Het fort werd voor het eerst sinds 1940 weer echt gebruikt. De krakers deden hun best om de authenticiteit ervan niet aan te tasten. Boren of verven was daarom uit den boze en men gebruikte vooral pen-en-gat verbindingen of zette dingen gewoon klemvast. Door te stoken werd de inwerking van vocht tegengegaan. Dankzij de krakers van Fort Pannerden was het fort sinds 2000 niet alleen voor zover mogelijk beschermd, het werd ook voor iedereen toegankelijk. Bovendien heeft het verhaal van 't Fort regelmatig de regionale en een aantal keer zelfs de landelijke pers gehaald, waardoor het fort op de kaart werd gezet.

In 2006 werd het fort ontruimd door de politie, met aanzienlijke steun van de Koninklijke Landmacht. Kort hierna werd het opnieuw gekraakt, uit onvrede over het feit dat de ontruiming onterecht en bovendien nutteloos was. "Geen ontruiming voor leegstand" is al jaren een strijdkreet van krakers overal in Nederland en er waren nog steeds geen serieuze plannen voor de miljoenen kostende opknapbeurt die het fort zou moeten ondergaan voordat het rendabel commercieel te exploiteren zou zijn.

Sinds december 2006 zijn de voormalige krakers van het fort door Stichting Fort Pannerden met instemming van Staatsbosbeheer en Gemeente Lingewaard ingezet als beheerders. Tot de werkzaamheden echt van start gaan houden zij het fort in de gaten en verzorgen ze rondleidingen voor belangstellenden.

De krakers hebben het Fort inmiddels verlaten en de sleutel overgedragen een de burgemeester.

De Reus

Vrieseweg 80, Dordrecht

Het pand aan de Vrieseweg 80 is, net als de twee panden ernaast, rond de eeuwwisseling gebouwd door vader en zoon Reus, bekend van veel bouwwerken in en om Dordrecht. Toen de gemeente in 2005 de eigenaar aanschreef dat het pand na twintig jaar achterstallig onderhoud toch echt eens opgeknapt moest worden, wist hij niet hoe snel hij het moest verkopen. A. van Pelt, reeds eigenaar van nummer 82 en bekend projectontwikkelaar in Dordrecht, kocht het met de belofte het achterstallig onderhoud aan te gaan pakken. De inkt onder het contract was nog niet droog of hij vroeg een sloopvergunning en een bouwvergunning voor een oprit aan. Omdat het pand geen monument was, maar slechts op de lijst stond om monument te worden, kreeg hij de vergunning ook.

Het gevolg was dat de buurt en verschillende monumentenorganisaties in protest gingen tegen dit overheidsbesluit. De buurman van nummer 78 begon zelfs verschillende rechtszaken. Het belendende pand zou immers gesloopt worden. Bovendien ging een ensemble, dat door vader en zoon gebouwd was, de vernieling in. Niets hielp en de sloop kwam steeds dichterbij. De antikraker die het pand ondertussen bewoonde werd zonder pardon eruit gezet toen hij mensen had binnengelaten om het pand te bekijken voor de monumentenaanvraag en om foto's te maken.

De sloopvergunning, die enkel voorzag in het verwijderen van asbest, werd door Van Pelt gebruikt om de voorgevel kapot te slaan en het pand de uitstraling van een spookhuis te geven. Minister Plasterk van OC&W nam de aanvraag voor de status van Rijksmonument serieus. Alle werkzaamheden werden per direct opgeschort. De invallende winter leek echter roet in het eten te gooien.

Een half jaar nadat de tijdelijke bewoner het pand was uitgezet werd het gekraakt. Een flinke groep bezette het pand, dichtte onmiddellijk alle ramen en de gaten in het dak en stookte het weer warm. Het pand werd opengesteld voor bezoekers om te laten zien hoe gaaf de originele staat van het gebouw nog was. Alles klopte, van de lampen tot het glas-in-lood tot de bewerkte trapleuning. Ook de Raad van Cultuur, die Plasterk adviseert, werd door de krakers binnengelaten en rondgeleid. Daarnaast hebben de krakers actief de media gezocht: alle regionale en een groot aantal landelijke media kwamen langs. De actie groeide uit tot een klacht. Zo noemde Van Pelt de krakers 'liegende sluipmoordenaars' en maakte hij duidelijk dat het enkel om geld ging. Vooral de regionale media stonden dagenlang vol van de kraak. Bovendien kwamen er dagelijks drommen mensen langs om hun steun te betuigen en weigerde de politie simpelweg om op basis van strafrechtelijk artikel 429sexies te ontruimen.

De zaak eindigde met een aanklacht van Van Pelt tegen de krakers, de burgemeester en de Officier van Justitie. Allen wonnen van Van Pelt, maar de krakers werden op basis van de mogelijke aanwezigheid van asbest alsnog het pand uitgezet. Enkele maanden later besloot minister Plasterk dat het pand inmiddels te ernstig verkrot was om het tot Rijksmonument te verklaren. Van Pelt kreeg uiteindelijk toch zijn zin. Toen hij in mei echter weer begon met slopen voordat zijn vergunningen op orde waren is het pand door de actiegroep opnieuw bezet met lock-ons en is er nogmaals aandacht gevraagd voor het pand. Wederom weigerde de politie de actievoerders het pand uit te zetten.

De gemeente reageerde echter een stuk partijdiger en verleende Van Pelt de dag erna in sneltreinvaart alsnog alle vergunningen en ontheffingen voor de sloop. Als klap op de vuurpijl werd een dwangsom ingetrokken. Saillant detail is dat dezelfde avond de burgemeester en de wethouder van Economische Zaken bij Van Pelt thuis werden gesignaleerd. Toeval?

De Dordtse krakers geloven niet in toeval en zullen blijven strijden voor het behoud van monumentale panden, vooral in de Dordtse binnenstad. De intrinsieke waarde voor iedere eilandbewoner moet gaan boven het eigenbelang van één projectontwikkelaar en zijn oprit.

De Reus in Dordrecht met spandoek. Het opschrift luid: "Sta op voor behoud van Dordts historie Stop de verkrotting Stop monumentenmoord Stop het kraakverbod"

Tim Leguijt

De Buurtboerderij

Spaarndammerdijk 319, Amsterdam

In 2001 werd een vervallen boerderij gekraakt aan de rand van het Westerpark in een rustig veenweidegebied langs de Spaarndammerdijk. De krakers hebben zich vanaf dat moment met succes ingezet om van het verwaarloosde gebouw en het omliggende land een plaats te maken waar mensen tot rust konden komen en op andere momenten konden deelnemen aan diverse creatieve activiteiten. De eigenaar stadsdeel Westerpark was aanvankelijk voornemens om de voormalige boerderij aan een ondernemer aan te bieden, maar is uiteindelijk in overleg gegaan met de krakers.

Pakhuis de Zwijger na renovatie

Dat overleg heeft erin geresulteerd dat de monumentale boerderij in 2007-2008 werd gerenoveerd en dat de krakers het gebouw van het stadsdeel konden gaan huren. Er is een samenwerkingsverband aangegaan met Mentrum Geestelijke Gezondheidszorg Amsterdam, die vlakbij de boerderij een zogenoemde Time-Outvoorziening heeft gebouwd. Daar kunnen mensen met lichte psychische problemen tot rust komen of hun arbeidsritme hervinden door mee te werken op de boerderij.

De buurtboerderij op een mooie winterdag

In de Buurtboerderij worden sinds de kraak zeer veel en diverse activiteiten georganiseerd. Zo zijn er lange tijd een aantal kookavonden per week georganiseerd, waarbij een driegangenmaaltijd voor een kleine bijdrage genoten kon worden. Een deel van de ingrediënten werd uit de zelf aangelegde moestuinen gehaald. Tevens waren er avonden met dichters, muzikanten en andere podiumkunsten. In de middag kunnen mensen langskomen voor een kop koffie in de tuin of een pannenkoek. Voor de initiatiefnemers is het belangrijk dat de toegang tot de Buurtboerderij laagdrempelig blijft en dat de programmering zonder winstoogmerk is opgezet. De door de krakers ingezette initiatieven zullen ook in de toekomst door veel enthousiaste vrijwilligers worden voortgezet.

Pakhuis de Zwijger

Oostelijke Handelskade 21, Amsterdam
Gekraakt: 1995, 2003-2004

De Zwijger is een voormalig pakhuis dat gebruikt werd om grote voorraden cacao van de markt te houden en zo de cacaoprijzen te beïnvloeden. In onbruik geraakt en in het kader van herontwikkeling door de gemeente werd het pand eind jaren '90 beloofd aan de krakers van het Vrieshuis Amerika die hun locatie moesten verlaten. Door toedoen van monumentenorganisaties in 2001 werd het net niet gesloopt ten tijde van de bouw van de Jan Schaeferbrug naar het Java-eiland. Instortingsgevaar zou reden voor de gewenste sloop zijn. De brug bleef in gebruik, maar de Vrieshuiskrakers werden niet in de Zwijger gehuisvest.

Na de kraak in 2003, als een protest tegen beperktheid van het broedplaatsenbeleid, dook het verhaal van het instortingsgevaar wederom op, nu om de ontruiming van de krakers te rechtvaardigen. De krakers verweerden zich met eigen constructieve expertise en vochten ontruimings- en instortingsgevaar met succes juridisch aan. Door de vasthoudendheid van de krakers kreeg de huidige eigenaar, Stadsherstel Amsterdam NV, een voet tussen de deur bij de gemeente. De krakers hielden de voorstanders van sloop op afstand tot de plannen met deze ontwikkelaar rond waren. In 2004 droegen zij het pand feestelijk over. Inmiddels is het tegen alle verwachtingen in toch in gebruik als broedplaats. Stichting de Zwijger is voortgekomen uit de kraakgroep van Vrieshuis Amerika. Zelfs de radiostudio waar VVD-fractievoorzitter Eric van der Burg zijn wekelijkse radioprogramma maakt heeft hier ruimte gevonden.

Vrijplaats Koppenhinksteeg

Koppenhinksteeg, Leiden

Vrijplaats Koppenhinksteeg is ontstaan in 1968. Vanaf die tijd vestigden zich er een feministische drukkerij, een linkse boekhandel en allerlei actiegroepen. Halverwege de jaren '90 werden de meeste ruimten in de Vrijplaats gekraakt en tegenwoordig bieden ze huisvesting aan een kraakkroeg, anti-autoritair centrum Eurodusnie, een Weggeefwinkel, de anti-racistische organisatie De Fabel van de Illegaal, een veganistisch eetcafé en een Chinese sportschool. De gemeente Leiden, eigenaar van de panden, heeft de Vrijplaats tientallen jaren laten verkrotten. De huidige gebruikers hebben de panden intern opgelapt of gerenoveerd. In 2005 besloot de gemeente om de panden te legaliseren. Een woonstichting zou het casco renoveren en de krakers zouden een sociale huur gaan betalen. Maar onder grote druk van de lokale VVD draaide de gemeente in 2008 de legalisering de nek om. Ontruiming dreigt. Duizenden Leidenaren hebben inmiddels schriftelijk protest aangetekend en de Vrijplaats zelf vecht het besluit juridisch aan.

Voor het laatste nieuws zie www.koppenhinksteeg.nl

Maredijk 159

Maredijk 159, Leiden

Na een brand in 2006 is dit pand door de eigenaar, woningbouwvereniging Portaal, niet opgeknapt maar opzettelijk onbewoonbaar gemaakt. Om de illegale sloop van dit pand met monumentale kenmerken een halt toe te roepen is het gekraakt. De bewoners hebben het flink opgeknapt en proberen er zo klimaatvriendelijk mogelijk te leven met een tuin en een windmolen. Ook is er ruimte voor verschillende lokale initiatieven en is er een ontmoetingsruimte.

Het huisje aan de Maredijk

Drukbezochte manifestatie voor behoud van Vrijplaats Koppenhinksteeg in Leiden

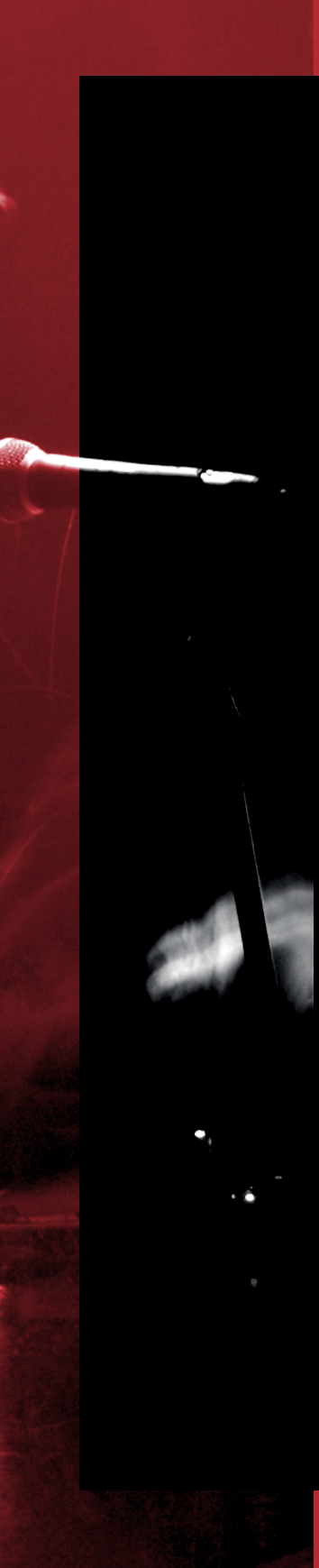

Blauwbrug

al zie ik de toekomst als glijbaan
ik trap zonder bedenkingen omhoog
en zonder genade
misschien smijt ik wel veel te weinig weg
ben ik nog niet begonnen
aan het echte werk

zinspeel op samenleven
nog altijd bewaakt door onzichtbare peletons
ik sta aan de goede kant dat wil zeggen ik sta
aan de foute kant

struikrovers mogen in de tijd hiaten dichtnaaien
waar wij slechts het verleden bepalen; alleen de stenen
blijven voortdurend afbreekbaar

wat niet beweegt valt door de revolutie van de aarde
vanzelf weer op ons neer

Emile den Tex

(zonder titel)

ik in een wit vertrek
sta rond mijn lichaam
ik heb loopplanken
en barricademateriaal

ik heb zowel losse
als vaste onderdelen
de metersdikke schroeven
van gezonken schepen

de houtwormen en motten
planken vol hagelrot
en de verjaarde flessen
alles is er

ik in een wit vertrek
demonteer mijzelf
om natuur aan te leggen
het bouwval van een boom

(zonder titel)

de wind langs het IJ mistte elke zin
om samen te wonen voor altijd
en stak nogal vurig in je kettingkast

mijn bed bevond zich achter rood
gordijn en jij lag in dat kamertje
van behangpapier gestut met schragen

ik ben opgestegen van jouw borst
stil hangend tussen de bedrading
van nacht boven pakhuis Afrika
sterren die ontredderd waren en
een kakofonie van zinnen voorspelden
tatoeages op mijn vel

toen trok ik voor de eerste keer
het broekje van je pik af
en vond ik moeiteloos mijn weg
tussen het stof naar een onzichtbaar
afweergeschut

ik moet aan een wolk zijn vastgehaakt
want ik voelde me roerloos liggen
in de lucht boven de kade

zou ik de diepte kunnen peilen
voorbij twee weggewaaide fietsers
dan volgde ik het klotsen van water
het urineren daarin door laatslapers
en luisterde ik naar hun muziek

LAATSTE UITKIJK

ik bouwde een woonkamer van karton
timmerde mijn nest met schragen
we hingen paarse distels op aan spijkers
muziek was vloerend maar we luisterden

op een dag toen ik nog sliep
fluisterde een van de muisjes
in ons huis: het wordt weer tijd
voor mij om op te staan ik wist
dat ik haar niet meer terug zou zien

ik droomde verder
er was een groot gazon
waarop dat overwonnen onsbeeld lag

tegen de achtergrond van een kasteel
zag ik jonkvrouwen of waren het verwijfde pages?
in sierlijke rijen op uitgemergelde paarden
met niet bestaande vlaggen zwaaien

de middag arriveerde toen finaal
meer vrienden, drie traden mijn kamer binnen
met de sleutels voor het slotportaal
en schudden mij de hand:
het werd ook tijd voor hen te gaan

de zon stond kaal boven het krottenland
ik krabde aan mijn bakkebaarden
terwijl ik de luiken van de vesting opensloeg

buiten zag ik niets dan brandende
maar onbemande barricades

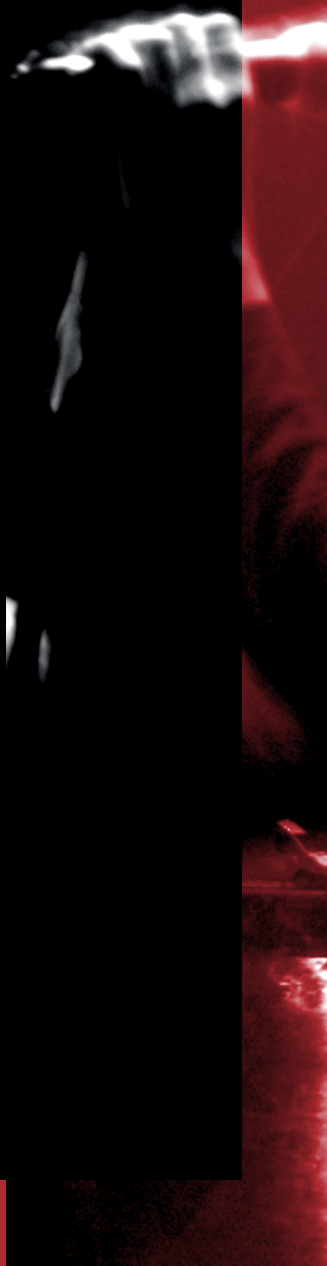

debat

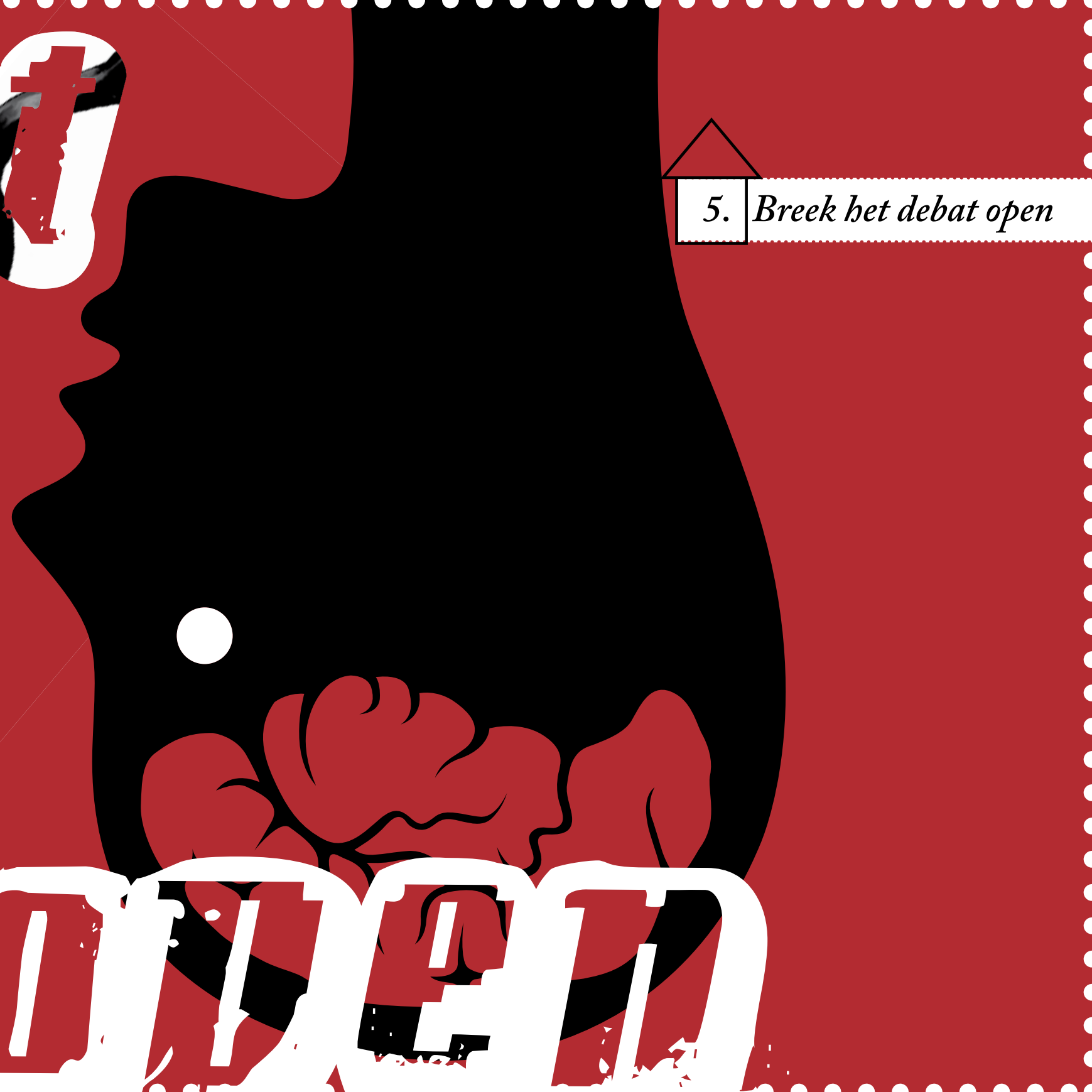

5. *Breek het debat open*

Inleiding

Het debat dat de laatste tijd over kraken gevoerd wordt is behoorlijk eenzijdig te noemen. Het lijkt wel alsof er een mantra herhaald wordt die draait rond uitspraken over profiterende buitenlanders, geweld en overlast. Deze verhalen zijn doorgaans gebaseerd op geruchten of zijn sterk aangedikt. Al met al past het beter om het merendeel van de berichtgeving te scharen onder de noemer 'pleidooi voor een algeheel kraakverbod' dan onder de noemer 'debat over kraken'. Met dit hoofdstuk pleit de redactie ervoor om het debat open te breken en een andere blik op de zaak te werpen. Er valt immers zo veel meer te zeggen over kraken. Dit hoofdstuk biedt ruimte aan verschillende visies op kraken die het waard zijn om serieus genomen te worden.

De zin van het kraken en de onzin van het kraakverbod

De eerste serie opiniestukken gaat in op de plannen voor een algeheel kraakverbod[1] en belichten op verschillende manieren de maatschappelijke rol van kraken. Justus Uitermark betoogt dat krakers nog steeds hard nodig zijn om uitwassen op de woningmarkt tegen te gaan en volgens Tamira Combrink moet de overheid het bijzondere ondernemerschap van krakers meer waarderen. Ook maakt Piet Hein Slot namens een Rotterdamse bewonersorganisatie in een ingezonden brief duidelijk wat de meerwaarde van kraken voor een buurt kan zijn. Verder biedt dit hoofdstuk enkele kritische noten bij het voorgestelde kraakverbod. Het voorstel van Ten Hoopen valt het beste te typeren als een nationalisering van de kraakindustrie. De overheid moet immers de taak van de krakers op zich gaan nemen, zo schrijft Pieter Hilhorst. Tenslotte wordt door Ernst van den Hemel in 'Kraken en christelijke politiek' in herinnering geroepen dat het door de twee christelijke regeringspartijen gesteunde wetsvoorstel om kraken te verbieden in strijd is met een lange gezamenlijke geschiedenis van christelijke politiek en kraken.

Wie kraakt er eigenlijk?

Degene die zich dit afvraagt, krijgt in dit hoofdstuk een antwoord op die vraag. Waar door de indieners van het kraakverbod het beeld wordt geschetst van links radicalen, criminelen of buitenlandse junkies, toont deze serie artikelen juist aan dat samenstelling van de kraakbeweging veel pluriformer is. Een medewerker van het Studenten Kraakspreekuur (SKSU), Vincent Feith, legt uit dat de populariteit van het SKSU te verklaren is doordat studenten wegens de gigantische woningnood

1 Voorstel van wet van de leden Ten Hoopen, Slob en Van der Burg tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, de Leegstandwet, en enige andere wetten in verband met het verder terugdringen van kraken en leegstand (Wet kraken en leegstand), 31 560

geen andere uitweg meer zien. Maar studenten zijn niet de enigen die kraken. Femke Kaulingfreks vertelt over Assadaaka, een multiculturele vereniging die met name migranten helpt om in Nederland hun weg te vinden en zich inzet om kraken voor hen toegankelijk te maken. Daarnaast wordt in 'Het zelfreinigend vermogen van de kraakbeweging' een kritische noot geplaatst bij de mythe dat er een duidelijk verschil zou zijn tussen 'goede' en 'slechte' krakers.

Vooroordelen over krakers worden versterkt door eenzijdige berichtgeving. Dat berichtgeving eenzijdig is, vindt ook de NOS ombudsman. Kitty de Kater doet verslag van hoe het NOS journaal tot twee maal toe met de geruchten van de dag is meegevaren. Rectificatie of niet, het beeld dat bij de kijker en politicus blijft hangen is dat van een 'gewelddadige en nauwelijks nog idealistisch te noemen kraakbeweging'. Tegenstanders van kraken voegen daar nog een xenofobisch tintje aan toe. Volgens Jan Cafard was de door de Amsterdamse VVD'er Bas van 't Wout gegenereerde aandacht voor een pand aan de Korte Leidsedwarsstraat vooral stigmatisering van Poolse krakers.

Buitenlandse krakers worden vaak op een negatieve manier afgeschilderd. Niet alleen in de media, maar ook de indieners van het voorstel om kraken te verbieden denken dat buitenlandse krakers enkel naar Nederland worden getrokken door de huidige kraakwetgeving. Het artikel 'Woningnood kent geen grenzen' wijst er op dat met de Europese eenwording en open grenzen goedkope arbeidskrachten hier te werk worden gesteld, zonder voor adequate huisvesting te zorgen. Joshua Craze ontleedt in 'Those smelly foreigners' de 'buitenlandermythe': het idee dat de kraakbeweging haar functie heeft verloren mede door een invasie van immorele buitenlanders, terwijl de beweging vroeger nog in goede handen was van idealistische Nederlandse krakers. Het artikel van Gerrit de Wit uit 1992 is toegevoegd om te illustreren dat de buitenlandermythe geen nieuw fenomeen is.

Mede mogelijk gemaakt door de kraakbeweging

Vervolgens ruimte voor een aantal mensen uit de culturele sector die een ode brengen aan de vruchten die de kraakbeweging heeft afgeworpen. Tjebbe van Tijen benadrukt het belang van 'vrije ruimtes' voor de kunst. Volgens Hessel Dokkum zou de mooie Amsterdamse binnenstad niet bestaan hebben. Dit geldt ook voor het culturele broedplaatsenbeleid. Voorts leggen Maik ter Veer van Robodock en Bart Rosinga over de Amsterdamse Erfpachtpanden uit dat het deze creatieve krakers niet van een leien dakje is gegaan. Zelfs gelegaliseerde cultuurprojecten moeten nu nog steeds strijden voor hun voortbestaan.

Kortom, in dit hoofdstuk komen de vele facetten van het kraken naar voren. Tijd voor een debat dat recht doet aan de veelzijdigheid van de kraakbeweging.

Pieter Boersma

Stad moet haar dwarse helden juist koesteren • *Justus Uitermark*

Justus Uitermark is verbonden aan de Universiteit van Amsterdam waar hij onderzoek doet naar stedelijk beleid.

Trouw, 28 februari 2006

De roep om kraken te verbieden wordt luider. Maar in een oververhitte woningmarkt zijn tegenkrachten nodig die misstanden blootleggen.

De ministers Dekker en Donner willen extra maatregelen nemen om het kraken te ontmoedigen. Tijdens de bijeenkomsten waar zij de liberalisering van de woningmarkt verdedigt, meldde Dekker en passant dat daar nu haast mee gemaakt gaat worden. Een langgekoesterde wens van CDA-kamerlid Ten Hoopen gaat daarmee in vervulling. Hij diende al in 2003 een motie in tegen kraken omdat hij van vastgoedondernemers had gehoord dat krakers zonder enige wettelijke beperkingen panden konden uitwonen. Daar komt volgens Ten Hoopen nog bij dat de kraakbeweging hoofdzakelijk illegalen en criminelen aantrekt.

Dit beeld klopt niet. Het is niet zo dat machteloze vastgoedeigenaren overrompeld worden door hordes criminele krakers. Eerder is het tegendeel het geval: krakers worden overrompeld door criminele vastgoedeigenaren. Onlangs stuurden malafide eigenaren knokploegen af op krakers in de Amsterdamse Pretoriusstraat. Het stadsdeel heeft de banden met de eigenaar verbroken vanwege zijn duistere praktijken. Malafide huiseigenaren zijn ook de enigen die knokploegen nodig hebben om panden te laten ontruimen. Andere huiseigenaren die zo dom geweest zijn om hun pand een jaar lang onbewoond te laten, kunnen immers met een kort geding bij de rechter hun pand terugvorderen op het moment dat zij serieuze plannen hebben.

Het is ook niet zo dat krakers er een gewoonte van maken om panden te vernielen. In vrijwel alle gevallen gaat het hier niet om problemen die samenhangen met de status van kraakpand maar om een gebrek aan handhaving. De beruchte 'illegale houseparties' kunnen gewoon door de politie worden opgedoekt: ze heten niet voor niets illegaal. Ook de toeristenkrakers die panden soms volledig uitwonen, kunnen flinke overlast veroorzaken voor de eigenaar en voor de buurt. Deze parasitaire krakers houden zich echter vaak niet aan formele of informele afspraken, al was het maar omdat ze geen tijd en zin hebben om te zoeken hoe die in elkaar steken. Vaak kan een eigenaar wel stappen ondernemen maar wordt gewacht of ziet men op tegen een aangifte of juridische procedure.

Er zijn dus voldoende middelen voorhanden om op treden tegen excessen of overtredingen. Een tijdje geleden heeft het Ministerie van Economische Zaken daarover een folder verspreid onder ondernemers. Maar bij een kraakverbod worden de krakers geraakt die zorgvuldig onderzoek doen of een pand lang genoeg leegstaat en die, in afwachting van een gang naar de rechter, hun woning op een normale manier gebruiken.

De discussie over de aard en omvang van de kraakbeweging verdwijnt meer naar de achtergrond doordat de VVD nu vooral om principiële redenen tegen kraken pleit. De VVD gaf onlangs een verklaring uit dat 'bescherming van eigendom een kerntaak van de overheid is' en dat daarom kraken onmogelijk moet worden. Maar bij kraken is niet het eigendom maar het gebruik van een pand in het geding. Daarbij wordt voorbijgegaan aan het maatschappelijke belang van de huidige wetgeving. Die is er expliciet op gericht om burgers te laten doen wat de overheid wel wil maar niet kan, namelijk het tegengaan van wanbeheer en speculatie.

Toen in de bloeitijd van de kraakbeweging vastgoedeigenaren de stad de rug toekeerden en wachtten op betere tijden, gaven krakers de leegstaande gebouwen een nieuwe invulling. Het resultaat zien we nog steeds terug in de vorm van jongerenhuisvesting en culturele centra. Hoewel het kraken door allerlei regelgeving in de jaren negentig minder aantrekkelijk is geworden, spelen krakers nog steeds een belangrijke rol in het politieke en culturele leven van de stad. De paar kraakpanden die nog over zijn zorgen ervoor dat ook minderbedeelden met een alternatieve smaak een avondje uit kunnen bijvoorbeeld.

Maar belangrijker is de rol van krakers als dwarse helden van het maatschappelijk middenveld. Waar overheden en private partijen steken laten vallen en ruimte niet of slecht wordt gebruikt, springen krakers in het gat en kaarten ze een probleem aan. Het CDA en andere partijen die graag een beroep doen op de samenleving, moeten beseffen dat krakers een taak vervullen die de overheid al decennialang verwaarloost: tegengaan van uitwassen op de woningmarkt. Zeker in een land waar een chronisch gebrek aan woonruimte bestaat, is het belangrijk

dat burgers middelen in handen hebben om wanbeheer en de nadelige gevolgen daarvan tegen te gaan. Nu de overheid de woningmarkt verder wil liberaliseren en woningprijzen worden opgedreven is een sterk maatschappelijk middenveld meer dan ooit nodig. Politici moeten ervan doordrongen zijn dat het kraken hierbij een belangrijke rol kan vervullen. Krakers opereren buiten de overheid en markt om maar zorgen er wel voor dat zowel overheid als markt beter functioneren. Dat is goed omdat het handelen van vastgoedondernemers zich bijna volledig onttrekt aan overheidscontrole. De politiek zou er goed aan doen protest tegen misstanden niet verder te ontmoedigen door een kraakverbod af te kondigen.

Damslapers demonstratie tegen het aanstaand kraakverbod, 7 juli 2006

Kraken is ondernemerschap • *Tamira Combrink*

Tamira Combrink is historica en verbonden aan de progeressieve denktank Waterlandstichting. Tijdens haar studententijd was zij mede-oprichter van het Studenten Kraakspreekuur.

Waterlog.nu, 4 november 2007

"*Ik zou het anarchisme willen noemen*," zei politie-commandant Leen Schaap in het NOS journaal over het gedrag van krakers. Dat is natuurlijk precies wat het is: anarchisme. Ed Sinke klaagde, bij Nova vrijdag, dat in zijn buurt (de grachtengordel) van die spandoeken aan mooi opgeknapte panden hangen met 'Mede mogelijk gemaakt door de kraakbeweging' erop. Volgens hem heeft dat opknappen namelijk niets met die beweging te maken, maar is het mogelijk gemaakt door privaat initiatief en ondernemerschap.

Inderdaad, het opknappen van en nieuw leven blazen in een vervallen pand heeft alles met ondernemerschap te maken. Voor zo'n onderneming is zeer veel initiatief, inzet en doorzettingsvermogen nodig. Men moet risico's durven nemen, niet terug schrikken voor wat tegenwind, en veel vindingrijkheid en karakter aan de dag leggen. Echt onafhankelijk bikkelen: dat is het soort werk waar onze samenleving op gebouwd is. Zo'n onderneming is een lang en duurzaam project. En het is ergens begonnen. Met een initiatief, de behoefte om de handen uit de mouwen te steken en uit de stilstand, de puinhoop, het verval, de leegte, eigenhandig iets op te bouwen.

Nu is er een hele rits ondernemingen die verklaren met dat spandoek dat hun onderneming begonnen was met één – initiatiefrijke, eigenzinnige – daad. En dat was de daad die door een Telegraafjournalist in de jaren zestig en sindsdien volgens algemeen spraakgebruik, betiteld is als 'kraken'.

Een pand staat daar maar leeg te wezen. Ongebruikt te verpieteren. En jij wilt een plekje voor jezelf, waar je jouw bijdragen kan leveren aan de wereld: jouw dingen kan maken. Je bent al bij alle mogelijke instanties langs geweest, maar die praten maar en geven je formulieren in vijfvoud, en niets gebeurt. Dan denk je: ik doe het zelf wel. Zie hier, het privaat initiatief van een kraker. De kraakbeweging is dan ook weinig meer dan een op privaat initiatief ontwikkelde infrastructuur die mensen als het ware op weg helpt met hun 'ondernemingsplan' en soms wat te hulp schiet in tijden van moeilijkheden. Daar horen ook wel wat eigen normen en waarden bij. Die zullen Ed Sinke ook wel bekend in de oren klinken: eigen initiatief, vrijheid en onafhankelijkheid.

Ja, en solidariteit. Privaat initiatief functioneert namelijk wel het beste als niet ieder voor zich gaat, maar men ook nadenkt over wat je samen kunt bereiken. Als men ook kan samenwerken en bereid is vrijwillig collectieve voorzieningen te treffen. 'Mutualisme' noemde de anarchist Proudhon dat. Hoewel gezegd moet dat dit niet altijd de sterkste kant is geweest van de kraakbeweging, getuigt het feit dat men spreekt van een beweging dan toch wel van het bestaan van zo'n functionele collectiviteit en samenwerking.

Helaas heeft de samenwerking tussen kraakbeweging en politiek, wel een beetje te wensen over gelaten. Nu is Marijnissen ook ineens voor een kraakverbod. Misschien is het toch niet verwonderlijk dat Marijnissen het niet zo op de kraakbeweging heeft, gezien de nadruk op vrijheid, en onafhankelijkheid. Kraken mag van Jan alleen verboden worden, als er ook een leegstandsverbod komt. Het idee dat de overheid het dan verder wel allemaal kan regelen, is natuurlijk een vreselijk dure, inefficiënte en bureaucratische oplossing. Echt weer iets voor een 'Staatssocialist'.

Nee, neem dan Wethouder Maarten van Poelgeest. Als die wordt gevraagd wat hij aan de leegstand van kantoorpanden doet (bij het programma Jansen en Janssen) zegt 'ie 'daar hebben we krakers voor'. Laat die krakers de problemen maar voor me oplossen, is dus eigenlijk wat hij zegt. Het is zo ook veel goedkoper (inclusief de ME). Terecht? Ja, dat is terecht. De overheid moet natuurlijk gebruik maken van dergelijke maatschappelijke dynamiek. Alleen: dat ondertussen al die lege kantoorpanden helemaal niet vol zitten met krakers, maar met een beveiligingssysteem of met een onderbezetting van rechteloze antikrakers, daar zwijgt hij verder over. Dat er van overheidswege misschien ook wat meer gedaan kan worden – bijvoorbeeld aan de rechtspositie van antikrakers (of krakers), het bewoonbaar maken van kantoren, het gebrek aan woonwerkpanden voor startende ondernemers en natuurlijk de woningnood – dat blijft toch weer een moeizaam punt.

Voor dynamische complexe problemen heb je ook dynamische en gevarieerde oplossingen nodig. Het is een klein wereldwondertje dat in Nederland, binnen het systeem, ruimte is gecreëerd voor die speciale anarchistische dynamiek van het kraken. De plek die kraken inneemt in de Nederlandse politieke, juridische en maatschappelijke ruimte, is op zichzelf een bijzonder staaltje bestuurlijke innovativiteit. Het is ruimte, die hard nodig is voor het ondernemerschap en die we moeten koesteren.

Krakende bureaucraten • *Pieter Hilhorst*

Iedereen heeft spullen die hij niet gebruikt. Ik heb kleren die al jaren onaangeroerd in de kast liggen. De roeimachine die is aangeschaft tijdens een fantasie over een gezond leven en een gespierd lichaam staat ook al tijden in de weg en de esspresso-machine blijkt toch niet zo handig als ik dacht. Als die verweesde spullen morgen zijn verdwenen, zou ik ze niet missen. Toch moet niemand het wagen om ze ongevraagd en zonder mijn toestemming mee te nemen. Het zijn mijn spullen en als ik ze niet wil gebruiken is dat mijn zaak.

Leegstand

Maar wat nu als het niet gaat om een roeimachine of een espressomachine, maar om een woning of een kantoorpand? Volgens een strikte toepassing van het eigendomsrecht maakt dat geen verschil. Het is mijn woning of mijn kantoorpand, dus als ik het leeg wil laten staan is dat mijn zaak. Het opmerkelijke aan het voorstel voor een wettelijk verbod op kraken van de CDA'er Jan ten Hoopen is dat hij deze conclusie niet onderschrijft. Hij vindt het probleem van de leegstand (4,5 miljoen m^2 kantoren, 11 miljoen m^2 bedrijfsruimten en 2 miljoen m^2 winkelpanden) zo groot dat hij dat het gebruik van deze panden niet aan de eigenaren wil overlaten. Hij maakt in feite een onderscheid tussen het eigendomsrecht en het gebruiksrecht. Als een eigenaar een pand leeg laat staan terwijl veel woningzoekenden helemaal geen woning hebben, verbeurt hij zijn gebruiksrecht.

Krakers hebben altijd precies van dit onderscheid gebruik gemaakt om hun daden te legitimeren. Het verschil is alleen dat Ten Hoopen wil dat niet krakers maar gemeenten gaan optreden tegen leegstand. Als een pand een half jaar leegstaat moet de eigenaar dat melden bij de gemeente. Binnen drie maanden neemt de gemeente contact op met de eigenaar. Als dat overleg niks oplevert kan de gemeente na een jaar leegstand een gebruiker voorstellen. Als de eigenaar daar niet op ingaat, wacht de eigenaar een dwangsom. Het voorstel van Ten Hoopen valt daarom het beste te typeren als een nationalisering van de kraakindustrie. Weg met het tuig, leve de krakende bureaucraten.

2 jaar en 8 maanden

Als Ten Hoopen vertrouwen had in zijn eigen aanpak is een verbod op kraken eigenlijk overbodig. Kraken is nu immers pas toegestaan als een pand 12 maanden leeg staat. Als het gemeentelijke anti-leegstandsbeleid werkelijk zo effectief is als hij belooft, kùnnen krakers niet meer toeslaan. Toch wil hij van kraken een misdrijf maken met een maximale straf van 2 jaar en acht maanden. Bij herhaling binnen vijf jaar kan de straf zelfs nog een jaar langer zijn.

In werkelijkheid zullen de gemeentelijke anti-leegstandsbureaucraten machteloos staan. De straf op het niet melden van leegstand is maximaal 7500 euro. Geen bedrag waar een gemiddelde speculant stijl van achterover slaat. Ook biedt de wet nog talloze wegen om met juridische middelen het voordragen van een gebruiker te traineren. Zo moet de gemeente aantonen dat het pand geschikt is voor gebruik en tegen die beslissing kan de eigenaar in beroep gaan. Zijn wetsvoorstel vergroot zo de leegstand. Vooral omdat ook de noodzaak om kraakwachten in te schakelen verdwijnt. Nu wonen tussen de 20 en 30.000 mensen antikraak. Dat is een veel grotere groep dan de naar schatting 1500 krakers. Ten Hoopen wil met zijn kraakverbod paal en perk stellen aan de eigenrichting van de krakers. Maar het geweld dat zij gebruiken bij ontruimingen is al verboden. Krakers die booby-traps plaatsen in te ontruimen panden, waardoor politie-agenten in gevaar komen, verdienen het om vervolgd te worden. Hetzelfde geldt voor krakers die uit woede ramen ingooien op het stadhuis. Zulke uitwassen zijn al strafbaar. Daar is geen kraakverbod voor nodig.

Als Ten Hoopen erkent dat een eigendomsrecht geen onbelemmerd gebruiksrecht geeft, dan is kraken een burgerprotest om eigenaren te wijzen op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid. Het valt dan te vergelijken met een burgerarrest. Als ik iemand een inbraak zie plegen, mag ik hem als burger aanhouden. Ik moet de dief dan wel zo snel mogelijk overdragen aan de politie. Ik mag hem niet zelf in mekaar meppen. Dan wordt het eigenrichting. Hetzelfde geldt voor krakers. Als een pand 12 maanden leegstaat, mogen ze het kraken. Maar ze mogen het niet voor zichzelf opeisen. Zodra er een rechtmatige gebruiker klaar staat, moeten ze plaats maken. Als ze dat niet doen, mag dat van mij strafbaar zijn. Eerder niet. Want, zoals ook Ten Hoopen erkent, een woning, een winkel of een kantoorpand is iets anders dan een roeimachine of een espresso-apparaat. Een ongebruikt apparaat berokkent de samenleving geen schade, leegstaande panden doen dat wel.

Pieter Hilhorst is politicoloog en columnist in de Volkskrant.

Volkskrantblog, 2 september 2008

Kraken en christelijke politiek • *Ernst van den Hemel*

Ernst van den Hemel is promovendus aan het Instituut voor Cultuur en Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Zijn onderzoek behelst de relatie tussen literair taalgebruik en vormen van fundamentalisme of politiek engagement in de theologie van Johannes Calvijn. Voorjaar 2009 verschijnt van zijn hand 'Calvinisme en Politiek: Tussen Verzet en Berusting', bij uitgeverij Boom.

In 1978 werd een wetsvoorstel om kraken te verbieden afgestemd in de Eerste Kamer, mede dankzij een rapport van de Raad voor Kerken in Nederland. De raad bekritiseerde het feit dat niet de achterliggende maatschappelijke oorzaken als probleem werden gezien, maar een bevolkingsgroep zelf tot juridisch probleem werd gemaakt. En dit op basis van selectieve berichtgeving. Als zodanig werd er voorbijgegaan aan enkele fundamentele thema's binnen de christelijke traditie. De raad pleitte daarom voor een objectief onderzoek naar kraken, en gaf hiermee blijk van een vorm van christelijk politiek engagement dat in de huidige discussie over het kraakverbod opvallend afwezig is.

Het is verbazingwekkend dat het anno 2008 juist de christelijke partijen zijn die in het huidige politieke klimaat het voortouw nemen om het kraken naar het strafrecht over te hevelen. Kraken is sinds haar ontstaan een onderwerp dat aanspraak maakt op de fundamentele waarden van christelijk denken. Het beschermen van het recht op wonen en het opkomen voor degenen die vanwege economische of sociale omstandigheden moeite hebben een woning te vinden, waren in het verleden bij uitstek onderwerpen die passen binnen het kader van een 'humaan-christelijke politiek'. In het huidige wetsvoorstel voor een kraakverbod lijkt echter het eigendomsrecht boven het woonrecht gesteld te worden. De problemen rondom woningnood en leegstand zijn bovendien slechts summier en bijzonder onduidelijk opgenomen.

Door een blik te werpen op de geschiedenis van het kraken en de christelijke politiek wordt duidelijk dat in het huidige voorstel een traditie van christelijk politiek in Nederland genegeerd wordt. Niet alleen worden er op basis van halve feiten en onvolledige berichtgeving conclusies getrokken, deze conclusies zijn ook nog eens niet gerelateerd aan de achtergrond en belangrijke bestaansredenen van het kraken: leegstand en woningnood. Met het rapport 'Kraken in Nederland', opgesteld door de Raad van Kerken in Nederland in 1978, is er een duidelijk voorbeeld voorhanden van goed geïnformeerde christelijke politiek rondom kraken. Dit rapport laat dan ook zien dat kraken niet losgezien kan worden van ideologische thema's als verzet tegen woningnood en leegstand. Kraken ligt dichter bij de christelijke waarden die het CDA en de ChristenUnie voorstaan dan het huidig wetsvoorstel suggereert.

Al in de begindagen van de kraakbeweging, toen het kraken zich als beweging uit de provobewegingen los begon te maken, en op zichzelf een politiek middel werd, hielden christelijke hulporganisaties zich met het kraken bezig. Met de komst van *Aktie' 70* in Amsterdam werd de politieke stellingname van krakers duidelijk op de landelijke politieke agenda gezet.[5] Er waren grote groepen in de samenleving die een groot aantal jaren op een woning moesten wachten. Doordat jongeren tot hun 27ste moesten wachten om aanspraak op een woning te kunnen maken, werden bijvoorbeeld veel studerende jongeren gedwongen op een clandestiene wijze, en tegen te hoge huren, op tijdelijke kamers te wonen. Een andere groep vormden de jonggehuwden. Doordat jonge echtparen eerst twee jaar op hetzelfde adres ingeschreven moesten staan voordat zij zich aan konden melden voor een woning, hadden vooral jonge echtparen met kinderen problemen met het vinden van geschikte woningen. Toen de beginnende kraakbeweging deze misstanden aan de kaak stelde, begonnen ook christelijke hulporganisaties zich in het debat te mengen. Het 'Landelijk Werkverband Huisvestingsnood', een door christelijke organisaties opgezette beweging die tot doel had 'woningnood te bestrijden' had een groot aandeel in het kraken van tientallen panden in Haarlem in 1970.[6] Deze panden werden direct betrokken door jonge gezinnen waardoor de problematiek van deze groep aan het licht gebracht werd. Een tweede voorbeeld zijn de jeugdwerkgroepen van begin jaren zeventig. Om voor probleemjongeren zelfstandige woonruimte te creëren werden, onder andere door christelijke jeugdhulporganisaties, panden gekraakt.[7]

Maar het belang van kraken voor christelijke politiek werd wellicht het duidelijkst verwoord in het door de Raad van Kerken uitgebrachte rapport 'Kraken in Nederland' (1978). Dit rapport verscheen als reactie op de voorgestelde Anti-Kraakwet die door de Tweede Kamer in

5 Voor Aktie '70 en de vroege geschiedenis van de kraakbeweging, zie Eric Duivenvoorden, Een Voet Tussen de Deur, Geschiedenis van de kraakbeweging 1964 – 1999 (2000), p. 52
6 Duivenvoorden, p. 53-54.
7 Ibid. 67.

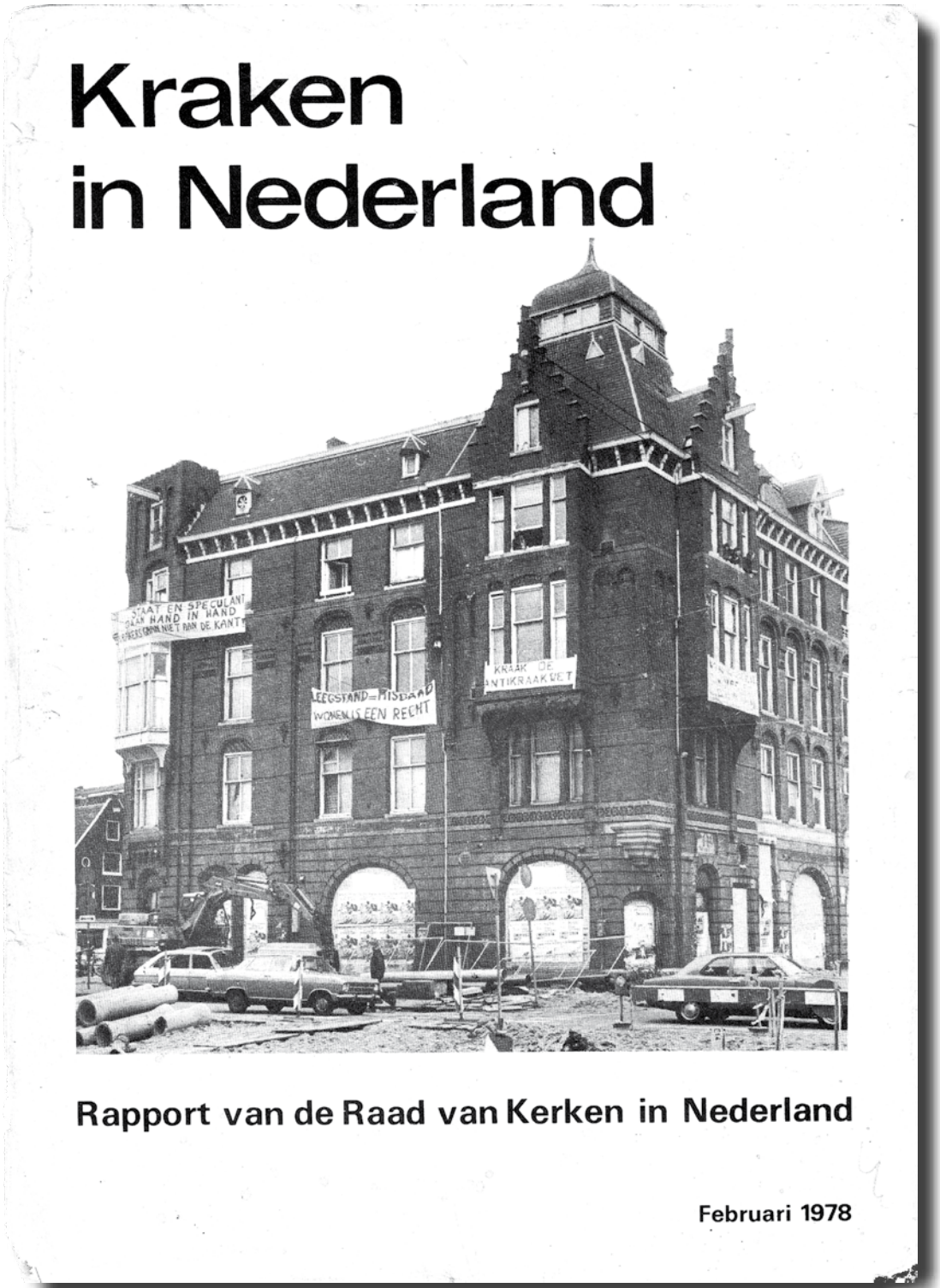

Omslag van het rapport van de raad van kerken in Nederland

1978

1976 aangenomen was, en had als doel een 'inventarisatie en analyse van de problematiek van het kraken en de achtergronden daarvan' en daarover vervolgens 'advies uitbrengen over te ondernemen stappen'. Hierbij wilde de Raad een gemis vullen dat volgens het rapport een goede meningsvorming over het kraken in de weg had gestaan: 'telkens wreekte zich het feit dat de kerken niet over een landelijk adres beschikten waar de problemen van woningnood, stadsontwikkeling en ruimtelijke ordening aan de orde zijn'. Dit was volgens het rapport des te spijtiger omdat 'er wèl alle reden is voor het vermoeden dat dit de gebieden zijn waarop de tegenstellingen tussen arm en rijk, machtig en machteloos, in onze eigen samenleving het hevigst worden uitgevochten'.[8] De kraakproblematiek moest dan ook niet slechts gezien worden als 'kriminaliteit', maar veeleer benaderd worden 'tegen de achtergrond van woningnood en leegstand'.[9] Slechts door middel van gedegen onderzoek, zo stelde de Raad, naar de huidige omstandigheden op de woningmarkt, en naar de aard van de kraakbeweging, kan een overwogen oordeel geveld worden. Dit onderzoek is, zo stelde het rapport, des te meer nodig omdat de anti-kraakwet door de Tweede Kamer was aanvaard 'op basis van deels onvolledige en deels onjuiste informatie'. Het rapport benadrukte dat de 'beeldvorming aangaande krakers zeer eenzijdig en negatief is. Kraken wordt o.a. veel meer in verband gebracht met politie en justitie dan met woningnood en leegstand'.[10] Het rapport analyseerde alle krantenkoppen over kraken gedurende de periode 1970 -1978 en concludeerde; ' in 78 procent wordt kraken, zelfs in zulke dagbladen als Volkskrant en NRC-Handelsblad, in verband gebracht met politie of justitie'.[11] Het gevolg van deze slechte berichtgeving is dat 'niet de achterliggende maatschappelijke oorzaken (...) als probleem [worden] gezien, maar de bevolkingsgroep zelf wordt tot een probleem gemaakt'.[12] Door deze beeldvorming wordt dus kortom het fenomeen kraken niet gezien als politieke activiteit, maar als crimineel gedrag: 'eerst wordt het kraken tot een justitieel probleem gemaakt om het daarna met een justitiële wet op te lossen. Ons inziens kan de anti-kraakwet niet los gezien worden van het door de pers gewild of ongewild opgeroepen beeld van het kraken'.[13]

Om deze eenzijdige beeldvorming tegen te gaan, stelt het rapport, zou men eerst eens moeten kijken naar wie eigenlijk de krakers zijn. Door middel van een groot aantal beschrijvingen van krakers, van hun activiteiten, en van de woningsituatie in Nederland komt vervolgens een heel ander beeld naar voren van het kraken. Waar, ook toen, in de media het beeld overheerste van werkschuw tuig, buitenlandse gelukszoekers en drugsgebruikers, kwam uit het rapport een beeld naar voren van een politiek fenomeen dat trachtte het recht op wonen te garanderen voor iedereen, ook de zwakkeren. Daarnaast bleek dat er veel panden die door speculatie aan het verkrotten waren door de inzet van de krakers behouden werden. Ook werd een vernietigend oordeel geveld over de woningmarkt. Het beeld kwam naar voren van een Amsterdam waarin door stijgende prijzen steeds meer woongrond te duur wordt voor de lage en middenklassen. Nieuwe bedrijfspanden blijven vanwege de te hoge prijzen lang leegstaan en speculatie wordt door de stijgingen bevorderd. Daarnaast worden steeds meer woningen aan het lage huursegment onttrokken en komen er steeds meer dure gerenoveerde etages bij.[14]

De anti-kraakwet, zo stelde het rapport, behandelde de bestaansreden van het kraken, het verzet tegen woningnood en leegstand, dus op geen enkele wijze. De in de anti-kraakwet opgenomen clausule van het bestraffen van leegstand door middel van een 'leegstandsbestand' was niet op geloofwaardige wijze opgenomen in het wetsvoorstel. Hierdoor zou de anti-kraakwet slechts tot een bescherming van het eigendomsrecht en niet tot bescherming van het woonrecht dienen. Dit is een denktrant die, volgens het rapport, overduidelijk indruist tegen kerkelijke ideeën. In het rapport komt naar voren dat christelijk-politiek denken zich niet zomaar achter het recht van de ondernemer moet scharen. Het hoort bij de verantwoordelijkheid van de christelijke politiek om niet zonder meer het woonrecht

8 Kraken in Nederland, Raad van Kerken in Nederland (1978), p. 8.
9 Ibid.p.10
10 Ibid. p.10
11 Ibid. p.33
12 Ibid. p.32
13 Ibid. p.33
14 Ibid. p.28

te verkiezen boven het eigendomsrecht. Het effect van de publicatie van het rapport in 1978 was als een bom onder de Anti-Kraakwet. Mede door het rapport van Raad van Kerken werd de wet door de Eerste Kamer afgestemd.

Nu is 1978 natuurlijk lang geleden, en zijn er, zowel op juridisch als sociaal vlak, veel dingen veranderd. Maar het rapport schetst een beeld dat op veel vlakken overeenkomt met de huidige situatie: de woningmarkt is nog steeds voor de lagere inkomens zeer krap, en wachttijden voor studenten en jongeren zijn nog steeds notoir hoog. Daarnaast lijkt het vrije marktprincipe steeds meer de woningmarkt te bepalen. Het wetsvoorstel van 1976 komt overeen met het huidige voorstel in die zin dat het kraken niet wordt gezien als kritisch verzet tegen misstanden op de huidige woningmarkt maar als georganiseerde criminaliteit. In november 2007 heeft de ombudsman van de NOS, Ton van Brussel, bevestigd dat het kraken in de verslaggeving eenzijdig en (dus) op journalistiek onverantwoorde wijze verbonden wordt met criminele activiteiten. Van Brussel onderstreept dat deze berichtgeving niet los kan worden gezien van het beeld dat ook bij de indieners van het wetsvoorstel overheerst.[15] Dit blijkt duidelijk uit de recente schets van de kraakbeweging door initiatiefnemer van de huidige wet, CDA kamerlid Jan ten Hoopen: de kraakwereld zou voornamelijk bestaan uit 'goed georganiseerde', 'professionele', 'buitenlandse', 'criminele elementen' die 'ondernemers belemmeren'.[16] In de rest van het interview stelt ten Hoopen dat zijn kennis van kraken voornamelijk afkomstig is van 'gesprekken met ondernemers'. Klaarblijkelijk is het argument van de Raad van Kerken dat, voor er over de wet gestemd wordt, er eerst een objectieve beeldvorming tot stand moet komen, nog net zo geldig als in 1978. Een tweede grote overeenkomst tussen de beide wetsvoorstellen is het idee dat de leegstand bestreden zou worden door middel van een 'leegstandsbestand'. Het kraken zou vervangen moeten worden door een grotere aandacht van de overheid voor leegstand. In beide wetsvoorstellen is volstrekt onduidelijk hoe exact leegstand vermeden zou moeten worden en welke overheidsorganen dit onduidelijke beleid zouden moeten uitvoeren en controleren. Daarnaast is de nu voorgestelde boete van 7500 euro voor eigenaren veel te laag om speculatie tegen te gaan. Zowel de oude als de nieuwe kraakwet gaan dan ook voorbij aan de problemen van de woningmarkt en het ideologische karakter van het kraken. Het rapport van de Raad van Kerken beschrijft het treffend: 'het kompleks van ethische vraagstukken rond het kraken en de achterliggende verschijnselen van woningnood en leegstand lijkt (...) te zijn versmald tot een vraagstuk van "eigendom" en "openbare orde".[17]

Het rapport door de Raad van Kerken legt kortom een nog immer geldige en belangrijke vraag bloot. Er zijn serieuze lacunes in de berichtgeving en beeldvorming rondom kraken. Deze lacunes zorgen ervoor dat kraken als criminele activiteit wordt opgevat en dat de thema's woningnood en leegstand nauwelijks betrokken worden bij het debat. Het rapport van de raad van kerken had als doel dit gebrek aan informatie op te vullen door gedegen onderzoek. De Raad van Kerken onderstreept dat als 'christelijke politiek' iets voorstelt dat dat betekent dat men de problematiek juist moet weergeven en vervolgens een oordeel moet vellen dat in de lijn van christelijke ideeën ligt. De huidige situatie heeft deze belangrijke overeenkomst met de jaren zeventig: een objectieve beeldvorming ontbreekt, en de thema's woningnood en leegstand worden niet serieus in het debat betrokken.

Het is te hopen dat de christelijke partijen in Nederland, doorslaggevende partijen in het al dan niet aannemen van het wetsvoorstel, eerst een goed beeld vormen van kraken voordat er een oordeel over geveld zal worden. Als de ideologische kant van kraken in de argumentatie meegenomen wordt, zou best wel eens kunnen blijken dat het kraken juist aanspraak maakt op een basiswaarde van de christelijke politiek: het eigendomsrecht kan niet zomaar boven het woonrecht gesteld worden.

15 www.nos.nl/assets/ombudsman/columns/091107_krakers.html
16 Interview met Jan ten Hoopen NOVA, 12-10, 2008: www.novatv.nl/novaplayer/player.html?id=rep-1976-0
17 'Kraken in Nederland', p.10.

Ingezonden brief over krakers Lincke Zwaerd • *Piet Hein Slot*

94

Namens de bewonersorganisatie van het Lincke Zwaerd

14 september 2008

L.S.

Onderstaande brief is bedoeld voor het Witboek Kraken. Ik schrijf het mede namens de andere huurders uit het blok Zwaerdecroonstraat/Snellinckstraat in Rotterdam.

Drie en een half jaar geleden kregen de huurders van de Zwaerdecroonstraat/Snellinckstraat in Rotterdam te horen dat hun huurwoningen gerenoveerd zouden worden. Per direct startte de herhuisvesting. Door omstandigheden liep die herhuisvesting enorme vertraging op waardoor op den duur de helft van de woningen leeg stond, terwijl de andere helft werd bewoond door bewoners die wanhopig de leefbaarheid en sociale cohesie in stand probeerden te houden.

De verhuurder sloopte al het sanitair uit de woningen wanneer deze leeg kwamen om kraken te voorkomen. Ook wilde de verhuurder de woningen dichttimmeren. De zittende huurders wilden juist dat de woningen tijdelijk in gebruik werden gegeven. Dus niet van binnen slopen en de buitenkant dichttimmeren wat de leefbaarheid van de straat niet ten goede komt. Het slopen van sanitair ging helaas door.

Toen eenmaal de verhuurder de noodzaak inzag van het tijdelijk in gebruik geven van lege woningen omdat junks telkens in de woningen betrapt werden en omdat het project enorme vertragingen opliep, was het te laat omdat de woningen onbruikbaar waren gemaakt (door dezelfde verhuurder). Geen enkel commercieel bedrijf wilde de woningen in beheer nemen. Dus toch dichttimmeren?

Gelukkig bestaan er nog krakers! Zij zagen kans om samen met de huurders de woningen te kraken en weer functioneel te maken. De straat begon weer te leven. Er werden sociale activiteiten georganiseerd. De straat werd weer mooi gemaakt. Tot grote tevredenheid van zowel de verhuurder als de huurders.

Van de 40 krakers heeft er niet 1 overlast veroorzaakt in de jaren dat we samen woonden in de straat. Allemaal studeerden ze aan een van de Rotterdamse academies of waren daar net mee klaar en waren starters op de arbeidsmarkt. Zonder uitzondering waren het creatieve mensen die een hart voor de stad hebben, die hier graag zouden willen blijven wonen maar waarvoor het onmogelijk is om op de huidige woningmarkt te starten. Soms probeerde wel eens een onverlaat een woning te kraken. Hij of zij werd of gecorrigeerd door de krakers om geen overlast te veroorzaken, of simpelweg weggestuurd.

Als er geen krakers waren geweest, dan hadden wij jaren in een straat gewoond die half dichtgetimmerd was en bevolkt door junks en ander gespuis. Daarom zijn wij het niet eens met de overheid die kraken wil verbieden. Want de krakers waren ons enig redmiddel toen alle andere partijen ons in de kou lieten staan.

Tot slot: Toen dan eindelijk de renovatie kon beginnen (drie jaar na de aankondiging!) vroegen bewoners uit een andere wijk of zij alsjeblieft de krakers mochten overnemen. En dat is gebeurd. Het spijtige is dat je van dit soort krakers nauwelijks iets hoort in de pers terwijl zij toch in de meerderheid zijn..

Studerende krakers in de grote steden • *Vincent Feith*

Student maakt reclame voor het SKSU op het dak van Pakhuis Afrika, Amsterdam 2005
Johan Vleugel

In de grote steden is er een groot gebrek aan betaalbare woonruimte voor studenten. Grote groepen studenten besluiten te gaan kraken vanwege een voortdurend gebrek aan woonruimte. De studenten moeten vaak enorme afstanden reizen om de gewenste studie te volgen bij een onderwijsinstelling of zijn gedwongen tot hoge huurprijzen of illegale onderhuur.

De Amsterdamse Wethouder voor Volkshuivesting Herrema schatte in 2007 het tekort aan studentenwoningen in Amsterdam op zo'n 7600.[18] Bovendien worden de komende drie jaar in Amstersam de studentenwooncomplexen aan de Wenckebachweg, Stavangerweg en Ms. Oslofjordweg gesloten, waardoor er nog eens 3000 studentenwoningen zullen verdwijnen.

De afgelopen jaren besluiten steeds meer studenten om te kraken. In Groningen hebben de jongerenorganisaties ROOD en DWARS verschillende kantoorpanden gekraakt en meer dan 100 studenten weten te huisvesten. In Amsterdam bestaat sinds 5 jaar het Studenten Kraakspreekuur dat verschillende studenten heeft ondersteund met het kraken van tientallen panden in Amsterdam. Ook ROOD en DWARS zijn sinds kort bezig met het creëren van studentenhuisvesting in Amsterdam en voorlichting middels het 'Woonwinkel initiatief'.[19]

Boze tongen beweren vaak dat die studenten maar zouden moeten 'anti-kraken'. Zoals wellicht bekend, is er een grote inschrijfstop bij veel antikraakbureau's in de grote steden.[20] Bovendien is de irritatie onder studenten jegens anti-kraak aan het groeien, aangezien grote panden meestal door slechts enkele studenten worden bewoond en studenten als anti-krakers geen rechten hebben. Studenten kunnen in een paar dagen hun huis uit worden gezet en moeten steeds meer betalen voor deze rechteloze status. Ook willen studenten de leegstaande ruimte graag optimaal benutten. Om deze redenen besluiten studenten zichzelf te organiseren en de ruimtes zelf te beheren door middel van kraken.

Tot groot verdriet van de vaak welwillende studenten, wordt hun sociaal-maatschappelijke betrokkenheid meestal niet beloond. Het Openbaar Ministerie treedt steeds harder op en elke krakende student die enkel maar een leeg pand opknapt, lijkt in het huidige politieke klimaat een harde crimineel. Het is een zorgelijk beleid voor de jonge ondernemers die in tegenstelling tot lokale overheden en woningbouwcoöperaties wèl instaat zijn om op korte termijn woonruimte te creëren. Exact hetzelfde wordt door verschillende grote steden al meer dan 20 jaar beloofd maar niet bewerkstelligd.

Door de huidige kraakwetgeving, is er een constante dreiging voor een eigenaar dat zijn pand gekraakt wordt, als hij het langer dan een jaar niet gebruikt. Deze constante dreiging zorgt er in Nederland voor dat er duizenden studenten anti-kraak kunnen wonen. Zonder deze dreiging is er geen nood meer voor eigenaren om hun panden tijdelijk te laten bewonen of er anti-krakers in te stoppen. Tenslotte vinden veel studenten woonruimte via kraken. Als kraken verboden wordt, hebben deze krakende én anti-krakende studenten geen plek meer om te wonen. De woningnood blijft dan stijgen.

Vincent Feith is medewerker Studenten Kraakspreekuur en student CMV aan de Hoge School van Amsterdam

18 "Investeren in jongeren- en studentenhuisvesting", Dienst Wonen 9 februari 2007 www.wonen.amsterdam.nl/nieuws/nieuws_internet/investeren_in

19 "Steenbreek" aan de Eerste Jan Steenstraat 121, www.steenbreek.org/

20 "Anti-kraak té populair", www.argopress.nl/news.php?krant=2&item=7496. De Key over tijdelijke verhuur via www.anti-kraak.nl: "Op deze site geldt wel regelmatig een inschrijfstop vanwege de grote belangstelling voor anti-kraak woningen." www.dekey.nl/info.cfm?kid=3&cid=7&pID=36

Assadaaka: het heft in eigen handen • *Femke Kaulingfreks*

Femke Kaulingfreks heeft filosofie gestudeerd en is promovenda aan de Universiteit voor Humanistiek in Utrecht. Ze doet onderzoek naar de politieke betekenis van stedelijk geweld waar jongeren bij betrokken zijn.

Zeeburg Ondersteboven. 2007

Zeeburg Ondersteboven is een eindproduct van "De Werkplaats", een onderzoek van de Wiardi Beckman Stichting en het wetenschappelijk bureau van Groenlinks, uitgevoerd in Zeeburg, stadsdeel van Amsterdam in 2007.

Op Indymedia, de onafhankelijke nieuwssite die overwegend gebruikt wordt in linkse en activistische kringen, verscheen een aantal maanden geleden een nieuwsbericht met een opmerkelijke foto. Het nieuwsbericht ging over een leegstaand pand in de Indische buurt dat gekraakt was. Op de foto is een oudere dame te zien die in een tuinstoel rustig een sigaretje rookt. Op de achtergrond staan vier jonge 'gangsters' die met gemaskerde gezichten uitdagend de camera in kijken.

Het bijgaande nieuwsbericht is al even opmerkelijk. Het pand aan de Celebesstraat blijkt gekraakt te zijn door een kraakgroep uit Amsterdam Oost in samenwerking met multiculturele vereniging Assadaaka. "Zij komen op voor (gehandicapte) migranten en niet-migranten die hulp nodig hebben om in de Nederlandse maatschappij hun weg te vinden. Zij verzorgen taalles, geven hulp aan mensen die persoonlijke, sociale of opvoedingsvragen hebben of ondersteuning nodig hebben bij het vinden van hun weg in de gezondheidszorg, zonder te kijken naar afkomst of geloof. Iedereen is welkom.", valt te lezen in het nieuwsbericht. De voorzitter van Assadaaka, Ahmed, heeft tijdens de kraakactie vanuit zijn rolstoel de politie te woord gestaan. Hij heeft de agenten medegedeeld dat de vereniging zo lang in het pand zal blijven als nodig is. Om de eigen plek van de vereniging te verdedigen is hij zelfs bereid om een ontruiming van de ME te doorstaan. "Als ze ons weg willen hebben, zullen ze ons met rolstoel en al weg moeten slepen," aldus Ahmed, die overigens ook in het bezit is van een lintje van de koningin.

Als ik Ahmed later onder een stuk rustiger omstandigheden vraag waarom zijn vereniging er voor kiest om te kraken, antwoord hij op even gedecideerde toon. "Wij zijn soldaten die er voor strijden om dingen voor elkaar te krijgen in de buurt. Wij blijven niet zoals anderen steken in eindeloos gepraat en geruzie tijdens vergaderingen op het stadsdeel kantoor. Wij komen in actie om die buurtbewoners die het het meest nodig hebben een plek en ondersteuning te bieden."

Begrijpt u het nog? Dit verhaal klinkt op zijn minst tegenstrijdig. Hebben we hier te maken met een gevaarlijke radicale en militante beweging of met een sympathieke lokale zelforganisatie die op komt voor de multiculturele belangen van de buurt?

Ondanks de 'gangsters' op de foto en het verblijf in kraakpanden hoeven we ons geen zorgen te maken om radicalisering binnen Assadaaka. Assadaaka is wel degelijk een organisatie die vooroordelen ontkracht en stereotypen doorbreekt. Bij Assadaaka zijn namelijk krakers te vinden die niet behoren tot de links-activistische autonomen. Er zijn ook gehandicapte migranten te vinden die juist bijzonder autonoom en alles behalve weerloos zijn. Deze diversiteit maakt Assadaaka tot een interessante organisatie die duidelijk het heft in eigen handen neemt.

Assadaaka is een vereniging die al zo'n twintig jaar actief is in het stadsdeel en geheel wordt gerund door vrijwilligers. Assadaaka heeft de betrokkenheid van vrijwilligers zoals Tom hard nodig, omdat alle activiteiten bijna zonder middelen moeten worden georganiseerd. De gemeente verstrekt een klein beetje subsidie, maar dat zijn slechts kruimels als je het aan Ahmed vraagt. Assadaaka moet het zelf zien te rooien, zowel in financieel als in praktisch opzicht.

Assadaaka kraakte het pand aan de Celebesstraat omdat de vereniging een ruimte nodig had voor de lessen en spreekuren die zij organiseert. Assadaaka wil een eigen ruimte die de hele week door toegankelijk is en plek kan bieden aan genoeg mensen. Ondanks herhaaldelijk overleg heeft het stadsdeel zo'n eigen plek nog niet kunnen bieden. Wel kan Assadaaka een aantal avonden per week gebruik maken van een ruimte in een buurthuis. Deze ruimte voldoet echter niet aan de behoefte van de vereniging volgens Ahmed. Vandaar dat de vereniging zelf voor een ruimte heeft gezorgd. Het pand aan de Celebesstraat is het tweede kraakpand waar Assadaaka zich heeft gevestigd.

Na ontruiming van de Celebesstraat heeft de vereniging inmiddels een onderkomen gevonden in het Blijvertje, een ander kraakpand even buiten de stadsdeelgrenzen.

Tijdens de jaarlijkse Iftar wordt duidelijk dat de obstakels die Ahmed tegenkomt met zijn vereniging hem niet uit het veld slaan. Een flink gezelschap luistert onder het genot van soep en dadels naar het betoog dat hij houdt over de zorg voor je medemens en de eigen verantwoordelijkheid die iedereen daarin moet nemen. Het thema zorg is een thema dat past bij zijn vereniging, net als

bij hun nieuwe thuis, het Blijvertje. Dit pand is gekraakt uit protest tegen de plannen van woningbouwcorporatie Ymere om sociale huurders te verjagen en alle panden in de straat te verbouwen tot dure appartementen. Ook de bewoners van het Blijvertje weigeren de lange gesprekken met het stadsdeel en de corporatie uit te zitten en nemen het heft in eigen handen om zorg te kunnen dragen voor hun buurtgenoten. Dit doen ze door zich op hun eigen manier te organiseren en buiten de gevestigde instituties om een plek te creëren voor ontmoeting, informatievoorziening en kritische discussie. In een pand dat in gebruik is genomen uit protest tegen de uitverkoop van de straat maken ze met elkaar plannen om hun eigen huurwoningen te kunnen behouden. Net als Assadaaka wachten ze niet op de steun van gevestigde instellingen, maar zoeken ze als burgers zorg en steun bij elkaar. Kraken biedt zowel Assadaaka als de bewoners van het Blijvertje de mogelijkheid om geheel zelfstandig en onafhankelijk hun activiteiten te ontplooien.

Assadaaka bewijst dat het jaren '70 motto van de kraakbeweging, "Do It Yourself", in deze tijd nog steeds erg relevant is en ook andere groepen burgers kan aanspreken dan stereotype krakers alleen. Met de nieuwe Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) lijkt ook de overheid dit motto te ondersteunen. De WMO moet burgers stimuleren om zelf een sterke *civil society* te creëren. Deze sterke *civil society* kan tot stand komen wanneer burgers goed geïnformeerd zijn, elkaar kunnen vinden en zichzelf kunnen organiseren. Openheid, eigen initiatief en kennis van de Nederlandse wetgeving, het bestuurlijk systeem en je rechten en plichten als burger zijn hiervoor noodzakelijk. Vooral voor migranten is het een teken van geslaagde inburgering wanneer zij in staat zijn actief deel te nemen aan de *civil society*. Migranten die zich weten te organiseren binnen het Nederlandse systeem zijn een voorbeeld van participatie en integratie. Juist door geheel zelfstandig, zonder structurele subsidie en met behulp van het typisch Nederlandse kraken het hoofd boven water te houden, zou Assadaaka dan ook het toonbeeld moeten zijn van geslaagde inburgering. Hun methode om aan een eigen ruimte te komen getuigt immers van ruimdenkendheid, kennis van de mogelijkheden die de Nederlandse wetgeving biedt en het vermogen om samen te werken met andere groepen binnen de samenleving.

Het is dan ook verbazingwekkend om te zien dat de toenadering tussen de lokale overheid en deze zelforganisatie niet bijzonder soepel verloopt. Meer structurele ondersteuning van haar activiteiten zou voor Assadaaka zeer welkom zijn, maar een gebrek aan wederzijds inlevingsvermogen bemoeilijkt de zaken. Het ontbreekt Assadaaka aan inzicht in het ambtelijk jargon en de politieke lobby, waardoor het aanvragen van subsidie lastig verloopt. Het stadsdeel biedt hierbij weinig advies en staat soms een beetje wantrouwig tegenover de autonome opstelling van Ahmed. De bewoners van het Blijvertje hebben met soortgelijke problemen te kampen.

De samenwerking tussen krakers en migranten kan misschien helpen om ook de samenwerking tussen de lokale overheid en zelforganisaties te verbeteren, juist door aan te tonen dat het overschrijden van de grenzen van je eigen wereld je positie kan versterken. Diversiteit, zelfredzaamheid en gedeelde idealen kunnen hier zorgen voor een overtuigende combinatie. Immers, zowel migrantenorganisaties als de kraakbeweging komen op voor de belangen van gemarginaliseerden, streven naar meer sociaal-economische gelijkheid en pleiten voor de vrijheid om jezelf te zijn. Samen met het Blijvertje laat Assadaaka zien dat burgers met elkaar een sterk draagvalk kunnen creëren voor sociale zorg in de buurt. Dit draagvlak heeft de lokale overheid nodig, het neemt het stadsdeel werk uit handen en kan tegelijkertijd inzicht bieden in de beleving van bewoners. Ahmed: "Wij willen zowel aan de kraakbeweging als aan het stadsdeel laten zien dat kraken ook voor 'gewone' mensen is en dat migranten geen navelstarende slachtoffers zijn."

Wie weet dat deze mogelijkheid om je krachten te bundelen in de toekomst door meerdere migranten-organisaties ontdekt zal worden.

Het zelfreinigend vermogen van de kraakbeweging • *Tamira Combrink*

Tamira Combrink is historica en verbonden aan de progeressieve denktank Waterlandstichting. Tijdens haar studententijd was zij mede-oprichter van het Studenten Kraakspreekuur.

Waterlog.nu, 21 november 2007

Op de donderdag in oktober 2007 dat de Tweede Kamer (weer eens) over een mogelijk kraakverbod begon, sprak de Groenlinks fractievoorzitter van Amsterdam, Judith Sargentini, in het NOS-journaal van 18 uur zich uit over de noodzaak tot 'interne zuivering' van de kraakbeweging. Zij staat niet alleen, Job Cohen en de Amsterdamse raadscommissie van 8 november vielen haar bij. Veel mensen delen blijkbaar haar opvattingen over de noodzaak tot 'zelfreinigend vermogen' bij de kraakbeweging. Ook heerst het idee dat 'goeie krakers' alleen diegene zijn die netjes opstappen zodra de officier van justitie dat beveelt. Daarom speciaal voor Sargentini, voor Cohen en voor iedereen; hier het vertoog van een ex-knuffelkraker.

Naar mijn idee deed Sargentini een zeer merkwaardige uitspraak, die niet getuigt van veel inzicht in de werking van dit, voor de hoofdstad, niet onbelangrijke fenomeen. Ten eerste: een bedrijf, een leger, of een vereniging kan zich 'zuiveren' (hoe smerig ik dat woord ook vind) in de zin van het ontslaan of royeren van mensen die zich misdragen. 'Krakers' is de benaming van een groep waartoe eenieder behoort die 'kraakt'. Iedereen kan kraken, net als iedereen kan blowen bijvoorbeeld. Je roept de 'blowbeweging' toch ook niet op tot zelfreinigend vermogen, omdat sommige overlast veroorzaken op straat? Een kraker is niet 'lid' van de kraakbeweging en de kraakbeweging heeft ook geen bestuur of congres dat leden kan royeren.

Een paar weken geleden, met gister gebleken succes, nam een aantal vrijwilligers van 'de kraakbeweging' het initiatief te bemiddelen in het sneue geval van een zielige eigenaar met 'asociale' krakers in zijn huis. Een sympathiek initiatief en, zolang de 'zwarte lijst' van de VVD slechts dit enkele geval telt, is bemiddeling ook best te doen. Als de Gemeenteraad dit zo belangrijk vindt kan de gemeente bemiddelaarster 'Priscilla Desert' uit de kraakbeweging misschien inhuren voor haar werkzaamheden. Maar het is niet iets wat je van deze ideële vrijwilligers, die er in wezen niets mee te maken hebben, kan eisen. Zij hebben om het simpele feit dat zij kraken hierin niet meer morele verantwoordelijkheid dan u of ik.

Criminelen

Bemiddelen is nog geen 'zuiveren'. Zuiveren waarvan, hoe, wat is het vuil? Op de Waterlog wordt door Floris geopperd dat drugsdealers, inbrekers en bankrovers vanuit kraakpanden opereren. Ik weet van geen onderzoeken waaruit blijkt dat criminelen bovenmatig veel vanuit kraakpanden werken. Maar dat ze er zijn zou kunnen, iedereen kan fietsen. Ik ken in elk geval geen krakers die dat zouden tolereren in hun huis. Wel ken ik vele gevallen waarbij de huiseigenaren van wie gekraakt wordt of de knokploegen die ze sturen, ronduit maffia zijn. Dat weet Cohen, dat weet de politie, en daarom staan die uiteindelijk ook achter kraken.

Maar het is waar, echte criminelen kraken ook weleens. En het is mijn ervaring dat 'de kraakbeweging' daartegen wel degelijk iets onderneemt. Zo wilden er een aantal jaar geleden krakers aangifte doen van een criminele organisatie die een pand gekraakt had in Amsterdam-Zuid en daar kamers tegen hoge prijzen verhuurde en andere illegalen dingen deden. De politie weigerde de aangifte op te nemen, volgens hen was het een 'interne' aangelegenheid. Ja hoor: wetsdienaren die oproepen tot eigenrichting. Daar stonden krakers mooi alleen voor: een stel idealistische tieners, punkers en huisvrouwen tegenover een gewapende internationale bende. Ze hebben nog een poging ondernomen ook. Bloedlink.

Er zijn groepen krakers die heel veel 'guts' hebben als het gaat om het confronteren van grote criminelen. Zij doorstaan heel veel (lichamelijk, psychisch) leed om deze criminelen te laten weten dat de stad niet van hen is. Vaak maken ze daarbij de stad ook meer bewust van dergelijke misstanden en krijgen informatie boven tafel. Op politiebescherming kan je niet al te erg rekenen als je 24/7 in een huis woont dat in eigendom van een crimineel is. Sterker nog: als je het niet treft met de rechter of officier van justitie, je geen creatieve amateur-jurist bent, en je ook niet in staat bent tot een charme-offensief richting de politiek, rukt de politie met groot materieel uit om je namens de crimineel te ontruimen.

Burgemeester Cohen riep onlangs krakers op om zelfs in die gevallen het pand vrijwillig en netjes achter te laten. Maar als je bedenkt hoeveel belastinggeld hij uittrekt om

Onkruid vergaat niet

foto: expositie Schijnheilig

voor die criminelen te ontruimen, wat een puinzooi de krakers in eerste instantie in speculatiepanden aantreffen, tegen wat een intimidatie en geweld de krakers zich hebben moeten beschermen, dan is het werkelijk buiten alle proporties om met een vingertje te gaan wijzen dat ze wel 'erg professioneel barricaderen'. Van de krakers die niet professioneel konden barricaderen heb ik letterlijk de door knokploegen veroorzaakte wonden mogen verplegen! Cohen heeft eens gezegd persoonlijk voor de veiligheid van krakers in te staan, maar dat kan hij in veel gevallen niet waar maken. Hij voert de oneerlijke vonnissen van justitie uit omdat hij meent formeel daartoe verplicht te zijn: de krakers daarbij verwijten maken, heeft geen pas.

Zolang de malafide en harde jongens onze vastgoedsector domineren, zolang de overheid daar relatief machteloos bij toekijkt, zolang krakers er niet op kunnen rekenen dat de overheid in de strijd tegen criminelen aan hun kant staat, kan je niet van krakers verwachten dat ze zich als regelgetrouwe mietjes op gaan stellen. Dat kunnen ze zich gewoonweg niet veroorloven.

Bonafide krakers

Van te voren kan je niet altijd precies weten wat je te wachten staat als je gaat kraken. Ook de slappe-knieën kunstkrakers en de 'weet niet hoe ik een schroevendraaier vast moet houden'-studentkrakers, die Sargentini als de bonafide krakers lijkt te typeren, hebben dus de steun nodig van de krakers met 'guts' en schroevendraaiers. Die schrijven niet allemaal even mooie betogen die de goedkeuring van de hooggeschoolde raadsleden kunnen verdienen (soms wel). In plaats daarvan drukt een enkeling zich misschien wel eens uit met kwakjes verf of water (door de politie stelselmatig 'bommetjes' genoemd). Maar daarmee zijn zij toch nog geen criminelen, kom op zeg! Zonder deze lieverdjes, komt er weinig terecht van Van Poelgeest's Leegstand Bestrijdings Team.

Tegenwoordig zitten krakers voor zulk kattenkwaad wel vier weken in de bak, en als ze zich beroepen op zwijgrecht worden ze in vreemdelingendetentie gezet! Dergelijke repressie van buitenaf nodigt niet echt uit tot extra disciplinering van binnenuit. Natuurlijk, ik heb ook liever muzikale protestmarsen dan lege dichtgelaste panden en daar is ook wel 'interne' discussie over. Georganiseerde krakers spreken elkaar en anderen wel degelijk aan op gedrag, maar meer dan dat kunnen ze niet doen.

Ook is de 'zelfreiniging' niet speciaal broodnodig op het moment. Protest bij ontruiming is in de regel ludiek, en vindt in het overgrote deel van de gevallen helemaal niet plaats. Af en toe gebeurt er wel eens wat, dat een brave pacifist te ver vindt gaan. Maar het is echt kinderachtige stemmingmakerij om te doen alsof 'de beweging' tegenwoordig 'verhard' zou zijn. Anders dan vroeger, gooien krakers nu geen bakstenen (of koelkasten!). Liever dan krakers de les te lezen zou Groenlinks er goed aan doen, samen met Remine Alberts van de SP die het voorstelde, beter op te letten of de politie niet te vaak voor het karretje van fout kapitaal wordt gespannen.

Veel raadsleden, politici, politie en journalisten suggereren dat er een duidelijk verschil zou zijn tussen 'bonafide' en 'malafide' krakers. Wie de malafide krakers zijn wordt zelden duidelijk benoemd, terwijl wat bonafide is steeds smaller gedefinieerd lijkt te worden. Buitenlanders, illegalen en relschoppers (lees: mensen die hun onvrede niet via petities en inspraakredes maar op straat kenbaar maken) zijn het in elk geval niet. De mensen die het hardst een huis langs deze weg nodig hebben mogen niet, terwijl het kleine groepje bevoorrechten dat de regententaal beheerst en dat vooral kraakt om hun eigen culturele kapitaal op te bouwen 'de goeie' zijn.

Dat is kwalijk, want kraken is niet een actiegroep. Het is ook een woonvorm, de enige die echt voor eenieder open staat, en daarmee dus een opvang is voor allen die verder overal buitengesloten van zijn. 4500 zwerfkinderen in Nederland kopte het NRC 19 november: weggelopen bij getikte ouders of onuitstaanbare voogden en inrichtingen. De overheid en kerkelijke instellingen bieden 400 bedden; Hoeveel bedden biedt 'het kraken'? Als die kinderen een fikkie stoken op de trambaan moet 'de kraakbeweging' hen dan komen 'zuiveren'? Er zullen waarschijnlijk vrijwilligers klaarstaan om hen te leren hoe je een een petitie schrijft. Emancipatie daar doet de 'kraakbeweging' wel aan, maar 'zuiveren'? Dat gaat tegen het hele fundament van het kraken in. Want laten we niet vergeten waar het ook al weer om ging: Wonen is een grondrecht, een mensenrecht, dus ook voor 'malafiden'. Wonen is een recht voor iedereen.

De NOS en de krakers • *Kitty de Kater*

100

Kitty de Kater is onafhankelijk, autonoom publicist

http://zwartboekkraken.wordpress.com
19 september 2008

Treurig is dat. Voor de tweede keer binnen een jaar tikt de NOS Ombudsman de redactie van het journaal op de vingers over de berichtgeving over krakers. In november 2007 duurde het een hele dag voordat de NOS wederhoor toepaste bij een verhaal over "levensgevaarlijke constructie in een kraakpand". Een week later bestempelde de ombudsman dit als een journalistieke doodzonde.[2]

26 Augustus ging de omroep volgens de eigen Ombudsman opnieuw de fout in, zo meldt Ravage.[32] Volgens de ombudsman zou de reportage over het wetsvoorstel voor een kraakverbod gemaakt zijn vanuit het perspectief van de indieners van die wet. "Ik ben het met de chef eens dat de reportage onevenwichtig was en een eenzijdig beeld geeft van de krakerswereld", aldus Ombudsman Ton van Brussel. "In elk geval had de verslaggever niet zo nadrukkelijk positie moeten kiezen maar de standpunten tegenover elkaar moeten zetten en het oordeel aan de kijker moeten overlaten."

Jammer, want het kwaad is inmiddels al geschied. Het meest gezaghebbende journaal heeft zonder fatsoenlijk wederhoor toe te passen op prime time de kraakbeweging ervan beschuldigd gewelddadig en nauwelijks nog idealistisch te zijn. Dat is het beeld dat helaas bij de kijker blijft hangen en ook bij de politicus, want zoals de Ombudsman vorig jaar november al schreef: "Het is opmerkelijk dat een meerderheid in de Tweede Kamer afgaat op berichten in de media, met feiten die nog niet bewezen zijn. De politici checken die feiten kennelijk zelf ook niet. Dat maakt eens te meer de verantwoordelijkheid van de journalistiek duidelijk voor hoor en wederhoor."

2 Zie "Krakers hebben recht op wederhoor", 9 november 2007, <www.nos.nl/assets/ombudsman/columns/091107_krakers.html>

3 "NOS Ombudsman: Item kraakverbod onevenwichtig", 18 september 2008, <www.ravagedigitaal.org/index.htm?2008nieuws/september/15/nws.php~mainFrame>

Journalisten bij bloemlegging nieuwmarktbuurt, Maart 1975

Pieter Boermsa

Stigmatisering van Poolse krakers • *Jan Cafard*

Misschien komen niet alle krakers toe aan het verbeteren van de wereld, maar in het geval van de (voormalige) krakers van de Korte Leidsedwarsstraat 163 worden deze door de VVD wel al te gemakkelijk afgeschilderd als asociale criminelen. In de bijbehorende fotoreportage is te zien hoe deze zelfde Poolse krakers een totaal verkrotte woning in korte tijd prachtig opknapten.

Situatie eigenaar

Wat was het verhaal van de eigenaar? Het pand aan de Korte Leidsedwarsstraat was het enige pand in zijn bezit. Hij kocht het tien jaar voor de kraak voor eigen bewoning. Hij ging zelf wonen op de leegstaande bel- en sous-etage. Op de eerste en tweede verdieping woonde een oude dame die twee jaar voor de kraak overleden was. Het pand was toen al tamelijk verkrot, maar de eigenaar slaagde er niet in de verbouwing voor elkaar te krijgen.

Verhaal volgens de krakers

Volgens de krakers stonden de bovenwoningen twee jaar leeg toen deze gekraakt werden. Wegens bedreigingen door de eigenaar die beneden woonde, hield een eerste kraakgroep het voor gezien en verhuisde er een tweede kraakgroep in. Op dat moment werd door toedoen van de VVD het pand overspoeld door media-aandacht. VVD'er Bas van 't Wout stelde dat de krakers over de baby van het gezin heen plasten. Zoals later uit de beelden van AT5 zou blijken, ging het echter om hemelwater dat vanaf het rotte dak drie verdiepingen lager langs alle muren sijpelde.[4]

De op deze situatie afgekomen mensen van het Kraakspreekuur Oost bemiddelden in de situatie en kregen binnen 24 uur de krakers met de huiseigenaar en enkele bezorgde buren aan één tafel. Spoedig werd de afspraak gemaakt dat de krakers zich niet zouden verweren en dat een door de eigenaar opgestarte kansloze juridische procedure zou worden ingetrokken. De krakers spraken af binnen twee weken te vertrekken. De rust was weergekeerd. De eigenaar draaide op zijn beurt de waterkraan van de bovenverdiepingen weer open, zodat de hygiënische toestand verbeterde. Daarnaast werd overeengekomen dat de krakers in de tussentijd zachtjes door het huis zouden lopen en dat de eigenaar niet meer vuistenzwaaiend naar de krakers zou toekomen.

Wat gebeurde er met de krakers?

Dezelfde krakers hebben na het verlaten van het pand met hulp van de kraakbeweging een woning in Amsterdam Oost gekraakt. Deze corporatiewoning stond leeg nadat de vorige huurders waren uitgeplaatst wegens stankoverlast door een verstopte riolering. De woningcorporatie had echter sloopplannen en voerde verder geen reparatie uit. Toen bovenbewoners klaagden over stankoverlast, gaf de corporatie geen thuis.

Na de kraak werd de ernstig vervuilde woning waar rioolwater maandenlang over de vloeren stroomde, opgeknapt door de bewoners. De bewoners die de media-aandacht meer dan zat zijn, willen niet dat hun adres hier wordt genoemd. Voor vragen zijn zij via het Kraakspreekuur Oost bereikbaar.

De situatie van eigenaar. Waar is de VVD?

De eigenaar van het beruchte pand aan de Korte Leidsedwarsstraat woont ten tijde van dit schrijven nog altijd met zijn vrouw en twee kinderen op een overvolle etage. Op de bovenetages die eerder gekraakt waren, laat de eigenaar een huurder zonder huurcontract wonen, met wie de eigenaar het net als met de krakers ook al niet kan vinden. De verbouwing is nog altijd niet aangevangen en het monument verkrot verder. Het blijkt maar dat het de VVD niet te doen was om het helpen van deze eigenaar. Het ging de VVD er slechts om de krakers de schuld te geven van de problemen van de eigenaar, problemen die nog altijd voortduren.

Een kast in het pand voor en na renovatie door de krakers. ▲▲

Muur met schimmel zoals die bij de kraak aangetroffen werd ▼

Een deel van het huis na renovatie door de krakers ▼

Goezde Tekdal

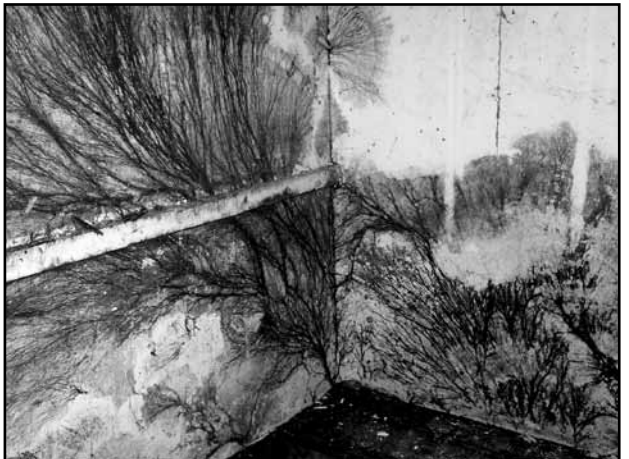

4 "Krakers vertrekken na bemiddeling", AT5.nl, 20 september 2007

Woningnood kent geen grenzen! • *Maaike*

Maaike is student psychologie en filosofie en betrokken bij de oprichting van een nieuwe broedplaats.

De discussie over het kraakverbod heeft naast een algeheel negatief beeld over krakers tevens een verontrustende vorm van xenofobie aangewakkerd, waar zelfs het NOS journaal zich schuldig aan maakt. Dit terwijl van oudsher de activistische scene, en dus ook de kraakbeweging, een bont gezelschap is: jong en oud, hoog- en laagopgeleiden uit binnen- en buitenland, strijden samen voor een betere maatschappij. Het is een illusie te denken dat in begin jaren tachtig het alleen Nederlandse meisjes en jongens waren die op de barricaden stonden toen er tanks door de straten van Amsterdam reden om te 'assisteren' bij de ontruiming van de Vondelstraat en toen de actie 'geen woning, geen kroning' plaats had, want de woningnood treft niet alleen mensen met een Nederlands paspoort. Het verschil is misschien alleen dat het er toen minder toe deed welke nationaliteit je had. Je identiteit en afkomst was toen nog een privézaak waar in principe niemand iets mee te maken had (er bestond ook nog geen id-plicht, er zaten geen chips in je paspoort en er werd niet verplicht tot het doneren van DNA-afnames en vingerafdrukken).

Ook is het nooit zo geweest dat alle krakers puur en alleen uit idealisme kraakten. De kraakbeweging is ontstaan uit (woning-) noodzaak, omdat niemand anders in actie kwam. Er zijn dus altijd mensen geweest die niet per se kraakten uit idealisme, maar omdat ze geen andere keuze hadden. Wanneer je vanuit een ander deel van het land of de wereld naar Amsterdam komt om te studeren of te werken zul je toch ergens moeten wonen en de Zuid-as is financieel gezien nu eenmaal niet voor iedereen een optie. Met de eenwording van Europa en het open gaan van de grenzen is daar een nieuwe groep bijgekomen: de mensen die wij in grote getalen inhuren om voor een paar euro per uur ons huis te verbouwen, onze groenten te oogsten of onze supermarkten te bevoorraden. Juist voor deze groep mensen is een groot gebrek aan geschikte woonruimte. De verschillende media zijn in de afgelopen periode uitgebreid ingegaan op de wantoestanden waar dit feit toe leiden kan. Huisjesmelkers maken grof geld door hen in erbarmelijke omstandigheden illegaal te huisvesten. De politiek zou zich gelukkig moeten prijzen dat sommigen van hen dit lot bespaard blijft en middels het kraken een woonruimte weet te bemachtigen.

De kraakbeweging biedt oplossingen voor problemen die de maatschappij laat liggen, waarvan het huisvestingsprobleem een van de belangrijkste is. Met een kraakverbod komt er geen einde aan de woningnood en zullen al die mensen die nu afhankelijk zijn van de kraakbeweging dus ook niet plotseling in rook opgaan. In tegenstelling tot wat men in Den Haag zegt, wordt er ook in de ons omringende landen wel degelijk nog altijd gekraakt, want ook daar is de woningnood niet verdwenen met het verdwijnen van een legale basis waarop er gekraakt kan worden.
Kortom: kraken gaat door, wereldwijd!

Demonstratie als onderdeel van de Internationale dag voor Autonome Ruimtes. De dag werdt in in meer dan 90 plaatsen in 26 verschillende landen georganiseerd.
12 april, 2008

Those smelly foreigners • *Joshua Craze*

The squatting scene has changed over the last few years; increasingly, it is foreigners who occupy buildings. Increasingly, they are violent. This is the story presented by much of the Dutch national media; with each eviction wave, articles are accompanied by statistics detailing how many of the squatters were foreigners. The emphasis is placed on the deepening violence and criminalization of the squatting scene – criminalization here seeming to be as much an anticipation of future law as a description of present practice.

This rhetorical strategy is presented clearly in the article 'Uitvreters! Squaterski en okupas slopen de kraakscene', by Robert van de Griend, published in *Vrij Nederland* in July 2005.[21] As van de Griend carries out his investigation into the squatting scene, he stops on Haarlemmerstraat, next to a stall selling that Dutch symbol of pride – herring. Next to the stall is Juan: a Basque squatter described as aggressive and unfriendly. Later, the journalist discovers even worse things among the foreign squatters: some women do not shave their legs! Foreign squatters smell! The message, while clumsily delivered, is clear: foreigners are threatening the social fabric of the Netherlands. The herring is under attack.

All this would be laughable – a mixture of bigotry and groundless accusations – if it were not for the fact that in the explanation for the recent bill[22] that proposes the criminalization of squatting, one finds exactly the same sentiments. In the section on foreign squatters, we find – again – the claim that "squatters in the Netherlands are increasingly from abroad", and that these squatters are often "seasonal workers", from South and East Europe. No statistics are offered in corroboration of this claim. However, the policy implications, if they were not obvious enough, are spelt out: the criminalization of squatting will dissuade people coming from abroad. Squatting law becomes an instrument of immigration policy: stop the squatters, and the foreigners stop coming.[23] This is the case presented by the bill. The only problem with it is, almost every word of it is false; a blatant attempt to harness xenophobic nationalist sentiment to justify the criminalization of squatting.

Task One: Attempt to depict the squatters as violent Eastern Europeans, unconnected to the rest of Dutch society and the rest of the squatting movement; articles abound in which journalists look for Dutch squatters who will complain about the smelly foreigners. Task Two: show that the squatting movement, so claims Eric Duivenvoorden, used to be idealistic, but today, as the depiction goes, is interested only in taking illegitimate advantage of Dutch kindness, and increasingly criminalized by foreign elements. Result: One can claim the squatting movement is properly 'foreign' to the concerns of Dutch society, and the categories of criminality, illegality and squatting become blurred. It is such a depiction that underlies the most surprising claim of the explanation for the bill. Squatting in the 21st century -that activity which is constituted primarily by the occupation of unused buildings –is "an activity which is no longer about housing."[24]

If we believed the types of claim made above, one might think that Amsterdam had been flooded in recent years by unwashed Spaniards. In fact, in 2007[25], the city of Amsterdam's population did increase: by 150 people over the last two years. There are no statistics on the washing and leg shaving habits of the new arrivals.

Indeed, the bill provides neither statistics about how many squatters are foreigners, nor whether there has been a relative increase. But it is quite likely that there are large numbers of foreign squatters in Amsterdam – which I will take as my example. It is quite likely because in 2007, 48.6 percent of the population of the city were foreigners. Even

Joshua Craze is a Ph.D candidate at the University of California, Berkeley. His work focuses on the history of the concept of the border. He is the editor of 'The Kingdom: Saudi Arabia and the Challenge of the 21st Century' (Hurst/ Columbia University Press). His book on the borders of the Middle East is forthcoming in 2010.

21 Robert van de Griend. Uitvreters! Squaterski en okupas slopen de kraakscene. Vrij Nederland, 9 July 2005.

22 Tweede Kamer, vergaderjaar 2007-8, 31 560, nr.3. p.7.

23 "Daarnaast lijken de in Nederland actieve krakers in toenemende mate over een andere nationaliteit te beschikken. Zo worden bij ontruimingen van kraakpanden de laatste jaren steeds vaker personen aangetroffen die elders uit Europa afkomstig zijn. Daarbij zou het met name gaan om zogeheten anti-globalisten, seizoensarbeiders en «toeristische» krakers afkomstig uit Zuid- en Oost-Europa. Ook mede tegen deze achtergrond staan wij een stringentere aanpak van kraken voor, aangezien moet worden voorkomen dat het Nederlandse beleid ten aanzien van kraken een aanzuigende werking heeft op krakers afkomstig uit het buitenland".: Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 31 560, , nr. 3, Memorie van Toelichting op Wet Kraken en Leegstand. p.7.

24 'Kraken in de 21ste eeuw kan steeds minder worden gezien als een activiteit, verbandhoudend met woningnood.' Memorie van Toelichting op Wet Kraken en Leegstand, p.9.

25 City of Amsterdam, Research and Statistics. 2007. www.os.amsterdam.nl/pdf/2007_yearbook_population.pdf

if two out of every four squatters are foreigners, this would simply reflect the demographics of the city. It is frankly remarkable that anyone might think foreigners come to Amsterdam solely for free housing. Amsterdam is in the midst of a housing crisis, and the foreigners who come here – students, workers – are affected by this just as much as the Dutch: they are residents of the same city, not exterior parasites coming to prey on non-existent houses. If the Dutch government really wanted to do something to stop foreigners squatting, they would perhaps be best advised to deal with problems like the crisis in student accommodation; in late 2005, the City of Amsterdam estimates there was a shortfall of 7,600 units.[26] Furthermore, not only do foreigners in Amsterdam suffer from the same housing shortage as the Dutch, work and study in Amsterdam like the Dutch, they also have every right to be in the city, just like the Dutch.

When the Citex building was evicted in May 2008, the newspapers breathlessly reported that there were foreigners inside, and published lists of the numbers of English and Polish people within. Yes, English and Polish people: EU citizens guaranteed a right to be in the Netherlands, just as the Dutch are allowed free movement around the EU zone. Some in the Netherlands would like to change this, but that is a separate argument: criminalizing squatting will do nothing change the fact that the Netherlands is a part of the European Union.

This insipid concern with foreigners in the squatting movement merely confuses the issue, and attempts to tie squatting to a broader reaction against foreigners in Dutch society. Such an attempt is contained in the *Vrij Nederland* article I quoted at the beginning of the article, which concludes its typology of the foreign squatter (the idealist, someone passing through, and the immigrant worker), with a depiction of a Polish man struggling to survive in Amsterdam.

It is in such murky waters that we find the proposal – contained in the explanation of the bill – that criminalizing squatters will stop migrant workers from South and East Europe. According to Eric Duivenvoorden, there are scarcely over a 1,000 squatters in the Netherlands, down from over 10,000 two decades ago. In just the first quarter of 2008, 3,500 Polish immigrants arrived in the country. Clearly, not all of them are squatters. They have come, and the Netherlands should be grateful, as it is suffering an unprecedented labor shortage. How that problem is to be met is, yet again, another problem unrelated to squatting: the idea that banning squatting will somehow effect net immigration is absurd. There is also a curious contradiction in the media's presentation of foreign squatters: we are told that foreign squatters are not connected to the good old idealistic Dutch squatters: they are as disconnected from the movement as they are from the society as whole. Yet, at the same time, when Citex was evicted, the newspapers showed how many foreigners there were, *among* the Dutch squatters. As the rest of this book will no doubt demonstrate, the idea there is an absolute divide between foreign and Dutch squatters is not credible: as much as the foreign population of Amsterdam is a part of the city, working alongside the Dutch, so foreign squatters work hand in hand with Dutch squatters.

The characterization of foreign squatters as disconnected from the (Dutch) squatting movement allows them to be depicted as violent (and smelly). Such depictions rely on the creation of an idealistic golden age of 'good squatters'.

It is some surprise then, that in 1992[27] we don't find stories in the media about nice Dutch squatters, but we do find stories that claim squatting is being increasingly criminalized. Not by the Poles and the Spanish this time, but by the English. Change the nationality, and you have contemporary depictions of squatting.

There was no golden age of squatting. There is a movement, which attempts to take unused spaces in a city suffering a housing shortage and rampant speculation, and put them into productive use for the community. Foreigners are just as much a part of this story as the Dutch, and however many xenophobic newspaper articles are published, this is a fact that just won't change.

26 Gemeente Amsterdam. Dienst Ruitelijke Ordening. #3 2007, 13/10/2007.

27 See Gerrit de Wit. Kruistocht tegen krakers. De Fabel van de illegaal. De Peueraar 26, October 1992.

Kruistocht tegen krakers • *Gerrit de Wit*

Sinds de opkomst van de kraakbeweging is het de gewoonte van de media, politici en de bevolking om krakers te behandelen en te bezien als uitschot. Krakers worden regelmatig getypeerd als criminelen, werklozen, staatsgevaarlijken, lapzwansen en ga zo maar door. Het ene stigma volgt het andere op. Niets is gek genoeg om deze groep zwart te maken en te isoleren van de "normale" maatschappij. En met dit al is het proces van criminalisering rond: krakers worden niet meer gezien als mensen (met idealen), maar als boeven van het ergste soort, die hard aangepakt en tegengewerkt dienen te worden.

Kraken is nog steeds veelal een protest tegen woningnood, leegstand en speculatie. Krakers nemen het heft in eigen handen om aan deze problemen te werken, aangezien de politici er niets mee doen. Hiertoe worden panden gekraakt, en deze worden opgeknapt en weer bewoonbaar gemaakt. Daarnaast worden soms andere initiatieven ondernomen. Drukkerijtjes, kroegen, voedselcoöperaties, werkplaatsen en informatiecentra worden opgezet. Bij dit gehele proces wijken de krakers met hun normen, waarden, politieke visies en leefgewoonten soms wel eens af van hetgeen als normaal wordt beschouwd in deze samenleving. En dit kan niet volgens de status quo. De machthebbers zien dit als een bedreiging voor hun eigen posities. Daarom dient het kraken afgeremd en bestraft te worden. Woningnood, speculatie en dergelijke zijn nu niet meer het probleem, maar het kraken zelf, lijkt de gedachtegang. Blijkbaar is Nederland ook weer niet zo tolerant als gedacht wordt, anders zou er niet zo'n hetze tegen de krakers worden gevoerd. Een tekenend voorbeeld van deze criminalisering is de commissaris van de koningin in Groningen, Vonhoff, die het waagde uit te spreken dat kraken strafbaar moet worden gesteld, omdat er geen woningnood in Nederland zou zijn. Oftewel er is een probleem, maar we ontkennen het glashard. Andere vormen van criminalisering en uitwassen daarvan zijn het gebruik van artikel 140 door justitie (je was erbij, dus je bent schuldig) en het aanvallen van kraakpanden. Dit laatste gebeurt al jaren veelvuldig. Zo werd het kraakpand De Blauwe Aanslag in Den Haag enige jaren geleden dagenlang belaagd door honderden FC Den Haag-supporters. Ruiten werden ingegooid en een molotovcocktail zeilde naar binnen. Het zal duidelijk zijn dat dit een angstaanjagende situatie was. Tevens waren het WNC-complex in Groningen, de Vrankrijk in Amsterdam en het kraakpand aan de Veurseweg in Voorschoten panden die belaagd werden. Bij dit laatste pand werden geregeld de ruiten ingegooid en werd geprobeerd de bewoners uit het pand te slaan.

Deze vormen van criminalisering en het negatief bejegenen van krakers zie je ook in Leiden en omstreken gebeuren. Nog niet zo lang geleden was het bijvoorbeeld wethouder Van Rij die een aanval opende op de krakers van de Lammermarkt. Volgens Van Rij zou het pand en de bewoners onhygiënisch zijn en zou de binnenplaats van het pand vol met uitwerpselen liggen. In deze was het duidelijk wat Van Rij beoogde. "Creëer een niet bestaand probleem wat door de krakers veroorzaakt zou zijn, hang dit aan de grote klok, zoek steun bij gemeenteraadsleden en politie, en zie hier, een gegronde reden om de boel te ontruimen." Van Rij faalde in zijn kruistocht. De GG& GD constateerde niets van dit al.

Zo ook ging de Leidse pers onzorgvuldig om bij het gekraakte (en pas ontruimde) pand aan de Hooigracht. De krakers zouden voor tientallen duizenden guldens schade aangericht hebben aan het pand en zouden behoren tot de harde kern van de Leidse kraakbeweging. Later moest het Leidsch Dagblad deze uitspraken weer terugnemen, aangezien ze op leugens berustten. De laatste maanden zijn het met name de Engelse krakers in Leiden en omstreken die het moeten ontgelden. In het zondagsblaadje Nieuwsweek werd bijvoorbeeld een link gelegd tussen de aanwezigheid van "alternatieve" Engelsen en Ieren in Noordwijk en de activiteiten van IRA alhier. De afgelopen maand was er ook sprake van een razzia van de politie aan de Morsweg, alwaar aan iedereen die buiten op straat vertoefde (en Engels sprak) gevraagd werd of ze zich konden identificeren (1940-1945?). Hierbij ging de politie ook een gekraakt pand binnen zonder toestemming (huiszoekingsbevel?). De politie vond het bij deze actie ook nodig om honden in te zetten.

Zelfs de Leidse krakers willen zich nog wel eens laatdunkend uitlaten over de Engelse krakers. Toegegeven, soms veroorzaken de Engelsen wel overlast, maar dit

Dit artikel verscheen in 1992. Er lijkt niet veel veranderd, behalve de nationaliteit waar in dit artikel de problemen worden neergelegd.

Gerrit de Wit, auteur de anti-racistische krant "De Fabel van de illegaal

gebeurt zeer zeker ook van de kant van de Leidse krakers, kroegbevolking, studenten, et cetera. Naar ons idee wordt de overlast van de kant van de Engelsen gigantisch uit het verband getrokken en gegeneraliseerd. Tevens zijn de laatste maand een tweetal "Engelse" kraakpanden aangevallen. Terwijl de, veelal Engelse, krakers aan de Morsweg zaten te wachten op een vermeende aanval van Feyenoord-supporters, werden bij het kraakpand aan de Lammermarkt door een groep van ongeveer twintig mensen (waaronder zes skins) drie ruiten ingegooid. Later op de avond werd door waarschijnlijk dezelfde groep bij een "Engels" pand in Warmond de ruiten vernield en een brandende autoband naar binnen gegooid. Sinds dit pand gekraakt was, was het al vaker belaagd. Jongere dorpsbewoners hadden ook al ruiten ingegooid, gescholden naar de bewoners en hen geïntimideerd door onder andere het groepsgewijs bij het pand aanwezig zijn. Hier komt een kleinburgerlijke (dorps-) mentaliteit om de hoek kijken, waarbij een verveelde jeugd afleiding zoekt door iets vreemds en onbekends te intimideren.

Een bewoner van het pand vertelde ook dat een buurvrouw een brief de buurt had rondgestuurd, waarin stond dat men moest uitkijken voor de Engelsen en dat het beter zou zijn om de kinderen binnen te houden. Waar een gebrek aan inlevingsvermogen in een zogenaamde minderheidsgroepering al niet toe kan leiden. Hier zie je wederom dat bepaalde mensen moeite hebben met het omgaan met mensen die er andere gewoontes op na schijnen te houden. De Engelsen die veelal met elkaar optrekken, in groepen bij elkaar wonen en "slonzige", afwijkende kleding dragen worden met de nek aangekeken en behandeld als het uitschot van de maatschappij.

Een pand dat belaagd werd: Vrankrijk in Amsterdam

Walter P. Vijf

Onbekend maakt nog steeds onbemind. En in dit geval gaan de Engelsen ook fungeren als een soort zondebok ter afleiding van de werkelijke problemen. En die werkelijke problemen zijn onder andere woningnood, speculatie, laag inkomen en intolerantie van de ene groep ten opzichte van de andere groep. Hieraan wordt geen aandacht geschonken. Oorzaak en gevolg worden gewoon omgedraaid.

Dit mechanisme valt ook te bezien in Duitsland op dit moment. Ook hier is het een minderheidsgroepering, de asielzoekers, die gaan fungeren als afleidingsobject van de werkelijke problemen die in Duitsland bestaan. En wat doen ook hier de media en politici. Jawel, het aanvallen van een minderheidsgroepering is niet meer het probleem, nee, de vele (?) asielzoekers zijn het probleem. En daar moet iets aan gedaan worden vindt de gevestigde orde. Dit, terwijl het toch naïef is om te denken dat als de asielzoekers het land zijn uitgegooid, de problemen opgelost zijn. De hoge werkloosheid zal blijven bestaan, alsmede de grote verschillen in inkomen en de intolerantie. En hiermee zal er weer naar een nieuwe zondebok gezocht worden.

Die aanpak van de gevestigde orde in Duitsland is er een die in heel Europa te zien is. De laatste tien jaar worden minderheidsgroeperingen steeds vaker gecriminaliseerd. Het politieke antwoord is niet om dit tegen te gaan. Nee, er wordt juist hard aan meegeholpen. De gevestigde orde in Europa gaat er in mee, wordt steeds rechtser. Het Vlaams Blok en Le Pen zijn bijvoorbeeld al doodnormale begrippen geworden. Het is al meer gebruik dan uitzondering dat allochtonen in bijvoorbeeld Italië, Nederland en Duitsland zonder enige aanleiding in elkaar worden geslagen. En zo komt het ook veelvuldig voor dat instanties en centra van allochtonen in de fik worden gestoken.

Deze tendensen zullen nog veel sterker worden, ook in Nederland, zeker naarmate er zich weer een economische crisis voordoet. Dit viel ook te bezien tijdens de crisis van 1929, in nazi-Duitsland en ten tijde van de oliecrisis. Op dit soort momenten wordt er gezocht naar zondebokken die alle schuld in de schoenen geschoven krijgen. En dit is ook wel makkelijk voor de gevestigde orde, want dan hoeft ze niet de hand in eigen boezem te steken. Dan hoeft ze niet te kijken naar de fundamentele problemen die in de maatschappij aanwezig zijn en mede door henzelf geschapen zijn. Zolang hun eigen machtspositie maar in stand blijft.

Ook de eenwording van Europa zal de trend van verrechtsing verstevigen. Beslissingen over alle landen van de EG zullen genomen worden door een klein groepje mensen. Een klein groepje die zijn wil aan alle inwoners van de EG zal kunnen opleggen, zonder dat de nationale parlementen nog iets te zeggen hebben. En wat de inspraak van de burgers betreft, die is nu al niks en zal door de eenwording van Europa nog minder dan niks bedragen.

Daarnaast is het de bedoeling dat de Europese Centrale Bank wordt opgericht, die de nationale overheden gaat dicteren over hoe zij met de centjes om dienen te springen. Dit zal door vele nationale politici aangegrepen worden om de kloof tussen arm en rijk te vergroten, om te bezuinigen op andere sociale en collectieve voorzieningen, om minder geld vrij te maken voor allochtonen, om minder geld vrij te maken voor betaalbare woonruimten, et cetera. Dit alles met de opmerking: " Maar ja, we moeten wel bezuinigen, anders vallen we buiten de marges van de Europese Centrale Bank!".

Door deze verrechtsing zal de criminalisering en uitstoting van bepaalde bevolkingsgroepen verder toenemen. Asielzoekers, (Engelse) krakers, uitkeringsgerechtigden, zieken en, gehandicapten hebben hier al mee te maken en zullen hier veel meer mee te maken krijgen. Alleen de mensen op de hogere posities in de maatschappij zullen ontzien worden in dit proces.

Op al deze ontwikkelingen zal een stevige tegenreactie moeten komen vanuit de linkse beweging in Leiden. Als kraakpanden wederom belaagd worden, is het aan de mensen in Leiden om op te staan en deze panden te beschermen tegen dit soort hetzes. Hierbij is het wel van belang dat het niet steeds hetzelfde kleine groepje is dat zich druk maakt over deze ontwikkelingen. Als de verrechtsing verder toeneemt, zal het van belang zijn dat meerdere mensen opkomen voor degenen die gecriminaliseerd en onderdrukt worden. Zolang de gevestigde orde doorgaat met de uitstoting van haar medemens, blijft verzet daartegen noodzakelijk.

Memoires van een kraker

Tekst: Ruben Binnendijk | Beeld: Henk

In de herfst van 2006 kwam Daan, een vriend van mij, terug uit Spitsbergen, waar hij voor zijn studie een half jaar verbleef. Hij kwam uit Nijmegen maar ging verder studeren in Groningen en had daarom een plekje nodig in de buurt. Hij belde mij, omdat mijn ouders daar op het platteland wonen. Ik wist een pand leeg te staan in het midden van Sauwerd, een klein boerendorp met ongeveer 1000 inwoners. Zover ik wist stond het pand 18 jaar leeg, de ramen waren dichtgespijkerd en de achterkant overgroeid. Het stond middenin het dorp, langs de provinciale weg.

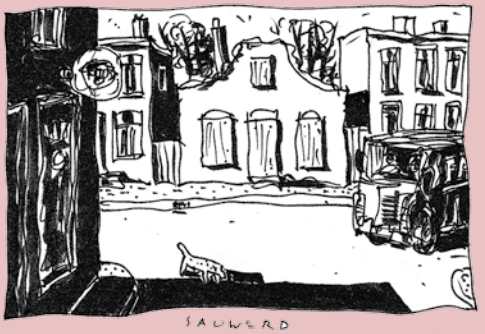

Op een nacht gingen Daan en ik samen met wat vrienden kijken. Op de terugweg kwamen we langs het huis van de eigenaar, hij zat - om drie uur 's nachts nog - aan zijn werktafel te schrijven. "Als die morgen boos langskomt kunnen we hem wel aan" dachten we. We hadden de kraak gepland om twee uur 's middags. We maakten onze kansen op. Het was een gereformeerd, boerendorp. De eigenaar was een aannemer met plaatselijke werknemers. In het ergste geval werden we door een groep boze boeren en werklui met hooivorken, fakkels en rieken, onder leiding van de dominee, met pek en veren besmeurd, het dorp uitgegooid, om er nooit meer terug te komen. Het tegendeel was waar. Mijn moedertje reed ons naar Sauwerd, het was, net als voor Daan, haar eerste kraak. We belden onmiddellijk na de kraak de politie die niet scheen te weten wat ze moesten doen. Drie uur later verscheen Martin, de lokale smeris. Hij was zó vriendelijk, dat wij een figuur sloegen met onze kortaffe antwoorden en qui vive.

We begonnen de platen van de ramen te schroeven, te schilderen en nieuwe ruiten in te zetten. Er kwam een journalist langs, die een foto van ons maakte. “We maken van deze rotte kies een zomersproet” opperde Matthijs olijk. Zo was ook de naam van het pand geboren. Er kwamen wat dorpsbewoners aan die informeerden of we misschien van de aannemer waren. We gaven een voorzichtige uitleg en er werd enthousiast op gereageerd. Steeds meer mensen kwamen langs en beloofden ook verf, ruiten, meubels en we kregen zelfs een petroleumkachel.

Toen kwam de eigenaar langs. Het leek een norse vent, hij had zijn sporen in de VVD verdiend en hoewel wij dachten dat hij wilde vechten, was het gewoon bedoeld als stoeien. Hij had er niets op tegen, als we het niet te bont maakten.

In de dagen erna ontvingen we heel veel bloemen, brieven en kindertekeningen en bedankjes voor het opknappen van het prominent aanwezige krot. We werden uitgenodigd bij de jeugdsoos in de kerk waar we met wederzijdse nieuwsgierigheid werden ontvangen, het was erg gezellig, hoewel Daan een oud T-shirt aan had met een plaatje van een op de kop gekruisigde, naakte, vrouw.

DE SMERIS

PLANKEN WEG

DE FOTOGRAAF

DE EIGENAAR

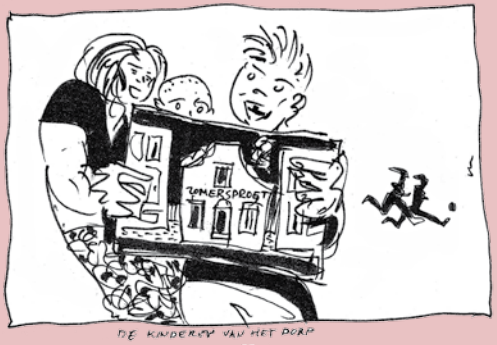

DE KINDEREN VAN HET DORP

IN DE KERK

FEESTJE!

GRONINGEN HET LAND

We hebben mee gevolleybald, friet gehaald bij het homostel van cafetaria Dix, het plaatselijke meisjesvoetbalteam aangemoedigd en iedereen sprak vol lof over onze kraak. Toen kwam de dominee langs en hij zei tegen ons: “We leven in een kapitalistische, geglobaliseerde wereld. Wat jullie doen, helpt mee in de strijd daartegen, goed zo. Woensdag gooi ik wat biologische courgettes van boer Westra bij jullie in de brievenbus.”

Na anderhalve maand installeerde Luuk de eigenaar een CV en verving hij onze waterleidingen. Hij komt nog regelmatig langs op feestjes en heeft zich voor kraken hard gemaakt in de Groningse politiek. We zijn hem dankbaar en ook het dorp dat zo positief reageerde.

Al bij al was dit het leukste avontuur dat we met kraken meemaakten en het liet vele anekdoten na. De Zomersproet is nog steeds gekraakt.

Met dank aan het verzet van de kraakbeweging • *Hessel Dokkum*

110

Hessel Dokkum was lid van de gemeentelijke klankbordgroep broedplaatsen van 1999-2007

De 17e eeuwse grachtengordel is in het voorjaar 2008 voorgedragen als UNESCO-erfgoed. De grachten zijn hét *unique selling point* voor Amsterdam. UNESCO spreekt van 'Een hoogtepunt en uitdrukking van de grote economische, politieke en culturele bloei van Amsterdam in de Gouden Eeuw'. De grachtengordel past bovendien in het humanistisch concept van de *città ideale*: concentrische cirkels en radialen rondom het centrale stadsplein.

Had het echter aan de gemeente van Amsterdam gelegen, dan hadden we een geheel andere binnenstad gehad. Een binnenstad met erg veel asfalt, vierbaans-snelwegen en veel hoogbouw.

Het plan was om achter het centraal station een vierbaans-snelweg aan te leggen, de IJboulevard. Net zoals in andere grote steden moest er een vierbaans-binnenringsnelweg komen. Het Singel zou hiervoor opgeofferd worden. En om de stad te ontsluiten werd er een snelweg tot het Centraal station bedacht (nu de Wibautstraat en Weesperstraat).

Met een beetje fantasie is te bedenken hoe de stad er heel anders uit had kunnen zien. Deze stad zou totaal niet op de lijst van de Unesco thuishoren. Gelukkig was het plan om het Singel als binnenring te gebruiken al snel van de baan. Aan de snelweg tot het Centraal Station werd in de jaren '70 een begin gemaakt. Hoogbouw drong via de Weesperstraat de binnenstad binnen. Dankzij de rellen om de Nieuwmarkt en het Pintohuis, geïnitieerd door krakers en buurtbewoners, is de bouw van de snelweg gestopt na de Sint Antoniessluis. De IJboulevard is na veel protest, wat onder andere gedragen werd door kraakgroepen, pas in de jaren tachtig van de tekentafel geveegd.

Op het moment dat deze rellen plaatsvonden werd er net als nu door pers en overheid met afschuw op het gebruikte geweld gereageerd. Achteraf heeft Amsterdam de effecten van dit geweld erg gewaardeerd. In 1989 werd op de Sint Antoniessluis een monument onthuld. In het blok is de tekst gehakt: "Tot hier verdween het oude stadspatroon / van hier begon de stadsvernieuwing in deze buurt / ter herinnering werd dit gedenkteken opgericht."

Het geweld wat nu aan de kraakbeweging wordt toegeschreven staat in geen enkele verhouding tot het geweld wat in de jaren zeventig en begin jaren tachtig plaatsvond. Hoeveel agenten hebben de afgelopen jaren in het ziekenhuis gelegen? Hoeveel schade is er in verhouding met de schade die in miljoenen liep tijdens ontruimingen in de jaren tachtig? Met dank aan het verzet van krakers is er een mooie binnenstad. Er is een prachtige negentiende-eeuwse gordel, die zijn karakter behouden heeft in plaats van alleen maar strakke nieuwbouw.

Demo en graffiti bij de Nieuwmarkt in Amsterdam

Pieter Boersma

Vrije Culturele Ruimtes • *Tjebbe van Tijen*

Wie nu langs de 'kalenderpanden' komt ziet geen spoor meer van de alternatieve woon- en werk-cultuur die hier ooit bedreven werd. Het zijn even keurige als dure appartementen geworden. Het kraken in Amsterdam lijkt tanende en iedere vierkante centimeter van de binnenstad lijkt inmiddels digitaal in kaart en optimaal in exploitatie gebracht te zijn. Toch zijn er nog kreukels in het stedelijk kleed waar het strijkijzer van de versjieking (*gentryfication*) nog niet overheen is gegaan. Ook verandert de stad constant en zijn de nette ruimtes en plekken van eergisteren al bijna weer geschikt voor de ongebonden en vrije initiatieven van morgen.

Er wordt vaak voorbij gegaan aan de heilzame bijwerkingen die een stad als Amsterdam – en vele andere steden – hebben mogen ondervinden van het kraken.

'Legaal' of 'illegaal' zijn veranderende begrippen; een samenleving is meer dan een verzameling door wetten en regelingen gestuurde burgers; 'de wet' is geen doel in zichzelf maar een hulpmiddel om het maatschappelijk verkeer te regelen; er zijn meer wegen dan de voorgeschreven weg; er is behoefte aan ruimte voor eigen initiatief, leren door eigen ervaring (inclusief vergissingen en opnieuw proberen); die ruimte is niet enkel van hogerhand gegeven, soms wordt zij van onderop genomen...

Veroveren of omtoveren

De straat is de meest voor de hand liggende "vrije culturele" ruimte, maar geeft ook de meest mogelijkheden tot directe confrontatie met de heersende orde. Juist op straat zijn interessante ontwikkelingen te zien, zoals in Amsterdam blijkt vanaf het omstreden politieoptreden tegen happenings in de vroege zestiger jaren tot aan een gedurende enkele jaren door de overheid gesubsidieerd 'festivals of fools', ruim tien jaar later. Terugkerende confrontaties met de politie en de daarbij horende onwelkome negatieve publiciteit stonden aan het begin van de veranderende houding van veel autoriteiten, om niet in alle gevallen de hen ter beschikking staande verbodsbepalingen voor de openbare weg in praktijk te brengen. Dit negatieve en passieve uitgangspunt vormde vaak de basis voor een meer positieve en actieve politiek waarbij zelfs radicale experimentele culturele initiatieven door de overheid gesteund worden.

Moeilijker ligt het bij het kraken van ruimtes of het bezetten van terreinen waarbij niet zozeer de gedragsregels voor een bepaalde ruimte, zoals bij de openbare weg, maar het eigendom van ruimte in het geding is. Op zich is het in bezit nemen van ruimte en daarmee het bezetten van andermans 'bezit' zo oud als de mensheid zelve. Het in bezit nemen van grond door heersers houdt de ontkenning van de rechten van andere gebruikers in. Het tot eigendom verklaren van grond en bouwsels en de meestal daar op volgende in bezit name betreft dikwijls ruimte van volken die privé-bezit van grond oorspronkelijk niet kenden.

Met het veranderen van machtsverhoudingen in de tijd, veranderen ook de begrippen: in bezit name van ruimte heet naar gelang 'bevrijden' of 'veroveren' en koloniseren was nog niet zo lang geleden een onbesmet werkwoord. Zo verwijst het Engelse woord 'squatter' (letterlijk: iemand die hurkt) naar het in beslag nemen, door Engelse pachters, van gronden van de oorspronkelijke bewoners van Australië, in naam van de Engelse kroon. Deze in aanvang arme pachters ontwikkelen zich binnen enkele generaties tot een rijke en invloedrijke klasse die in Australië met 'squattocracy' aangeduid wordt. In Europa wekt het woord 'squatter' daarentegen beelden op van een armoedzaaier die zich enkel door middel van een breekijzer toegang tot de woningmarkt kan verschaffen. Het Nederlandse woord 'kraken', als het 'binnendringen en in gebruik nemen van een gebouw, met name als woning', is van heel jonge datum (1968, ontleend aan het woord in de dieventaal voor inbreken: 'kraken'). Tot dan bestond er in het Nederlands een omschrijvende uitdrukking voor het fenomeen, waarmee tegelijk ook het meer heimelijke karakter van de handeling aangegeven werd: 'erop kruipen'. Er zijn vanaf dat moment tekenen dat zich, naar analogie van het Australische begrip 'squattocracy', in Nederland een 'kracratie' ontwikkelt.

In 1968 ontstond in Amsterdam 'Het Woningburo De Kraker'. Verschillende bezettingsacties werden onder deze naam gevoerd. Televisiepubliciteit verleende landelijke bekendheid aan deze naam en kort daarna was het woord 'kraker' ingeburgerd. Het ontstaan van de Nederlandse moderne kraakbeweging plaats ik zelf in 1961 bij de bezetting van een aantal leegstaande panden

Dit artikel is een ingekorte versie van een hoofdstuk uit: Gebroken wit: Politiek van de kleine verhalen (Uitgeverij Ravijn, 1992). De inleiding is ook ingekort en werd in 2004 door Van Tijen toegevoegd op zijn website. Voor het hele artikel: http://imaginarymuseum.org/VKULT/index.html

Kunstenaar Kraker schildert op het Culturele Festival DamoClash, Amsterdam: 2004

David vd Bree

in de Amsterdamse Generaal Vetterstraat, een actie die tijdens de kerstdagen plaatsvond, een aanklacht tegen de woningnood was en landelijke bekendheid kreeg. Vanaf 1969 ontstonden overal in Nederland kraakgroepen en zijn er ook dwarsverbanden met andere acties (van studenten tot milieu) te vinden.

Als reactie op de naoorlogse woningnood komt met name in Engeland een brede beweging op gang die door het bezetten van leegstaande gebouwen in de eigen woningbehoefte voorziet. In het midden van de zestiger jaren volgt een tweede golf van 'squatters' acties. In Nederland komt dan ook een kraakbeweging op gang die van heimelijk bezetten tot openlijke actie overgaat.

In drie decennia ontwikkelt zich het kraken van een conflict over eigendom tot een openbare orde conflict. Aanvankelijke confrontaties met boze eigenaren of een deurwaarder geassisteerd door enkele politieagenten groeien uit tot complete veldslagen met massale inzet van speciaal opgeleide oproerpolitie en in enkele gevallen zelfs met inzet van legeronderdelen. Opvallend hierbij is het ceremoniële karakter van deze confrontaties, waarbij weliswaar aan beide zijden gewonden vallen maar ook internationaal gezien het aantal dodelijke slachtoffers in enkele honderden toch zeer grimmig ogende confrontaties op één hand te tellen is.

Bezoekster van het DamoClash Festival in Pakhuis Afrika

De zo gematigde Nederlandse autoriteiten brengen volgens de 'overkill' techniek nu al decennia lang grote strijdmachten tegen krakers op de been. Begonnen in 1974 met 1100 man oproerpolitie, helikopters en gepantserde wagens, ontwikkelde het zich tot het inzetten van tanks in 1980 bij het incident rond de Vondelstraat. In West-Berlijn verloor Klaus-Jürgen Rattay in 1981 het leven doordat hij bij een grootscheepse ontruimingsactie door een politiebus overreden werd. Tien jaar later scheelde het maar een haar in het zojuist bevrijde Oost-Berlijn tijdens de ontruiming van gekraakte woningen in de Mainzerstrasse. De enige Amsterdamse kraker die om het leven kwam, Hans Kok, deed dat in een politiecel en niet op straat, zij het onder verdachte omstandigheden.

Vrijplaats Aorta voor de opening
Pieter Boersma

Hoe talrijk ook de ontruimingen zijn, die na kortere of langere tijd van bezetting volgen, er is een niet gering aantal gevallen van blijvend gebruik, dat in heel verschillende vormen gestalte kan krijgen. Legalisatie, van het aangaan van een huurregeling tot gevallen waarbij de krakers tot koop van het eerst door hen ontkende eigendom overgaan.

Een groot deel van de vroegere krakers uit de Amsterdamse Nieuwmarktbuurt, waartoe ik zelf ook behoor, zijn inmiddels keurig gelegaliseerd gehuisvest in over het algemeen zeer goede woonruimtes; uit het krakersbolwerk NRC/Handelsblad bij de Dam zijn meerdere commerciële goed renderende initiatieven voortgekomen. Gelijke ontwikkelingen zijn overigens in West-Berlijn waar te nemen, waar verschillende voormalige krakers door middel van coöperaties eigenaar van hun eigen en soms ook andermans ruimte zijn geworden, met alle dilemma's van dien, tot huurverhogingen toe door ex-krakers in de rol van nieuwe eigenaren, opgelegd aan huurders die al in een woningcomplex woonden voordat de krakers in hun vroegere rol arriveerden.

Soms is enkel het dreigement om een bepaald leegstaand gebouw te kraken aanleiding tot een regeling voor het gebruik van die ruimte. Ook zijn er culturele initiatieven die bewust streven naar een tijdelijk gebruik van een ruimte, die het kraken en de daarbij behorende dreiging van ontruiming zien als een stimulans voor een intense inzet gedurende een korte tijd. Uiterste vormen hiervan zijn de symbolische bezettingen van in gebruik zijnde gebouwen, zoals theaters, universiteitsgebouwen, musea waarbij aan de functie ervan, hoe tijdelijk dan ook, nieuwe inhoud gegeven wordt.

Voorbeelden zijn de massale legalisatie van kraakpanden door de Londense autoriteiten in de jaren zeventig en gelijke acties van West-Berlijnse autoriteiten in de jaren tachtig. Een gelijktijdig toegepaste nieuwe anti-kraakwetgeving in Groot-Britannië leidde tot een vrijwel volledige verdwijning van de kraakbeweging. Interessant is ook de recente ontwikkeling in Oost-Berlijn waar na de massale confrontatie in 1991 in de Mainzerstrasse een politiek van legalisatie gestart is. Oostduitse bemiddelaars, met gebruikmaking van de al bestaande West-Berlijnse

infrastructuur, proberen nu nieuwe openlijke confrontaties op straat te voorkomen door krakers legale oplossingen aan te bieden. In Amsterdam zijn daar als voorbeelden: Het Vrouwenhuis/Nieuwe Herengracht (1972), Paradiso (1969), De Smederij/Nieuwmarkt (1970).

Meest voorkomend toch zijn de bezettingen van gebouwen en dergelijke die als gevolg van economische ontwikkelingen, stedebouwkundige plannen of bijzondere omstandigheden leeg zijn komen te staan. Het zijn steeds opnieuw optredende vacua die een onweerstaanbare aantrekkingskracht uitoefenen op mensen met veel ideeën en weinig geld. Zo'n leegstaande ruimte is in veel gevallen de directe aanleiding voor het ontstaan van een idee en de vorming van een groep van mensen die dat wil proberen te verwezenlijken. Eenmaal veroverd is de ruimte vaak ook het beginkapitaal van zo'n onderneming, de basis waarop een initiatief uitgebouwd kan worden. Of het nu gaat om vrijwillige bijdragen voor optredens of consumpties of toegangskaarten en vaste consumptieprijzen, er vindt, hoe primitief vaak ook, kapitaalvorming plaats waarop het initiatief zich verder kan ontwikkelen. Het minimaal bruikbaar maken van de ruimte mag dan vaak aanzienlijke inspanningen in tijd en investeringen in bouwmaterialen vragen, het is de enige manier voor mensen zonder geld om hun ideeën te verwezenlijken. Het vormt de kracht en tegelijkertijd ook de zwakte van projecten op deze basis. Gezamenlijk beheer blijkt vaak een moeilijk realiseerbaar ideaal. Het op basis van vrijwilligheid innen van gelden, vaak volgens het principe van bijdragen naar vermogen, geeft in de praktijk allerlei wrijvingen. Al snel ontstaan ruzies over de onderlinge verschillen in de hoeveelheid geïnvesteerd geld of geïnvesteerde tijd. Een ieder en alles is nog zo getekend door de economische principes van de 'gewone maatschappij' dat veel projecten hierop stranden. Ook zijn er enkelingen die zich verrijken door het gekraakte als hun persoonlijk bezit te exploiteren. In andere gevallen is er een min of meer vloeiende overgang van idealistisch beheer naar realistische exploitatie. Dat kan in zelfexploitatie overgaan doordat de overheid, of een andere eigenaar, met de krakers een contract afsluit, waarin noodzakelijke verbouwactiviteiten, niet of nauwelijks betaald of verrekend, door de krakers zelf uitgevoerd dienen te worden. 'Zelfwerkzaamheid' heet het dan eufemistisch.

Het ongeplande

Het verkrijgen van ruimte kan op heel verschillende manieren gebeuren: door iets te krijgen, te bezetten, door kopen, huren, toestemming aan de eigenaar te vragen, door zonder wie dan ook erin te kennen 'gewoonweg' iets in gebruik te nemen, door iemand uitgenodigd te worden, een opdracht te krijgen, of de uitstraling en aantrekkingskracht van een bepaalde ruimte niet te kunnen weerstaan, kortom door zelf iets op of uit te bouwen. Het kan gaan om hergebruik van bestaande, of het creëren van nieuwe structuren, gebouwen of ruimtes. Nieuwe betekenis geven aan publieke ruimtes, zoals die van de straat, het park, het station, het tijdschrift, de telefoon, radio, televisie en computernetwerken.

Er zijn nauwelijks regels te geven om succesvol vrije culturele ruimtes te stichten en gaande te houden. Wel is er de noodzaak de samenhang tussen doel en middel niet uit het oog te verliezen. Ruim dertig jaar geleden al werd dat verwoord door de toen opkomende beweging van 'Internationale Situationisten'. Zij stelden zich ten doel nieuwe experimentele 'situaties' te creëren: "Wij moeten nieuwe omgevingen ineenzetten die gelijktijdig het produkt en het instrument van nieuwe gedragingen zijn."

De navolgende periode en de praktijk in meerdere landen overziend, kan de algemene conclusie getrokken worden, dat creatieve krachten ontstaan en aangetrokken worden door en onder druk in een samenleving. Plekken die hun vroegere functie verloren hebben, waar iets had moeten komen, nog moet komen, wat er nog niet is. Nieuwe gebieden die nog niet strak gereglementeerd zijn, zoals in de beginperiode van de kabeltelevisie en nu computernetwerken. Deze plekken en gebieden ontstaan door én ondanks planning. Het mooie van de systematische regeling van werkzaamheden, oftewel planning, is het grote verschil tussen voornemens en uitvoering, tussen gebrek aan voorstellingsvermogen van autoriteiten en fantasie van enkelingen. Het is door het omtoveren van het geplande dat de beste mogelijkheden geschapen worden voor wat niet gepland kan worden:

Eénjarig bestaan Fort van Sjakoo
Pieter Boersma

De kraakbeweging als één van de pijlers van de creatieve stad

Hessel Dokkum was lid van de gemeentelijke klankbordgroep broedplaatsen van 1999-2007

Vrije Culturele Ruimtes.

Om de stedelijke economie te stimuleren en om te concurreren met andere grote steden in Europa als Barcelona, Parijs, Wenen, en Londen wordt er onder de noemer Amsterdam Topstad beleid gemaakt wat gestoeld is op de ideeën van de econoom Richard Florida. Deze ideeën gaan uit van de economische kracht van de creatieve industrie voor een stad.[28]

Eén van de zaken waarmee Amsterdam zich kan onderscheiden als creatieve topstad van Europa is het Amsterdamse broedplaatsbeleid. Dit beleid heeft navolging gehad in o.a. Den Haag en Nijmegen. Beleidsmedewerkers van het broedplaatsbeleid worden uitgenodigd in heel Europa omdat er daar met jaloezie gekeken wordt naar hoe Amsterdam omgaat met zijn eigen creatieve potentieel. Broedplaatsen als het NDSM-terrein, OT301, Pakhuis Wilhelmina, Plantagedoklaan en het Volkskrantgebouw hebben een mondiale uitstraling, wat Amsterdam qua bekendheid zeer ten goede komt. Het NDSM-terrein is niet voor niets opgenomen in het Kunstenplan en OT301 heeft in 2007 de Amsterdams Fonds voor de Kunst Prijs van 35.000 euro gewonnen.

Het frappante is dat al deze panden of oud-kraakpanden zijn, of geïnitieerd zijn door oud-krakers.

Poptempel Melkweg in Amsterdam hing een spandoek op uit solidariteit met de Kraakbegweging en tegen het aanstaande kraakverbod

Hoe is dat Broedplaatsbeleid eigenlijk tot stand gekomen?

Volgens de beleidsnotitie De Complete Stad Swingt[29] is het broedplaatsbeleid ontstaan omdat allerlei kunstinitiatieven aan de bel trokken. Doordat de grondprijzen in Amsterdam enorm stegen, dreigden culturele initiatieven ontruimd te worden en uit de stad te vertrekken, zonder dat er iets voor in de plaats zou komen.

> "Amsterdamse panden die hun oorspronkelijke functie verloren hebben worden veelal gebruikt voor alternatieve werk- en leefvormen. De ruimten in deze panden kenmerken zich door hun grote afmetingen en lage of geen huur. Al decennia lang fungeren deze panden als broedplaats voor activiteiten op het gebied van beeldende kunst, bouwkunst, podiumkunst (theater- en dansgezelschappen, popgroepen, dance etc), vormgeving, film en alle andere denkbare disciplines. Ook vormen zij dikwijls een aanvulling op het voorzieningenniveau in de buurt (bijv. een eetlokaal, buurtpodium, crèche, vergaderruimte etc). Een belangrijk stedelijk economisch element wordt gevormd door de - rondom deze disciplines aanwezige -conglomeraten van samenhangende en veelal samenwerkende kleinschalige en innovatieve bedrijvigheid."[30]

> "In georganiseerd verband (683 personen in 12 panden) brachten de initiatieven de problematiek duidelijk aan de gemeenteraad. Daarbij vroegen zij om een "een constructief vestigingsbeleid voor deze doelgroep van jonge cultureel-economische aanwas i.p.v. voortdurende ontruiming, continue inkomensderving en sociale uitsluiting."[31]

De in deze beleidsnotitie met name genoemde panden zijn voornamelijk kraakpanden of initiatieven van oud-krakers: o.a. de Graansilo, Westerdoksdijk, Zeezicht, Vrieshuis Amerika, Ruigoord, Oostelijke handelskade 33, Lloyd Hotel etc. Marleen Stikker, directrice van de Waag Society, merkte in augustus 2008 in de Volkskrant nog op dat zonder de *do it yourself* mentaliteit van de kraakbeweging het culturele leven in Amsterdam er heel wat magerder uitgezien zou hebben.

Na een hoorzitting erkende de gemeenteraad van Amsterdam de culturele leegloop in de stad en besloot deze tegen te gaan. Dat was het begin van het broedplaatsbeleid. In "Geen cultuur zonder subcultuur"[32] wat anno 2008 nog

28 Richard Florida, The Rise of the Creative Class, 2002
29 door J.Hoogendoorn van de Stedelijke woningdienst en R. Mertens van de bestuursdienst, 1999
30 Een complete stad swingt, p. 3
31 Ibid p. 4
32 Plan van Aanpak Broedplaatsbeleid, 2000

steeds de basis is voor het broedplaatsbeleid, wordt de manier van aanpak van de genoemde panden als blauwdruk gebruikt om broedplaatsen te creëren.

Cawa

In 2008 is de CAWA (Commissie Ateliers en (Woon) werkpanden Amsterdam) door de gemeente Amsterdam opgericht. Deze commissie moet onder andere broedplaatsen beoordelen of ze nog voldoen aan de subsidienormen. Ook binnen het reglement van de CAWA wordt de organisatie van kraakpanden als basis genomen. Het deel van het reglement wat gaat over waar broedplaatsen aan moeten voldoen qua collectiviteit, functiemenging, autonomie, solidariteit en toegankelijkheid[33] is letterlijk overgenomen uit het onderzoeksboek *Laat duizend vrijplaatsen bloeien*[34] wat gemaakt is in opdracht van door krakers opgerichte vereniging De Vrije Ruimte. De gemeente leunt aantoonbaar nu nog steeds op de kennis en ervaring van de kraakbeweging.

Culturele vrijplaatsen

Op dit moment zijn er onderhandelingen gaande tussen de gemeente en acht reeds in de jaren tachtig gelegaliseerde kraakpanden, waarvan de erfpacht de komende jaren afloopt. Het merendeel van deze panden, zoals het Veem met o.a. het Veemtheater, de Witte Reus met Zaal 100, en de Binnenpret, hebben een stedelijke en landelijke subculturele uitstraling. De gemeente Amsterdam vindt anno 2008 de culturele impact van deze panden zo belangrijk voor de stad dat ze probeert deze panden onder te brengen binnen het broedplaatsbeleid.

De kraker als ideale broeder/trendsetter

Kraakpanden waren en zijn nog steeds essentieel voor de subcultuur van Amsterdam. Immers, wanneer er niet onophoudelijk innovatief wordt omgegaan met het 'creatieve kapitaal' van de stad, da zal de aanpak van Amsterdam Topstad haar doel toch weer voorbij schieten. Dan dreigt de *creative class* die zij wil ondersteunen weer in te dutten en haar lucratieve potentieel te verliezen omdat er weer enkel gebaande paden bewandeld worden. Nieuwe initiatieven zijn nodig, omdat de creatieve industrie waar een deel van de economie van Amsterdam op gestoeld is, zich steeds verder uitbreidt. De door de gemeente gebruikte kreet "geen cultuur zonder subcultuur" is geen loze kreet. Kraakpanden staan open voor nieuwe culturele experimenten waar nergens anders plaats voor is.

De huurprijzen van broedplaatsen bedragen op dit moment € 55 per m^2 per jaar, zonder opslagen voor gangen en trappenhuizen, zonder servicekosten, en exclusief BTW. Dit is voor veel jonge beginnende kunstenaars en culturele ondernemers nog steeds te veel, dus zijn zij wel genoodzaakt ergens anders een plek vinden waar ze zich kunnen ontwikkelen. Deze plekken zijn de kraakpanden.

Omdat mensen in kraakpanden gedwongen zijn om alles in zelfbeheer te doen, en collectief verantwoordelijk te zijn voor hun eigen woon- en leefomgeving worden ze initiatiefrijk. Het is dan ook niet voor niets dat van alle broedplaatsen juist de panden die vroeger gekraakt waren, of waarbij oud-krakers betrokken zijn, succesvol zijn qua culturele uitstraling.

Nawoord

Buiten het broedplaatsbeleid om zijn er nog een aantal andere oud-kraakpanden die een culturele bekendheid hebben: Ruigoord waar elk jaar het Landjuweelfestival georganiseerd wordt, Nieuwe Meer, Vrankrijk, Tetterode, het WG, het Blauw Lakenblok met W139, en Het Domijn wat de logistieke basis is van de Parade. Bij de bekende festivals Oerol, Parade, Over het IJ, Landjuweel, de Boulevard, en Robodock zijn veel theatergroepen betrokken die gebruik maken van oud-kraakpanden en kraakpanden. Zonder deze panden zouden deze theatergroepen geen plek hebben om hun voorstellingen voor te bereiden.

Dit stuk is gebaseerd op de Amsterdamse situatie. Landelijk gezien zijn er ook zeer veel culturele initiatieven die plaatsvinden in kraakpanden en oud-kraakpanden.

Poëziehuis Perdu in Amsterdam hing een spandoek op uit solidariteit met de Kraakbegweging en tegen het aanstaande kraakverbod

33 Cawa-reglement, p. 7
34 F. De Graad en P. Breek, 2001

Culturele zelfverdediging: Robodock • *Maik ter Veer*

Op het ADM-terrein in Amsterdam werd in het verleden het festival Robodock gehouden. Voordat deze organisatie zich hier vestigde was het een verloren stuk grond in het Amsterdamse Westelijk Havengebied. Tegenwoordig is het de basis van een festivalconcept dat zowel binnen en buiten Europa wordt gekopieerd (Sidney: The Big Day Out, Koln: Robodonien, Cork: Robocork Sheffield, Kopenhagen: Halfmachine San francisco: Burning Man). De toekomst van Robodock op de huidige locatie in Amsterdam is echter weer onzeker.

Bulldozer Lüske

Het ADM terrein is een uitbreiding van de NDSM-werf welke in de jaren zestig en zventig gebruikt werd om ruimte te bieden aan de Amsterdam Droogdok Maatschappij (ADM) zodat de deze hier grotere scheepsreparaties kon aannemen. In 1977 ging het bedrijf failliet als gevolg van de RSV affaire en kwam de gigantische scheepswerf van 43,5 hectare leeg te staan. Het kwam goedkoop (€13 miljoen) in de handen van wijlen Bertus Lüske, een vastgoedhandelaar en werd twintig jaar nadat het leeg kwam te staan in 1997 gekraakt. Het ADM heeft sindsdien een ontwikkeling bewerkstelligd op de zuidelijke IJ-oevers die niet voldoende erkend wordt door stedenbouwkundigen. Veel bewoners van de Graansilo's en Vrieshuis e.a. vonden er hun toevlucht. Dankzij de kraak door deze groep kunstenaars is er grote kans dat de speculatieve winst van tientallen miljoenen weer ten goede komt aan de gemeenschap in plaats van verdwijnt naar ontraceerbare oorden. Zonder de inspanningen van de ADM-krakers was het terrein allang in stilte verkocht geweest.[1]

De naam van Bertus Lüske werd genoemd samen met Holleeder, de Lucky Luyk ontruiming en in de rapporten van de IRT. Hij was geen onbekende van de Criminele Inlichtingen Eenheid. Hij overleed in de nacht van 16 op 17 augustus 2003 tijdens een liquidatie voor café-restaurant Frankendael aan de Middenweg in de Watergraafsmeer. Het openbaar ministerie noemde hem destijds "een bekende Amsterdammer maar geen crimineel".

Mogelijkerwijs denken de mensen die in het voorjaar van 1998 aanwezig waren op de ADM-werf hier anders over, toen hij met een 80 ton zware sloopkraan en een knokploeg van twintig man het terrein opkwam en begon met het slopen van een van de woongebouwen. Dit terwijl er nog mensen binnen waren. De aanklacht was onder andere meervoudige poging tot moord en poging tot doodslag, geweldpleging, huisvredebreuk en intimidatie. Lüske werd vijf jaar later veroordeeld tot zes weken taakstraf, twee jaar voorwaardelijk en een boete van €4500,00. Dit werd als onaanvaardbaar gezien door de slachtoffers, die van mening waren dat wat zij hadden meegemaakt in geen proportie stond tot de uitspraak van de rechter.

Culturele zelfverdediging

Ter culturele zelfverdediging besloten ADM bewoners om een festival te organiseren en tegelijkertijd een raadsadres te sturen naar de wethouders en de gemeenteraad met daarin de roep om een constructief vestigingsbeleid voor kunstenaars en creatieve ondernemers. Mede hierdoor ontstond het Amsterdamse broedplaatsbeleid. Helaas kon de oorspronkelijke doelgroep, die verzocht had om het beleid, zelf niet geholpen worden. Dit gezien het feit dat ADM-terrein niet van de gemeente was.

1 Lüske spande een kort geding tegen de krakers aan, omdat hij het terrein in 1999 zogenaamd aan een derde (Peters van de Vloot Makelaardij) kon verkopen voor ±45miljoen. De krakers kregen echter boven water dat bij het aankoopcontract een kettingbeding hoort wat behelsde dat in geval van verkoop van het terrein, de gemeente het eerste recht op terugkoop had. De rechter heeft de gemeente destijds gesommeerd een uitspraak te doen over de intentie van dit recht gebruik te willen maken. Zij beaamde dit te willen doen en de verkoop ging niet door. Later is ook het bestemmingsplan juridisch aan de orde gekomen waarbij Lüske poogde de bestemming `scheepswerf' van het terrein af te krijgen. Ook deze zaak verloor Lüske bij de Raad van State in een hoger beroep. Dit kwam mede door het feit dat Erik de Vliegers IMCA vastgoed beaamde haar Shipdock werf er te willen vestigen.

Na zes jaar verhuisde het vrijplaatsfestival Robodock, dat als reactie op het gemeentelijk (broedplaats)beleid werd georganiseerd op het ADM, in 2003 uit protest een jaartje naar Rotterdam. Sinds 2005 wordt het op de NDSM-werf georganiseerd. Het festival vierde in 2007 haar tiende editie. Helaas is er in het verleden asbest gebruikt tijdens bouwwerkzaamheden. Om deze reden is de industriële loods waar het festival vroeger plaatsvond, de Docklandhal, momenteel dichtgelast. Het jaar 2008 was dan ook het eerste jaar sinds een lange tijd dat voorbij ging zonder dat het Robodock festival plaatsvond. Vanwege de aard van de evenementen is een geschikte grootschalige ruimte essentieel. Het is geen voorstelling of clubavond die relatief makkelijk te programmeren valt in de diverse zalen en poppodia die Nederland rijk is. Het hele festival wordt ieder jaar opnieuw bedacht en vormgegeven vanuit, en gemaakt van grootschalig industrieel afvalmateriaal. De hoeveelheid water, vuur, theater, beeldende kunst en robots vragen een eigen aanpak en metershoge bewegende installaties van metaal kosten nu eenmaal tijd om op te bouwen.

Wat begon als een klein verbond van creatievelingen is door de jaren heen uitgegroeid tot een festival dat ieder jaar twintig nationaliteiten, 138 ZZP'ers/professionals en 300 vrijwilligers bijeen brengt. 718 verschillende artiesten trekken genoeg mensen aan om een omzet van 1,3 miljoen euro te realiseren en in de hoogtijdagen trok Robodock jaarlijks 100.000 bezoekers. vijtien procent van deze bezoekers komt uit het buitenland. Internationale programmeurs komen langs op zoek naar nieuwe acts. Zo is Oerols duurste productie ooit, het project van Robert Wilson uit de USA, voor 95 procent geproduceerd door het productieteam van Robodock. Kortom, Robodock is een van de grootste projecten die in Nederland voortkwamen uit de kraakbeweging en de vrije ruimtes. De gezamenlijke investering en meerwaarde die Robodock toevoegde aan de NDSM-werf en aan Amsterdam de afgelopen drie jaar bedraagt in geld uitgedrukt tenminste vijf miljoen euro. De aanwezigheid van Robodock op de NDSM-werf is de reden geweest dat MTV zich ook vestigde op het terrein. Robodock is dus vaak de aanjager van grootstedenbouwkundige ontwikkelingen.

Onzekere toekomst

Wat heeft Robodock hieraan? De harde realiteit is dat na alle investeringen en gecreëerde meerwaarde we weer op straat staan. De Docklands is dicht. We verliezen onze werkplaats en binnenkort ons kantoor. Deze redenen, gecombineerd met teveel financieel risico, hebben ons helaas doen besluiten het festival dit jaar te annuleren. Het geroemde vestigingsklimaat voor creativiteit lijkt niet van toepassing voor Robodock. Daarbij komt ook nog eens dat Robodocks thuisbasis de ADM onder vuur ligt, en verdwijnt misschien binnen afzienbare tijd het laatste grote alternatieve laboratorium. Amsterdam wordt ontrafeld, Amsterdam is uitgerafeld.

De organisatie is hard op zoek naar een nieuwe definitieve locatie en het team wil een eigen hal bouwen. Er worden geschikte locaties gezocht in bijvoorbeeld Noord, de Houthaven en de Minervahaven te Amsterdam om het festival voort te zetten, want het blijft toch oorspronkelijk een Amsterdams festival. Architectuur en duurzaamheid zijn daarom de nieuwe uitdagingen om Robodocks creativiteit op een bijzondere manier te verankeren en nieuwe inventieve vrije ruimte in Amsterdam te ontwikkelen. Of dit gaat lukken is nog erg onzeker. De organisatie van Robodock behoeft zeer dringend structurele financiële ondersteuning voor een solide organisatorische basis onder het festival wil het de nieuwe ambities kunnen realiseren. Dit fenomeen is niet meer in stand te houden met ad-hoc subsidies.

Belevingen van een festival zijn natuurlijk altijd persoonsgebonden en subjectief, maar het is lastig om niet onder de indruk te raken op Robodock. Iedere zichzelf respecterende krant wijdt jaarlijks een stuk aan het festival en hetzelfde geldt voor internationale magazines, blogs en andere media-uitingen. Door de jaren heen zijn er tienduizenden foto's gemaakt en enkele duizenden hiervan hebben hun weg gevonden naar het internet. Voor mensen die het festival nog nooit hebben ervaren of er zelfs nog nooit van hebben gehoord is het dan ook zeker een aanrader om eens te kijken wat ze hebben gemist.[2]

www.robodock.org

2 Voor sfeerimpressies kijk op: Youtube.com: zoek op Robodock

Acht erfpachtpanden • *Bart Rosinga*

Bart Rosinga is bewoner van één van de acht erfpachtpanden, muzikant en muziekdocent.

Krakers houden de politie tegen bij de poort van de Binnenpret

Stadsarchief

Gelegaliseerde panden in Amsterdam, HAT en `Schoon Schip'

Er zijn in Amsterdam 146 gelegaliseerde kraakpanden, voor zo ver ik kan nagaan. De meeste panden zijn eigendom van een woningbouwvereniging; de bewoners en gebruikers huren het pand. Een kleiner deel is in gemeentebezit; de bewoners en gebruikers hebben de grond waarop het staat in erfpacht[1] en genieten het vruchtgebruik van de opstallen. Bij een nog kleiner deel hebben de bewoners en gebruikers het pand aangekocht.

Het grootste deel van deze panden is door middel van de zogenoemde HAT regeling, in samenwerking met een woningbouwvereniging verbouwd. In onbruik geraakte panden werden hierdoor toegevoegd aan het woningbestand van Amsterdam. De HAT (Huisvesting Alleenstaanden- en Tweepersoonshuishoudens) kwam van regeringswege (Volkshuisvesting) in 1975 tot stand en had als een van haar taken het verbouwen van in onbruik geraakte bedrijfsgebouwen, scholen en andere niet- woongebouwen tot eenheden voor (jongeren) huisvesting.

In 1989 begon de gemeente Amsterdam de actie Schoon Schip waarbij alle kraakpanden die eigendom waren van de gemeente werden aangeschreven. Na vaak jarenlange onderhandelingen met de gemeentelijke projectgroep HAT werd een oplossing bereikt in de vorm van een erfpachtconstructie.

De acht erfpachtpanden

Er zijn acht 'erfpachtpanden', die allemaal eind jaren zeventig en begin jaren tachtig van de vorige eeuw zijn gekraakt en eind jaren tachtig, begin jaren negentig zijn gelegaliseerd door middel van tijdelijke erfpachtcontracten. Het zijn veelal grote panden, waaronder een aantal (Rijks)monumenten, die door de bewoners en gebruikers collectief worden beheerd. Mede door deze beheersvorm, waar betrokkenheid, zelfwerkzaamheid en gezamenlijk overleg aan ten grondslag ligt, is men in deze panden van het begin af aan in staat gebleken om door eigen inzet en zonder subsidie betaalbare woon- en werkruimte te creëren.

> "Het zijn al twintig jaar broedplaatsen avant la lettre met ateliers, werkruimtes, podia, experimentele woonvormen, woonateliers, kleine bedrijven, sociaal maatschappelijke organisaties, etc. De bewoners en gebruikers van de panden brachten filosofie van de `creatieve stad' in praktijk, lang voordat Richard Florida die op papier zette. Door hun manier van organiseren en de mix van functies is er synergie, kruisbestuiving en sociale betrokkenheid (onderling, maar ook op buurt-, stedelijk, landelijk en internationaal niveau) ontstaan waarvan de creatieve stad profiteert."[2]

> "Vanaf 2013 zullen de eerste contracten aflopen. De panden zullen na afloop volgens contract 'om niet' aan de gemeente vervallen en er is geen recht op voorzetting. Dit gegeven werpt zijn schaduw vooruit: de investeringshorizon voor grotere verbeteringen aan en in de panden begint in zicht te komen. Belangrijke functies in de panden (d.w.z. juist de gebruikers die toekomstgericht werken en daarmee voor continuïteit zorgen) zullen zekerheid moeten zoeken, waardoor de beheersstructuur en de balans in de panden al ver vóór de afloopdatum onder druk komt te staan."[3]

De onderhandelingen over voortdurende legalisatie

De bewoners en gebruikers van de panden zitten natuurlijk niet stil. Zo'n tien jaar voor het aflopen van de eerste

1 Regeling waarbij men de grond (`erf') van de gemeente huurt (`pacht')

2 Uit de brief aan wethouders Gehrels (Cultuur) en van Poelgeest (Wonen), namens de Vrije Ruimte (Hessel Dokkum) en de acht panden (Rutger Post), april 2008

3 Uit `8 vrijplaatsen', Rutger Post voor de acht panden, juli 2006

contracten hebben zij een onderling overleg geïnitieerd. Ze hebben een gezamenlijk belang bij de conversie van de tijdelijke erfpacht naar voortdurende, en denken samen, eerder dan individueel, duidelijk te kunnen maken dat er voor de gemeente een belang is om zich te buigen over deze zaak. Zelfs binnen het steeds sterker wordende markt-economisch denken (de intrinsieke waarde van de panden even daargelaten) hebben de panden hun bestaansrecht bewezen als één van de peilers van de `creatieve stad'. Hun `culturele meerwaarde' wordt (o.a. door het gedachtegoed van Richard Florida) in toenemende mate ook van economisch belang geacht.

De moeilijkheid van de onderhandelingen zit hem in het volgende: de relatie tussen de grondprijs (waarop de hoogte van de erfpachtcanon is gebaseerd) en de zogenoemde `culturele meerwaarde' van de panden. Bestuurders, ambtenaren en politici willen de meerwaarde in meetbare begrippen omschreven zien, om hem als zodanig kunnen `waarderen'. Waarom zouden ze anders niet de vrije markt de grondprijs laten bepalen? Duidelijk mag zijn dat als dit zou gebeuren, de panden een groot deel van hun doelstellingen zouden moeten ondergraven. De spontane dynamiek in de panden, de toegankelijkheid voor de buurten, de sociale betrokkenheid en de culturele waarde en uitstraling zullen verloren gaan. Het merendeel van de bewoners en gebruikers zou óf moeten vercommercialiseren, óf hun onderkomen elders moeten zoeken.

We zijn bij het ter perse gaan van dit boek een aardig eind gekomen. De gemeente heeft aangegeven de panden graag te willen behouden, juist vanwege hun culturele waarde en uitstraling. Een doorn in het oog van de panden echter, is de bijbehorende clausule van de aangeboden concept- erfpachtcontracten. Daarin wordt gesteld dat tenminste 40 procent van het vloeroppervlak van de niet-woonruimte in gebruik moet zijn bij kunstenaars voor wie de productie van kunst en cultuur een hoofdactiviteit is in hun bestaan.

De panden hebben zonder deze clausule al jarenlang een dynamiek bewerkstelligd die haar eigen waarde heeft en waarvan je, terugkijkend in de tijd, kunt stellen dat die een betekenis heeft voor de (sub)cultuur van Amsterdam. Juist hun relatieve autonomie en hun collectieve zelfbeheer zijn daar debet aan. De gedachte dat je dit soort sociale processen in een input- outputdiagram kunt vatten en met een 40 procent regeling kunt waarborgen, tast de voedingsbodem aan waarop de panden zijn gegroeid. Ze zullen hier dus per definitie niet zonder meer aan kunnen voldoen, zonder daarmee hun eigen dynamiek te verloochenen.

De acht panden:

De Frederik Hendrikschool | *frederikhendrikschool.nl*
Het `Schooltje' (van Ostadestraat) | *www.schooltje.org*
De Fabriek (van Ostadestraat) | *www.ostade233.nl*
De Binnenpret | *www.binnenpret.org*
De Witte Reus | *www.wittereus.net*
Het Veem | *www.veem.nl*
De Witte Mus
Singel 46

Poptempeltje en Kindertheater de OCCII, onderdeel van de Binnenpret.

Slotbeschouwing 6.

Spandoekenactie

Op 12 juni 2006 ging een landelijke spandoekenactie van start tegen een toen aangekondigde wetswijziging om kraken te verbieden. Op de volgende pagina's staat in de marge een klein overzicht van panden met een spandoek aan de gevel waarmee ze blijk gaven van het feit dat ze niet hadden bestaan zonder de kraakbeweging.

Meer foto's op: http://indymedia.nl/nl/2006/06/36908.shtml

PERSBERICHT
Melkweg en Paradiso zijn gekraakt!

Op maandag 12 juni zullen meer dan 150 voormalige kraakpanden in meer dan 15 plaatsen spandoeken buitenhangen met de tekst "Mede mogelijk gemaakt door de kraakbeweging" Dit uit protest tegen de plannen van minister Dekker en minister Donner om het kraken te verbieden.
In de jaren '70 en '80 is er veel woonruimte gekraakt. De voormalige krakers en/of de huidige gebruikers zijn boos op minister Dekker en minister Donner. De laatste jaren blijkt dat kraken noodzakelijker is dan ooit. Alleen al in Amsterdam zijn er 200.000 woningzoekenden ingeschreven bij Woningnet. In heel Nederland staat er 8 miljoen m2 kantoorruimte leeg.
Door de jaren heen zijn er talloze panden gekraakt die mede door het kraken een nieuwe functie hebben gekregen. Bijvoorbeeld Paradiso en Melkweg in Amsterdam, Nighttown in Rotterdam of Tivoli in Utrecht.
Ook zijn er monumentale panden gered door de sloop, zoals (in Amsterdam) de Haarlemmerpoort en de gehele Nieuwmarktbuurt. Zonder krakers waren ook de Graansilo en heel recent Pakhuis de Zwijger in Amsterdam gesloopt.
Tot de steden die zich solidair verklaard hebben behoren Wageningen, Nijmegen, Eindhoven, Haarlem, Deventer, Rotterdam, Utrecht, Groningen, Den Haag, Arnhem, Assen, Zwolle en Amsterdam.
Maandag om 9 uur is de aftrap van de campagne.
Meerdere acties zullen hierop volgen.

www.krakengaatdoor.nl

Weerwoord

Hoewel het de redactie van het Witboek Kraken geen moeite heeft gekost om talloze positieve voorbeelden van kraakacties te verzamelen, en zelfs vanwege ruimtegebrek inzendingen moest weigeren, bestaat er in de media en in de Tweede Kamer toch een negatief beeld van kraken. Dit beeld is zelfs zo negatief dat men kraken in zijn geheel wil verbieden.[1] Waar komt dat beeld vandaan?

Ter afsluiting van dit Witboek wordt in de onderstaande beschouwing een antwoord op deze vraag geformuleerd aan de hand van constateringen van diverse experts. Eerst komt de veronderstelde 'verharding van de kraakbeweging' aan de orde, en het idee dat er daarom een nieuwe wet nodig is om deze verharding te bestrijden. Vervolgens worden er kanttekeningen geplaatst bij enkele incidenten (in Amsterdam) die krakers de laatste jaren een negatief imago hebben bezorgd. Ten slotte zal er inzicht worden verschaft in het functioneren van kraakorganisaties om uit te leggen hoe krakers hun verantwoordelijkheid nemen als het gaat om probleemgevallen. Uiteindelijk valt te concluderen dat de indieners van het wetsvoorstel voor een kraakverbod zich eerst nog eens moeten bezinnen en objectief onderzoek zullen moeten doen voordat ze overgaan tot een dergelijk ingrijpende maatregel als een wetswijziging.

Het tanende geweld van de kraakbeweging

In de media wordt het als een feit gepresenteerd dat de kraakbeweging de laatste jaren aan het verharden is. Ten onrechte: verschillende deskundigen uit de wetenschap en ambtenarij ontkennen dat er een toename van geweld is bij krakers. Ook oudgedienden binnen het politiekorps, die jarenlang met de kraakbeweging van doen hebben gehad, zeggen publiekelijk de bewering dat de kraakbeweging gewelddadiger wordt niet te ondersteunen. Volgens socioloog van de kraakbeweging Eric van Duivenvoorden is van een structurele toename van krakersgeweld geen sprake. Ook valt volgens hem het geweld in vergelijking tot het buitenland, waar kraken verboden is, erg mee.[2] Hans Pruijt, ook socioloog en verbonden aan de Erasmus Universiteit bevestigt dit. "De krakers zijn niet zozeer veranderd, de maatschappij is veranderd. Er wordt anders over kraken gedacht dan vroeger. De meeste krakers zijn vreedzaam en ontruimen een pand als de politie dat vraagt".[3] Ervaringsdeskundigen uit het veld ontkrachten de stelling nog verder. Oud-commissaris Joop van Riessen zegt dat het tegenwoordig een 'kinderspeeltuin' is. Hij stelt verder: "Ik zie geeneens gas meer, een paar rookwolken, een paar krakers aangehouden. Maar als ik dat nou vergelijk met twintig jaar geleden..."[4] Maar niet alleen vergeleken met de jaren tachtig valt het wel mee met het gewelddadig karakter van de kraakbeweging. Krakers en kraakspreekuren weten meer incidenten te noemen uit bijvoorbeeld de late jaren negentig dan uit de afgelopen paar jaar. Er lijkt eerder sprake te zijn van een tanend geweld.

De huidige berichtgeving legt de nadruk dan ook niet op de rellen en straatgevechten, maar op krakers als een sociaal gevaarlijke groep. Krakers zouden steeds crimineler worden en gespeend zijn van iedere vorm van idealisme. De aan de Universiteit van Amsterdam verbonden sociaal-geograaf en kraakexpert Justus Uitermark stelt in hoofdstuk vijf van dit Witboek dat dit beeld niet klopt. Er zijn volgens hem bovendien voldoende wettelijke middelen om eventuele excessen aan te pakken:

> "In vrijwel alle gevallen gaat het hier niet om problemen die samenhangen met de status van kraakpand maar om een gebrek aan handhaving. De beruchte 'illegale houseparties' kunnen gewoon door de politie worden opgedoekt: ze heten niet voor niets illegaal."[5]

Ook de vier grote steden (de G4) stellen dat de huidige

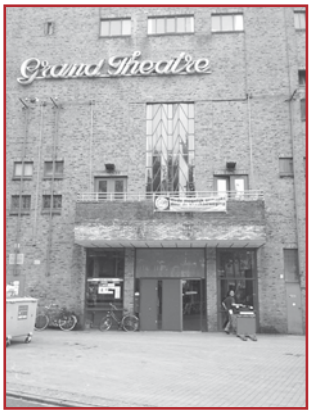

1 Voorstel van wet van de leden Ten Hoopen, Slob en Van der Burg tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, de Leegstandwet, en enige andere wetten in verband met het verder terugdringen van kraken en leegstand (Wet kraken en leegstand), 31 560.

2 "Nederlandse krakers zijn nog best braaf." In: NRC Handelsblad, 31 mei 2008 (pag. 3)

3 "Kraker krijgt het voor de kiezen", Dag, 27 augustus 2008

4 De wereld draait door, 20 november 2007 www.youtube.com/watch?v=6y8cOX0s6Kc

5 Uitermark, J. "Stad moet haar dwarse helden juist koesteren." Witboek Kraken, pagina 86. Het artikel werd eerder gepubliceerd in Trouw, 28 februari 2006

wetgeving voldoet. In een brief aan de initiatiefnemers van het voorstel om kraken te verbieden, schrijft de G4 dat geweldplegingen met het huidige strafrecht berecht kunnen worden, dus daar is geen kraakverbod voor nodig. Sterker nog: volgens de G4 werkt het huidige voorstel om kraken te verbieden averechts: "Naar onze overtuiging is het wetsvoorstel om kraken te verbieden en krakers strafrechterlijk te vervolgen contraproductief; het zal leiden tot meer leegstand en vergroting van de problematiek."[6] De brief van de G4 wordt ondersteund door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).[7]

Het is opmerkelijk dat krakers de laatste jaren steeds vaker strafrechtelijk worden vervolgd. Daaruit volgt echter natuurlijk niet vanzelf dat krakers gewelddadiger zijn geworden. Een andere, meer plausibele verklaring hiervoor is dat het vervolgingsbeleid is verhard. Dat dit aannemelijk is, blijkt bijvoorbeeld ook uit de woorden van voormalig stadsdeelvoorzitter Verbeet van Amsterdam-Oost, die weerspreekt dat het geweld van de kraakbeweging toeneemt: "Wat de laatste jaren wel is veranderd, is dat de overheid het geweld niet meer tolereert."[8]

In elk geval demonstreert justitie met haar vervolgingsbeleid juist dat zij géén kraakverbod nodig heeft om krakers die de wet overtreden aan te pakken. Regelmatig wordt hen openbare geweldpleging ten laste gelegd, ook voor nogal onschuldige zaken zoals het gooien van waterballonnen.[9] Op vergelijkbare wijze worden krakers die tijdens demonstraties lawaai maken door met bestek op pannendeksels te slaan, opgepakt wegens het illegaal dragen van wapens.[10] In Den Bosch moesten krakers enkele weken de cel in en hun DNA afgeven na het gooien van verfbommetjes.[11] Er zijn talloze andere voorbeelden te noemen die niet duiden op een verharding van de kraakbeweging, maar eerder op een veranderend en verhardend overheidsbeleid.

Krakers in de media

Het is belangrijk om te constateren dat de indieners van het wetsvoorstel sterk leunen op de beeldvorming over kraken in de media:

> "In de media hebben we kunnen zien dat de kraakbeweging de laatste jaren enorm is verhard: krakers worden steeds gewelddadiger tegen omwonenden en politie. Krakers worden steeds crimineler en deinzen nergens meer voor terug."[12]

Bij deze mediaberichten zijn echter kanttekeningen te plaatsen. Zo nam de NOS op 2 november 2007 overdreven vlijtig het bericht van het Openbaar Ministerie over dat krakers een zogenoemde '*boobytrap*' hadden geplaatst bij een ontruiming, zonder dat enige vorm van wederhoor werd gepleegd. De NOS werd tot twee keer toe door haar ombudsman op de vingers getikt voor het niet plegen van wederhoor in de berichtgeving over kraken.[13]

Wat de berichtgeving in het algemeen betreft valt het volgende vast te stellen: regelmatig horen we hoeveel mensen er bij ontruimingen worden opgepakt. Hoe vaak horen we echter berichten over hierop volgende vrijspraken? Hoe vaak horen we berichten over het besluit om niet te vervolgen? Hoe vaak horen we berichten over krakers die vast worden gehouden en die zonder dagvaarding, dus zonder enige reden van beschuldiging, weer buiten worden gezet? Gelukkig wees de NOS-ombudsman de journalisten op hun verantwoordelijkheid:

> "Ten slotte: het is opmerkelijk […] dat een

6 "Reactie op de Wet Kraken en Leegstand", van de G4 aan de initiatiefnemers van de Wet Kraken en Leegstand, 30 oktober 2008
7 "Reactie op de Wet Kraken en Leegstand", van de G4 aan de initiatiefnemers van de Wet Kraken en Leegstand, 30 oktober 2008
8 "Nederlandse krakers zijn nog best braaf." In: NRC Handelsblad, 31 mei 2008 (pag. 3)
9 De krakers van de Churchillaan 284 in Amsterdam werden beboet voor het gooien van waterballonnen in juni 2004.
10 Dit gebeurde bij een demonstratie in Amsterdam op de Reguliersbreestraat, 8 maart 2005
11 Zie Indymedia van 1 november 2005 "Krakers in DNA Bank". Bron: http://indymedia.nl/nl/2005/11/31448.shtml
12 "Hoofdpunten van de initiatiefwet", verstuurd aan de pers door Ten Hoopen, 26 augustus 2008. De hoofdpunten zijn na te lezen op http://indymedia.nl/nl/2008/08/54154.shtml
13 Zie "krakers hebben recht op wederhoor", 9 november 2007 (www.nos.nl/assets/ombudsman/columns/091107_krakers.html) en "NOS Ombudsman: Item kraakverbod onevenwichtig", 18 september 2008 (op www.ravagedigitaal.org/index.htm?2008nieuws/september/15/nws.php~mainFrame)

meerderheid in de Tweede Kamer afgaat op berichten in de media, met feiten die nog niet bewezen zijn. De politici checken die feiten kennelijk zelf ook niet. Dat maakt eens te meer de verantwoordelijkheid van de journalistiek duidelijk voor hoor en wederhoor."[14]

Voor de krakers kwam deze kritiek echter te laat: het beeld dat zij zich schuldig hadden gemaakt aan poging tot doodslag had zich inmiddels gevestigd. Meteen stond een eventueel kraakverbod weer op de agenda. Hier is volgens ons geen sprake van verharding van de kraakbeweging, maar van criminalisering door overheidsinstanties. In het bijzonder de speciale aandacht die aan krakers wordt besteed door persofficieren van justitie en politiewoordvoerders draagt bij aan dit fenomeen.[15]

Incidenten

Boobytraps

Een van de eerste incidenten die door voorstanders van een kraakverbod werd aangegrepen om krakers af te schilderen als 'criminelen die nergens voor terugdeinzen' was een zogenoemde *boobytrap*, een ontvlambare jerrycan die enkele dagen na de ontruiming van kraakpand 'Het Wilde Westen' aan de Bilderdijkstraat 82 in Amsterdam op 13 maart 2007 door bouwvakkers werd aangetroffen. De krakers die na de ontruiming hoorden dat ze van poging tot doodslag werden beschuldigd, waren enorm verontwaardigd. Ze ontkenden niet dat er inderdaad al bij de kraak een stoffige jerrycan in de gang stond, maar van een '*boobytrap*' was hen niks bekend. De beschuldigingen werden door politie en justitie niet tot de bodem uitgezocht en de betrokkenen werden ook niet verhoord:

"Al die jaren dat het wilde westen gekraakt was heeft ondergetekende de pers en politieke contacten onderhouden, zowel Cohen als de smeris heeft mijn naam, adres en telefoonnummer. En net als bij de vorige ontruiming zou je toch mogen verwachten dat als de smeris zelf ook maar een woord zou geloven van wat ze uitkramen, ik en de andere wildewesten medewerkers op zijn minst als getuige zouden zijn gehoord. Maar nee, buiten de media en raadszaal bleef en blijft het boekdelen sprekend stil."[16]

Toch werd het verhaal van de boobytrap herhaaldelijk in de media als onmiskenbaar feit genoemd. Bovenstaand citaat komt uit een publieke reactie van een van de krakers van het Wilde Westen op de website krakenpost.nl. Wat voor deze persoon vooral pijnlijk was, was dat enkele van zijn medekrakers geloofden dat het waar was:

"[...] waar wij kwaad over zijn, zijn onze "kameraden" die ook maar overwegen dat dit waar zou kunnen zijn. Wij hebben altijd goed contact gehad met onze bovenburen, we hadden een kindercrèche naast de deur. Denkt nou ook maar iemand dat wij dan de boel in de lucht zouden willen laten vliegen?"[17]

In het televisieprogramma De Wereld Draait Door van 20 november 2007stelt oud-commissaris Joop Riessen dat het wel meevalt met het geweld van de huidige generatie krakers. Maar boobytraps waar mensen bij gevaar lopen zijn volgens hem "dom" en niet goed te praten. Het zou niet alleen dom, maar ook verschrikkelijk zijn als krakers zoiets zouden doen. De Amsterdamse gemeenteraad verzocht krakers dan ook herhaaldelijk afstand te doen van het geweld. Maar hoeveel meer afstand kan iemand nemen, dan met de hierboven geciteerde woorden van de medewerker van het kraakpand in kwestie, die het afschuwelijk vond dat medekrakers überhaupt konden geloven dat zij tot een dergelijk plan in staat zouden zijn?

Ook de veronderstelde tweede boobytrap, die bij een ontruiming op 30 oktober 2007 in een pand op de Kerkstraat

14 "krakers hebben recht op wederhoor", 9 november 2007 (www.nos.nl/assets/ombudsman/columns/091107_krakers.html)

15 Zie "Openbaar Ministerie pest linkse jongeren", Persbericht van politieke jongerenorganisaties DWARS en ROOD, vrijdag 1 augustus 2008. Na te lezen op www.steenbreek.org

16 "Reactie wilde westen medewerker", Krakenpost.nl, 23 maart 2007. Pas weken na deze publieke reactie werd de desbetreffende medewerker nog gebeld door een agent met de vraag of hij er nog iets aan wilde toevoegen. Daarna wenste de agent hem een prettige avond verder.

17 "Reactie wilde westen medewerker", Krakenpost.nl, 23 maart 2007

in Amsterdam was aangetroffen, roept veel vragen op. In dit geval zouden krakers een dakconstructie hebben gebouwd die in elkaar zou storten wanneer de Mobiele Eenheid de ruimte zou betreden. De bewoners legden met fotomateriaal uit dat de vermeende boobytrap enkel een brandblusser in werking had moeten zetten die schuim zou spuiten in de ruimte. Dit had niks te maken met het gestutte dak waar zij zelf onder gewoond hadden.[18] Hoe is het mogelijk dat aan het einde van de ontruimingsronde van die dag, de woordvoerder van de politie in het Parool stelde dat de ontruimingen gekenmerkt werden door "traditioneel, nostalgisch en normaal verzet"?[19] Hoe kan het dat dit traditioneel en nostalgisch verzet de dag daarna werd omschreven als poging tot doodslag?

Pissende Polen

Een ander verhaal, waar vooral de VVD sier mee heeft gemaakt, speelde zich af op een bovenwoning aan de Korte Leidsedwarsstraat. Dit verhaal is ook uitgebreider behandeld in dit Witboek op pagina 101. De betrokken krakers plasten niet door een gat in de vloer in de woonkamer van de onder hen wonende eigenaar: door achterstallig onderhoud was er simpelweg sprake van lekkage.[20] Toen de eigenaar verklaarde dat hij het gekraakte gedeelte van zijn pand zelf weer wilde betrekken, werd het conflict door inmenging van een kraakspreekuur snel opgelost. De krakers vertrokken spoedig uit hun, overigens volledig legaal gekraakte, woning. Dit akkefietje bewijst dat krakers wel degelijk hun verantwoordelijkheid durven te nemen en problemen in goed overleg kunnen oplossen zonder dit te laten uitlopen op ontruimingen. De VVD heeft blijkbaar nooit fatsoenlijk juridisch advies verstrekt aan de eigenaar, want ook met de huidige wetgeving had hij zijn conflict met de krakers prima kunnen oplossen via het aanspannen van een kort geding. Indien een eigenaar kan aantonen dat hij de woning in gebruik gaat nemen, dan wordt dit door de rechter aangemerkt als een spoedeisend belang en moeten de krakers het pand verlaten.

Ontruiming Citex-panden

In haar omgang met krakers wordt door de politie veelvuldig gebruik gemaakt van de identificatieplicht in gevallen waarin de toepassing van deze wet misplaatst is. De afgelopen jaren zijn krakers meerdere malen aangehouden en beboet voor het niet kunnen of willen tonen van een identificatiebewijs. Ook als bij de arrestatie van een kraker geen serieuze overtreding ten laste gelegd kan worden, kan deze persoon altijd nog worden vastgehouden op grond van weigering van identificatie. De politie is er goed van op de hoogte dat krakers zich vaak principieel beroepen op hun zwijgrecht en zich weigeren te identificeren.

Het misbruiken van de identificatieplicht speelde bijvoorbeeld een belangrijke rol bij de ontruiming van de zogeheten Citex-panden in de Eerste Oosterparkstraat in Amsterdam op 24 mei 2008. De ongeregeldheden die zich voordeden voorafgaand aan die ontruiming vloeiden voort uit een conflict over geluidsoverlast bij een feestje. De politie die poolshoogte kwam nemen verzocht niet alleen om het geluid te temperen, maar eiste ook dat de persoon die open deed zich zou identificeren. Toen deze dat weigerde ging de politie meteen over tot arrestatie. Onder deze omstandigheden is dit nogal een disproportionele ingreep. Omstanders probeerden vervolgens de arrestatie te voorkomen, wat uitmondde in ongeregeldheden. Waarom kon niet worden volstaan met het geluid zachter te zetten?

Uren later, 's ochtends toen het conflict eigenlijk al bedaard was, werden omwonende krakers die niets van doen hadden met het feest van hun buren of de daaropvolgende ruzie, uit hun bed gelicht en gearresteerd. Uiteindelijk verloren meer dan 50 mensen hun huis.[21] In de nasleep informeerde officier van justitie Tammes de advocaat van de krakers dat twee van de adressen als "niet ontruimd" beschouwd moesten worden en mensen terug mochten keren in die woningen.[22] In plaats daarvan

18 Het verhaal van de krakers en het beeldmateriaal staat op http://indymedia.nl/nl/2007/11/48163.shtml

19 Parool.nl: "Krakers bleken vanmorgen gewoon weer op nummer 16 te zitten, ME opnieuw in actie" , woensdag 31 oktober 2007

20 "Krakers vertrekken na bemiddeling", AT5.nl, 20 september 2007.

21 Ondanks dat voor niet alle panden een gerechtelijke ontruimingstitel lag

22 "Illegale ontruiming Citex – de nasleep", http://indymedia.nl/en/2008/05/52541.shtml

werden de deuren van de woningen dichtgelast. Bij dit voorbeeld moet geconstateerd worden dat de politie door een provocatieve inzet van de identificatieplicht heeft aangestuurd op escalatie en dat ten onrechte tot arrestaties en ontruimingen is overgegaan. De krakers zijn nog in procedure om de gang van zaken juridisch aan te vechten.

Uit bovengenoemde voorbeelden blijkt dat de feiten rond kraakincidenten vaak complexer zijn dan de meeste berichtgeving doet voorkomen. Belangrijke informatie over kraakpanden of ontruimingen blijft onderbelicht. Ook politici zijn meestal niet op de hoogte van de context van ontruimingen en disproportioneel optreden van de politie. Zij baseren hun oordeel teveel op enkele mediaberichten en het partijdige verhaal van de politie.

Bang voor Europa

De rol van buitenlanders in het pleidooi voor een kraakverbod

In berichtgeving over kraken wordt vaak de (buitenlandse) afkomst van krakers benadrukt. Ook de rol die buitenlanders spelen in de legitimering voor een kraakverbod is dubieus. In een persbericht bij het initiatiefvoorstel voor een kraakverbod wordt het volgende vermeld:

> "[Er is de] Laatste jaren een aantoonbare toename van buitenlandse krakers in kraakpanden. De idealistische kraker heeft plaatsgemaakt voor de Europese kraker. Nederland is zo langzamerhand op het gebied van kraken 'de gekke Henkie van Europa' geworden".[23]

Het duidt toch wel op een behoorlijke hoop politieke ironie ten aanzien van 'Europa' dat het adjectief 'Europees' tegenwoordig prompt gelijk wordt gesteld aan 'niet langer idealistisch'. Ook uit de Memorie van toelichting blijkt er een stevige angst voor krakers uit Zuid- en Oost-Europa te bestaan. De constatering dat er de laatste jaren meer krakers uit die regionen zouden komen is volgens de Memorie van toelichting reden voor een stringentere aanpak van kraken, "aangezien moet worden voorkomen dat het Nederlandse beleid ten aanzien van kraken een aanzuigende werking heeft op krakers afkomstig uit het buitenland."[24] In de pers stelt de ChristenUnie dat vanwege de soepele wetgeving veel buitenlandse krakers naar Nederland komen om "rotzooi te trappen".[25]

Socioloog Hans Pruijt stelt echter: "In de jaren zeventig waren er ook al veel mensen uit het buitenland. Het is ook erg dubbel dat EU-burgers wel gewoon naar Nederland mogen komen, maar dat we die mensen vervolgens geen huisvesting bieden."[26] Pruijt heeft gelijk. De kraakbeweging is sinds jaar en dag internationaal van aard. Zoals hier buitenlandse krakers zitten, zitten er ook Nederlandse krakers in Barcelona, Berlijn en Londen. Opvallend detail is dat in de jaren tachtig en negentig juist Engelse punks de schuld kregen van problemen rond kraken (Dit valt na te lezen in het artikel 'Kruistocht tegen krakers' van Gerrit de Wit uit 1992 in hoofdstuk 5).[27]

Nu is volgens velen de vaag omschreven 'Europese kraker' de bron van alle kwaad. Blijkbaar heeft de publieke opinie, en in het bijzonder de voorstanders van een kraakverbod, een nieuwe groep uitgekozen om haar pijlen op te richten. Europeanen komen echter niet in toenemende mate naar Nederland vanwege de soepele kraakwetgeving (die kraakwetgeving is immers niet soepeler geworden), zij komen in toenemende mate naar Nederland omdat de grenzen meer open zijn. Dat heet Europese integratie. De laatste jaren komen er meer Oost-Europese arbeidskrachten naar Nederland, die een steeds grotere rol vervullen in onze economie. Voor fatsoenlijke huisvesting voor deze mensen wordt echter niet gezorgd. De woningmarkt is er niet op berekend, waardoor velen van hen met zijn tienen op een kamer bij een huisjesmelker moeten wonen. Soms is die huisbaas ook hun werkgever en dit levert een ongezonde afhankelijkheidsrelatie op. Een aantal van deze mensen accepteert die wantoestanden niet en gaat kraken. Het getuigt van weinig inzicht om deze kwetsbare groep op de woningmarkt te beschuldigen

23 "Hoofdpunten van de initiatiefwet", verstuurd aan de pers door Ten Hoopen, 26 augustus 2008. De hoofdpunten zijn na te lezen op http://indymedia.nl/nl/2008/08/54154.shtml

24 Memorie van toelichting bij "Wet kraken en leegstand", 31 560, p. 9

25 www.nos.nl/nosjournaal/artikelen/2007/11/2/021107_kraken.html

26 "Kraker krijgt het voor de kiezen", Dag, 27 augustus 2008

27 Wit de, Gerrit. "Kruistocht tegen krakers", Witboek Kraken, pag. 105

van 'gewoon gratis willen wonen' en 'vakantiekraken'.[28]

Natuurlijk is het ook weer niet waar dat er in het geheel geen parasitaire krakers bestaan, maar het over het één kam scheren van alle buitenlandse krakers als zijnde 'toeristenkrakers' doet geen recht aan de realiteit. De meeste buitenlandse krakers kraken om precies dezelfde idealen waar het krakers van meet af aan om te doen is geweest: wonen is een recht dat hen in de huidige maatschappij wordt ontzegd. Uitbuiting van seizoensarbeiders is in de ogen van de VVD, CDA en ChristenUnie kennelijk wenselijker dan dat deze woningzoekenden eigen initiatief tonen en gaan kraken. Dat vertaalt zich als volgt in de woorden van Ten Hoopen en consorten:

> "Kraken als misdrijf is, i.t.t. een overtreding, een strafbaar feit. Hierdoor wordt het mogelijk om buitenlandse krakers die zich moeilijk kunnen identificeren langer vast te houden in voorlopige hechtenis. Hierdoor neemt de pakkans van buitenlandse krakers toe."[29]

De argumentatie van Ten Hoopen is dat buitenlandse krakers moeilijk te veroordelen zijn omdat ze (net als Nederlandse krakers overigens) na ontruiming vaak geen traceerbare woon- of verblijfplaats hebben. De oplossing die hij hiervoor aandraagt is simpelweg om kraken in plaats van een overtreding tot een misdrijf te maken. Dit is een uiterst curieuze vorm van immigratiebeleid, zeker in een Europees georiënteerde rechtstaat als Nederland. Joshua Craze, die aan de Universiteit van Berkeley promoveert op het concept van de grens, stelt in dit Witboek naar aanleiding van de Memorie van toelichting op het wetsvoorstel om kraken te verbieden:

> "[...] the policy implications, if they were not obvious enough, are spelt out: the criminalization of squatting will dissuade people coming from abroad. Squatting law becomes an instrument of immigration policy: stop the squatters, and the foreigners will stop coming. This is the case presented by the bill. The only problem with it is, almost every word of it is false; a blatant attempt to harness xenophobic nationalist sentiment to justify the criminalization of squatting."[30]

De suggestie dat buitenlandse krakers minder idealistisch ingesteld en crimineler zouden zijn dan hun Nederlandse collega's is bedenkelijk en wordt bovendien nooit verder onderbouwd.

Nederlanders als vreemdelingen

Behalve dat sommige politici de negatieve rol van buitenlandse krakers schromelijk overdrijven, doet de politie er soms nog een schepje bovenop door Nederlandse activisten bij kraakgerelateerde conflicten soms onterecht aan te merken als buitenlander, terwijl hun identiteit en dus ook hun nationaliteit helemaal niet vastgesteld is. Het is zelfs diverse malen voorgekomen dat activisten die zich beriepen op hun zwijgrecht en hun identiteit niet vrijgaven, in vreemdelingendetentie zijn gezet.

Dit overkwam in juli 2007 een paar keurig ABN sprekende clowns, Pukkie en Quatsch. De clowntjes deelden bij een ludieke protestactie bij de sluiting van een weggeefwinkel gratis kleding uit aan passanten in Hoog Catharijne. Toen de politie hen sommeerde te vertrekken, deden zij dit wel, maar 'te langzaam'.[31] Nadat hen op het politiebureau werd medegedeeld dat hun zaak overgenomen was door de vreemdelingenpolitie werd hen 'actief hun zwijgrecht ontnomen': zonder identificatie zouden zij zich niet meer op hun Nederlandse basisrechten (zoals het zwijgrecht) kunnen beroepen en voor onbeperkte tijd in vreemdelingendetentie worden gezet.

Volgens professor strafrecht Peter Tak is dit puur misbruik van bevoegdheden: "het zwijgrecht breken met behulp van de vreemdelingenwet gaat echt te ver."[32] Dit

28 Dit doen de indieners van het wetsvoorstel om kraken te verbieden in de Memorie van toelichting bij "Wet kraken en leegstand", 31 560, p. 9

29 "Hoofdpunten van de initiatiefwet", verstuurd aan de pers door Ten Hoopen, 26 augustus 2008. De hoofdpunten zijn na te lezen op http://indymedia.nl/nl/2008/08/54154.shtml

30 Craze, J. "Those smelly foreigners", Witboek Kraken, pagina 103

31 "Nederlanders in illegalencel", De Gooi- en Eemlander, 1 augustus 2007

32 Geciteerd in "Nederlanders in illegalencel", De Gooi- en Eemlander,

is niet zo maar een op zichzelf staand geval. In maart 2007 werd een activist na het uitzitten van zijn straf niet op vrije voeten, maar in vreemdelingenbewaring geplaatst.[33] Half augustus 2007 werd opnieuw een vrouw, 'Jip', na een demonstratie in vreemdelingenbewaring gezet. In de zomer van 2007 waren in drie maanden in Utrecht al tien Nederlanders overgedragen aan de vreemdelingenpolitie.[34]

In het geval van de clown Quatsch werd het slachtoffer in het gelijk gesteld door de politierechter en is de politie berispt voor machtsmisbruik en het onrechtmatig toepassen van vreemdelingendetentie.[35] Dit was niet de eerste keer. Ook in het geval van Jip oordeelde de rechter dat de politie niet zomaar de vreemdelingenwet mag toepassen, slechts als er feiten en omstandigheden zijn die aannemelijk maken dat iemand vreemdeling is.[36] Jammer genoeg blijkt uit de praktijk dat dergelijke rechterlijke oordelen niet kunnen voorkomen dat de politie zich blijft misdragen. In oktober 2008 werd opnieuw een activist in vreemdelingenbewaring gezet, met "het oog op uitzetting".[37] De politie hanteert hier een kunstmatige manier om het aantal buitenlandse arrestanten te doen toenemen. Bovendien laat ze zien dat ze nu ook al anonieme arrestanten langer vasthoudt om hun identiteit vast te stellen, zelfs als ze daarmee in strijd handelt met de wet.

Kortom, de manier waarop er met het begrip buitenlander in de problematiek van kraken wordt omgegaan, is op een dubbele manier vertekenend. Niet alleen wordt het aandeel van buitenlandse krakers in de Nederlandse kraakwereld overdreven en onterecht als crimineel omschreven, maar ook worden anonieme Nederlandse activisten steeds vaker als 'buitenlander' gekenschetst. De aanwezigheid van krakende buitenlanders wordt op een negatieve manier gepresenteerd als een criminaliteitsprobleem, terwijl het in feite gewoon een kwestie is van vrij verkeer in Europa.

Het functioneren van de kraakbeweging

Geweld

Bij de voorbeelden die bekend staan als ernstige gevallen heeft deze slotbeschouwing meer context willen bieden en daarmee een weerwoord gegeven bij beschuldigingen aan het adres van de kraakbeweging. Ook is geconstateerd dat er bij krakers geen sprake is van toenemend geweld.

Sowieso is er van krakers weinig 'zinloos geweld' in groepsverband te verwachten. Krakers zijn geen *hooligans*. Het is van belang om te weten dat bijna alle confrontaties met de overheid tot stand komen omdat expliciet aangedragen misstanden (bijvoorbeeld via inspraakprocedures) niet door het bestuur worden erkend. Dat gebeurt bijvoorbeeld wanneer de politie wordt ingezet om kraakpanden te ontruimen ten behoeve van eigenaren die zich bezighouden met criminele activiteiten of wanneer de verwachting is dat een woning na ontruiming leeg zal blijven staan.

Het toepassen van een repressief instrumentarium is niet geschikt om deze confrontaties te voorkomen; het is zelfs een van de oorzaken ervan. In die lijn stelt ook Ine van Brenk, die twintig jaar lang werkzaam is geweest als een van de belangrijkste veiligheidsadviseurs van de Amsterdamse burgemeester, dat het toenemende harde optreden door de overheid niet werkt: "Je moet ook begrijpen dat er soms mensen zijn die het niet altijd met je eens zijn, en daar moet je gewoon mee blijven praten, proberen om er uit te slepen voor de overheid wat er in zit".[38]

Wel zijn in de laatste jaren door wederzijds overleg en duidelijke afspraken veel botsingen vermeden. Een voorbeeld hiervan is het beleid 'niet te ontruimen voor leegstand' dat onder andere in Amsterdam voorgestaan

1 augustus 2007

33 Zwijgende activist vast in Kamp Zeist, volkskrant.nl, 20 maart 2007 www.volkskrant.nl/binnenland/article407899.ece

34 "Nederlanders in illegalencel", De Gooi- en Eemlander, 1 augustus 2007

35 Na de door de clowns ingediende politieklacht heeft de politie in het geval van Quatsch toegegeven verkeerd te zitten en heeft toegezegd zijn onrechtmatig verkregen gegevens uit het politiedossier verwijderd te hebben. In het geval van Pukkie echter hield de politie voet bij stuk en bleef ontkennen dat dit ooit gebeurd was.

36 De uitspraak is na te lezen op: http://zoeken.rechtspraak.nl/resultpage.aspx?snelzoeken=true&searchtype=ljn&ljn=BB1696

37 "Weer nn-er in vreemdelingenbewaring (Utrecht)", indymedia, 22 oktober 2008 www.indymedia.nl/nl/2008/10/55284.shtml

38 Ine van Brenk werd geïnterviewd nadat krakers uit frustratie ruiten ingooiden bij de ambtswoning van burgemeester Cohen. http://web.at5.nl/achtergrond/2008/05/26/aanpak-kraakwereld-van-hard-naar-zacht-naar-hard/

wordt.[39] Dat houdt in dat er alleen ontruiming plaatsvindt als een eigenaar met een betrouwbaar plan komt. Helaas gebeurt het nog te vaak dat krakers hun woning verliezen omdat er ontruimd wordt op basis van een twijfelachtig plan van een eigenaar. Na ontruiming blijkt dan dat het plan niet uitgevoerd wordt en er slechts plaats is gemaakt voor één of twee antikrakers of verdere leegstand. (Zie ook het artikel 'Krakers weg voor antikraak' in hoofdstuk 1).

Zowel de gemeente als de krakers zouden erbij gebaat zijn als de toekomstige gebruikneming door een eigenaar beter getoetst kan worden. Momenteel gebeurt dit door de officier van justitie. Een rechterlijk oordeel of lokale democratische controle op het besluit om al dan niet te ontruimen, zou zorgvuldiger zijn.[40]

Er wordt in discussies over toenemend geweld door krakers vaak gewezen naar de overheid.[41] Dit is niet zozeer om anderen altijd maar de schuld te geven, maar veeleer omdat krakers een mondige groep vormen die van dichtbij ervaren dat overheidsoptreden niet altijd op de correcte wijze geschiedt. Wel kan gesteld worden dat krakers soms hun doelen uit het oog verliezen door zelf gewelddadig te reageren op politieoptreden. Na de ontruiming van de Citex-panden gooiden mensen ruiten in bij de ambtswoning van Cohen, die de ontruiming had goedgekeurd. Deze actie leidde meteen alle aandacht af van waar het werkelijk om ging: een onterechte ontruiming van veertig mensen en de politie die ernstig buiten haar boekje was gegaan door iemand te willen arresteren in een situatie waarin slechts sprake was van geluidsoverlast. Het gevolg was dat alle ogen enkel waren gericht op 'de gewelddadige krakers' die zich niet hadden kunnen beheersen. Op dat punt hebben krakers hun pijlen beter te richten.

Vanuit de gemeentes bestaat de wil om in dialoog te blijven met krakers. Ook zij zijn niet gebaat bij een kraakverbod. Volgens hen leidt dit tot een vergroting van de problematiek.[42] Politie en justitie lijken echter op eigen houtje een andersoortig beleid na te streven. In Amsterdam in het bijzonder wijkt hun optreden in toenemende mate af van het beleid dat voorgestaan wordt door de democratisch gekozen gemeenteraad. Er ligt voor krakers dus een uitdaging om alle klachten over politie en justitie te gaan bundelen in een eigen 'zwartboek' en om intensiever gebruik te maken van de bestaande politieklachtenprocedures en bijvoorbeeld de gemeentelijke ombudsman. Overigens wordt er al wel veelvuldig ingesproken bij gemeenteraden en commissies. Krakers zijn niet onbekend met formele inspraakmogelijkheden en het zelf opzoeken van dialoog met de overheid.

De kraakpraktijk

Binnen kraakgroepen is er veel discussie. Het is goed om te beseffen dat krakers binnen de eigen gelederen kritisch zijn over hoe je behoort te kraken. De meeste steden waar gekraakt wordt, hebben bijvoorbeeld kraakspreekuren waar de gebruiken van de kraakbeweging worden uitgelegd. Men wordt daar aangespoord en geholpen om goed onderzoek doen naar de leegstand en achtergronden van een pand en de eigenaar. Met een brief worden ook de buren geïnformeerd over de kraak en over de politieke motieven.[43] Er bestaat een checklist om na te gaan of de voorbereiding van een kraakactie correct is geschied. In veel steden vindt de overgrote meerderheid van de kraakacties plaats via dergelijke spreekuren waar advies en hulp gegeven wordt bij het organiseren van een kraak. Het kraken zelf vindt pas plaats nadat krakers hun 'dossier' op orde hebben, om te voorkomen dat de verkeerde panden gekraakt worden.

Het bestaan van spreekuren en handleidingen duidt op een zeker bewustzijn van hoe kraken behoort te

39 Gemeente Amsterdam: Bestuursdienst, Directie OVV, "Beleidsuitgangspunten ontruimen van kraakpanden", 10 februari 2006

40 Of er tot grootschalige politie-inzet wordt overgegaan ten behoeve van ontruiming, valt immers (deels) onder de verantwoordelijkheid van de burgemeester, omdat er belangen rond de openbare orde mee gemoeid zijn.

41 De claim dat de overheid steeds vaker provoceert is overigens niet uit de lucht gegrepen. Zie ook Burgerschap verzilverd: verslag van de nationale ombudsman over 2007. Het verslag is te downloaden op http://www.ombudsman.nl/ombudsman/jaarverslag/2007/inhoudsopgave.asp, of zie "PvdA: Conclusie ombudsman terecht," NRC Handelsblad, 22 maart 2008 http://www.nrc.nl/binnenland/article1886450.ece/PvdA_conclusie_Ombudsman_terecht

42 "Reactie op de Wet Kraken en Leegstand", van de G4 aan de initiatiefnemers van de Wet Kraken en Leegstand, 30 oktober 2008

43 Zie http://squat.net/kraakhandleiding/ voor digitale handleidingen

gaan. Ook bestaat er binnen het kraakjargon de term 'wildkraker'. Wildkrakers zijn krakers die op eigen houtje kraken, zonder medeweten van kraakspreekuren of andere kraakgroepen. Het bestaan van deze term alleen al bewijst dat er bij krakers een bepaalde mate van organisatie bestaat die duidt op een kwaliteitsnorm voor de kraakpraktijk. Die norm houdt in: zorg dragen voor het pand, het expliciteren van het politiek gehalte van de actie en het steunen van buren die slachtoffer zijn van wanbeleid of bedreigingen door huiseigenaars.

Krakers zijn bovendien niet te beroerd om elkaar aan te spreken op misstanden in moeilijke situaties. Als panden gekraakt worden, gaan krakers nog regelmatig bij elkaar langs om poolshoogte te nemen en, indien nodig, om hulp te bieden. Dat neemt niet weg dat er zich af en toe situaties voordoen die niet de schoonheidsprijs verdienen. Benadrukt moet worden dat deze incidenten door de overheid met bestaande wettelijke middelen aangepakt kunnen worden. Bovendien zijn ze dermate marginaal in het totale spectrum van de kraakacties dat ze op geen enkele manier opwegen tegen de positieve functies van kraken.

Conclusie

Dit Witboek Kraken heeft tot doel een beter beeld te geven van kraken. Het op 26 augustus 2008 ingediende wetsvoorstel van Ten Hoopen en consorten om kraken te verbieden[44] is tot stand gekomen op basis van eenzijdige informatie, met als resultaat een gekleurd en foutief beeld van wat kraken inhoudt. Krakers zouden geen idealisten meer zijn, maar bestaan uit een groep luie, criminele, en merendeels buitenlandse randfiguren. Dit witboek laat iets anders zien. Krakers zijn politiek actief en zetten zich in om leegstand en woningnood te bestrijden, en dit geldt net zo goed voor krakers uit het buitenland.

De vele voorbeelden in dit witboek laten zien dat veel krakers juist een actieve en geëngageerde rol spelen in buurten die kampen met leegstand. Verkrotte panden worden opgeknapt, leegstaande ruimtes worden bewoond en openbaar gemaakt. Daarnaast functioneert kraken als een kritische stem op de, nog steeds, zeer krappe woningmarkt. De kraakbeweging blijft een belangrijke luis in de pels van de aanstichters van speculatie en leegstand. Kraakpanden bieden voorts al meer dan veertig jaar ruimte en stimulans aan culturele en zelfredzame initiatieven. Na het lezen van dit boekwerk maakt het beeld van de kraker als luie herrieschopper plaats voor een meer realistische visie op kraken met oog voor de diverse, kleurrijke facetten van de praktijk.

Aan de hand van zeker tachtig voorbeelden biedt het Witboek Kraken inzicht in wat kraken in de eenentwintigste eeuw in Nederland betekent: Krakers proberen een zinvolle invulling te geven aan ongebruikte ruimtes. Daar worden vele voorbeelden van gegeven. Dat kraken steeds minder verband houdt met woningnood, zoals gesteld wordt in de Memorie van toelichting bij het in augustus 2008 ingediende wetsvoorstel om kraken te verbieden,[45] is je reinste onzin. Krakers kraken niet alleen voor hun eigen huisvesting: zij stellen woningnood aan de kaak en werken vaak samen met buren en huurders die slachtoffer zijn van wanbeleid of misbruik door eigenaren.

Krakers gaan speculatie met vastgoed tegen. Uit hoofdstuk 2 blijkt dat diverse partijen misbruik maken van woon- en bedrijfsruimtes voor het witwassen van geld en het snel genereren van winst ten koste van de gebruikers. Het ontbreekt de overheid aan efficiënte middelen om dit misbruik aan te pakken. Krakers vullen met hun directe acties een leemte in het beleid.

Krakers maken dikwijls van gekraakte plekken culturele ondernemingen. Creatievelingen en kunstenaars krijgen juist daar de kans om ideeën uit te proberen of met hun projecten te starten. Hoewel in het derde hoofdstuk meer dan dertig voorbeelden worden genoemd, zijn er verspreid over het land gemakkelijk een veelvoud van culturele initiatieven en ondernemers te vinden die voortgekomen zijn uit de kraakbeweging.

Krakers investeren in hun woon- en werkplekken, zelfs als ze daar maar voor korte tijd kunnen verblijven. Tevens slagen krakers er soms in om aan te sturen op een

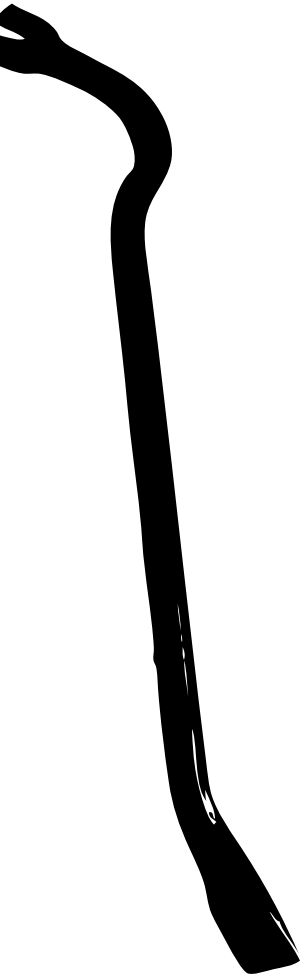

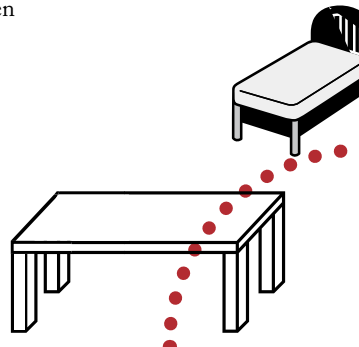

44 Voorstel van wet van de leden Ten Hoopen, Slob en Van der Burg tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, de Leegstandwet, en enige andere wetten in verband met het verder terugdringen van kraken en leegstand (Wet kraken en leegstand), 31 560

45 Memorie van toelichting bij Wet kraken en leegstandi, 31 560, p. 9

grootschalig renovatie- of restauratieplan. Het wijdverbreide vooroordeel over krakers dat zij panden uitwonen en laten verkrotten berust veelal niet op de werkelijkheid. Het vierde hoofdstuk laat echter zien dat de oorzaak van verloedering juist vaak gezocht moet worden bij de eigenaren, die panden soms jarenlang ongebruikt laten.

De huidige discussie over een eventueel kraakverbod moet niet beperkt blijven tot enkele incidenten die een eigen leven zijn gaan leiden. Het vijfde hoofdstuk poogt daarom de blik op het kraken te verruimen door verschillende standpunten en perspectieven aan de orde te laten komen. Ook de zogenaamde bewijzen voor het ontbreken van idealisme en het verharden van krakers worden door dit Witboek ontkracht. Incidenten worden ten onrechte gepresenteerd als centrale en kenmerkende eigenschappen van de kraakbeweging als geheel. Met een korte blik op de geschiedenis en de huidige kraakpraktijk kan dat negatieve beeld gemakkelijk weerlegd worden. Die incidenten zijn niet kenmerkend en vallen in het niet bij de talloze voorbeelden van constructief, ideologisch engagement. Bovendien laat het Weerwoord zien dat sommige bekende incidenten wel erg eenzijdig in de media zijn verschenen.

Er is in dit Witboek betoogd, in lijn met wetenschappers, dat uitwassen met het huidige strafrecht bestreden kunnen worden, dus ook zonder een kraakverbod. De argumentatie dat een kraakverbod nodig is om incidenten tegen te gaan is onjuist en schept verkeerde verwachtingen. Sterker nog: volgens de G4 werkt het huidige wetsvoorstel om kraken te verbieden en krakers strafrechterlijk te laten vervolgen contraproductief. Het zal leiden tot meer leegstand en vergroting van de problematiek.[46]

De partijen die kraken willen verbieden beogen, door criminalisering van krakers, en buitenlandse krakers in het bijzonder, het eigendomsrecht te verabsoluteren. Er wordt immers geen serieus antwoord geformuleerd op de problematiek van leegstand en misbruik van vastgoed. Aan woningnood wordt helemaal geen aandacht geschonken. Het wetsvoorstel om kraken te verbieden gaat dus voorbij aan de bestaansredenen van kraken.

Het lijkt alsof de kamerleden deze problemen helemaal niet serieus nemen en de vermeende overlast van een handjevol krakers veel urgenter vinden. Deze prioritering dient het belang van enkele slordige en malafide vastgoedbazen en is in strijd met het algemeen belang. De indieners van het voorstel zouden beter een gedegen, objectief onderzoek naar de oorzaken en functie van kraken kunnen instellen, dan dat zij hun tijd besteden aan het criminaliseren van diegenen die zich vaak op constructieve wijze tegen misstanden op de woningmarkt verzetten. Daar zou de Tweede Kamer ook meer bij gebaat zijn, zodat zij niet op onjuiste veronderstellingen wetswijzigingen doorvoert.

Kraken heeft een belangrijke functie in de samenleving. Of het nou gaat om het voeren van woonstrijd, het aankaarten van speculatie, het opstarten van creatieve projecten of het uitvoeren van opknapwerkzaamheden: in holtes van de leegstand en verkrotting weten krakers nog altijd iets moois te realiseren.

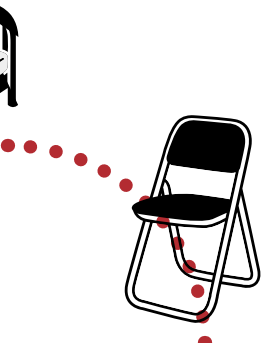

46 Reactie op de Wet Kraken en Leegstandi, van de G4 aan de initiatiefnemers van de Wet Kraken en Leegstand, 30 oktober 2008

De redactie verwijst graag naar de brochure uit 2003 'Alles wat een kamerlid zou moeten weten over Kraken (maar nooit heeft durven vragen bij het kraakpand om de hoek)'

Veelgestelde vragen over kraken

Is kraken verboden?

Nee, het wonen in een kraakpand is niet strafbaar en niet verboden. Bij de totstandkoming van de huidige leegstandswet is nadrukkelijk het kraken van lege panden niet strafbaar gesteld zolang er geen oplossing is voor leegstand en woningnood. Kraken moest mogelijk blijven. De bedoeling hiervan was om op deze manier leegstand te beperken. Als een eigenaar geen gebruik maakt van zijn panden, loopt hij het risico dat deze gekraakt worden. Een eigenaar die op een verantwoorde wijze met zijn panden omgaat, loopt dit risico niet.

Wordt kraken gedoogd?

Nee, kraken wordt niet gedoogd. Als een pand twaalf maanden voorafgaande aan de kraak niet in gebruik was, is het kraken ervan niet strafbaar. Op dat moment wordt het een civiele zaak tussen krakers en eigenaar. Zoals bij elk geschil tussen burgers waar de betrokkenen er niet zelf uitkomen, kan het geschil aan de rechter worden voorlegd. Wanneer de rechter bepaalt dat de krakers moeten vertrekken en deze weigeren dat, wordt het mogelijk weer een zaak van de overheid (politie) om de krakers het pand uit te zetten.

Is kraken een schending van het eigendomsrecht?

Nee. Hoewel krakers inbreuk maken op het vrije beschikkingsrecht van een eigenaar door zich in het pand te vestigen, blijft het eigendom onaangetast omdat de eigenaar nog steeds eigenaar van het pand is. Krakers verwerven huisvrede in hun gekraakte woning. Dat betekent dat een eigenaar niet zomaar de woning mag binnendringen of de krakers eigenhandig het huis uit mag zetten. Het huisrecht van krakers is niet anders dan dat van huurders.

Kunnen alle panden gekraakt worden?

Nee, om een pand te kunnen kraken moet men er huisvrede kunnen hebben. Het moet dus 'voldoende besloten' (vaste muren, afsluitbare deur) zijn, en men moet er wonen. Ook moet het pand twaalf maanden voorafgaande aan de kraak niet actief in gebruik zijn geweest. Woningen van particuliere eigenaren of corporaties, fabrieken, kantoren, scholen, loodsen, woonboten etc. kunnen gekraakt worden.

Kunnen huiseigenaren niets doen als hun panden gekraakt zijn?

Jawel, een eigenaar heeft veel mogelijkheden om de beschikking over zijn bezit terug te krijgen. Een eigenaar kan een regeling treffen met de bewoners van zijn pand. Veel kraakpanden worden na korte of lange tijd gelegaliseerd. De bewoners krijgen een huurcontract of kopen het pand dat zij gekraakt hebben. Veel krakers verlaten vrijwillig hun pand zodra de eigenaar redelijkerwijs kan aantonen dat hij het pand weer in gebruik gaat nemen of er een nieuwe bestemming voor heeft gevonden. Komen krakers en eigenaar er samen niet uit dan kan een eigenaar zijn bewoners dagvaarden en de rechter om ontruiming vragen. De krakers moeten het pand verlaten als een eigenaar kan aantonen dat hij nieuwe plannen heeft en dat daarbij geen ruimte is voor de krakers. Een eigenaar kan middels een kort geding binnen een a twee weken een ontruimingsbevel van de rechtbank krijgen.

Hoeveel krakers zijn er eigenlijk?

Dat is niet bekend. Hoewel veel krakers gewoon staan ingeschreven in het bevolkingsregister, worden kraakpanden daar niet als een aparte categorie bijgehouden. Ook de politie houdt niet bij welke panden gekraakt zijn. Veel krakers geven er ook de voorkeur aan om weinig bekendheid aan hun kraak te geven. Voor Amsterdam lopen de schattingen uiteen van 200 tot 300 kraakpanden en 1500 tot 2000 krakers. De Amsterdamse Kraakspreekuren kraken in georganiseerd verband twee tot drie panden per week. In vrijwel alle grote steden vindt een min of meer georganiseerde vorm van kraken plaats en ook in dorpen of op het platte land komt het regelmatig voor. De meeste kraakpanden zijn te vinden in de steden met de grootse woningnood.

Kraken, hoe gaat dat in praktijk?

De aanstaande kraker moet veel huiswerk doen. Hij of zij moet een pand zoeken dat lang genoeg leeg staat en op de korte termijn geen bestemming heeft. Veel krakers roepen hierbij de hulp in van een kraakspreekuur. De kraakactie zelf begint met het openbreken van de deur en het plaatsen van een tafel bed en stoel, het symbolische huisraad waarmee huisvrede wordt verkregen. Vervolgens belt men de politie die langs komt om rapport op te maken. De politie doet onderzoek naar de leegstandsduur, de eigenaar, de bestemming en andere relevante zaken. De officier van justitie bepaald vervolgens of de wet is overtreden (of het pand niet lang genoeg leeg stond) of dat de kraak wordt goedgekeurd. Stond het pand geen twaalf maanden leeg, dan moeten de krakers, op vordering van de rechthebbende, onmiddellijk vertrekken. Wanneer het pand wel lang genoeg leeg stond, eindigt de bemoeienis van de overheid (voorlopig) en moet de eigenaar zelf zien hoe hij de zaak afhandelt. De meeste panden die 'legaal' gekraakt worden hebben een 'levensverwachting' van enkele maanden tot misschien wel een of twee jaar. Een paar procent blijft langer gekraakt, soms langer dan twintig jaar. Op dit moment komt het slechts enkele keren per jaar voor dat de ME een pand ontruimt, alle andere kraakacties eindigen vreedzaam.

Verdringen krakers andere woningzoekenden op de woningmarkt?
Nee, krakers wonen in panden die niet in gebruik zijn en waarvan de eigenaar blijkbaar niet voornemens is om ze te verhuren. Door een oplossing buiten de wachtlijsten te zoeken verdringen zij niemand. Door kraakacties worden veel woningen bovendien op langere termijn juist toegevoegd aan het woningbestand of worden sloopplannen verijdeld waardoor woningen behouden blijven.

Is er nieuwe wetgeving nodig om bedrijfspanden te beschermen tegen krakers?
Nee. Eigenaren die gebruik maken van hun panden hoeven geen krakers te vrezen. Eigenaren van gekraakte bedrijfspanden staan dezelfde juridische middelen ter beschikking als eigenaren van gekraakte woningen. Zodra een nieuwe bestemming voldoende kan worden aangetoond, zal een rechter ontruiming toestaan.

Waarom kraken krakers?
Elke kraker heeft natuurlijk zijn eigen motieven. Feit is dat in de meeste steden een groot tekort heerst aan betaalbare woonruimte. Zeker voor nieuwkomers op de woningmarkt (jongeren, studenten etc.) is vaak nauwelijks woonruimte beschikbaar. In Amsterdam is de gemiddelde wachttijd voor een studentenkamer langer dan de gemiddelde duur van een studie. De wachttijd voor een sociale huurwoning is afgelopen jaar opgelopen naar zeven jaar (in het centrum zelfs 10,5 jaar). Doordat de overheid steeds minder invloed uitoefent op de volkshuisvesting, is er jarenlang nauwelijks betaalbare woonruimte bij gebouwd. Veel huurwoningen zijn omgezet in koopwoningen. Door een absurd investeringsbeleid groeit het aanbod aan kantoren terwijl de vraag ernaar juist afneemt. Op dit moment staat er in Nederland bijna vijf miljoen vierkante meter kantoorruimte leeg. Dit zal binnen een jaar verdubbelen. Behalve hun eigen woningnood hebben veel krakers politieke motieven om te kraken zoals protesteren tegen het huisvestingsbeleid. Ook zijn er mensen die ervoor kiezen in een woongroep te wonen, waarvoor bijna geen geschikte woonruimten te vinden zijn in de huidige markt. Hetzelfde geldt eigenlijk voor kunstenaars. Het is niet mogelijk om betaalbare ateliers of werkruimten te huren, of ruimtes te realiseren waarin sociaal culturele projecten kunnen worden opgezet die te weinig inkomsten generen om een commerciële huur te betalen. Soms wordt een pand ook alleen maar gekraakt om het te behoeden voor sloop of verkrotting.

Is de kraakbeweging een rudimentair overblijfsel uit de jaren tachtig?
De kraakbeweging is menigmaal dood verklaard. De redenen om te kraken zijn eigenlijk dezelfde gebleven en nog steeds actueel. Door de toenemende woningnood en de toenemende leegstand groet het aantal kraakpanden op dit moment en de verwachting is dat dit de komende jaren zal blijven toenemen. Mensen die kraken doen dat meestal niet uit nostalgische gevoelens voor de kraakbeweging uit de jaren tachtig.

Zijn krakers verantwoordelijk voor vernielingen in (monumentale) panden?
Nee. Hoewel iedereen een andere smaak heeft bij het inrichten van zijn pand, zullen krakers over het algemeen als eerste proberen hun kraakpand wind en water dicht te maken. Vaak worden juist verkrotte monumenten gekraakt om ze te behouden van sloop en verdere verkrotting. Op die manier zijn veel monumenten behouden, zoals in Amsterdam Paradiso, de Melkweg en recent het Paard van Aemstel.

Zijn kraakpanden broeinesten van buitenlandse criminelen en terroristen?
Nee. Dat lijkt vooral stemmingmakerij van o.a. kamerlid Ten Hoopen van het CDA. Het is onduidelijk waar hij zijn verdachtmakingen op baseert. Een kraakactie trekt meestal onmiddellijk de aandacht van politie en justitie, iets dat een criminele organisatie altijd wil vermijden. Krakers kraken vaak panden die door malafide speculanten worden gebruikt voor witwaspraktijken. De commissie Van Traa bijvoorbeeld heeft frequent gebruik gemaakt van informatie die door krakers is aangeleverd.

Zijn krakers allemaal uitkeringstrekkers of relschoppers?
Nee, dat lijkt een gedateerd vooroordeel uit de jaren tachtig. De meeste krakers hebben een baan of studeren. Kraken gebeurt in de vrije tijd, vandaar dat kraakacties ook vaak op zondag plaatsvinden.

Is een algemeen kraakverbod de oplossing voor een bestaand probleem?
Nee, dat wat het CDA, VVD en CU met hun initiatiefwetsvoorstel willen bereiken, kan makkelijk en beter binnen de bestaande wetgeving. Door kraken te verbieden, groeit de leegstand, raken duizenden krakers en tienduizenden kraakwachten hun woning kwijt, ontbreekt de stimulans voor eigenaren om snel nieuwe bestemmingen voor hun onroerend goed te vinden, gaan onnodig veel panden verloren aan verkrotting of sloop en wordt het onmogelijk om culturele en kunstzinnige initiatieven te ontplooien in grote steden.

Bron: http://krakengaatdoor.nl/

Enthousiast geworden? Als je zelf wil gaan kraken kijk dan op: http://squat.net/kraakhandleiding/